

STENOGRAFSKE BELEŠKE
NARODNE SKUPŠTINE
KRALJEVINE JUGOSLAVIJE

GODINA 7

BEOGRAD 1938 GODINE

KNJIGA 2

XIV REDOVNI SASTANAK

NARODNE SKUPŠTINE
KRALJEVINE JUGOSLAVIJE

DRŽAN 18 FEBRUARA 1938 GODINE U BEOGRADU

PRETSEDAVALI:

PRETSEDNIK
STEVAN ĆIRIĆ

i

POTPRETSEDNICI:
FRANJO MARKIĆ i JEVREM TOMIĆ

SEKRETAR
NURIJA POZDERAC

Prisutni g. g. Ministri: Predsednik Ministarskog saveta i Ministar inostranih poslova **dr. Milan Stojadinović**, Ministar bez portfelja **dr. Šefkija Behmen**, Ministar pravde **Milan Simonović**, Ministar socijalne politike i narodnog zdravlja **Dragiša Cvetković**, Ministar trgovine i industrije **dr. Milan Vrbanić**, Ministar građevina **Dobrivoje Stošović**, Ministar finansija **Dušan Letica**, Ministar bez portfelja **dr. Miho Krek**, Ministar bez portfelja **dr. Niko Novaković**, Ministar fizičkog vaspitanja naroda **dr. Vjekoslav Miletić**, Ministar pošta, telegrafa i telefona **Vojko R. Čvrkić**.

POČETAK U 8,30 ČASOVA

SADRŽAJ:

Pre dnevnog reda: 1 — Čitanje i usvajanje zapisnika XIII redovnog sastanka;

2 — Saopštenje amandmana o izmenama i dopunama koje podnosi Ministar finansija za računski deo predloga budžeta državnih rashoda i prihoda sa predlogom Finansiskog zakona za 1938/39 godinu — Ministarstvo finansija — Budžetsko odeljenje br. 1200/VII 17 februara 1938 godine.

Govornici: Dr. Srpkio Vukanović (primedba na zapisnik), sekretar Nurija Pozderac (odgovor na primedbu na zapisnik), Milan Badžak (radi ličnog objašnjenja), Predsednik Narodne skupštine Stevan Ćirić (dva puta).

Dnevni red: Nastavak pretresa u načelu izveštaja Finansiskog odbora o predlogu budžeta državnih rashoda i prihoda sa predlogom Finansiskog zakona za budžetsku 1938/39 godinu.

Govornici: Miloš Rašović, Ministar socijalne politike i narodnog zdravlja Dragiša Cvetković (dva puta), Miloš Rašović (radi ličnog objašnjenja), Sekula Zečević, Josip Cvetić, izvestilac većine dr. Časlav Nikitović, dr. Milovan Grba, Predsednik Narodne skupštine Stevan Ćirić (četnaest puta), Ru-

dolf Plesković, Žarko Tomašević, Todor Živković, Mihailo Bošković, Milenko Glišić, Marko Ružičić, Potpredsednik Narodne skupštine Franjo Markić, Potpredsednik Narodne skupštine Jevrem Tomić.

Predsednik Stevan Ćirić: Imam čast otvoriti XIV redovan sastanak Narodne skupštine. Molim sekretara g. Nuriju Pozderca da izvoli pročitati zapisnik prethodnog sastanka.

Sekretar Nurija Pozderac pročita zapisnik XIII redovnog sastanka.

Predsednik Stevan Ćirić: Ima li ko od gospode narodnih poslanika kakvu primedbu na zapisnik? (**Dr. Srpkio Vukanović:** Molim za reč!)

Ima reč narodni poslanik g. dr. Srpkio Vukanović.

Dr. Srpkio Vukanović: Gospodo narodni poslanici, u ovom zapisniku, koji je sada pročitao g. sekretar, stoji da sam ja stavio primedbu na zapisnik, ali ne stoji kakvu sam ja stavio primedbu na zapisnik i šta sam izjavio. Ja sam juče izjavio da dajem ostavku na mesto u Odboru za proučavanje predloga zakona o gradnji i proširenju zdravstvenih ustanova u zemlji kome je biran g. dr. Kaluderčić za

pretsednika i izneo sam svoje razloge zbog čega, što smatram da ne mogu da saradujem u jednom odboru kome je pretsednik g. dr. Kaluderčić, pošto je on nas kroz dve i po godine dana njegovog rada stalno klevećao, naročito mene, u početku njegove ministarske karijere, nazivajući nas pofovcima i iznoseći neka fantastična otkrića o petorkama, a medutim do dana današnjeg g. Ministar unutrašnjih dela u ovoj Narodnoj skupštini nije otkrio nijednu petorku pred Narodnom skupštinom, koje su tobože organizovane u Narodnoj skupštini ili van Narodne skupštine. Smatram da je potrebno da se unese u zapisnik šta sam izjavio, da sam dao ostavku na članstvo u tome Odboru, pošto ne mogu da saradujem u Odboru u kome je g. Branko Kaluderčić pretsednik. Ja svakako žalim što ne mogu da saradujem u tom odboru, jer je ta materija, o kojoj ima da se pretrsa u tome Odboru, od interesa za mene kao lekara.

Pretsednik Stevan Ćirić: Ima reč sekretar g. Nuriya Pozderac, da izjavi da li prima primedbu g. dr. Srpka Vukanovića na zapisnik.

Sekretar Nuriya Pozderac: Primedbu g. dr. Srpka Vukanovića ne primam iz razloga što su njegove primedbe, koje je učinio juče, unesene u stenografske beleške.

Pretsednik Stevan Ćirić: G. sekretar nije primio primedbu narodnog poslanika g. dr. Srpka Vukanovića na zapisnik. Narodna skupština ima da reši da li prima učinjenu primedbu na zapisnik. Gospoda narodni poslanici, koji primaju primedbu na zapisnik, neka izvole sedeti, a koji ne primaju primedbu na zapisnik, neka izvole ustati. (Većina ustaje). Objavljujem da primedba na zapisnik nije primljena i da je zapisnik primljen onako kako je pročitao.

Izvolite čuti jedan izveštaj.

Sekretar Nuriya Pozderac (saopštava): G. Ministar finansija podnosi Narodnoj skupštini na rešenje izmene i dopune u predlogu budžeta državnih rashoda i prihoda, sa predlogom Finansijskog zakona za budžetsku 1938/39 godinu — Ministarstvo finansija — Budžetsko odeljenje br. 1200/VII od 17 februara 1938 godine. (Vidi prilog).

Pretsednik Stevan Ćirić: Ove izmene i dopune g. Ministra finansija biće upućene Finansijskom odboru.

Pre prelaza na dnevni red zatražio je reč narodni poslanik g. Milan Badžak radi ličnog objašnjenja.

Ima reč narodni poslanik g. Milan Badžak.

Милан Баџак: Господо народни посланици, г. Јован Здравковић у јучерашњем своме говору у овоме Дому поменуо је и моје име. У исто време изнео је неколико неистина па с обзиром на то да ја јуче нисам био овде и нисам могао да му одмах одговорим замолио сам г. Претседника да ми данас да реч да му одговорим. Молим Вас за неколико речи и неколико минута стрпљења.

Господин Здравковић помињући фирму Баџак навео је да је она зарадила неколико милиона на непоштен и нечастан начин. Али говорећи о фирми Баџак заборавио је да каже да та фирма још од времена Карађорђа и Милоша часно и поштено врши извознички посао и да се у границама предратне Краљевине Србије знало и данас се зна за кућу Баџак. Рекао је да је она на непоштен и нечастан начин изгубила. Јесте, изгубила је али није пропала. Изгубила је часно и поштено али

не на коцки и непоштену раду него на томе извозничком послу. И ако има ко право да води тај извознички посао и да извози, свакако ту спада и фирма Баџак.

Затим је рекао још једну неистину: да је фирма Баџак извезла више него Савез српских земљорадничких задруга. Ја сам се потрудио и узео податке и могу да вам кажем да је фирма Баџак извезла у 1937 години свега 43 вагона, док је Савез српских земљорадничких задруга извезао 800 вагона.

Г. Здравковић је даље рекао још једну неистину да сам ја са својим братом заједно трговао и зарађивао, међутим моја личност, Милан Баџак, народни посланик, никакве везе нема са фирмом Баџак, која данас извози. Ја сам иступио из фирме још 1930 године када сам изгубио са братом целокупно своје имање. Од тада ја нисам више члан фирме Баџак.

У исто време г. Здравковић у својој, како он каже, објективној критици критиковао је и рад мој у срезу и рекао како ја тобоже гледам да подигнем некакав водовод само зато да би спрао невино проливену крв у Младеновцу. Ја мислим да нема ниједног од вас који не би поздравио рад на културном и социјалном подизању вароши у нашој малој предратној Србији. Ако сам ја узео иницијативу да подигнем водовод мислим да нема никога ко би томе имао шта да приговори него би могао само да поздрави једну такву акцију. А што се тиче невиних крви и палих жртава, које помиње г. Здравковић, ми морамо да одбијемо од себе ту кривицу за ту крв и за те жртве и ако би било да се траже кривци, њих треба тражити на другој страни, чији је био рачун да падне та крв и да падну те жртве да би се преко тих жртава остварили њихови политички рачуни.

Даље је он рекао: сто то је један пример какву политику води Краљевска влада др. Милана Стојадиновића, какву политику води у корист нашег селаштва. Међутим, најбоље је рекао наш селјак, најбоље је рекао наш земљорадник на изборима које је спроводила Влада др. Милана Стојадиновића. На општинским изборима, баш у предратној Краљевини Србији, то се најбоље видело. Затим избори за пољопривредне коморе, па сенаторски избори такође су рекли своју реч и то нарочито у Дунавској бановини, ма да су на оној другој страни биле сконцентрисане све опозиционе групе и снаге само да би срушили Владу г. Милана Стојадиновића.

Пребацио је специјално мени, да никога у срезу немам, а ја могу да одговорим, да је мој срез једини срез у Шумадији у коме су приликом општинских избора за претседнике општина избрани искључиво чланови Југословенске радикалне заједнице, чиме су бирачи овога среза свакако одобрили и рад свога посланика Милана Баџака. Исти случај је био и са сенаторским изборима на којима су сви претседници општина гласали за листу Југословенске радикалне заједнице.

Толико сам сматрао за потребно да кажем и хвала вам што сте ме саслушали. (Одобравање код већине).

Pretsednik Stevan Ćirić: Prelazimo na dnevni red. Na dnevnom redu je: Nastavak pretresa u načelu

izveštaja Finansijskog odbora o predlogu budžeta državnih rashoda i prihoda sa predlogom Finansijskog zakona za budžetsku 1938/39 godinu.

Reč ima narodni poslanik g. Miloš Rašović.

Милош Рашовић: Господо народни посланици, околност под којом ми водимо ову буџетску дебату и важност коју Краљевска влада даје овој буџетској дебати, вређају несумњиво понос и достојанство народа и достојанство овога Дома. Вређају, господо, зато, јер буџетска дебата има за циљ, не да народни посланици долазе на говорницу да изговоре свој говор, него да народни посланици у својим говорима излажу Краљевској влади жеље и потребе свога народа, а да Краљевска влада те жеље и потребе чује и прими к знању, и, ако су оправдане, да се о њима стара.

У исто време буџетска дебата искоришћује се да народни посланици критиком прикажу рад Краљевске владе, да народ може да зна шта се са његовом државом ради, како се воде државни послови, да ли се воде за добро народа, или не.

Циљ је, господо, дискусије да се води јавно, да се води тако, да народ може потпуно да је прати, а у исто време да јавност може да учествује својом критиком.

Међутим, господо, ми водимо ову буџетску дискусију овде између вас и нас, а Владе ту уопште и нема. (*Војислав Лазић:* Тако је!) По један Министар дежур. Тим самим она показује какву важност даје овој буџетској дебати.

Господо, ма колико да сматрам да је то непријатно и за мене и за вас, ја морам да признам да ми у овом парламенту играмо једну доста смешну улогу, смешну зато што улога коју играмо нема никакав циљ и што све што ми радимо овде остане апсолутна тајна и за народ и за Владу. (*Одобравање на левици. — Војислав Лазић:* Саопштава се само оно што је за Владу корисно!)

Ви знате, господо, да смо ми у апсолутној немогућности, да оно што овде радимо доставимо народу. Народ је апсолутно отсечен од свега онога што ми овде радимо, а ако би покушали да писменим путем то доставимо народу, нама се то ускраћује.

Ево, господо, једног примера, који ће вам то најбоље илустровати: Ја сам поднео интерпелацију Народној скупштини, интерпелацију која је написана у најучтивијем тону, коју је прегледао г. Претседник Народне скупштине, интерпелацију која је отштампана у стенографским белешкама и када је један лист хтео да донесе ту интерпелацију, ево шта је урадила цензура под својим печатом (*Показује интерпелацију*).

Зар је ово Дом, зар се ми можемо називати народним посланицима, ако будемо овако одвојени од народа? Па, господо, када смо ми народни посланици, а немамо могућности да ту дужност вршимо као народни посланици, немамо могућности ни према народу, ни према Влади: Према народу, јер то не дозвољава влада, а према Влади јер нас она не признаје као такве. Ви добро знате да је Народна скупштина за ове две и по године дана донела свега три до четири закона, и то одобрила их онако, како нам их је влада сама поднела, док је влада за то време донела преко 400 уредаба, од којих има и таквих које су у пуној супротности са позитивним одредбама Устава.

Када је један од наших другова у финансијском одбору упутио питање г. Министру финан-

сија, како је то могуће да поједине уредбе буду у противности са одредбама Устава, г. Министар финансија је одговорио: „Па, прилике су такве”.

Па, господо, ако ми дозволимо да Краљевска влада може уредбама да погази позитивне одредбе Устава, онда зашто смо ми овде.

Господо, ми смо као војници, борци без пушака. Нама су одузета сретства, којима треба Владу да контролишемо. Наша улога је да Владу и њен рад контролишемо. Ја ћу вам навести онај скорашњи одговор Претседника Народне скупштине који најбоље илуструје наш положај. Кад је један од господо народних посланика упутио питање Господину Претседнику Народне скупштине, зашто Министри не одговарају на интерпелације народних посланика, Господин Претседник је одговорио од прилике овако: На питање тога и тога господина част ми је одговорити да је свима вама познато моје гледиште по томе питању, јер сам га ја неколико пута истакао, т.ј. да Министри имају дужност да народним посланицима одговарају на интерпелације. Да је он као Претседник Народне скупштине учинио све што је у његовој могућности да Министри одговарају својој дужности, и да може да констатује да је се ипак у нечему ствар побољшала, јер док у почетку Министри нису хтели у опште да одговарају на писма Господина Претседника Скупштине, упућена им поводом интерпелација, доцније су Министри бар одговарали да ће, можда тада и тада дати одговор. Господин Претседник Скупштине је на један врло згодан начин упутио нас на наше право и дужности, и у главном рекао да то од нас зависи. Он је на један врло деликатан начин, од прилике, казао: Господо посланици, ако желите да господо Министри на ваше интерпелације одговарају, а ви измените Пословник и дајте ми могућности којима ћу ја Министре моћи приморати да врше своју дужност. Господин Претседник Народне скупштине није у ствари мислио да би изменом Пословник могао да натера господо Министре да врше своју дужност, јер ако Устав не може да их натера да врше своју дужност још мање ће то моћи да учини Пословник. Овде је Господин Претседник Народне скупштине дао свима нама на знање: Ви, господо посланици, ако хоћете и ако сте достојни себе можете сами приморати Министре да врше дужност. (*Пљескање на левици. — Војислав Лазић:* Али они са деснице то не осећају!)

Господо, не само што се спроводе уредбе са нашим овлашћењем које су у суштој противности са Уставом, него се спроводе и такве уредбе којима се ослобођавају одговорности поједине личности за њихово учешће у појединим аферама. Спроводе се уредбе којима се ниште пресуде највиших судова.

Кад се све ово узме у обзир излази да смо ми посланици без дужности, посланици без права. Па зашто смо онда овде?

Има, господо, један разлог због кога ми Влади требамо овде, а тај разлог је, господо, да покривамо Владу да може свет да обмањује, да може да ради што хоће, да може законито да ради незаконите ствари. (*Пљескање на левици*). Влада Милана Стојадиновића мисли да ће, ако од ове Народне скупштине добије овлашћење да ради све што хоће, да ће то што тако ради бити законито. Али ја, господо, мислим да се влада г. Милана

Стојадиновића овде јако вара. Није довољно да једна ствар буде законита, ако буде формално спроведена. Потребно је, господо, да она буде законита да оно лице, оно тело, које ту формалност спроводи, буде и само законито. У овом случају поставља се питање да ли смо ми законити, да ли ми имамо правну моћ да овакве формалности спроводимо? По мом дубоком уверењу немамо. Иако смо изабрани по једном закону, иако смо овде дошли као народни посланици, немамо више права да то будемо јер смо се ми сами одрекли тога поверења одричући се своје дужности. Онај, који се одрекао поверења не може да апелује да ради на нечему чега се одрекао. (Пљескање на левици).

Друго, господо, и сама Влада Милана Стојадиновића у почетку када је дошла на власт објавила је народу да ми нисмо претставници народни, да смо ми силом изабрани народни посланици и обећала је народу да ће му омогућити да пошаље своје праве претставнике. Е, па кад је Влада Милана Стојадиновића тако објавила народу, онда је, господо, Влада Милана Стојадиновића сама признала да и ова наша овлашћења имају незакониту подлогу.

Ја сам, господо, хтео само да учиним ово неколико напомена о нама, као чиниоцу у овоме акту да се зна, да народ врло добро цени наш положај и наша права. Народ, господо, не верује да ми имамо права да, одричући се оних функција, које нам је он дао, можемо у име његово одобравати Влади један буџет. Народ сматра да је овај наш рад и све ово што са нама Влада ради потпуно незаконито.

Што се тиче самог буџета ви сте, господо посланици, из исцрпних извештаја г. г. предговорника могли јасно видети, да овај буџет носи све оне рђаве одлике, све оне мане, које прате сваки буџет који се доноси без јавне контроле и без учешћа народних посланика.

Овим нашим буџетом могла би се несумњиво најбоље потврдити она теорија професора Гастона Жеза, који каже: Нема ни добрих финансија, ни исправних финансија, ако се буџет тих држава не доноси уз пуну контролу јавности и народног учешћа.

Ми видимо, господо, да буџет, рађен без контроле народа, нагло расте. За ове две године буџет се пење за 2½ милијарде динара, и то само ово што се види, а ако узмемо у обзир и многобројна решења, у којима се тако исто налазе многе и многе суме, које могу да се сматрају као повећање буџета, онда би та сума изгледала сасвим другојаче.

Затим господо, долазе огромна задужења Владе г. Милана Стојадиновића. Откако је дошла на власт Влада г. Милана Стојадиновића задужила је народ са преко 10 милијарди динара. Сва ова задужења врше се без контроле и без учешћа Народне скупштине, а зна се, господо, какви се зајмови закључују кад се врше без икакве контроле и без знања Народног претставништва.

Затим, господо, врше се набавке. Врше се огромне милионске набавке, врше се, господо, противно Закону о државном рачуноводству, врше се чешће пута да би се зарадило, него да би се задовољиле извесне потребе. Постали су, господо, извесни посреднички бирои којима на челу стоје рођаци министара. Ти бирои, монополисали су, господо, цео пословни промет, без њих се, го-

сподо, не може ништа спровести кад се монополише пословни промет, кад се потпуно избаци и одстрани конкуренција, онда се зна какве ће бити набавке, и по квалитету и по цени.

Афере, господо, све се више шире. Ми смо, господо, у Финансиском одбору имали стално прилике да се забављамо и да расправљамо о аферама. Те су афере огромне, у којима су у питању милиони, али ипак нисмо имали среће да нам и један Министар да макакво задовољење. Било је, господо, угледних посланика из Владине већине који су са документима у руди приказивали разне злоупотребе појединих Министара, али на све то Министри су одговарали ако се постављало питање анкете — не примам. Пример су, господо, злоупотребе које су изношене у раду Ђуре Јанковића. То су, господо, страховите злоупотребе, доказане злоупотребе. Па зар нема могућности у овој земљи да се за злоупотребе и за тако крупне афере одговара? Господо, ми смо у свима ресорима наилазили на афере. У Министарству саобраћаја н.пр. утврђено је да је набавком вагона оштећена држава за неколико десетина милиона и на то је Министар саобраћаја одговорио: јесте, штете је било, ја нисам крив, тако су ми саветовали, видећемо.

У Министарству просвете, господо, и ту чак има корупције. Пре неког времена, господо, на јавној лицитацији једна фирма добила је посао за израду Државне штампарије. Добила је, господо, тај посао на јавној лицитацији, пошто је била најповољнија, за 30 и неколико милиона динара. И тек што је отпочела рад, дошао је рођак Милана Стојадиновића и казао фирми да му се да 3,000.000 динара ако фирма мисли да посао ради. На то је, господо, ова фирма одговорила: па ми смо посао закључили на лицитацији, ми сами не знамо да ли ћемо уопште шта зарадити, како можемо сад да дамо 3,000.000 динара кад смо калкулацију вршили под таквим околностима да бисмо могли само да радимо па макар и не зарадили. На то је одговорио рођак Претседника Владе: ништа се ви не брините, дајте ви мени провизију од 3,000.000, а ја ћу омогућити да ви не изгубите. Учинићете мале измене у бетонским радовима, изнећете да сте имали вишак и ја ћу вам тај вишак изградити. Ето видите, господо, какви се послови раде!

Претседник Stevan Ćirić: Gospodo, to je samo optužba koju treba dokazati.

Милош Рашовић (наставља): Господо, г. Министар Летица, чију сте ви честитост непрестано истицали и у чију честитост и ја не сумњам и коју хоћу једним примером да потенцирам, г. Летица, Министар финансија, видећи да је један делегат Министра трговине у Паризу на изложби учинио извесне злоупотребе шаље комесара и комесар Министра финансија утврди злоупотребе од преко 500—600.000 динара, оптужи и њега и све чиновнике, али, господо, Министар трговине и индустрије заузима се за овог господина и преко Главне контроле успева да ти дупликати рачуна буду примљени као пуноважни.

Господо, неколико министара, односно Комитет Министара, на извесне тужбе сматрао је за дужност да изврши извештај у пословању делегата стручног Завода за извоз у Прагу. И ту је комесар утврдио штету од преко 50 милиона.

Оптужба дође, али, господо, Министар трговине и индустрије ту оптужбу стави у свој цеп, а овог господина награди.

Као што вам је познато, господо, за све ове афере тражиле су се анкете, али ниједан Министар није се нашао побуђен, ради одбране своје части и ради одбране интереса народа, да прими анкету.

Прошле године, господо, ја мислим да сте сви добили по један овакав примерак моравске Индустријске коморе. У Нишу има једна фабрика, индустријска текстилна фабрика Мите Ристића и синова. Та фабрика радила је, али она има два конкурента у Љубљани, и било је потребно да се овој фабрици обустави рад. Г. Министар Драгиша Цветковић постарао се да то изради. Он је, господо, подговорио неколико радника да изазову свађу у фабрици у којој ради преко 600—700 радника, да се после тога умеша полиција и да она ове раднике истера из фабрике. Неколико радника побунило се, дошла је полиција и истерала преко 600 радника из фабрике, да не раде. Сопственици фабрике тражили су решење од Банске управе. Подносиле су се молбе, плаћале су се таксе, али решење никако се није могло добити, није се господо, могло добити, јер се хтело да ова фабрика не ради, да не ради у оном моменту сезоне да би ове друге две фабрике боље радиле.

Доказ да се хтело да се обустави рад у овој фабрици ради сумњива разлога, а не ради несугласица, јер и ако је било разлога да се обустави рад у овој фабрици, ради радника, какви су онда разлози руководили Банску управу да забрани да се готова роба из магацина филијале Франко серб банке у Нишу не сме да експедије. Сва роба морала је бити задржана и није смела да се експедије. И то би, господо, ишло тако и даље да се по овој ствари није заузела Индустријска комора целе земље, јер је видела ту један чисто разбојнички акт, те је упутила жалбу Њ. В. Кнезу Намеснику, који је наредио да се тај незаконити рад обустави. Господо, хтело се је да се ова ствар правда као да је то акт политичке природе, а из овога што ћу вам прочитати видећете најбоље да је ово био чисто плаћенички акт да се задовоље конкуренти. Ево, господо, како се завршава извештај Индустријске коморе Моравске бановине по тој ствари: „Као завршетак свему, а да би се одбила инсинуација, да цела ствар има политички карактер, па пошто акцију за заштиту слободе рада води Удружење индустријалаца за Моравску бановину, карактеристично је напоменути, да су 80% чланова управе удружења индустријалаца, најистакнутији чланови Југословенске радикалне заједнице”. Дакле, господо, чланови Југословенске радикалне заједнице у Индустријској комори Моравске бановине устали су против оваквог разбојничког акта и одбили су да је ту по среди политички акт и онда, господо, зар није јасно из свега овога из каквих је разлога извршена ова обустава рада. Господо народни посланици, комисија је утврдила да штета износи 4 милиона динара. А када се, господо, у једном предузећу учини штета од 4 милиона динара и Банска управа не нађе за потребно ни решење да да, то најбоље доказује да се је она бојала одговорности.

Господо, мени је жао што у овом моменту морам да говорим о једном ресору о коме смо ми

избегавали да говоримо мислећи да тиме чинимо томе ресору, односно институцији извесну услугу, а ми смо тек тиме чинили грех. Чинили смо грех јер смо дозволили да се тамо раде такве ствари од којих не само да трпимо материјалну штету, него и моралну. Па чак можда и много већу штету која може да нас кошта државе.

Председник Stevan Ćirić: Gospodine govorniče, dopustite da Vam obratim pažnju, da ste govorili o tome u Finansijskom odboru. Kao što je poznato, odbori nisu javni. I ako je potrebna kritika, nema sumnje da ona u odborima može biti potpuno opravdana ako je i nepoštedna. Ja Vam stavljam na srce da promislite: je li oportuno vršiti izvesnu kritiku pred punom javnošću. Izvolite Vi sami o tome odlučiti.

Милош Рашовић (наставља): Ја уважавам овај предлог Господина Председника Народне скупштине, али и Господин Председник Народне скупштине требао би да уважи један предлог, а и ви сви требали би да га уважите, — ја тврдим да се у овом ресору врше такве злоупотребе од којих прети опасност читавој земљи и ја предлажем да се одреди једна анкета која ће да прегледа читав рад у овоме ресору, јер се несме дозволити да се у њему овакве злоупотребе врше. (Одобравање на левици).

Ја ћу да вам кажем једну ствар. Министарство је одредило једног човека који ће да буде контрактант, који ће да закључује уговоре са страним државама по питањима набавки, и тај исти човек одређен је за председника комисије, која има да прима те поручбине. То је крајно, господо, и ја тражим од Народне скупштине да ове послове стави под контролу и да не дозволи да се врше овакве злоупотребе. (Одобравање на левици).

Ја знам да је корупције било под свима режимима али је нормално да сваки режим гони корупцију. Али, овај режим је не гони. Кад се зна, да су најближи рођаци министара они који руководе свима пословима, кад се зна да су они у бирима који врше посредничке улоге и да се без њих не може доћи ни до једног посла, онда је јасно, да то иде на штету државе.

Један посланик из владине већине, иначе добар финансијер и добар диалектичар, који може једновремено да брани две супротне тезе са доста успеха, говорећи о привредно-финансијској политици Краљевске владе казао је, да се ми налазимо у згодном положају да не морамо да ценимо њен рад на бази претпоставки, него да имамо читав један низ чињеница иза Владе г. Милана Стојадиновића, на основу којих можемо да ценимо резултате њене привредно-финансијске политике. Ево, господо, тих чињеница и ја велим на основу којих можемо заиста донети суд о њеном успеху. Ако се под просперитетом може да сматра: Да једно предузеће чији директор и чиновници постају милионери, али чији акционари изгубе акције, да је просперитет — упоређујући рад Владе г. др. Стојадиновића са таквим предузећем, ја се слажем да је она просперитетна и да је фактички са успехом водила послове. Ја ћу Господину Председнику ипак поднети или писмен предлог или ћу говорити о ресору Министарства војске и морнарице и тражити анкету. (Гласови на левици: Да се на тајној седници о томе говори!)

Влада г. Милана Стојадиновића нема једну утврђену и одређену унутрашњу политику. Она је за непуне две године узастопно заступала најсупротнија гледишта.

У почетку демократски режим и слободу, а затим одмах режим највећег безакоња. У почетку присталица федеративног уређења, а сада присталица јединствене Југословенске државе. Ја нећу да улазим у расправу ових питања, јер су она овде већ расправљана, те бих само понављао оно што је већ речено. Али општа карактеристика политике владе г. Стојадиновића је: рушење свега онога што је давало и што даје снагу ове земље; проливање крви на све стране, хапшења по читавој земљи. На пример прошле године ухапшен је без икакве одговорности и без икакве законске заштите врло велики број људи. Прошле године имали смо прилике да чујемо Министра унутрашњих послова г. Корошца, да каже: како је Црна Гора пуна комунизма, како је пуна сепаратизма, и како све то треба похапсити и осудити. Због тога је похапсио преко 290 људи који су једанаест месеци били по апсанама мучени и злостављани, па их је, на крају крајева, Суд за заштиту државе пустио као невинне. Ове, пак, године г. Корошец је казао: у Црној Гори нема комунизма, у Црној Гори нема сепаратизма, то је била заблуда; у Црној Гори има само гладних људи који траже хлеба. Ето видите, госпо, колико је г. Корошецу било стало да претходно провери да ли у Црној Гори доиста има комунизма, па тек онда да гони и кињи народ, да хапси преко 290 људи и држи их у затвору, које Суд за заштиту државе, на крају крајева ослобађа. На Белведеру побијено је 10 до 15 људи, суд води ислеђење против оптужених, а Корошец ослобађа оне који су тамо пролили крв невину путем аболиције, па их још и награђује.

Оваквим радом управе, госпо, дошло се до тога, да се земља претворила у право ратиште с једне стране између народа а са друге стране између организоване полиције.

Ви, госпо, сви то добро знате, зато ја нећу ни да ређам сва она места у којима је проливена крв, као да су то била права бојишта. Ја, госпо, знам да је било опасних борби где се сукобљавало по 7 до 8 стотина, а често пута и по две хиљаде људи, па је падало свега по три до четири главе, док је сада код нас у појединим местима за пола сата и за трен ока падало по 20 до 30 људи од државне полиције.

Оваква политика, госпо, несумњиво води рушењу и распаду ове земље. Докле ће господин Корошец водити овакву политику, то госпо зависи од вас. Али ја се, госпо, бојим да се ви не преварите, да нисте подценили снагу народа и да се нисте и сувише радо обрадовали када сте као закон народу истакли организовану полицију. Јер госпо, народ још није примио борбу. А кад он прими борбу ви ћете видети каква је његова снага. Ко год је водио борбу са народом увек је био побеђен. Али народ још није примио борбу, зато што још верује да ће они који чувају Устав и законе увидети шта ви радите, и да ће учинити све да не дође до тога да се народ сам брани. Али ако се овако продужи онда нећемо дуго чекати да сам народ узме одбрану у своје руке.

Госпо, две најтеже ствари које су се одиграле у току ове последње године, по моме схватању, то је најпре покушај Владе г. Стојадиновића

да растури Народну одбрану. Влада на срећу није успела да растури Народну одбрану, она је успела да похапси и само њено вођство, да суспендује управу, али организације није могла да уништи, јер су оне дубоко урезане у души народној. Ипак учинила је тиме доста поремећаја у народу јер је створила један незгодан однос према ресору Министарства војске и морнарице који је као Министар војни одредио једнога генерала да буде комесар те наше највише националне установе. Ја мислим, госпо, да је то био грех од стране Министра војске и морнарице. Ја сам о томе говорио већ у Финансиском одбору а говорићу опширније у специјалној дебати буџета Министарства војске и морнарице.

Што се тиче Конкордата ви сматрате да сте то питање скинули са дневног реда, али ја, госпо, сматрам да је оно тек сад постављено на дневни ред; оно је постављено онако како се желело да буде постављено.

Госпо, кад је др. Стојадиновић потписао Конкордат са Светом Столицом онда је он тим својим потписом несумњиво ангажовао Владу Краљевине Југославије, ангажовао до граница своје моћи, али преко тога не. Г. Стојадиновић је као частан човек, како он каже, био дужан да свој потпис хонорише тиме што ће изнети Конкордат пред Народну скупштину. И он је то и учинио, Конкордат је изнео пред Народну скупштину. Али он је превазишао границе обичне лојалности. Он је својим утицајем на вас учинио да сте тај Конкордат изгласали и против свога уверења. На путу између Скупштине и Сената г. Стојадиновић је зауставио Конкордат и казао: ја нећу Конкордат износити пред Сенат. И тада настаје једно важно питање: зашто је г. Стојадиновић обуставио да Конкордат не оде у Сенат? Да ли зато што је хтео да Конкордат скине са дневног реда? Не, госпо, и ту се ви варате. Није он то учинио зато што је хтео да Конкордат скине са дневног реда, него баш зато што је желео да га не скине с дневног реда. Да је хтео да га скине са дневног реда он би га пустио да иде у Сенат који би га одбио; и тако би Конкордат био стварно скинут са дневног реда, а у исто време часна реч Милана Стојадиновића не би била повређена јер за одбијање у Сенату није повређен његов ангажман, његов ангажман иде само дотле да Конкордат поднесе Народном претставништву на озаконјење. А овако када је одбио да спроведе Конкордат Сенату, природно је да Ватикан мора сматрати г. Стојадиновића за нечасног ако то није услов г. Стојадиновићу да Конкордат не би био ликвидан. И ја верујем, госпо, да су се г. Стојадиновић и Света Столица сагласили да Конкордат не буде ликвидан и зато Конкордат није ни упућен Сенату на решење. Овако Света Столица има увек право према нашој држави да сматра да је Влада Милана Стојадиновића, и свака друга после ње, у обавези да Конкордат спроведе оним путем којим треба да буде ратификован или одбијен, у овом случају Сенат и Народна скупштина. Али то г. Стојадиновић није хтео, није хтела ни Света Столица ни др. Корошец. Конкордатом се хтело намерно да се створи једно питање које ће да створи два фронта, један фронт православне а други фронт католичке цркве. То се најбоље види из оне изјаве г. Степинца којим позива сада католике на окуп, католике на окуп да бране Конкордат, а на другој страни православни

на окуп да се боре противу Конкордата. То је била жеља и Свете Столице, то је била жеља и Королешца и у томе се стадијуму сада то питање и налази.

Г. Стојадиновић је успео да Архијерејски сабор натера на једну капитулацију. Он мисли да је тиме постигао неки успех а ја мислим да су баш тиме г. Стојадиновић и његова Влада, да су баш тиме учинили најгори грех према српскоме народу, јер су српску православну цркву, господо, поцепали. Архијерејски сабор који је донео ове одлуке није био једногласан и та неједногласност има значаја у овоме: у подели самих архијереја. Сви архијереји из расне Шумадије нису пристали да бирају Патријарха, пристали су најалост архијереји из осталих крајева, али ни Николај, ни Јован ни Иринеј ни Доситеј нису пристали да бирају Патријарха. (Чује се са деснице: Већина!) Већина јесте, али Шумадија није! (Граја.)

Pretsednik Stevan Ćirić: Molim vas, gospodo, to je tvrđenje g. poslanika, u koje on može da veruje, ali, koliko ja znam, sednice Arhijerejskog sabora su tajne i o tome se ne može ništa pouzdano znati.

Милош Рашовић (наставља): У спољној политици, господо, Влада г. Стојадиновића извршила је један прекид наше традиционалне спољне политике, политике, господо, коју су водили сви наши највећи државници, па чак и онај чијим се именом и ауторитетом ви непрестано покривате а то је Никола Пашић.

То је, господо, била линија, коју диктује и коју је увек диктовао положај наше земље, коју су диктовали закони спољне политике. Спољна политика има своје законе као и разне науке. Спољна политика не зависи од расположења једне личности, она зависи од положаја у коме се једна земља налази. Носиоц спољне политике мора да зна не само смернице своје државе, него мора да зна и смернице других држава па да може да води спољну политику онако како изискују интереси једне земље, јер из познавања смерница своје земље и смерница других земаља он испитује додирне тачке и на тим додирним тачкама стварају се савези и систем савеза. Положај наше земље, господо, је такав да је наша спољна политика била упућена да се ослања на Русију и Француску. Зашто је била упућена да се ослања на Русију, ви сви добро то знате, ја нећу улазити у разматрање тих чињеница, али она је била упућена и то неминовним законима да се у спољној политици оријентише и ка Француској. Положај Француске према германској нацији чинио је Француску увек опрезном и бојажљивом за своју судбину, те је тражила и савезнике на оној страни, на којој би могла у даном моменту имати потпоре. Ниједна од држава као наша није Француској давала ту могућност за једног солидног, за једног поузданог савезника, зато је спољна политика Француске била увек вперена да се у Срељној Европи створи једна снажна југословенска држава. То је Француска, господо, чинила и пре Светскога рата 1908 године, када је Аустрија извршила анексију Босне и Херцеговине и кад је Немачка угурала Аустрију да анектира Србију, тала је, господо, Француска ступила као помоћник Русије заједно са Енглеском, предочила опасност од таквог једног акта. Истина,

може бити да су у том моменту меродавне прилике биле неповољне да би Француска могла осујетити намере Немачке, али тај покушај осујетила је сама Аустрија, односно гроф Ерентал, који је одбио да послуша Немачку да изврши анексију Србије из унутрашњег разлога аустро-угарског. Анектирањем Србије сматрао је Ерентал да би се ојачао словенски елемент у Аустрији и да би дошло до неминовног сукоба између Југословена и Мађара, а он једну такву ситуацију није желео. Ево господо, како је гледиште Немачке не на државни живот, са којом ви данас желите да водите спољну политику! Када је саветовано Србији за време анексионе кризе, да пошто пото прими услове Аустрије да не би дошло до Европског рата, и када јој је речено да упути један улудан, више молећив телеграм Берлину, да прима све услове које је Аустрија поставила, Србија је, господо, упутила један телеграм Берлину у којем је казала да је Србија вољна да преузме добре суседне односе са Аустријом и да је вољна да настави мирну политику, и да моли Немачку да сачува част и осећање народа српског. На том телеграму поглавар немачке државе цар Виљем написао је својом руком: „Па зар та земља има национално осећање”. То како је он мислио, мисле данас и сви Немци. Сви Немци мисле данас, тако, господо.

Као што видите, господо, спољна политика не зависи од воље и жеље једног човека, него зависи од тога како се живот једног народа упућује. Ја мислим да су узалудна сва демантовања од стране Господина Стојадиновића да он води политику старих пријатељстава, а само ствара и нова пријатељства. То није довољно, јер господо, кроз чланке листића, малих ваших партиских листића, који излазе, наравно са одобрењем цензуре, јер да цензура не жели да то изађе, не би ни могло изаћи јасно се истиче: „Ми смо се ослободили старог туторства, ми не водимо више стару политику, ми водимо нову политику!”

Па, господо, и сама изјава г. Милана Стојадиновића, који каже: ја не водим ни франкофилску, ни англофилску, ни италифилску, ни германофилску политику, него водим југофилску политику, та његова изјава има извесног значаја. Тај значај, господо, није у томе, што он каже ја водим југофилску политику, јер је природно, да сваки југословенски државник мора да води југословенску политику, политику своје земље, него је у томе, да покаже својим пријатељима: ја не водим више франкофилску и англофилску политику, него водим вашу политику.

Господо, са обзиром на то, да унутрашња политика Владе Милана Стојадиновића води земљу међусобном расулу и међусобним сукобима, с обзиром на то, да је спољна политика отишла оним путем, који води земљу у директну пропаст, с обзиром на то, да у земљи цвета корупција, с обзиром на то, да је уопште државна власт не само корумпирана него и учесник у свима па и у најсрамнијим корупционашким аферама, — ја за овакву политику и за овакав буџет не могу да гласам. (Бурно плескање на левици).

Pretsednik Stevan Ćirić: Reč ima g. Ministar socijalne politike i narodnog zdravlja Dragiša Cvetković. (Burno pljeskanje kod većine).

Министар социјалне политике и народног здравља Драгиша Цветковић: Господо народни посланици, г. Рашовић у своме говору, поред осталог, изнео је извесна тврђења, ради којих ја не бих желео да Народна скупштина остане под утиском да су та његова тврђења истинита и да су та његова тврђења тачна. (*Милош Рашовић:* Примам ту част!) Примам и ја.

Господо, тиче се једнога тврђења... (Гласови са левице: Анкету! Анкету!) И то ћу примити ако затреба. (Пљескање на левици — *Милан Лазаревић:* Слушајте, господо, са левице: — Жагор...).

Pretsednik Stevan Ćirić: Molim vas, gospodo poslanici, da u miru saslušate gospodina Ministra.

Министар социјалне политике и народног здравља Драгиша Цветковић (наставља): Господо, г. Рашовић говорећи о извесним неправилностима у појединим ресорима, дотакао се и једнога питања, које тангира мој ресор, и које специјално мене поред тога још тангира, као политичког човека из тога краја.

Господо, ради се о једноме штрајку... (*Милош Рашовић:* Који је инсцениран од 10 људи!) Будите мирни и стрпљиви, господине посланиче. Ради се дакле, господо, о једноме штрајку, који је пре више месеци избио у текстилној фабрици Мите Ристића у Нишу. Господо, кад смо већ у штимунгу пашенога, дозволите да и ја кажем, да је г. Рашовић с г. Ристићем, сопствеником фирме, пашеног. (Пљескање код већине. — Смех на левици. — *Др. Српко Вукановић:* Само ваши праве послове!)

Pretsednik Stevan Ćirić: Gospodine Vukanoviću, molim vas da se umirite. Opominjem vas na red.

Gospodo narodni poslanici, ako vam je stalo da se ozbiljno uzimaju vaše optužbe, onda treba i ozbiljno da saslušate odgovor na njih. Ako vi tako budete slušali odgovore, onda se nemojte čuditi ako gospoda Ministri ne budu na vaše optužbe ni odgovarali.

Министар социјалне политике и народног здравља Драгиша Цветковић (наставља): Господо народни посланици, г. Рашовић и власник поменутице фабрике, ради које се заузима г. Рашовић, имају за жене две рођене сестре. Да ли је г. Рашовића натерао какав други разлог да о овом питању говори, ја у то нећу да улазим, али хоћу да констатујем чињенице које су апсолутно неистините и апсолутно нетачне а којима се г. Рашовић овде служио. Господо, остављам г. Рашовићу да по овом питању, после овога што будем овде рекао, поднесе интерпелацију, тражи хитност исте. На исту ћу одмах одговорити, примити хитност и после тога са документима званичне природе, које будем овде изнео, ако г. Рашовић не буде задовољан, дозволићу му да по томе питању и анкетира на лицу места. (Одобравање код већине).

Господо, штрајк у фабрици Мите Ристића и синова у Нишу избио је из једног јединог разлога. Ја, господо, остављам Народној скупштини да којим год хоће путем овај један једини разлог утврди, а то је овај: Што је фабрика Мите Ристића поводом једне скупштине радника фабрике у циљу да се организују и да траже избор повереника у фабрици одговорила отпустом око 20 радника. Господо народни посланици, ово је факат, ово је чињеница, ово је истина и ту истину моћи

ће целокупна Народна скупштина којим год хоће путем апсолутно да утврди.

Друго, ја констатујем овде пред лицем целе Народне скупштине, и левице и деснице, да фабрика Мите Ристића, која је заштићена разним царинским баријерама, зарађује огромне милионе и да од тих милиона плаћа својој радној снази 8 и 10 динара дневно. Господо, ја тврдим пред Народном скупштином да може којим год хоће путем утврдити ову несумњиву чињеницу да је радна снага најгрубље експлоатисана у тој фабрици и да наднице не износе више од 8 и 10 динара дневно.

Господо, г. Рашовић је даље рекао да је полиција из конкурентских разлога забранила магацинима Франко-серб банке да може да изнесе робу из својих магацина. Ја сам, господо, био отсутан сада да бих се ставио у телефонску везу са банком Франко-серб и ја сам овог момента говорио. Мени је уопште та чињеница била непозната, те, према томе, може се лако видети колико је г. Рашовић имао разлога када је говорио да су ту били у питању некакви конкурентски разлози и да је то мене тада руководило да бих омогућио проћу словеначке робе, да изазовем штрајк у фабрици Мите Ристића у Нишу. Ја сам, господо, сада био у телефонској вези са поменутом банком и банка ми је казала да никаквом наредбом ни усменом ни писменом из њиховог магацина у граду, где су они имали масу робе Мите Ристића, никаквом наредбом, никаквим наређењем није било забрањено да ову робу не могу износити и не могу продавати.

Г. Рашовић је тврдио и једну трећу чињеницу која апсолутно не одговара истини. И ова чињеница, господо, исто тако може се лепо утврдити. Не мора се веровати на моју реч. Ту су претставници банака, ту је банка, и они ће казати своје. Али има ту једна друга ствар. Г. Рашовић је мало побркао ствари и није знао чињенице. Када је штрајк, ви знате врло добро да постоје штрајкачки одбори. То је њихово право, да не дозволе штрајкбрехерима да ломе штрајк и да настављају рад. Било је, тачно је, штрајкачких одбора око саме фабрике.

Је ли у тој фабрици било некакве хитне робе, коју је требало износити или не, нити ја то знам нити је то г. Рашовић знао. То се свакако може утврдити чињеницама, изјавама фирме итд. И тих штрајкашких одбора било је неколико дана и мојом интервенцијом и мојим радом и мојим настојањем учињено је, господо, да је штрајк у фабрици Мите Ристића прекинут, да је власник фабрике, други власник фабрике г. Драгомир Ристић, испунио извесне услове радника, примио натраг раднике, и рад у поменутој фабрици почео је нормално да тече.

Г. Рашовић је хтео да се послужи још једним нетачним и неистинитим аргументом тврдећи да је испостава Индустијске коморе у Нишу претстављена све од самих присталица ове странке, Јерезе, како он то каже, да та Индустијска комора просто се гнушала над оним што се догађа и осуђивала поступак, наш поступак, мој као Министра социјалне политике и народног здравља, мој поступак као политичара, сматрајући, да сам ја у тај штрајк био умешан. Господин Рашовић треба прво да се информиса, да зна. Претседник Коморе, главни члан Коморе, је члан те фирме, те фабрике — г. Ристић.

То је првак у удруженој опозицији. Други главни члан те Коморе то је г. Јордан Цветковић, сенатор из опозиције. Трећи члан Коморе то је г. Пејовић, Главни секретар те Коморе, који пише те извештаје, то је инж. Момировић, претставник групе Аце Станојевића у Нишу. Даље, господо, ја лично у тој средини, како каже г. Рашовић, немам ни једног свога личног пријатеља. Таква је моја политичка делатност да тамо нисам тражио нарочите пријатеље. Према томе, господо, видите да и ове чињенице, које је г. Рашовић вешто у своме говору изнео, да би импресионирао народне посланике, и ове чињенице апсолутно не одговарају истини.

Господо, када ствари стоје овако, када је г. Рашовић у низу својих излагања овде пред народним посланицима изнео извесна факта, која су апсолутно из основа оповргнута, извесна факта која апсолутно не одговарају истини, извесна факта за која Народна скупштина може добити апсолутно и пуно сазнање да су скроз тенденциозна и нетачна, онда вас ја, господо, питам са колико ауторитета, са колико, ако хоћете, импресије, са колико одобравања могу се примити остали разлози и остале чињенице у наводима, у говору г. Рашовића. (Бурно плескање у центруму и на десници. — Милош Рашовић: Молим реч).

Pretsednik Stevan Ćirić: Ја не налазим за потребно да Вам дам реч... (Nastaje graja na lewici). Ја сам бољестан и не могу да се надвикujem. Господин Министар је изјавио да је спреман да на интерпелацију одговори у свако доба и ја мислим да није потребно да око тога данас dangubимо. Izvolite podneti interpelaciju i g. Ministar će na nju odgovoriti. (Miloš Rašović: Molim za reč svega za pet minuta).

Има реч ради личног objašnjenja narodni poslanik g. Miloš Rašović.

Милош Рашовић: Господо народни посланици, Министар г. Цветковић био је центлмен и казао је да је готов да прими или анкету или суд неколицине људи о овој ствари. Али када је био центлмен за то, нека буде до краја. И ја примам, и ако не буде тачно оно што сам изнео онда ћу ја да будем тај који ће да сноси последице, али ако не буде тачно оно што је Министар навео, нека он сноси последице.

Ја рекапитулирам ствар. Господин Цветковић је казао да магацини банке Франко Серб нису били спречени да робу која је била ту као гаж експедију. Ја се, господо, позивам на директора те банке у Нишу, и не само да је било забрањено, него је банка код Француског посланства чинила интервенцију да се омогући изношење робе. Ово је једна чињеница о којој мора да се води рачуна.

Pretsednik Stevan Ćirić: Gospodine govorniče, sve to možete izneti u interpelaciji.

Милош Рашовић (наставља): Господин Цветковић казао је да је штрајк избио иницијативом радника. Јесте, иницијативом 10 радника, од 700 колико их има, али 10 радника који су били плаћени. Међу њима има који су чланови Југораса. Кад су остали радници ове раднике избацили из фабрике, онда је дошла жандармериска коњица да избаци 600 радника. Ја остајем при томе да се ова ствар извиди, јер фактички, недоследно је да остане ствар неизвиђена. Захваљујем господину Цветковићу што је примио да се ова ствар извиди, али

тражим да остане доследан. (Граја и повици на левици: Анкета, анкета!)

Pretsednik Stevan Ćirić: Reč ima g. Ministar socijalne politike i narodnog zdravlja Dragiša Cvetković.

Министар социјалне политике и народног здравља Драгиша Цветковић: Јасно и одређено рекао сам и остајем при тим чињеницама које су записане у записнику. Господин Рашовић је број од 4 повећао на 10, али понављам, за г. Рашовићеву интерпелацију хитност примам. (Повици на левици: Анкету, анкету!) И после тога, све закључке које ова Народна скупштина створи, за које мисли да су потребни да се ова ствар до краја извиди (Одобравање на десници. — На левици повици: Анкету, анкету!) Покрај тога напомињем и ово, да се ствар налази код суда и да суд по својој званичној дужности расправља цело то питање, да према томе нема могућности да се избегне да ова ствар буде потпуно расветљена. Ако г. Рашовић и поред свега овога жели некакву своју личну анкету, ја ћу му омогућити да дође до потпуних закључака и уверења онога што тражи. Ја поново тврдим да је нетачна, неистинита чињеница и ја ћу донети званичан докуменат о овоме, да Француско-српска банка ни у једном магацину у граду није била спречена да може износити робу напоље. (Одобравање на десници. — На левици повици: Анкету, анкету!)

Pretsednik Stevan Ćirić: Има реч народни посланик г. Sekula Zečević.

Секула Зечевић: Господо народни посланици, док ће већина господе говорника користити ову прилику да говоре претежно о политичким питањима, ја сам узео реч да се задржим на цифарском делу буџета и нарочито на привредној политици Краљевске владе. Говорити о привредној политици није код нас, на жалост, толико благодарно и интересантно за слушаоце колико кад се говори о чисто политичким приликама.

Овом приликом хоћу да вас потсетим на један мој разговор са великим Владимиром Матијевићем, — кога сигурно знате, а великим га зовем зато, јер је тај човек основао српско задругарство у Хрватској, јер је тај човек основао преко 150 банака и штедионица у Хрватској, Војводини и Босни, јер је основао једну од наших највећих националних установа — друштво „Привредник“. (Повици: Слава му!)

Владимир Матијевић испричао је како је он као трговачки путник путовао кроз Војводину и дошао код једног трговца, почео је с њим разговарати о пословним стварима. Овај трговац био је врло скроман и снуђен. „Зашто не радите боље“, питао га је Владимир Матијевић. „Па, не може се“, одговорио му је овај. И тако је цело време одговарао, да се не може. Али, када је неким случајем Владимир Матијевић прешао у разговор на неку резолуцију из Кикинде, овај Србин постао је одмах жив, почео је да разговара, и виде се у њему једна енергија, виде се да је он више за политику, него за привреду и трговину.

Ову малу причу сам испричао зато што мој говор вероватно, зато што је привредни и цифарски, неће бити интересантан, јер и ми Југословени смо исти као и онај Србин из Војводине, али ипак сматрам, с обзиром да је у питању буџетска расправа у начелу, да ћете ме моћи саслушати.

Господо народни посланици, постоји у ставу сваког народног посланика једна основна ствар, а то је осећање одговорности положаја, на који га је довело народно поверење и часна служба народу и држави. Из тога положаја и те одговорности намеће се потреба, да сва наша расматрања буду објективна, и да све оно што чинимо, радимо за добро саме ствари, без обзира на то да ли припадамо већини или мањини овог Дома.

Инспирисан једино таквим схватањем, ја ћу се послужити својим правом и настојати да одговорим својој дужности како знам и умем. О унутрашњој политици Владе г. др. Милана Стојадиновића ја немам много шта да кажем, јер ће о томе свакако говорити моји посланички другови, или су већ говорили. Могу једино да констатујем чињеницу, да је наша унутрашња политика тако несрећно вођена да је под паролана слободе и демократије, нашој слободи и демократији, па и нашој целој земљи, дат такав ударац, какав она и не памти.

Резултат тако схваћене и извођене демократије јесте чињеница да је Влада г. др. Милана Стојадиновића изгубила дизгине из руку у четири бановине, најпре у Савској и Приморској, где господари др. Мачек, затим у Дравској дежели, где је господар г. др. Корошец, и у Дринској где пашује г. др. Мехмед Спахо, па и у мојој Зетској бановини где се на пореске извршитеље диже кука и мотика, када зађу у села и под оружјем скупљају државну порезу, а нарочито доспеле ануите-те тобоже решених земљорадничких дугова.

Влада г. др. Милана Стојадиновића која нам се приказује сада као да је унитаристичка, и као да је наследница аманета Блаженоочившег Витешког Краља Александра Ујединитеља, од самог почетка свога рада чинила је све што год је могла, да што је могуће више распири партијске страсти и да нашу земљу уведе у један политички хаос, из кога ће она врло тешко изаћи.

Тако, например, владин лист „Словенец“ још и данас стално пише у сепаратистичком духу, а сви муслимански листови у Босни, сем једнога, у ствари воде политичку и културну пропаганду у духу политике др. Влатка Мачека.

Ради тога није чудо, што се широм Босне и Херцеговине растура добро позната абеедларка г. Рудолфа Херцога и то у десетинама хиљада примерака, а та абеедларка, господо, носи на корицама мапу велике Хрватске и има за циљ, не да муслимане научи писмености, већ да их направи присталицама г. др. Влатка Мачека и сепаратистима.

Нама су, господо посланици, свима још у сећању они летошњи бурни дани, када је Влада на силу хтела да озакоии Конкордат, и када је ову већину, противу воље народа и бирача, присилила свим могућим недопуштеним сретствима, да јој за тај посао даде подршке.

Иако је у овој борби између Владе и голоручког народа, а према извештају Светог Синода, пало 57 мртвих глава, пало, господо, 57 невиних жртава, иако су посланици били инсултовани и тучени, при чему ни ја нисам прошао најбоље, све се свршило тим, да је Влада широкогрудо повукла тај Конкордат и одрела се његова изношења пред Сенат, и то је био један од резултата њене велике државничке мудрости.

Таком политиком, господо, убијано је све оно што је национално, све што је народно, убијано

је све оно што је патриотско, и у клици је угушиван сваки покушај, а нарочито нас југословенских националиста и наше југословенске националне странке.

Ми смо, према политичким схватањима Владе г. др. Милана Стојадиновића „државни непријатељ број један“ кога је требало срушити, са земљом сравнити, не бирајући при томе никаква сретства, баш ради бриљантне прошлости наших првака, наших људи и ради наше идеологије.

Видите, господо, та наша националистичка идеологија била је трн у оку Владе г. др. Милана Стојадиновића, и да би сатрла њу, та Влада је чинила прогоне у масама, седамдесет и седам пута ломила Устав, газила законе и предузимала безакоња, не бирајући при томе никаквих сретстава.

Наши се људи блате, нама се не даје могућност да се бранимо, забрањују нам се зборови и састанци, не даје нам се могућности истицања листа на општинским изборима, што нам је законом зајемчено, наши пријатељи се прогоне, наша штампа, листови и часописи плене се у толикој мери, да ми данас немамо никакве могућности, да јавно, отворено и слободно кажемо оно, што мислимо и хоћемо. Ова говорница, господо, остала нам је једино сретство које још, бар делимично, можемо да употребимо ми, који смо овде контролори у име другог уставног фактора — народа.

А зашто све то, господо? Зато, да би се после две и по године и сама вратила на полазну линију, да би прихватила шестојануарски програм и, за ове наше садашње прилике, једино могући Устав Витешког Краља Ујединитеља.

Влада је заборавила, господо народни посланици, да уз Владу Његова Величанства Краља и уз Владину већину, постоји и опозиција, и да је опозиција контрола рада Владе и Владине већине. Влада је заборавила, да постоји опозиција која је лојалан сарадник Краљевски, и да та опозиција, у свако доба, може бити позвана, да преузме вођење државних послова, и да би се та опозиција, на пример у Енглеској, назвала опозиција Његова Величанства Краља.

Опозиција, господо, то је контрола рада већине, то је драгоцен сарадник првог Уставног фактора на народним и државним пословима, и у њеним редовима налазе се људи, чије су груди окићене часним знамењима, као што су Карађорђево звезде с мачевима, Бели орлови, Златне медаље за храброст и Албанске споменице.

Тако, господо народни посланици, изгледа демократска владавина г. др. Милана Стојадиновића у огледалу слободног човека и ми видимо, да се она састоји у буки и галами, само у бусању у прса, у којима нема места за праву и истинску демократију. Та политика је само једно грлато надвикивање и заглушивање, од кога се у земљи ништа друго не чује.

Ја бих хтео, да вам доведем у сећање неке мисли великог енглеског практичног философа Смајлса, који је својим радом и студијама о карактеру много допринео снази и величини велике Британије. Тај филозоф је упозоравао свет, да се чува грлатих људи, а то су они, који вичу, који се пресе, то су они који су велики на језику а мали у суштини.

„Чувај се грлата човека“ постало је правило, како за појединце, тако и за државе.

Тако на пример у предратној Немачкој, то правило није било поштовано и примењивано, и ту је био грлат многи одговорни чинилац, а нарочито сам цар Виљем, па је ишло све натрашке и довело до потпуне катастрофе.

У предратној Србији било је такође грлатих, али постојала су и тројица, који су мало говорили, а више радили. То су били најпре, Краљ Петар Ослободилац, затим његов син Краљ Александар Ујединитељ, па онда велики државник Никола Пашић. Они су, господо, мало говорили, а много радили, њихова велика трезвеност раширила је тај дух на целу земљу зазирући од грлатих и пуштајући их да се до миле воље бусају у прса.

Ми данас видимо резултате тога рада и, без по муке, можемо да закључимо, да је све оно, што је код нас добро учињено, направљено у време кад су поменути људи ћутали и радили, кад се нису разбацивали и пребацивали, и кад је демократија била бивља, која је нагло бујала и цветала у нашем народном животу.

Покушамо ли сада, господо, да принципе рада Владе др. Стојадиновића меримо по принципима, по којима су радили ови велики чиниоци наше недавне славне прошлости, ми ћемо видети, да та Влада спада у ред најгрлатијих влада које смо до сада имали. (Пљескање на левици). Она је, то сам истакао, толико грлата, да се од њене граје не чује ништа друго, она је заглашила све, надгласила све, она је својом грајом угушила слободу и сваки слободни покрет. Она говори о демократији, говори о слободама, она обећава да ће дати милијарде за јавне радове, а од свега тога ништа не спроводи.

Па и ова граја, коју је Влада дигла, поводом привремених повољних привредних појава, које она сматра знаком сигурног и сталног просперитета, и које уписује у заслугу само себи, није ништа друго него једно нескромно самохвалисање, које ће нам, ја унапред тврдим, донети исте резултате, као и хвалисање са демократијом, којом је, у своје време Влада толико парадирала.

Ја ћу покушати, да вам то, господо народни посланици, у колико ми овде време дозвољава, и докажем.

Пре свега, не постоји ниједна земља на свету, која није после 1934 године постигла какав-такав просперитет, јер је криза, која је светску привреду почела да дави од 1929, од тога времена почела свуда да попушта. 1935 године, када је ова Влада дошла на кормило државе, почело се већ и код нас осећати побољшање, и све ово, што се после тога времена догодило, било је само природна последица и одблесак тога стања у општој светској привреди.

Од Владе Милана Стојадиновића није се у таквим приликама тражило ништа друго, него да се паметно и спретно прилагођава тој светској ситуацији, што би чинила и свака друга влада, са мање или више девијација, и са истим изгледима или приближним резултатима.

Јавне радове, као и организацију капитала, државних банака, којима данас толико парадирала ова Влада, увела је шест месеци пре доласка на власт др. Милана Стојадиновића влада г. Богољуба Јевтића.

Сем тих јавних радова, који нису њено дело, Влада Милана Стојадиновића много и радо се

хвали и другим својим успесима, као што су на пример активирање спољне трговине, и то до мере каква је свега једном до сада била, да је отварања предузећа и фабрике, и да је решила безброј крупних привредних питања, као што су на пример раздужење сељака, питање пољопривредних комора, питања аграрне реформе и колонизације итд.

Што се тиче наше извозне трговине, сам застој који је трајао пет година, био је узрок да једном крене на боље. Извозна трговина јесте забележила један високи став, па, ако хоћете, и један рекордни став, али та привредна коњунктура није зависила од Владе др. Милана Стојадиновића, и од некакве њене паметне и смишљене активности, већ стога што су се државе, више него икада у историји, почеле наоружавати. Тако смо ми могли да извозимо наш непрерађени или полупрерађени метал, као и поједине врсте грађевног материјала.

Чим престане потреба за толиким припремањем ратног материјала, а она је данас углавном престала, престаће и ова изузетна потражња и потреба појединих артикала, и у то не треба сумњати.

Извоз наших житарица, као и релативно повољне цене, које су постигнуте, такође није зависио од Владе г. Милана Стојадиновића него од Бога, т.ј. од суше у појединим аграрним земљама, дакле једноставно од нероднице.

Добра коњунктура нашег дрвета већ је такође прошла и била је привременог карактера, а пијаце дрвета већ су засићене и потражња на светским пијацама знатно умањена.

То је најглавније што извозимо, и сви успеси о којима је реч, постигнути су на једном провизоријуму и у стицају, који не сме да нам служи као база на којој би могли градити и комбиновати неку нашу бољу привредну будућност.

Што се тиче привредне активности у самој земљи, Влада др. Милана Стојадиновића била је знатно мање среће.

На пример раздужење сељака она је решила највише у интересу банкарских кругова, па је разумљиво да га не можемо сматрати коначно решеним. Колико је то раздужење уствари неправично и неостварљиво, довољно је да напоменем да је у моме срезу народ за први ануитет дао свега 9% словом девет одсто дужних свота.

Пољопривредне коморе, које су са своје стране требале да организују и заштите интересе најмногобројнијега произвођача у нашој земљи, дакле пољопривредника, претворене су у партијске филијале ЈРЗ и у њима се чини само оно што диктује партијски интерес.

О каквим бољитцима у трговини, занатству и индустрији, такође не може бити ни говора, и ја вас уверавам да се то у народу добро зна, да се то добро осећа и да народ о свој тој привредној политици г. Милана Стојадиновића има своје сигурно мишљење. А то мишљење за ту Владу је поразно, јер он о њој говори са ниподаштавањем, и свој спас не очекује од привременог привредног просперитета, већ тежи ка сталним и непромењивим изворима привреднога снажења. (Др. Српко Вукановић: Нема Владе да ово чује! Овде су присутна само два Министра без портфеља!)

Pretsednik Stevan Ćirić: Ali to su parekselans politički Ministri.

Секула Зечевић (наставља): Може ли се, господо, говорити о просперитету у земљи пуној безбројних социјалних невоља, у земљи у којој хара туберкулоза, у земљи која има огроман број незапослених радника, у земљи где сељак из села у гомилама прелази у град да тражи зараде?

Ми смо читали пре неки дан из извештаја стручњака да има брдских крајева код нас у којима се дегенерише стока само зато, што сељак нема новаца који су му потребни да купи довољно соли за сву стоку. Све су то ситни елементи општега рђавога стања у коме се налази наше село, али зато што су ситни и што су многобројни и кад се повежу у један ланац чине оне тешке вериге, које су потпуно везале привредну активност највећег дела нашега раднога народа. Нездрави гумени опанци заменили су кожни опанак нашега сељака који је пронео славу широм целог света, који је причао о једној сељачкој демократији у опанку. Сељак избегава своје расправе пред судом, јер нема такса да их плати, па је суђење и прибављање правде у нашој земљи скупо.

Господо народни посланици, дозволите ми да вас потсетим на једну од многобројних манифестација Претседника владе г. Стојадиновића. Он је тек пре неки дан говорећи на седници, не знам кога квартовног одбора ЈРЗ, поставио два своја главна предуслова, два велика циља за вођење и решење важних питања. Први, да празан стомак не буде народу рђав саветодавац, а други, да је потребно обезбедити мир на нашим државним границама.

Први предуслов, казао је г. др. Стојадиновић, постиже се бригом за подизањем народног благостања путем добре финансијске политике, а о другом не мислим да говорим, и то препуштам другима.

Дозволите ми сада да фини и умиљати израз г. др. Стојадиновића, о празном стомаку заменим правим правцима његовим изразом, и онако како га народ крштава, и ја мислим да ћу погодити ако кажем, да је он мислио на гладан стомак. Онда г. Стојадиновић може бити уверен да је баш данас, у доба његова просперитета, наш народ најгладнији, да је, господо, гладан више него икада. (Пљескање на левици). Гладан је најпре хлеба, па онда правде, па онда слободе. (Одобравање на левици).

Празан је и његов стомак, празан је и његов хоризонт, и он пред собом не види ништа друго него партијски бес и самовољу, види неке величине које су му наметнули ко зна како и зашто, види све, само не види крај тога несносног, гладног стања, у које су га довели без потребе и без његове воље или кривице.

Глад услед немања хлеба, господо, редовно је послератна појава у богатој Југославији, а немање зараде и запослења главни је проблем неколико стотина хиљада наших грађана, почевши од сељака, који нема њиве, преко занатлије и трговца до чиновника и до интелектуалца са два доктората у цепу.

Глад услед немања правде одузима наду на боље дане, глад услед насилно одузете слободе убија вољу за животом, и од некада слободних људи, који су поносно стајали на бранику отаџбине и на први позив вршили све своје моралне и

материјалне обавезе, ствара модерну рају, ствара, господо народни посланици, лутке од крви и меса, које морају да играју онако како им се свира.

С те стране, дакле, Влада Милана Стојадиновића забележила је жалостан рекорд, и ако је ико икада имао дужност да говори о празним саветодавцима, ту дужност је имао Милан Стојадиновић, јер је по многобројним чињеницама могао да закључи, да се са општим гладовањем исувише претерало.

Сиротиња, господо, никада није била стуб државе, она није правила никакву државу, она је тражила само „панем ет цирцензес“, хлеба и забаве, — већ се држава бринула да ствара радне и продуктивне грађане, настојећи при томе да отупи оштрицу имовинских и социјалних разлика, као што је на пример рађено у предратној Србији, на чији пример ми треба увек да се угледамо. Е, али у тој и тако важној ствари Влада г. др. Милана Стојадиновића нема одређеног гледишта, т.ј. она прилике још више погоршава, газећи народне слободе, газећи Устав и законе, и узимајући из народне привреде она и онолика финансијска сретства, која она не може дати.

Господо народни посланици, ја сам овде пред вама отворено изнео шта мислим о привременој привредној коњунктури, коју Влада г. др. Милана Стојадиновића истиче као свој велики успех и ми смо видели да Влада стварно није могла на њу утицати, као што жели да то прикаже и пред нама и пред народом.

Сада да видимо, шта је Влада др. Милана Стојадиновића учинила на подизању властите наше продукције, и да ли тиме може да се похвали!

Јер, тек наша властита продукција, ако би се побољшала и појачала, могла би да значи неки трајнији успех.

Да се тиме Влада не може нимало похвалити, види се већ и из структуре нашег увоза и извоза.

Тако, док смо, на пример, бабра и осталих руда извезли у овој најрекорднијој 1937 години, каква ће се тешко ма када вратити, у округлој суми од 1.046.000.000 динара, за увоз металургијских продуката за то време морали смо дати 945.000.000 динара. То значи, господо, да смо у овој најрекорднијој години коњунктуре како за извоз нашег метала тако и по цени коју смо добили, примили свега 101.000.000 динара више, или око 10%.

А сада, ја вас питам, господо, чиме ћемо покрити увоз металургијских продуката онда, када ова рекордна коњунктура прође, када се извоз сведе на реалну меру, и када се пијаце засите металом и сировинама?

Уместо да смо својом привредном политиком организовали, стварали капитале и снажили оне капитале којима већ располажемо и који су наши, ми смо стварали и снажили туђе, а то је радила баш Влада г. др. Милана Стојадиновића — а ја се надам да ми сви мислимо да нашој земљи треба једна таква влада и таква економска политика, која ће отворати и проналазити услове рада и зараде, организовати и стварати капитале и давати потстрека да се што је год могуће више еманципујемо од иностранства.

Ми смо до сада имали два покушаја организовања наших домаћих капитала и то: први пут када је оснивана Привилегована аграрна банка и

када је на апел Витешког Краља Ујединитеља народ одговорио са до тада невиђеним еланом, уписавши за преко 700 милиона акција Привилеговане аграрне банке; а други је покушај, господо, када је влада г. Богољуба Јевтића спојила све државне банке, са чиме су и омогућени ови велики радови у износу од 1 милијарде.

Резултат ових организовања капитала био би пример за даље мере које треба предузимати у том правцу. А шта видимо? Краљевска влада смањује законом загарантовану дивиденду на акције Аграрне банке од 6% на 3% и тиме сама декуражира и озловољава садашње уписнике акција. Немамо гаранције да ће уложена једна милијарда у јавне радове дати резултате које очекујемо а о томе ће се доцније знати.

Господо народни посланици, кад говорим о еманципацији од иностранства, не чиним то стога што сам неки одлучан противник либералистичке привреде а одлучан присталица аутархије. Ја сам трам само да су давно прошла времена те либералистичке привреде, а да је аутархију немогућно до краја извести у малим земљама са претежно пољопривредним карактером, какав је код нас случај.

Времена од нас траже једну дириговану привреду, једну планску и смишљену југословенску привреду, од нас се тражи да сваком привредном проблему приступимо озбиљно и смишљено, да га решавамо систематски, а не само грлатим изјавама и самохвалисањем, ослањајући се на то да нам светска привремена коњунктура отвори пијаци. У грлатим изјавама и хвалисању ми смо најјачи.

За доказ како се на другим местима данас озбиљно приступа, ја ћу вам навести само један пример: вама је свима познато, да је пре три године, кад је гувернер највеће светске банке и највеће светске државе, гувернер енглеске Народне банке г. Монтегју Колет Норман пре три године заузео на првој седници Светске привредне конференције у Лондону своје претседничко место, изговорио ове историјске речи: „Све оно у што смо веровали срушило се, и ми стојимо данас пред сасвим новим проблемима. Ја, дакле, заузимам ово своје место у потпуном незнању и потпуној понизности!“. Ето, дакле, како скромно изгледа један од највећих светских привредника и финансијера, а како влада г. Стојадиновића у партизанској заслеплености хоће да се претстави као свезналица, као стваралац, као они који све знају и могу. (Одобравање на левици).

Видите, господо народни посланици, тај господин Монтегју Колет Норман признао је да данас не постоје никаква правила и доктрине, већ да се мора сваки проблем решавати засебно, према тренутку и приликама, и ни по каквим шаблонима, а најмање од свега од њега су до вас допирале какве бучне изјаве, какви велики пројекти, а још мање хвалисање каквим се, на пример, код нас ките Краљевска влада и њена већина у Народној скупштини.

Господо народни посланици, ја мислим да сам успео да вам у прилично јасној мери прикажем неумесност тврђења ове Владе, да је она покретач привредног просперитета, на основу кога данас прави куле у ваздуху, а и ценећи изјаву г. Монтегју Колет Нормана можете да

видите како је велика нескромност од наше Владе и њене већине приписивати себи неку велику заслугу за ово прелазно привредно побољшање.

Привредни лек наше земље никада се неће наћи у привременим побољшањима, и ми ћемо, док већ не буде доцкан, морати да тражимо нова решења и нове методе рада, које ће се увелико разликовати од решења и метода рада Владе г. Милана Стојадиновића.

Буџет који је влада др. Милана Стојадиновића поднела и тражи да јој га Народна скупштина одобри заједно са бановинским буџетима, које мора да подмири наша привреда, износи свакако око 15 милијарди динара. Кад се та цифра раздели на број нашег становништва просек буџетског оптерећења изгледа 1000 динара по глави. Другим речима то значи, да држава има од сваког детета у колеџи и од сваког чобанина да узме годишње 1000 динара, да би се тај буџет могао покрити.

Кад се зна, да један сељак може данас са 1500 динара годишње да живи са женом и двоје деце, ако има мало крова над главом, подразумевајући да ту суму производе у одговарајућој вредности разних сретстава, онда нам мора бити јасно колико је то оптерећење превелико и како је ствар неподношљива.

Овај и овакав ортаклук државе са ситним привредницима и ово њихово оптерећење у толико је значајније, што су најмногобројнији државни и порески платци баш сами сељаци и ситни произвођачи и порески обвезници, као мали трговци и занатлије, док се већа акционарска друштва, а нарочито страни капитали, извлаче и избегавају своје обавезе.

Да би вам била слика још јаснија у погледу величине и нестварности данашњег буџета, дозволите ми да га упоредим н. пр. са предратним буџетом Краљевине Србије из 1907 год., који је пре 30 година износио 90 милиона златних динара. Ако узмемо да је преткумановска Србија имала 3 милиона душа, што значи пет пута мање од данашње наше државе, то би значило да би данашња Југославија требала да има буџет пет пута већи тј. 450 милиона златних динара. Претворимо ли то, господо, у динаре данашње вредности, рачунајући 15 динара за један златан динар или 300 динара за један наполеон, значило би да би данашњи наш буџет према предратном буџету требало да износи 6 милијарди 750 милиона динара, а додавши томе и буџете предратних окружних и среских самоуправа, износило би то све 7—7 и по милијарди данашњих динара.

Значи да је буџет био стварно 2 пута мањи по глави становништва, него што је данашњи наш буџет, ма да смо данас знатно сиромашнији него што је била Србија у то време.

Ми свакако морамо признати, да су се прилике за тих 30 година знатно измениле, да је та промена морала утицати на повећање потреба, и дозвољавало, дакле, могућност да се морало приступити повећању буџета. Не смећемо с ума ни то да се Србија у то време наоружавала, да је, дакле, и онда као и данас, проценат за војне потребе износио 22% од целокупног буџета. Али, ми смо исто тако уверени, да је два пута повећани буџет данашњи превисок, нарочито стога, што треба да га ефектуишемо из исте или сличне привреде,

истим или сличним или, можда, још горим методама рада, па чак и од истих пореских обвезника, који су данас свакако сиромашнији него што су били пре рата.

Повећања су несумњиво потребна, иако не у толикој мери, јер су се промениле потребе земље, а ова Влада нити зна, нити уме да пронађе друге начине и даде нове правце нашој привреди, отварајући нове путеве.

Не може се, господо народни посланици, оптеретити једна осиромашена привреда два пута већим теретима, него што их је пре рата имала истим начинима, путем пореза, царина, такса, трошарина, монопола итд. као што је рађено пре 30 година, када многи од данашњих проблема који нас скупо коштају нису ни постојали.

Из овога, господо, јасно произилази да Влада тражи два пута веће терете него што их може поднети привреда, не дајући грађанима ове земље у замену ништа друго сем својих празних речи.

Како се ради у напредним земљама нека нам послужи као доказ да је наша нова пријатељица, Италија само за првих десет година фашистичког режима утрошила за јавне радове 24 милијарде лира, док су предратни режими у Италији за 60 година утрошили на јавне радове мање од тога, само 21 милијарду лира обрачунато по данашњем курсу. Ту је постигнут за ових 10 година огроман напредак, јер су извршени велики радови: извршене су велике мелиорације, подигнути железнички путеви, подигнута села, насеља и читави градови.

Ја не мислим никако да потстичем господина др. Стојадиновића да пожурни па да и код нас увече фашистички режим, јер нам је доста и ове наше псевдо-демократске невоље, али тражим, па макар и од ове Владе, у коју немам поверења, да приђе радикалним и модернијим мерама при вођењу финансијске и привредне политике наше земље.

Па, ево, да наведём још један пример. Пре мало времена господин Стојадиновић био је у Немачкој па је, уз остале привредне установе, имао прилику да види и како изгледа немачка војска рада, којој је стављено у дужност да својим напорима што је год више могуће придонесе привредној аутархији Немачког Рајха. Господин Стојадиновић се том приликом могао осведочити да је немачки Арбајтсдинст за 4 године осушио и направио плодном 60 хиљада хектара земље а пошумио 50.000 хектара шикаре и голети. А ми смо, господо, којима је шума једна од главних грана богатства, од ослобођења до данас, дакле за 20 година, успели да пошумимо само 16.000 хектара, и тај нас посао кошта преко 50 милиона динара. (На левици плескање и бурно одобравање).

Ја сам на ове чињенице скретао пажњу при свим нашим буџетским дебатама, па и у Финансијском одбору, писао сам и ствар третирао веома лојално, али ова Влада, заслепљена ефемерном коњунктуром, није имала ни уво ни око, а по њеном буџету јасно видимо да јој и данас недостају та тако важна два елемента за осећање.

Карактеристично је, господо, да од ослобођења до сада ниједна Краљевска влада, ниједан политичар или финансијер не нађе за сходно да проучи и опише разлог осиромашења наше земље и да предложи начин њеног оздрављења.

Истина, један учен човек, који није био ни финансијер ни политичар, написао је још 1922 године следеће:

„...Осим тога, не фаворизирати већ разбити заблуде да смо ми привредно готово најбогатија земља у Европи, да је наш рог изобиља препун. Ми смо, истина, имућна земља, али ретко која држава има толико агриколно пасивних области као наша: једна трећина територије претставља агриколно пасивне земље (скоро сва Словенија, красна Хрватска и Хрватско Приморје, већи део Босне, сва Херцеговина, Црна Гора и Далмација и Новопазарски Санџак)”

Ето, видите, господо, то су била посматрања нашег великог научењака, г. Јована Цвијића још године 1922 када је била у јеку поратна коњунктура и када се још није знало колико ће машинизација катастрофално деловати на обарање цена пољопривредних продуката.

А наши финансијери и стручњаци држали су нас у заблуди и говорили су нам о неисцрпном богатству Југославије баш овако као што сада Краљевска влада говори о изванредном просперитету и њеним великим заслугама за исти. (Одобравање на левици).

Ја сматрам, господо, да је од неопходне важности и предлажем да се установи скупштинска анкета по питању осиромашења наше земље и мерама које треба предузети за лечење овога зла које нас тишти. Ова ће се Скупштина тиме одужити према народу и отаџбини. (Одобравање на левици).

У предратној Србији прављена је једна широка анкета о стању села у 1910 години, у којој је учествовао наш сада покојни друг др. Урош Стајић, и утврђено је тада следеће: На сваких 100 земљорадника њих: 20 немају своје земље; 50 немају довољно земље; 30 немају стоке за вучу; 28 раде на спреси; 32 немају свиња; 46 немају оваца; 41 немају плуга; 90 немају дрљача; 97 немају ваљка; 98 немају сечке; 57 немају воловских кола; 72 немају коњских кола; 18 немају куће (станују под кирију); 60 купују храну у нормалним годинама (задужују се); 30 троши сам све што произведе; 18 купују храну још о Митровдану; 46 докупљује храну у фебруару; 72 немају здраве станове; 14 немају стакло на прозорима; 30 не осветљују стан никако; 12 имају лампе без стакла; 38 немају кревета; 20 немају стола и столице; 70 немају тањира; 85 немају земљане пећи; 8 немају никакве пећи; 37 не једу меса или врло ретко; 95 немају здраве пијаће воде итд. итд.

Господо народни посланици, наша широка јавност тек сада почиње да се интересује проблемом нашег привредног наставка, нашим сиромаштвом, као и узроцима који га редовно прате, и при томе се сада већ сасвим јасно опајају четири важна недостатка, четири чиниоца који су му узрок. Први је узрок машинизација пољопривреде и индустрије, други је проблем иселеништва и наглог прираста становништва, трећи проблем наше привреде су странци и страни капитали, а четврти чине наши појачани прохтеви у свима гранама, праћени ничим увећаном радиношћу. То су основни проблеми чије је нерешавање проузроковало нагло осиромашење наше земље.

Још Карло Маркс претсказује машинизацију пољопривреде као баука, а та је машинизација у трећој декади овога столећа дошла до свога вр-

хунца усавршења. Чули смо како сада трактори ору са 12 и 16 бразда, како жетелица врше, пуни и веже џакове са житом; како се чак и краве музу помоћу машине. Ова машинизација омогућила је да се обраде и засеју огромне површине земљишта, — а то све, господо, иде на терет и штету наших ситних поседа и наших сиромашних земљорадника.

Кад је таква ситуација у машинизацији пољопривреде у свету, како ли тек бедно мора да изгледа рад наше Владе на пољопривредним проблемима! Предратни буџет, који сам цитирао малочас, давао је 3% од укупне суме на пољопривреду, а данашњи наш буџет само 1%, дакле три пута мање него пре рата. Шта да кажем о мелиорацији, о повећању обрадивих површина, о пошумљавању кршева и голети!

За последњих 100 година народ је из свих крајева наше државе, сем предкумановске Србије, одлазио у прекоморске земље, где је налазио добру зараду. Он је не само издржавао себе, него је обилна финансијска сретства слао својим породицама. На тај начин ми смо некада повољно регулисали питање вишка и одлива прираста становништва.

Сада тај вишак пауперизованог становништва, које мора да живи, остаје у земљи, и то већином у неплодним крајевима Босне, Херцеговине, Далмације, Словеније и Хрватске, па се тим наше основно сиромаштво још више погоршава, јер и те паупере треба економски и социјално збринути.

Када се томе још дода, да је прираст становништва у нашој земљи веома напредан и осетан, јер сваких десет година ми имамо 1,500.000 становника више, онда се тек даде сагледати тежина тога проблема.

О странцима и страном капиталу, нарочито последњих година, расправља се код нас много, јер се већ увидело колике су хорендне количине блага које су нам однели из земље. Ти странци и страни капитали сматрају нашу земљу као колонију и они нас систематски осиромашују и исцрпљују. Против њих Влада није предузимала до сада ништа већ им је, напротив, омогућивала што уноснији пласман, дајући им немогуће концесије. На тај начин, господо, ми све више падамо у ропство странцима, заборављајући да је економско ропство најтеже, и да најдуже траје. (Одобравање и плескање на левици).

Напоследку, политичка економија зна за један принцип који, отприлике гласи овако: што више знамо и више видимо, утолико се и наши прохтеви цири и умножавају. Сиромаштво наше земље повећава се тиме, што се просвета нагло шири, што су техника и саобраћај умножили знање и потребе и увећали прохтеве за бољим и угоднијим животом. Тој чињеници коју не може нико оспорити, треба да одговара и убрзани и умножени ритам рада и производње, а ми се томе ритму рада нисмо још прилагодили, нити је наша привредна структура била битно измењена на боље.

У сва ова четири основна проблема, као уосталом и у другим проблемима, Влада г. Милана Стојадиновића није ни за један корак помакла напред. Влада се преокупирала пословима око врбовања присталица, па зато сва велика питања и даље остају отворена. (Одобравање и плескање на левици).

Ради тога, господо, наша Влада и тражи само један од сто од буџета за пољопривреду, док је Србија пре рата давала 3%, зато наши аграрни производи не могу да значе богатство и просперитет, зато и стојимо са колонизацијом, насељавањем, мелиорацијама и пошумљавањем на месту, на коме смо били за време најтеже кризе. Стога, господо, странци и даље слободно вршљају у нашој земљи јер, кад би Влада радила другојаче, не би могли овде господарити.

Ја сам вам овде побројао четири основна проблема нашег привредног назатка и сиромаштва, и навео чиниоце који га проузрокују. Када већ до 1929 године, дакле за време просперитета, нисмо могли да сагледамо тачно све узроке услед самог просперитета, и када од 1930—1935, услед кризе, нисмо могли ништа да предузмемо, могли смо за то време бар да размишљамо, да студирамо, да би сагледали све проблеме који су пред нама, да би донели конкретна решења. Ја лично, господо, очекивао сам да ће ова Влада увидети немогућност буџетирања данас, као пре тридесет година, оптерећујући истим путем и начином са два пута већим буџетом нашу сада осиромашену привреду.

За време дебате у Финансиском одбору ми смо од поједине господе министара у прошлој и у овој години чули колика им сретства требају да би се колико-толико задовољиле потребе наше земље. На пример, Министар грађевина је истакао да би требао око 4 милијарде за подизање путева, Министар саобраћаја треба још више, Министар просвете требао би 3 милијарде динара за грађење неколико хиљада школских зграда, Министар правде требао би 1 милијарду за подизање судских зграда и казниона, а Министру војске требају милијарде за наоружање и моторизацију, Министру социјалне политике милијарде за борбу противу туберкулозе и социјалних невоља, па и Министру пољопривреде такође требају милијарде за унапређење пољопривреде. Свеукупно, господо, требало би око 50 милијарди динара, и толико су чланови владе истакли у Финансиском одбору као неопходно потребно да се крене напред.

Влада др. Стојадиновића дакле, зна само да тражи, да истиче потребу, али се она уставља само на томе да је истиче, она остаје при својој констатацији а не предузима никакве мере да то оствари, јер остварење толиких милијарди зависи искључиво од наше привреде, — зајмова више нема. Не само да Влада др. Стојадиновића не предузима никакве мере, већ она и не говори о њима, те мере нису уопште у њеном плану, па се долази до уверења да она и не зна какве управо мере треба да буду предузете и остварене. (Одобравање на левици).

Као добар грађанин ове земље и као привредник, ја сам са својим друговима сасвим лојално подносио овој Влади и овој Народној скупштини конкретне предлоге, не базирајући се на то што сам са својим посланичким друговима на левој страни овога високог Дома, јер сам био инспирисан жељом да Влада, па било и ова у коју ја немам поверења, почне изводити један реконструкциони план наше привреде који би, кад би био отпочет и спровођен, већ до сада дао најпозитивније резултате.

Чинио сам то, господо народни посланици, не ради критике нечијег рада, јер „покољења дјела суде“ него с обзиром на велике државне и народне

интересе, с обзиром на срећу и снагу ове наше земље, јер увиђам, да већина наших политичара и финансијера није на правој путу у питању дијагнозе и лечења наше целокупне привреде.

Стога, потпуно уверен у ефикасност овога што ћу навести, ја са овога места понављам своје предлоге, чија је суштина ово:

1) да се наше највеће богатство, наше слободно време, организује путем увођења радне службе — војске рада. Кад су то могли да изведу Немачка, Бугарска, Пољска, Румунија па и друге земље у разним облицима, морамо то учинити и ми, којима је радна служба од много веће потребе него ма где.

2) Да се у целој земљи изврши правичан упис принудних зајмова на прогресивној бази, не само од наших људи него и од странаца и страних капитала који зарађују у нашој земљи. Јер, господо, капитал се може узети и наћи само онде где га има. Ове велике принудне зајмове Влада ће моћи да употреби само за велике инвестиционе радове које ће да изводи војска рада, као и за наоружање наше копнене и поморске одбранбене снаге.

3) Упоредо са ова два примордијална предлога, влада треба да нађе пута и начина да организује наше домаће капитале, како би националну привреду могли подизати и ширити властитим средствима.

Без извођења ових предлога, сав рад Владе је само дан и комад, а ово досадашње буџетирање претставља само једно животарење.

Само на овај начин, господо народни посланици, можемо ми нашој земљи да дадемо оне многобројне милијарде које су јој потребне, и само таква држава, само таква Југославија, била би она велика земља како су је замишљали они који су за њу гинули. (Одобравање и плескање на левици).

Отворено и слободно тврдим, без бојазни да ћу икада и од кога бити демантован, да нам данас претстоје само два пута, два правца у нашем општем привредном и културном замаху.

Један је правац онај којим смо до сада ишли, правац систематског и наглог сиромашења наше привреде, правац који ће нашу земљу одвести у потпуно економско ропство и зависност од странаца.

Други правац којим треба да пођемо, правац који треба да изведемо, јесте правац смишљеног, поступног снажења земље властитим средствима. Желимо да будемо снажни и напредни, ми ћемо кад-тад морати да кренемо тим путем, а што пре то боље.

Тим путем може да нас поведе само једна истинска народна влада, само једна влада у коју ће цела земља имати поверења, и само они људи који „више творе, мање зборе“.

Влада д-ра Милана Стојадиновића нема тих особина, и ми у њу не можемо имати поверења. Та Влада не заслужује нашу подршку и ми се морамо енергично оградити од свих њених акција, биле те акције политичке или финансиско-економске природе. Гласаћу против буџета. (Плескање и одобравање на левици).

Pretsednik Stevan Ćirić: Има рећ народни посланик г. Јосип Цветић.

Josip Cvetić: Gospodo narodni poslanici, od Konkordatske diskusije, to znači od meseca jula 1937 godine mi nismo imali ozbiljnog parlamentarnog

rada u Plenumu! Gospodo, to sigurno nije zdrava parlamentarna pojava. I onda, kada smo radili u Plenumu i diskutovali o Konkordatu, ja sam bio prisiljen da se kao član Konkordatskog odbora požalim pred Plenumom na rad u samom Odboru, i konstatovao sam da u Odboru za Konkordat nije bilo prave diskusije. To što nije bilo prave diskusije u Odboru za konkordat, što su gospoda sa sednice primili Konkordat onako kako im je serviran, to je urodilo vrlo nezgodnim posledicama. Gospoda su to sami na svojim ledima osetili.

Danas sam u prilici da se ponova požalim kao član Finansijskog odbora da ni u Finansijskom odboru nije bilo prave diskusije. Gospodo, svaka diskusija ozbiljna u solidnom parlamentarnom radu je i te kako potrebna. Ona je mogućnost za iznošenje teza i antiteza i za dolaženje do političke istine o kojoj treba da ovaj Dom dade svoje mišljenje. Gospodo, u Finansijskom odboru bila je samo borba između Gospodina Ministra finansija kao predstavnika finansijske administracije i između članova opozicije. Ono, gospodo, što je bilo u Finansijskom odboru ono se, gospodo, i sada u prvim danima naše diskusije u Plenumu ponavlja. Vi danas vidite da nema prave diskusije između članova sa leve i članova sa desnice, nema ozbiljne parlamentarne diskusije (Pljeskanje na leviци. — *Dr. Mile Miškulin:* Malo više objektivnosti!) Gospodo, kada me uvaženi gospodin senator Miškulin upozorava na veću objektivnost, onda mu ja moram kazati i pokazati na ove prazne klupe, pa kazati: ovde počivaju argumenti za moju objektivnost, a g. senatore, da dodam ovom argumentu još jedan: u ovim ministarskim praznim klupama počiva još jedan argumenat za moju objektivnost, u ovim praznim klupama (pokazuje na desnicu) i u ovim praznim klupama (pokazuje na ministarske klupe) neka cela Narodna skupština i jugoslovenska javnost vidi visoki smisao za parlamentaran rad Jugoslovenske radikalne zajednice! (Pljeskanje na leviци. — *Vojislav Lazić:* Samo jedan rezervni ministar, niko više od Vlade! — *Milan Petković:* Koliki je bio broj govornika iz većine?! — Glasovi iz većine: Čučete nas!)

Gospodo, osim toga ja imam da se požalim još na neke događaje, koji su se dogodili u Finansijskom odboru. Budući da ni vi, kao članovi ovoga Doma, nemate prilike preko javnosti, preko novina, da o tome doznate, ja smatram da vršim svoju dužnost, kad vam kažem ono, što se dogodilo. Gospodo, mi, članovi opozicije, bili smo u vrlo nezgodnim prilikama u Finansijskom odboru, i ako smo i tamo, kao i ovde, savesno vršili svoje dužnosti ali samo, gospodo, ipak kao i ovde bili sprečavani da vršimo te svoje dužnosti. Tamo smo bili sprečeni na sledeći način:

Gospodo, vladina većina, na čelu sa g. Ministrom finansija, nije dozvolila, da se u Finansijskom odboru glasa o predlozima opozicije. Gospodo, vladina većina i Kraljevska vlada imaju u rukama kompletnu i ogromnu sigurnu većinu u Parlamentu, imaju u rukama ovako cenzurom stegnutu štampu, imaju, gospodo, mogućnosti da reči, argumenti, glasovi i ozbiljan rad opozicije ne izidu izvan granica ove Kuće, i, gospodo, ipak nije nam dala ta vladina većina, da se o našim predlozima glasa, nije nam dopustila, da čak propadnemo sa našim predlozima! Ja razumem, da jedna većina ne da opoziciji da se popularizira; ja razumem da jedna vlada ne da opoziciji da njeni ar-

gumenti izlaze u javnost i da postanu agitaciono sretstvo; ja razumem da Vlada ne da opoziciji da agituje, ali da ide tako daleko jedna vlada, da neda opoziciji da propadne sa svojim predlozima, to, gospodo, prelazi sve granice!

Mi smo bili jedanput prisiljeni, da izademo iz Finansijskog odbora. Ja sam to dužan vama, gospodo da kažem, jer smo mi bili organ Plenuma. Mi smo bili prisiljeni da izademo, kad se ponovilo ono, na što gospoda Ministri nisu imali prava. U dva slučaja su Ministri, na naš predlog, odgovorili sa svojim predlogom za prost prelaz na dnevni red: jedanput to je bilo, kad se radilo o budžetskoj materiji, o sniženju zemljarine, a drugi put to je bilo, kad se radilo o vanbudžetskoj materiji, kad se radilo o argumentima, uverljivim argumentima i podacima, koje nam je dao uvaženi član većine g. Života Milanović o korupciji gospodina Đure Jankovića, bivšeg ministra i njegovih drugova, o korupciji u Slavoniji.

Gospodo, mi smo se branili, dok smo mogli, i u poslednjem času, kad je došao na red Finansijski zakon, mi smo morali da izademo iz Finansijskog odbora. Mi smo imali mnogo dobre volje da i kod Finansijskog zakona, koji pretstavlja jedan važan deo budžeta, jer on upravo čini ceo budžet elastičnijim i sposobnijim da se primeni prema potrebama i prilikama, sudelujemo isto onako, kao što smo sudelovali, gospodo, dozvolite da budem neskroman i da kažem, kao što smo i to bolje sudelovali kod njega nego što je sudelovala vladina većina. Ali su nam onemogućili, da se o našim predlozima, za koje je bilo sigurno da će propasti, da se o našim predlozima glasa.

I, gospodo, kakav je bio rad i kakva je bila volja Vladine većine u Finansijskom odboru da radi na rešavanju teških ekonomskih i finansijskih problema, koji našu zemlju pritištu, najbolji dokaz neka bude to kako je bilo kada smo mi bili još kod diskusije o Finansijskom zakonu. Finansijski odbor ceo Finansijski zakon svršio je za nekoliko desetaka minuta, za koliko ne može biti ni pročitano a kamoli prodiskutovano! (Odobranje na levisi.)

Ja vas, gospodo narodni poslanici, molim da ova moja izlaganja i ovo moje žaljenje primite do znanja pa da vidite tendencije i principijelan stav gospode iz većine prema principima i prema potrebi parlamentarizma u Jugoslaviji. Gospodo, da vidite stav naših drugova sa desnice, za koji ja tvrdim da bi i oni trebali već jedanput da uvide i da svojim delanjem, onako isto kao što je to levica učinila, pokušaju sa ovoga Doma skinuti onaj naziv koji je ovom Domu dao Ministar unutrašnjih dela u svom listu, nazvavši sve nas petomajskim desperaterima.

Gospodo, ovogodišnji predlog budžeta i njegova odbrana, kako su je dala pojedina gospoda, počiva na jednostavnom slavljenju svih grana javnog života koje vodi sadašnji režim. Gospodo, mi smo dužni da kritički, to znači objektivno i argumentovano, vidimo vrednost tvrđenja gospode sa desnice i g. Ministra finansija i da damo njihovim tvrdejnima kontraargumente.

Ja ću biti slobodan da se pozabavim sa tri sektora u radu ovog režima, sa sektorom privredno-finansijskim, sa sektorom spoljno-političkim i sektorom unutrašnjo-političkim.

Gospodo, prva i najjasnija činjenica koja pada u oči prilikom rasmatranja ovogodišnjeg budžetskog predloga jeste da je on povećan za 1.270 miliona G. Ministar finansija kao branilac ovog budžeta kaže nam

i teši i nas i celokupnu jugoslovensku javnost da neće biti uvedene nove dažbinske stavke niti da će biti stare povećane. On nas teši i kaže: Tu ćemo sumu od 1.270 miliona dobiti usled razvitka naše konjunktura, dobićemo je samim konjunkturnim automatizmom: Bolje nam ide, više će u državne kase da dode.

Gospodo, naše ekonomsko stanje i prema tome opravdanje za javnu ruku da ide u finansije našeg naroda, leži u ekonomskom i finansijskom stanju našeg glavnog potrošača, našeg glavnog konzumenta, našeg zemljoradnika. Gospodo, prošla godina, a na osnovu podataka iz te godine je raden ovaj budžet — istina godina je bila punog zemljoradničkog prosperiteta, jer kada u jednoj seljačkoj zemlji kao što je naša i rodi i kada su visoke cene, onda je to pun prosperitet, — gospodo, u toj godini, kada je seljak imao pun prosperitet, on je imao budžet za 1.270 miliona manji nego što će ga imati na godinu. Sada da se opravda optimizam g. Ministra finansija da će narod taj budžet lako da snosi onda se i za narednu godinu mora da pretpostavi da će to biti godina velikog poljoprivrednog prosperiteta u našoj zemlji. To znači da i Bog da i da inostranstvo po visokim cenama kupi, a mora da bude i još jedna pretpostavka da je ovogodišnji budžet, koga sada izvršujemo, narod lako podnosio. Ja mislim, gospodo, da ste vi svi svedoci da i u prošloj godini terete koji su bili prošlogodišnjim budžetom stavljeni na njegova leđa za 1270 miliona manje, narod nije lako podnosio. (Odobranje na levisi.)

Gospodo, ima izvesna lakoća, relativna, kojom je narod prošle godine svoje dažbine plaćao. Ali, gospodo, ta lakoća je izvirala iz toga što je narod ono što je dobio od svojih proizvoda dao egzekutoru, dao poreskoj vlasti, iz straha pred poreskim zulumčarstvom koje je u našoj zemlji redovna pojava. (Odobranje na levisi.) A gospodo, zar ta relativna lakoća, kojom je zemljoradnik plaćao svoje obaveze prema državi i zajednici, može biti osnov za povećanje, zar se ne mora uzeti u obzir njegova totalna ekonomska snaga, zar se ne mora uzeti u obzir standard života toga našeg zemljoradnika?!

Gospodo narodni poslanici, ne može se govoriti o osposobljavanju našeg zemljoradnika, o trajnjem njegovom osposobljavanju za nošenje ovako velikog budžeta na osnovu jednogodišnjeg prihoda, kada taj zemljoradnik ima još i danas za sobom i na svojim leđima tri do četiri godine teške konjunkturalne depresije, teške krize, kada on ima na svojim leđima 3 milijarde seljačkih dugova, a za službu tih 3 milijarde svakoga dana kuca na njegovim vratima poreski egzekutor. (Odobranje na levisi.)

A, gospodo, kada ovim argumentima dodate i sledeće: da se na godinu može da dogodi ili da ne rodi zemlja ili da ne budu visoke cene, ili to je još gore i teže, i da ne rodi i da ne budu visoke cene, onda, gospodo, vidite kakvu će muku imati poreska administracija da ovakav budžet izvrši. Onda je, gospodo, tačno, onda je jasno ono što kažu da u sledećoj godini, ako ovako bude išlo, država se neće pred našim narodom pojavljivati drugačije nego kao pandur i egzekutor. (Odobranje na levisi.)

Gospodo, ja sam spomenuo da je Ministar finansija kazao da neće biti uvedeni novi stavovi, a da stari neće biti povećani. Gospodo, već u svome prvom eks-pozeu pred Finansijskim odborom Ministar finansija je kazao da Kraljevska vlada jednom stavkom čini izuzetak. To je pitanje ažije na carine. Ona je za

100 poena povišena, a vi znate da carine, kao indirektna poreza, najlakše, najosetljivije reaguju na svaku konjunkturu, na prosperitet kao i na krizu. I, gospodo, ako optimizam Ministra finansija bude na mestu za sledeću godinu, onda ono što narod dobije od konjunkturu periode to će javna ruka tim neposrednim putem preko carina u jednom velikom delu da uzme.

Nije to jedino prekoračenje onoga tvrđenja da se budžet neće povećavati. Dok smo radili u Finansijskom odboru Ministar finansija je saopštio povećanje sudskih taksa, a još ranije u Finansijskom odboru Ministar finansija nam je saopštio da ima izvesnog suficita i on je taj suficit iskazao kod naših državnih železnica i rekao nam je da će za iduću godinu predviđenih 300 milijona povećanja dobiti od povećanja našeg prometa na železnici. A, dok Ministar finansija tako iskazuje suficit kod Uprave državnih železnica i dok on na osnovu toga suficita iz prošle godine pravi optimističku prognozu za sledeću godinu, istovremeno, gospodo, gotovo istovremeno, železnička uprava šalje raspis za saziv Tarifskog odbora i u obrazloženju povišenja tarifa za ovu godinu ona kaže — a to je publikovao »Jugoslovenski Lojd«: »Prema tome raspisu onaj suficit koji je iskazao Ministar finansija, ima samo knjigovodstveni značaj i on ne može biti merodavan za ocenu.« Dakle, gospodo, ono što g. Ministar finansija na osnovu svoga optimizma kaže da će se postići konjunkturu prosperitetom, nije tačno, gospodo. Prema iskazima same železničke uprave, to znači povišenje dažbina, to znači povišenje stavki upravo za 343 milijona i, gospodo, i Tarifskom odboru nije ništa drugo preostalo nego da na novih 300 milijona pristane. (Odobranje na levisi.)

Gospodo, sada se postavlja pitanje: kako će te sume biti utrošene.

Gospodo, kad pogledamo u budžet, onda vidimo da g. Ministar saobraćaja, jedan od glavnih eksponenta ovoga režima i predstavnik politike u ovoj Vladi JRZ, dobija od toga povećanja 390 miliona; da g. Ministar šuma za »nacionalizovanje velikih šumskih preduzeća i za izgradnju naše domaće metalurgijske industrije« dobiva 165 miliona; ako uzmete u obzir da od 6999 novih lica koja će ući u našu državnu administraciju g. Ministar unutrašnjih poslova, drugi glavni politički predstavnik u ovoj Vladi, dobiva 1324 lica i da g. Ministar poljoprivrede u ovoj agrarnoj zemlji maloga poseda dobija svega 42 nova lica i da g. Ministar poljoprivrede, dok svi eksponenti politički dobijaju i to Ministar saobraćaja 390 miliona a 160 miliona din. Ministar šuma, on dobiva u ovoj zemlji, u kojoj treba da se podigne agrarni mentalitet naroda da je ovo zemljoradnička zemlja, za poljoprivredu svega, slovima i rečima 12 miliona dinara, — onda, gospodo, vidite kako ja imam pravo kad tvrdim da g. Ministar finansija nije u pravu da budžet u kome za celu jugoslovensku seljačku državu povećanje iznosi 12 miliona dinara za poljoprivredu naziva takav budžet privredno-državnim budžetom. (Odobranje na levisi.)

Gospodin Ministar finansija ovome budžetu dao je još jedno ime, — on je nazvao ovaj budžet nacionalno-odbranbenim budžetom. Kad su na redu povećanja koja idu na našu nacionalnu vojsku, kad se tiče povećanja koje treba zajednica da dade za tehničku spremu, za moralno i nacionalno vaspitanje ove naše uzdanice, obzirom na ovu visoku misiju koju naša

nacionalna vojska ima na granicama naše zemlje i unutar granica naše zemlje, onda je svaka reč o tome, mislim, suvišna, a mislim, da zbog 313 miliona povećanja izdataka za nacionalnu odbranu, nije bilo razloga ovaj budžet nazvati nacionalno-odbranbenim budžetom. Kao što nije na mestu karakteristika državno-privredni, tako nije ni karakteristika nacionalno-odbranbeni. (Pljeskanje na levisi.)

Gospodin Ministar finansija, opravdavajući ovo povećanje, kaže, da smo mi ušli u fazu konjunkturu, prosperiteta a na godinu ta faza da će biti povećana, i da je dinamizam, kojim se razvija konjunktura, velik, da je sve veći i veći. Ja sam cifarski pokazao na koji način ovaj režim misli eksploatirati ovaj budžet, tj. ekonomsku snagu našeg naroda. Da g. Ministar finansija dobije opravdanje za povećanje budžeta, on je morao da pokaže na osnovu jednog primera taj prosperitet. On je obavio procenu nacionalnog dohotka i servirao nam je cifru od 44 milijarde u 1937 godini, prema 42 milijarde u 1936 godini. Dakle, 2 milijarde povećanja. Zar to, gospodo, nije eksploatisanje kad imamo 2 milijarde povećanja nacionalnog dohotka, a od toga javna ruka uzima 1 milijardu i 270 miliona dinara, bez obzira na to šta će uzeti opštinske i tako zvane banovinske samouprave. Gospodo, dinamizam ove konjunkturu faze koristi se potpuno na eksploatatorski način od strane javne ruke, bez obzira na sve teškoće kroz koje je naša privreda prošla kroz četiri poslednje godine i bez obzira na teškoće u koje će bez sumnje naš privredni život morati da uđe. (Odobranje na levisi.)

Gospodo, baš s obzirom na buduću fazu konjunkturu, u koju ćemo sigurno ući, treba da leži državnička mudrost i državnički obziri, ako upravljamo našom privredom tako, da naš nacionalni privredni organizam bude sposoban za tu krizu, za tu bolest, koja će bez sumnje morati da se pojavi u većim ili u manjim dimenzijama.

U to doba krize, državnom organizmu potrebno je mnogo više jer zajednica preuzima sve više i više funkcija, a za izvršenje tih funkcija trebaće joj i veća sredstva. I, gospodo, kada se ovako eksploatatorski pravi jedan budžet i iscrpljuje narodna privreda mene je strah, da ovaj budući sektor depresije i krize neće biti samo sektor krize, nego će biti i sektor naše privredne katastrofe.

Gospodo, u tome je naš glavni prigovor finansijskoj politici koju vodi ovakav režim, jer, gospodo, ovakav sistem, kako smo to sve skupa rasmotrili izlazi da je ovo preuzimanje narodne privrede u arendu. Zato ne možemo i nećemo da snosimo odgovornost. Niko neće da se obazre na ono što je bilo i što će biti. Sada u ovoj fazi konjunkturu mi tu konjunkturu samo eksploatišemo.

Gospodo, to nije mudra državnička politika, jer ako igde treba mudrosti onda to treba u manipulisanju našom narodnom privredom.

Gospodo da vidimo da li je to tačno, da je ovo eksploatatorski budžet. Doista, najbolji je dokaz ako zagledamo malo u budžet iz 1930/31 god. Taj budžet od 1930/31 godine raden je po podacima iz 1929 godine, a 1929 godina po svom ekonomskom finansijskom stanju bila je godina dobrog prosperiteta kao što je po prilici kombinovana 1936/37 godina, s tom razlikom da je 1929 godina došla posle niza godina prosperiteta, a 1936/37 godina došla je posle jedne teške krize. Vidimo da ovaj budžet po prilici po sumi odgovara najbolje ovom budžetu, — bio je 12

milijardi i 900 milijona. Ako pogledamo neke interesantne stavke, vidimo, da je na primer u to doba bila suma uloga na štednju 13 milijardi, a ove godine iskazana u septembru iznosi 11 milijardi dinara; ako pogledamo carine, koje direktno reaguju na svaki prosperitet, vidimo da smo imali 1 milijardu 478 milijona, a ove godine 988 milijona; da smo direktnih poreza imali onda 2 milijarde 94 miliona, a ove godine 2 milijarde 699 milijona.

Dakle, gospodo, kada bi 1937 god. bila jednaka 1929 i onda bi ovaj budžet bio prevelik, a kad se još uzme ono što je prethodilo 1937 godini i ono što je pred kraj 1937 godine nastupilo onda vidimo, da ovaj budžet izlazi u svom pravu svetlu pred narod kao eksploatacija njegove momentane privredne sposobnosti. (Odobranje i pljeskanje na levici.)

Gospodin Ministar finansija kazao je da ceo svet živi u psihozi naoružanja i privrednih autarhija i da je i to imalo na nas odjeka. To je tačno. Ja držim da mi svog vlastitog konjunktornog ciklusa uopće nemamo, nego da smo potpuno ukopčani u veliki svetski konjunktorni ciklus. Mi samo reflektiramo na ono što se u vanjskom svetu događa. Setite se samo Njujorške berze u 1929 godini, koja je imala svoj crni utorak u 1937 i prema tome možete mirno da zaključite da mi sledeće godine nećemo imati onakav prosperitet kao što smo imali ove godine. Onda ćete videti da će to reflektirati na našu privredu i da će ti valovi polevati hladnom vodom optimizam g. Ministra finansija.

Smanjivanje optimizma g. Ministra finansija to znači povišenje i pojačanje rada poreske administracije, što se popularno kaže »stezanje poreskog šarafa«, a to znači teška svakodnevna briga naših širokih slojeva naroda. To je prognoza koju mi postavljamo u interesu najširih slojeva naroda i maloga čoveka koga konzekventno branimo.

Gospodo, ovome stanju neće ništa pomoći na argumentacija g. Ota Gavrilovića, da ovaj sistem predstavlja liberalno-individualni kapitalistički sistem. Mi vidimo, da je država metnula svuda svoju ruku, ona diriguje cenama proizvoda, diriguje cene nadnicama, pravi velike banke; ona je privrednik, ona je industrijalac, ona je rudar, ona je sve. A kod takvog stanja stvari, gospodo, govoriti o liberalno-individualnom kapitalističkom sistemu jako je teško.

Gospodo, kad se tu čovek zapita: zašto to treba? Treba zato, jer to pristoje njihovoj nomenklaturi: demokracija, parlamentarizam i sloboda. Kakvi su oni u demokraciji, kakvi su oni u parlamentarizmu, takvi su oni i u liberalnoj individualnoj kapitalističkoj vredni. To nije nikako liberalno-individualna kapitalistička privreda. To može u najboljem slučaju biti socijalizovani liberalizam.

Kad je to tako, a tako jeste, treba pogledati istini u oči, treba dati stvarima pravo ime i povući konsekvence. Ako je naš sistem kapitalistički, i ako je naša zajednica morala da pomogne u vremenu teške krize, jer u vremenu teške krize nije kapitalizam u stanju da se othrvе tome zlu i održi, ako je zajednica trebala da priskoči u pomoć svom svojom snagom onda ima pravo i dužnost da stvori plan i da održi u svojim rukama celu privredu, a ne samo da priskače u pomoć u doba dobre konjunktura. Neko će kazati da se to zove planska privreda, a to je levičarski socijalistički izum.

Nemojte se dati terorirati nikakvim šablonima ni imenima. Jugoslavija kao mlada zemlja ne sme da se, da ukalupljavati ni u kakav kalup, nego prema

svojim potrebama treba da izabere sistem. Ja verujem da nijedan sistem koji je Evropa donela ne može se konsekventno, doslovno primeniti. Iz svih tih sistema izabrati ponajbolje je da Jugoslavija ostane živa, a u drugom redu da svima građanima bude dobra i iskrena majka. (Pljeskanje na levici).

Gospodo, ako se ovako iskorišćuje, kako smo mi prikazali, samo faza prosperiteta i ne vodi se računa o onome, što je bilo i o onom što će biti, onda u tome leži klica katastrofe. Za tu situaciju katastrofe neće biti samo oni krivi, koji će biti tada u ministarskim stolicama, nego će biti krivi i ovi, koji sad sede na tim stolicama.

Mi, članovi opozicije, svojom kritikom, svojim argumentovanim obrazloženjem i kritičkim stavom, mi skidamo sa sebe odgovornost i vršimo svoju dužnost, kao parlamentarci, a prepuštamo drugome, da punu odgovornost nosi. A kad je to tako, mi sigurno ovakvu privrednu politiku, koju vodi ova Vlada, nećemo nikada odobriti.

Drugi sektor koji želim da obradim, je sektor spoljne politike. Celi svet živi u ideji frontova. Parcelacija se sve više u velikome svetu vrši. Ta parcelacija postala je upravo psihoza. Mi smo do danas vodili politiku Društva naroda, a kad kažem Društvo naroda, onda mislim na onaj puni sadržaj koji Društvo naroda znači. Ne samo pod predašnjim režimima nego i pod ovim režimom mi smo u duhu te politike primali obaveze, pa smo primili bili i sankcije i premda teške mi smo ih izvršivali.

Gospodo, ja bih hteo da napravim jednu napomenu da ovo nije kritikovanje naše spoljne politike. Ja samo konstatujem fakta i to zbog toga jer je vođenje naše spoljne politike u Jugoslaviji imalo svoju tradiciju, koju ja poštujem. Najidealnije stanje za svaku zemlju bilo bi da njezinoj spoljnoj politici podjednako pljeskaju i u Parizu i u Londonu i u Rimu i u Berlinu. To bi želele mnogo veće zemlje nego što je naša. Naša javnost ostala je, međutim, bez dovoljno informacija o ciljevima i putevima naše spoljne politike, pa ne samo naša javnost nego i ova Narodna skupština. Gospodin Ministar inostranih poslova pred Finansijskim odborom je rekao: Pa ništa se nije dogodilo. Ipak se nešto dogodilo. Mi smo sa jednom velikom grupom velikih sila vodili rat, mi smo dobili rat, mi smo posle rata sa njima svršavali mnoge poslove, pa smo i u pitanje sankcija ušli, a sad odjedanput nas slave u Rimu i Berlinu i svečano dočekuju. Onda se nešto dogodilo. Ne ulazim da li je to što se dogodilo, dobro ili rdavo. Ja samo upozorujem na vezu koja postoji između spoljne i unutrašnje politike. Zbog toga je zemlja u jednoj psihozi i neizvesnosti. I pored svega toga naš Ministar inostranih poslova kaže da se ništa nije dogodilo. Nejasnost i nejasnoća, koja označava naš politički pravac u spoljnoj politici, u našoj javnosti izaziva sumnju. Ali tu sumnju smo dužni svi da suzbijamo, a naš Gospodin Ministar inostranih poslova ima dužnost da tu sumnju razbija kod nas narodnih poslanika. Ili mi sudjelujemo u parcelaciji svijeta ili smo se digli visoko iznad nje. Jedno i drugo znači: Nešto se dogodilo.

Međutim G. Ministar kaže: ništa se nije dogodilo. A ja mislim da je u interesu našeg unutrašnjeg mira da znamo tačno, šta se dogodilo. Ja mislim da je u najvišem interesu našeg unutrašnjeg političkog mira i života, i da su svi odgovorni faktori dužni da tačno i jasno označavaju pravac naše spoljne politike.

Gospodo, ja sam hteo da iznesem neka fakta i da uputim kritiku danas na rad Gospodina Ministra inostranih poslova s obzirom na njegov stav pred Narodnom skupštinom, i s obzirom na njegov stav pred celokupnom našom javnošću, jer je dobro poznata funkcijerna veza između spoljne i unutrašnje politike. Ta veza između spoljne i unutrašnje politike došla je do izraza naročito u pitanju Konkordata. Vi ćete dozvoliti nekoliko napomena pro domo sua u vlastitu odbranu, u odbranu kluba i u odbranu levice kojoj pripadam.

Gospodo, predlog manjine koji je došao pred plenum u pogledu Konkordata glasilo je ovako: „Pozmatrajući pitanje Konkordata isključivo sa gledišta opštih, nacionalnih i državnih interesa, vodeći računa o tome da je, sem kod katoličke crkve, kod svih ostalih priznatih veroispovesti regulisan položaj prema državi, stojeći na gledištu pune ravnopravnosti priznatim veroispovestima, kako to propisuje čl. 11 Ustava, potpisani članovi odbora jednodušno su stali na gledište da položaj rimokatoličke crkve u Jugoslaviji treba da se uredi Konkordatom između države i Sv. Stolice u interesu međuveruskog mira i dobrih odnosa između crkve i države.” I sad dolazi kritika o Konkordatu i šta ne valja u njemu.

Gospodo, ja sam imao čast da u Odboru za Konkordat izjavim ovo:

„Parlamentarni klub, kome imam čast pripadati i Jugoslovenska nacionalna stranka, čiji sam član, ne žele da ovu priliku kod donošenja Konkordata gledaju sa stanovišta svojih posebnih interesa. Daleko smo od toga da to partizanski izrabljujemo. Ništa drugo ne činimo nego hladno konstatiramo činjenice, pa u kritici samoga Konkordata polazimo sa stanovišta opštih nacionalnih i državnih interesa, ostajući verni svom načelnom stanovištu, da za naš javni politički rad ne može ništa drugo biti merodavno nego čuvanje interesa nacionalne jugoslovenske celine i našeg jugoslovenskog državnog integriteta”.

Gospodo, dok smo mi ovako govorili, gospodin Ministar pravde dr. Nikola Subotić, rekao je pred Narodnom skupštinom ovo: »Očigledna je dakle štetnost ovakve situacije, jer ona izaziva utisak o provizornosti državnih granica i slabi državnu ideju u narodu na državnim granicama”.

Gospodin Subotić je rekao ovo: »Ovde sa punom odlučnošću može se kazati, da saveti državne mudrosti diktuju uredenje rimokatoličke crkve u našoj državi sretstvom predloženog Konkordata».

Uvaženi g. dr. Mile Miškulin, jedan od glavnih govornika, povodom Konkordata rekao je i ovo:

„A sada, po svojoj savesti, po svojoj dužnosti i po svome pozivu ona — vlada — hoće da ga ratificira i on se mora ratificirati”.

Zatim je g. dr. Mile Miškulin rekao: „Gospodo, da se razumemo. Ne govorim o odgodi zato jer ja odgodu smatram gorom nego samim otklonom.” (Dr. Mile Miškulin dobacuje.) Ovo su stenografske beleške, gospodine senatore! (Dr. Mile Miškulin: Molim, molim!) Jer odgoda kaže g. senator Miškulin, nije ništa drugo, nego maskiranje otklone. Ako hoćete, časnije je otkloniti, pa navesti stvarne razloge, nego se maskirati sa odgodom a drukčije misliti”. Pa dalje, g. dr. Miškulin kaže: „Pa zar vi mislite, gospodo poslanici, da bi se sa odgodom Konkordata možda ova atmosfera smirila? Ja mislim da ne bi, dapače, ja mislim da bi se još više zaoštrile i pojačale bi se sve one podzemne snage i sva ona šaputanja, i sve one laži i podmetanja.” I sad g. dr. Mile Miškulin pod-

vlači ove reči: „Ali treba znati, gospodo poslanici, da u našoj državi ima pet i po miliona katolika, i moramo znati, da u slučaju grubog nesporazuma tih pet i po miliona katolika ne bi ostali ravnodušni i ne bi ostao ravnodušan čitav katolički svet na čitavom svetu preko samog Vatikana.” (Prigovori na levisi. — Dr. Mile Miškulin: Pa šta je s tim?)

Drugi uvaženi govornik, koji je branio stav vladine većine i Vladu bio je poštovani naš drug g. dr. Milovan Grba. (Dr. Milovan Grba: Ajde, da čujemo!) On je rekao ovako:

U ovom slučaju ja govorim da bi, ako bismo tom trećom tačkom, koja sačinjava Konkordat, dezavuisali i parafirani i zaključeni protokol, tada imali propagandu katoličke štampe: da nismo jedna zemlja koja je kadra da drži svoju međunarodnu datu reč, reč svoje Vlade i svojih ministara inostranih dela.” (Pljeskanje na levisi. — Dr. Milovan Grba: Svako može pljeskati, samo Auer ne!)

Gospodo, g. dr. Grba nastavlja pa kaže: „G. dr. Stojadinović kao Pretsednik Kraljevske Vlade i Ministar inostranih poslova oseća u zaključenju Konkordata datu reč Kraljevske vlade i smatra prestižem naše zemlje u čitavom međunarodnom svetu da je iskupio ratifikacijom ovog zakonskog predloga.” (Dr. Milovan Grba: Jeste!)

Treći g. dr. Časlav Nikitović rekao je ovako: „Mi gospodo, znamo da država treba da ispuni svoju reč koju je svečano dala i, gospodo, kad znamo, da je ovde čast naše države u pitanju mi, gospodo, ne bežimo od toga da tu reč izvršimo”.

Najzad, Ministar g. Čvrkić u odbrani konkordata rekao je ovo: „Gospodo, ako se počne tako da radi, da se ruši autoritet ministara, kako će izgledati u inostranstvu autoritet jugoslovenskih ministara koji sutra treba da štite najvitalnije interese države, kad ceo svet bude čitao i bude znao, da naši ministri mogu da rade jedan tako važan akt kao što je Konkordat, pa da sutra rade protiv Konkordata”. Zatim je g. Ministar Čvrkić potsetio na jednu scenu u francuskom Parlamentu koja je bila kad je pok. Brijan govorio i g. Čvrkić je rekao: „Brijan je rekao u francuskom Parlamentu, boreći se protiv rimokatoličke crkve: „Možete pobediti, ali možete biti i pobedeni”.

Gospodo narodni poslanici, ako još uvažite, da je g. Pretsednik vlade i Ministar spoljnih poslova među vama rekao ove reči: „S toga sam ja, gospodo, za ovaj drugi put, tj. da Konkordat primim i kroz Parlament provedem. Ja uostalom znam samo jednu vladu koja se odrekla svojih prethodnika, vi znate koja je to vlada i gde ona zasedava”. G. Ministar spoljnih poslova rekao je i ovo: „I danas su, vidite, oči celog sveta uperene u to: jesmo li u pregovorima sa katoličkom crkvom bili pošten i časni pregovarači ili smo samo išli na običnu prevaru.” I onda, obraćajući se pravoslavnim sveštenicima: „Ja sam uveren da niko od Srba neće o ovome Konkordatu govoriti sutra, posle njegovog izglasavanja neće biti govora o njemu kao ni o lanjskom snegu, jer se Konkordat tiče katolika a ne pravoslavnih Srba”. Koliko proročanske reči g. Ministra spoljnih poslova! I zatim g. Ministar Pretsednik rekao je: „Mi na pitanju Konkordata polažemo jedan veliki državni ispit. Jesmo ili nismo u stanju da upravljamo velikom Jugoslavijom? Ne Srbijom, nego Jugoslavijom”. A zatim je g. Ministar spoljnih poslova završio svoja izlaganja rečima: „Kao Pretsednik Kraljevske vlade i Ministar inostranih poslova, ja činim apel na sve vas

da glasate za predloženi zakonski predlog o Konkordatu. On će nam doneti verski mir i slogu."

Gospodo, verni g. Predsedniku Kraljevske vlade i Ministru spoljnih poslova, verni svojoj predašnjoj praksi, gospodo, vi ste glasali za Konkordat, i, što je najvažnije, vi ste prešli nonšalantno preko svih kritika koje su vam vaši drugovi iz opozicije upućivali dobronamerno, objektivno i patriotski. A posle toga se dogodila smrt Patrijarha Varnave, njegova sahrana... (Stojadin Dimitrijević: To nema veze s ovim!) Kad odrastete, kolega, kazate vam se samo. Gospodo, došla su zborovanja, skupštine, da ne nabram mesta i mrtve ljude, i gospodo, došao je parastos pok. Patrijarhu bez učešća predstavnika Vlade ove zemlje koja u tom času predstavlja ceo jugoslovenski narod, došle su svečanosti, važni državni praznici, bez učestvovanja ministara, koji su glasali za Konkordat i bez sudelovanja parlamentaraca koji su glasali za Konkordat. I gospodo, ja bih to sve razumeo onda da je Vlada stala na stanovište da su ove sve žrtve koje su pale bile potrebne radi očuvanja autoriteta države, ali, gospodo, ako su te žrtve, kao što sadašnji događaji to pokazuju, bile samo zato da se sačuva sadašnja vladavska kombinacija, onda su te žrtve bile prevelike i za jedan narod od 15 miliona. A, gospodo, kad je jedan režim kao što je ovaj, kad je ovaj režim napravio i doneo jednu važnu odluku i posle je povukao ispred jedne crkve, pa makar ona bila i pravoslavna crkva i njeni arhijereji i to nekolicina arhijereja, onda je to, gospodo, povlačenje države ispred crkve s čim je napravljen jedan strašan prešedan. Gospodo narodni poslanici, ovim se aktom izaziva osećanje zapostavljanja kod onih drugih i, što je najvažnije, njime se daje poučan primer: napravite i vi ovako kad vam se bude prohtelo. (Odobranje na levice.)

Gospodo, iskorišćavanje crkvenog autoriteta u političke poslove zove se klerikalizam! Po saopštenju sa kojim se izlazi pred javnost i koje je objavljeno u svima novinama u Jugoslaviji Vlada kaže arhijerejima: Konkordat je sahranjen, skinut je zbog vas i vi ćete otad biti unapred informisani o svima delima koja se budu ticala katoličke crkve i moćićete da stavite svoje meritorne primedbe. Gospodo, takvo obećanje je ustoličenje pravoslavnog klerikalizma u Jugoslaviji! (Odobranje na levice.)

Gospodo, ja sam rekao u konkordatskoj diskusiji: svaki klerikalizam, ma od kuda on dolazio, on je opasnost za Jugoslaviju.

Ja sam, gospodo, dovoljno ocrtao katolički klerikalizam kad sam govorio o Konkordatu, a vi ste, gospodo, sa desnice svojim glasovanjem odlučili i primili ona velika polja katoličkog klerikalizma koji je bio predložen u Konkordatu. I vi ste, gospodo, dakle, klerikalizmu dali veliko polje rada. Zlo rada zlo. Danas vi, gospodo, aplaudirate ovoj Vladi kad ona akredituje u Jugoslaviji pravoslavni klerikalizam.

Ja sam kazao, gospodo, da je klerikalizam bez obzira na njegovo poreklo opasnost za Jugoslaviju, jer je bio i ostaje ozbiljna zapreka procesa naše nacionalne unifikacije. Zato ponavljam: Jugoslovenska ideja jedinstva Srba, Hrvata i Slovenaca, mora biti antiklerikalna ili je neće biti. Ja to proširujem i kažem, da bez jugoslovenske ideje nema Jugoslavije, i, uz to, da ona mora da bude i antiklerikalna, inače me je strah da je neće biti. (Burno pljeskanje na levice.)

Gospodo, rezultati ovakvoga svega mudroga rada kako ga je sprovela naša Vlada sa Konkordatom i

oko Konkordata, rezultiraju u sledećem. Jugoslovenska država predstavljena ovom Vladom poražena je bila, jer nije mogla jedan zakonski predlog da sprovede u drugoj polovini zakonodavnog puta. Pravoslavna crkva predstavljena po svojim arhijerejima poražena je, jer nije dobila onu satisfakciju koju je u javnosti tražila, a, što je važnije, poražena je kod velikog broja nacionalnog malog sveštenstva i pred širokim pravoslavnim narodnim slojevima. (Burno odobranje i pljeskanje na levice.)

Katolička crkva je poražena, jer nije dobila Konkordat. Katolička crkva je uvredena, jer joj Konkordat nije dala pravoslavna crkva.

Gospodo, kad su tri interesenta, teško je udesiti da sva trojica izgube. Ovoj je Vladi uspelo i to. (Burno odobranje i pljeskanje na levice.)

Gospodo narodni poslanici, kako biste vi mudro postupili da ste slušali razloge svojih kolega sa levice koje smo iznosili kad se donosio Konkordat, i da ste stvar ostavili na parlamentarnom terenu. Vidite, gospodo narodni poslanici, da su vaše kolege sa levice patriotski onda postupali.

Gospodo narodni poslanici, da ste ostali na parlamentarnom terenu vi bi imali u mesto tri poraza, tri pobede, a što nas najviše zanima imali biste pobedu države nad svima. (Burno pljeskanje na levice.) Gospodo, crkva bi dobila svoje, a državi bi ostalo njezino, ovako su crkve oduzele državi što je njeno a svoje su izgubile. (Odobranje na levice.)

Gospodo, naša je, kako vidite, velika sreća da se govori štampaju, i naša je sreća da mi svoje govore iz konkordatske diskusije možemo i danas da čitamo, a vas vaši da biju u glavu.

Ja sam, onda, gospodo, u konkordatskoj diskusiji rekao ovo: »Veliki politički poslovi su za svaki režim prilika da pokaže svoje velike sposobnosti, ali su ujedno i prilika da pokaže svoje velike neuspehe. Dužan sam da konstatujem da je atmosfera u ovoj zemlji stvorena procedurom oko donošenja Konkordata, da je ovaj nemir koji je ušao u duše našeg naroda naše nacionalno i državno zlo, koje će u našoj političkoj istoriji karakterizovati i negativno oceniti režim Jugoslovenske radikalne zajednice". Rekoh i ne porekoh! (Pljeskanje na levice.)

Pa kako, gospodo narodni poslanici, izgledamo u pitanju privredne politike, kako smo izgledali u pitanju Konkordata, izgledamo i u domenu naše unutarnje politike. Gospodin Ministar unutrašnjih poslova referisao nam je u Finansijskom odboru, da na terenu, u Savskoj i Primorskoj banovini, ima 75 hiljada članova „Seljačke zaštite". To znači toliko vojnički obučanih i spremnih političkih četnika dr. Mačeka. On nam je kazao još kako Hrvatska seljačka stranka razvija najveću političku delatnost, naravno pored Jugoslovenske radikalne zajednice. Dalje nam je kazao kako i Udružena opozicija, sa velikim brojem svojih zborova, takode razvija veliku političku delatnost, i kako je i socijalistička stranka jaka u narodu. On nam je o svemu tome govorio preko jednog sata. Pa već sam fakat da su sve te stranke po zakonu zabranjene, i još tome fakat da nam je gospodin Ministar unutrašnjih dela preko čitavog sata referisao o tim zabranjenim političkim organizacijama u našoj zemlji, —najbolje nam ilustruje: kakvu danas imamo unutrašnju politiku. (Pljeskanje na levice.)

U daljem toku svoga govora g. Ministar unutrašnjih dela kazao nam je, na moju primedbu: da li mu je poznato da su neki omladinci u Zagrebu bacili

Kraljevu sliku na cestu, ovo: „To je autonomija Univerziteta, to se mene ne tiče”. A Vama je dobro poznata stvar. I niko od njih nije zbog toga pozvat na odgovor, pa ni preslušan. A to je u glavnom zato što je u toj stvari njihov zaštitnik i njihov talac bio glavni urednik klerikalne „Hrvatske Straže”, poznati dr. Janko Šimrak, profesor Univerziteta.

Gospodo, kad je g. Ministar unutrašnjih dela kazao ove reči: da se njega to ništa ne tiče jer je to autonomija Univerziteta, — ja sam javno u Finansijskom odboru kazao da je takav odgovor jedan cinizam. (Odobranje). Jer, gospodo, kad je u pitanju simbol, onda ne može biti nikakve autonomije u ovoj zemlji. (Odobranje). Vlada je bila dužna da u ovome slučaju prede granice te autonomije, po gotovu Vlada, koja nije prezala protiv jedne litije zbog eventualnih poklika protiv Ministra unutrašnjih poslova da upotrebi čak i oružje. Tim pre ona je imala prava da povredi i autonomiju univerziteta, ako su na ovakav način, vredani i Kraljevi simboli. (Odobranje).

Vidite, gospodo, sve što se u ovim krajevima radi radi se sa jednim planom: zbog sporazuma sa dr. Mačekom. A da ne bi vi mislili da je to samo zbog sporazuma, vi ćete videti da to nije zbog sporazuma sa svakim dr. Mačekom, nego zbog sporazuma samo sa nekima. Jer, gospodo, dr. Maček je ponovio uvjete pod kojima se može svršiti sporazum. On je govoreći na skupu svojih narodnih zastupnika i predsjednika opština, kazao da niko ne može reći da mu ovi zahtevi nisu poznati. „Doduše, mene su držali tri godine u zatvoru, ali kao što vidite, ja sam još i danas živ i zdrav, a mnogih, koji su meni radili o glavi, više nema” — kazao je on. Ta je njegova izjava bila popraćena oduševljenim odobravanjem. Pa, gospodo, ovo je u istini bila jedna velika borba na život i smrt. To je bila borba između dve ideje, između ideje sporazuma, ne kao misli o uređenju naše unutrašnje uprave, o decentralizaciji i podjeli kompetencija, nego onako kako tu ideju interpretira g. dr. Maček, to znači misli o tri naroda i svega što iz toga izlazi i teze Jugoslovenskog unitarizma kako ga je formulisao, kao slobodu za svakoga pojedinca i ravnopravnost za grupe, kako je idealno formulisao pokojni Kralj Aleksandar.

Te dve ideje su se u Jugoslaviji sukobile i uistini je izgledalo po prvim delima ovoga režima da će nestati i ideje Velikog Kralja. Ali najpozvaniji čuvari Kraljeve Jugoslavije dali su znati da od promene Ustava nema ništa. Vi znate, gospodo, da je g. Stojadinović znao za uvjete sporazuma. Vi znate da je i on sam težio za sporazumom i da je kao predstavnik naroda i države, kao Predsednik Ministarskog saveta išao na noge dr. Mačeku. A sada vidimo da ti isti, posle toga što se zna da nema promene Ustava do 1941 godine, da ti isti koji su sporazum želeli i po njega išli, oni ga proglašuju veleizdajom.

Sporazum je proglašen veleizdajom od strane današnje Kraljevske vlade. Ako pogledamo sporazum po vremenu kada je objavljen, po njegovim tendencijama kojima ima da služi i kad uzmemo da je dr. Maček na onoj divnoj večeri u Farkašiću kazao: „I u tome času našli su se evo ova tri poštena čoveka: Davidović, Trifunović i Jovanović, tri predstavnika naroda srpskog, koji su u onaj čas ustali i protivu svoga Kralja i protivu srbijanske hegemonije i kako se sve to zove, i stali su na stranu moju, ne moje ličnosti, jer ja sam samo pojedinac, nego na stranu progonjenog hrvatskog naroda”. Kad se uzme to

obrazloženje da je to ustajanje protivu Kralja i protivu hegemonije i svega drugoga, kako to kaže dr. Maček, — onda je, gospodo, uistini taj sporazum veleizdaja. Ali, gospodo, mora se imati u vidu da u onome momentu kada se je stalo na stranu dr. Mačeka, kada se je ustalo protivu svoga Kralja, onda je u tome društvu koje je ustalo protiv svoga Kralja, kako kaže dr. Maček, bilo i tri predstavnika današnjeg režima. I u tome je sva teškoća kada vidimo da ovaj režim proglašava sporazum za veleizdaju, jer oni na to moralnoga prava nemaju. (Odobranje i pljeskanje na levice).

Predsednik Stevan Ćirić: Možda ste se hteli da izrazite da je protivu Vlada Velikoga Kralja bilo protivnika, ali protivu Kralja Aleksandra nije bilo protivnika. Ja to smatram za svoju dužnost da ustanovim.

Josip Cvetić (nastavlja): Ja nisam izrazio svoju misao nego citirao sam dr. Mačeka. Ja mnogo poštujem Gospodina Predsednika Narodne skupštine, ali u pitanju sporazuma mnogo mi je merodavniji g. dr. Maček, a on je tako kazao: „da su u onaj čas ustali i protiv svoga Kralja i protiv srbijanske hegemonije i kako se sve to zove...” (Graja na levice. — *Dr. Mirko Došen:* Napregnite mozak pa ćete razumeti...).

Predsednik Stevan Ćirić: Ja opominjem g. narodnog poslanika Došena zapisanom opomenom, napregnite vi svoj mozak pa ćete videti u čemu je razlika. Dokle sam ja na ovome mestu o Kralju se mora govoriti u ovome Domu sa najvećim poštovanjem. (*Dr. Mirko Došen* i dalje nešto dobacuje). Ja još nikoga nisam isključio sa sednice. Imao sam dobro iskustvo i sa dacima računajući na njihovu uvidavnost pa bi bilo žalosno da se u Narodnoj skupštini poslužim i ovim kaznama kojima se nikada kao zastavnik nisam poslužio.

Josip Cvetić (nastavlja): Gospodo, posmatrajući stav današnjeg režima prema sporazumu mogla bi se naša javnost da teši da su se predstavnici današnjeg režima izmirili sa idejom narodnog jedinstva. To bi bila velika uteha za celu javnost pa i za nas parlamentarnu levicu, jer to bi bila nama zadovoljština. Ali da vidite je li to ta uteha na mestu kao svedoka pozivam se na „Slovenca” koji u broju od subote, 5 februara ove godine, piše ovako: „Treba, mnogo vremena da slepi strančari uvide krivu svoju tezu u pogledu narodne i državne misli... da bi mogli pobijati centralizam koji ide protivu naše narodne slovenske samopitnosti... Centralistički ustav Vidovdanski sa svojim decentralističkim slepilom isto je tako plod unitarizma kao što je i dete toga duha ustav diktature... Naš jugoslovenski centralizam sleduje iz jugoslovenskog unitarizma... i mana koju nam je zasekao unitarizam i koje neće gospoda iz JNS da se odreknu...”. Šta je ovo, gospodo, nego teza o tri naroda i iz te teze izvodi se samoopredeljenje tri naroda, a šta je to drugo nego ono isto što piše u sporazumu? I kada je u sporazumu to što ova gospoda propagiraju na terenu, onda ja pitam: zašto je ovo veleizdaja a ono dozvoljena rabota. (Odobranje i pljeskanje na levice). Gospodo, to je rezultat one neizvesnosti koja se sa visokih mesta unosi u naš narod. Jer dokle se tu govori o tri naroda dotle Ministar pravde g. Simonović na jednom zboru u Srbiji kaže: „Neki govore o tri naroda”. Nisu to neki, gospodo, nego najveći članovi ovoga režima.

Gospodo, narod se može konsolidovati samo onda ako sa ministarskih klupa dolazi jedan, određen i jasan pravac. Ovo što smo maločas pokazali to je sve drugo samo ne jedan, jasan i određen pravac. Ovo što se propoveda sa ministarskih klupa znači pocepanost na frontove našeg naroda. I kada je reč o frontovima, ja ću da spomenem još jednu stvar. Uvaženi Pretsednik Narodne skupštine g. Ćirić pre dve i nešto više godina u Novom Sadu pozvao je Srbe da obrazuju skupinu srpsku i da pređu u JRZ sa svrhom da ona bude partner ili protivnik dr. Mačeku. Mislim da je u tome sva teškoća. Prema rezultatima kako se radi u toj grupi JRZ ne može biti i partner i protivnik dr. Mačeka, morate biti kvalifikovani ili kao partner ili kao protivnik g. Mačeka. Po svemu izgleda, kao što je g. Ćirić nedavno potvrdio kada je izneo da ova režimska grupa ima da bude partner dr. Mačeka. Ako tim putem idete, na tome putu može biti samo pobedioca ili poraženih, trećega nema!

Ali, gospodo, da vidite kako Bog čuva Jugoslaviju, onda ćete videti kako je Jereza želela da skupi Srbe u jedan front, kad je želela da pozove Srbe u svoje redove. Tad se dogodila jedna velika nevolja. Pozivanje Srba u jedan front, to je apelovanje na njihov najosetljiviji momenat, na pravoslavlje. To je glavna nit u srpskoj ideologiji. A ta Jereza, koja je želela da bude pretstavnik toga fronta, ta je Jereza baš to pravoslavlje udarila kundakom po glavi. To je tragedija separatizma! Ja verujem da će Bog i dalje čuvati Jugoslaviju i da će svaki separatizam ovaku tragediju doživeti. Gospodo, protiv dr. Mačeka mogu da budu oni koji imaju jasan i određen jugoslovenski pravac, koji ga beskompromisno u svakoj prilici brane pa i po cenu opozicije, po cenu levičarskih klupa. Ja ću vam reći jednu stvar. Ja mislim da je stvar političke mudrosti g. dr. Mačeka da on jedanput uvidi, da ako je njemu stalo da tuče svoga glavnog protivnika, to znači hegemoniju, i da onaj narod, u onim krajevima, oslobodi prevlasti, da njegov najozbiljniji saveznik, ako je njemu ozbiljno stalo do toga, može da bude samo jugoslovenska politika! A isto tako i Srbi i Srbijanci iz ovih krajeva treba da uvide da je jedini mogući metod, koji može da iskopča separatizam iz ovih krajeva, onaj koji daje jugoslovenska koncepcija! Gospodo narodni poslanici, a kad hegemonija i separatizam podu ruku pod ruku, kad nadu modus vivendi šta znači onda to? To znači definitivno likvidiranje pijemontaške uloge Beograda i Srbije, jer, gospodo, za pijemontašku ulogu treba pijemontaških koncepcija, i pijemontaškog karaktera. (Pljeskanje na levlci i povici: Tako je!) Kad se nadu hegemonija i separatizam ruku pod ruku, a oni se nadu, jer su u nevolji saveznici, onda, gospodo, to znači i definitivno utvrđenje onih krajeva za građane drugoga reda u ovoj zemlji, jer oni pod hegemonijom samo to mogu da budu, a to je najstrašnije za nas nacionaliste iz onih krajeva! To znači demantovanje i pljuvanje po prošlosti onih ljudi iz onih krajeva koji su za 100 godina davali najbolje sinove narodnom jedinstvu i Jugoslaviji! Jer, gospodo, separatizam i hegemonija idu ruku pod ruku, jer oni znače raskrajanje našeg državnog organizma, oni znače našu nacionalnu sramotu! Zato je dužnost da neštedimice i jednog i drugog udarimo posred čela! To je dužnost jugoslovenskih generacija sada!

Gospodo, mi smo ove godine u proslavi dvadesetogodišnjice našeg ujedinjenja i opstanka. Za prvu

proslavu desetogodišnjice dali smo živote dobrih i velikih ljudi jugoslovenskog naroda! Tu smo desetogodišnjicu zalili krvlju dobrih naših sinova! Ja imam vere da će proslava dvadesetogodišnjice biti lepša, sjajnija i svetlija, jer je za proslavu dvadesetogodišnjice prolivena već nasvetlija krv Jugoslavije, prolivena je Aleksandrova krv! (Pljeskanje i povici: Tako je!) Ali, gospodo, zahvaljujući politici ovoga mudrog režima, koji je omogućio da se separatizam zacari u našoj zemlji i sa njim pođe ruku pod ruku i hegemonija, gospodo, mi ne možemo da ovaj budžet damo ovoj Vladi za politiku separatizma i hegemonije u Jugoslaviji, jer taj budžet daje njoj i politička i materijalna srećstva da tom politikom nastavi, a mi tu politiku ne možemo odobriti, mi ćemo se protiv te politike i dalje boriti! Zato glasam protiv ovoga budžeta. (Burno pljeskanje i odobravanje na levlci).

Pretsednik Stevan Ćirić: Gospodo narodni poslanici, ja sa ovoga mesta nemam prava da polemishem sa g. g. govornicima, i zbog toga primedbu g. Josipa Cvetića, koja se odnosi na mene, ostavljam po strani, ali toliko neka mi bude dopušteno reći: ja mislim da moju ideologiju nije dobro zapazio, jer ona nije u protivnosti sa Jugoslovenstvom.

Reč ima narodni poslanik g. dr. Časlav Nikitović kao izvestilac većine i potpredsednik Finansiskog odbora.

Извeстилац већине др. Часлав Никитовић: Господо народни посланици, у почетку свога говора господин предговорник је укратко изнео извесне ствари из рада Финансијског одбора, које, по моме схватању и по схватању мојих пријатеља из већине, нису тачно претстављене.

Господо, Финансијски одбор одржао је 45 седница. Те су седнице трајале дуго. На њима се радило фактички, учествовали су посланици из већине и из мањине и била је једна потпуна хармонија у раду Финансијског одбора. Никад, господо, Финансијски одбор није тако дуго радио као овог пута, и никад није тако рано дао буџет на претресање и опширно дискутовање буџета у Пленуму као овога пута. Владиња већина у Финансијском одбору показала је највећу толеранцију према опозицији. (Пљескање на десници и узвици: Тако је!) Она је увек, у свима приликама, излазила оправданим захтевима опозиције у сусрет.

Господо, опозиција је у Финансијском одбору имала често пута различито мишљење по једном истом питању, као што је било питање пуштања новинара на седнице Финансијског одбора. Час су заступали гледиште, да новинари могу да буду присутни, после су чинили предлог да новинари изађу. (Граја на левици).

Pretsednik Stevan Ćirić: Gospodo poslanici, kakav je to parlamentarizam u kome se optužbe slušaju, a odbrana ne?!

Извeстилац већине др. Часлав Никитовић (наставља): Господо, у току целе дискусије и рада у Финансијском одбору било је појединих чланова мањине, који су увек тражили претекст, да се седнице Одбора напусте.

Чули смо често пута од њих да су тврдили, да Пословник Народне скупштине важи и да се управо аналогijом може да простре и на рад Одбора; други пут чули смо, да Пословник у Финансијском одбору не важи, него има да се ради онако, како

се Финансијски одбор споразуме. Тражили су, да се дискутује код сваке партије у буџету и да се код појединих партија нижу говорници као код раздела, тако, да би то одвело рад Финансијског одбора у бесконачност и ми не бисмо ни до Петровдана буџет свршили.

Поводом говора народног посланика г. Милановића, кога је господин предговорник поменуо, он каже, да Владина већина није дала опозицији да гласа по једном поднесеном предлогу, којим је тражила да се установи анкета о раду у Министарству шума и рудника. Господо, Финансијски одбор, као и ниједан други одбор, нема права да доноси закључак и одлуку о анкетама, нити да установљава анкете о раду појединих Министарстава. Господо посланици, по Пословнику Финансијски одбор та права нема, нити има права да одређује анкете. То право има једино Народна скупштина и Финансијски одбор по томе није могао да одлучује, поготову, кад је господин Министар шума и рудника у својој речи, као претставник Владе сматрао, да тај предлог није уместан и није га усвојио. По томе питању је већина Финансијског одбора гласала, па је тај предлог опозиције одбацила и самим тим није имало да се гласа о предлогу мањине, пошто је предлог Владиног, којим се одбацује предлог мањине, усвојен.

Други случај је, господо, био код Финансијског закона; мислим у § 17, где је опозиција поднела два предлога за измену тога параграфа. Ти су предлози дискутовани у Финансијском одбору. Господин Министар финансија није могао да усвоји поднесене предлоге, већ је остао при својој предлогу, при предлогу Владе, па се онда гласало о Владином предлогу и пошто је изгласан Владиног предлог самим тим је отпала потреба да се гласа и о предлозима опозиције. (Упадице са левице).

Председник Stevan Ćirić: Vas su u miru saslušali, pa vas molim da i vi saslušate govornike sa desnice.

Др. Часлав Никитовић (наставља): Тим поводом опозиција је напустила седнице. Пошто је то била претпоследња седница Финансијског одбора, већина је наставила рад и у току две седнице претресла је Финансијски закон и изнела заједно са предлогом буџета Народној скупштини.

Према овоме, господо, г. претговорник није у праву.

Да је ово тумачење Пословника тачно, дозволите ми да се позovem на г. Председника Народне скупштине који Пословник најбоље познаје у овоме Дому, да се Пословник не може тумачити другачије него онако како га је протумачио Финансијски одбор одн. Претседништво Финансијског одбора.

Што се тиче осталих навода господина претговорника као и остале госпoде са левице, имаћемо прилике да одговоримо.

Председник Stevan Ćirić: Има теџ народни poslanik g. dr. Milovan Grba.

Др. Милован Грба: Господо народни посланици, сваки говорник почео је са нечим из буџета и ја сам премишљао о чему бих узео реч, па сам смислио да је најбоље да дотакнем оно питање о оних 1.200 милиона. То нам је г. Министар финансија разложио, а мој посланички друг г. Ото Гавриловић је то у цифрама показао. Господо, он је то тако у цифрама показао да овај буџет, госпо-

дине Косићу, по његовом мишљењу има један чисти ћар. Господо, обзиром на то, ја морам рећи у име малих људи, којима је у једној коњунктури депресије одузето од њихових плата, а то су мали људи као што су подворници, званичници и намештеници код наших железница. То су људи узети из нашег сељачког сталежа, престали бити сељаци, и са стандардом живота нису постали као Ви, г. Косићу, господа, него таворе тешки живот, и мени је жао што нема овде Министра финансија да га замолим да би из овога вишка узео напомену и у обзир ове мале намештенике и њима вратио оне првобитне принадлежности.

Господо, у нашој земљи имаде можда разлога да су неки људи незадовољни. Али, у нашој земљи имаде и вештачког незадовољства, и намештеног незадовољства, тако да ту избијају разноврсне организације и да се наша земља попут осталих земаља налази у знаку терора. Осим једног владиног терора, кога Ви на себе намештено осећате, господине Цветићу, има други терор. Ви, господо, говорите много о нашој савезници Француској, али ви имате и прилике и видите како и тамо постоји левичарски терор и постоји десничарски терор и оба та два терора се сукобљавају и једна и друга страна тражи од Владе да забрани не терор властите акције него терор противне акције и ви видите да је то у таквој једној великој мери да ви имате прилике о томе. Ви који читате француску штампу, да се уверите да и они очајавају због таквих појава. (Др. Мирко Косић: Па немојте читати!) Ви немате потреба да читате, јер све знате.

Господо народни посланици, када је тако у Француској, погледамо ли ми у нашој земљи дневну штампу и ви ћете видети, господо, криминалитет, криминалног терора има увек, али појаве се такви случајеви који нас морају да забрињују. Ви, господо, знате да се у нашој земљи збивају такве појаве да син наваљује на оца, да отац убија сина и то можете свакодневно да читате у нашој штампи.

Господо, ако се сетимо предратних времена такви случајеви апсолутно су били ретки или искључени. То значи да на нашем терену један егоизам разваљује чак и родбинске крвне везе. То су појаве. . . . (Војислав Лазич: То је Влада крива!) Ако је и зато крива Краљевска влада онда ја држим. . . . (Др. Српко Вукановић: То је општа деморализација у народу!) Та општа деморализација не долази од Краљевске владе него од опште психозе у свету. Господо, тај терор који се јавља у нашем народу, тај терор можемо да означимо као терор криминала, који се повећава и спушта. Али, са својом појавом у нашем народу он забрињује и ми морамо, господо, да појаве у нашем народу какве смо имали у Чаруги и Припићу Малом, да их видимо обновљене у Кореји и Согољу. Ја држим да о тим мерама морамо да размислимо на који начин да то спречимо. Казнени закон, како видите, није довољно застрашење, него је потребно и једно морално васпитање нашега народа и то по свима секторима на терену целог југословенског народа (Др. Српко Вукановић: И да учествује Влада у томе моралном васпитању!) Па ви не можете без те Владе, а ја сам сретан када ме Влада не смета.

Господо народни посланици, што се тиче интелектуалних типова, који су сасвим слични овим

јавним криминалним типовима, они се, господо, код нас појављују у облику уцењивача путем анонимних листова, они се појављују путем штампања извесних дневних листова у којима се објављују претње и ми, господо, имамо један, како Загребчани кажу, тулумашко-уцењивачки терор.

У Загребу су то познати тулумаши. То се јавља по целој Југославији, по нашим већим градовима. Господо, има једно друштвено васпитање, једно јавно мњење које овакве појаве далеко више спречава него што их могу да спрече полициске мере. (Др. Српко Вукановић: Влада има цензуру, па што то допушта?) То иде без цензуре. Господо, ја сам овде чуо од г. Цветића један његов говор, који се односи на прилике у Савској бановини и све те прилике строваљују се у свему на Министра г. Корошца, на Владу. Међутим те прилике имају свој дубљи корен, а то је у терору који је почео са првим даном Уједињења (Један глас са левице: Умро је Светозар Прибићевић) Остала је његова ГПУ у придворју Мачекове канцеларије. Господо, кад расмотримо те данашње прилике, морамо се сетити једног момента, да познајемо у суштини хрватског сељака. Кад је провео аустроугарску нагодбу Франа Јосиф је октроисао изборни ред. 50 година тај се сељак дизао, правило нереде, дизао буну због тога што је њему изборни ред октроисан. (Један глас са левице: Није он ни знао шта је изборни ред!) Немојте ви говорити о томе. Господин Прека то зна, јер он има тамо везе. Тај хрватски сељак држао је до свога права. Тај хрватски сељак у своје праву иде тако далеко да би се могло рећи да као парничар изгуби јуне да спасе уже. Толико је његова правна свест у њему била развијена. Господо, наше политичке странке од Уједињења из основа нису водиле рачуна о правној свести хрватског сељака и ту лежи корен целог хрватског питања. Је ли тако, господине Косићу? (Др. Мирко Косић: Тако јест!) Хвала Богу да се једанпут сложимо. (Веселост и одобравање у дворани).

Господо народни посланици, 400 година живимо заједнички са Хрватима и у свима бунама и заверама Срби, са подручја Militärgränze били су мирођија. Заједно са Грегорићем био је Марко Нојкин из Жумберка. Владика Мијаковић правило је буне са Франкопанима, а ми смо, господине Косићу, 1848 године направили југословенску идеологију. (Један глас са левице: Самосталци?) Не, господине, ми Срби граничари, јер ја не знам откуда је Бернар могао да каже да је ту југословенску идеологију измислио Штросмајер, кад су ту идеологију измислили Срби са Militärgränze. (Један глас са левице: И Прибићевић?) Не, он је само епигон те идеје, он је рђаво схватио. У тим крајевима ми смо ступали у брачну везу, женили се, удавали, кумовали, али је постојала једна кордунска пословица која каже: „Са својим једи и пиј, али не тргуј“. Тако је, господо, било у прошлости између нас, Срба и Хрвата, да смо радили све али заједно нисмо гласали никада. Тај психолошки моменат ја хоћу да обрадим, г. Цветићу, јер било је случајева да смо ми Срби гласали за Хрвате, али Хрвати за Србе нису гласали.

Ми смо Супила изабрали у Глини, па је опет морао да иде у Делинице. Господо, један терор који је у нашој земљи владао то је терор криминални, тулумашки, а има и такозвани политичко манда-

ташки терор, а политичко мандаташки терор то је творац хрватског питања.

Господо, већ код општинских избора, а то су били први избори код нас у Савској бановини, догодило се ово, да је Вилдер са својим гласовима изабрао Делића, комунисту, у Загребу, а Делић је био Србин и прва појава после Уједињења била је да је Србин комуниста постао председник општине и тиме су националисти типа Вилдерова отпочели југословенску идеологију. (Др. Бранко Калембер нешто добацује) Ја знам, господине Калемберу, шта је мандаташки терор, јер ја сам дуље времена у политичкој каријери, а твој отац, да право кажемо, био је кортеш заједно са мном (Др. Бранко Калембер: Мој отац се тебе одриче!) Али се ти не одричеш, јер и ти ћеш у ЈРЗ доћи.

Господо народни посланици, и док сам ја био кортеш, ја сам био највише потапшаван по племима од г. Прибићевића. Увек би казао: — А, то си Ти! Али кад се Шеф каолице др. Медакловић одвојио и ступио у радикалну партију и кад сам ја био на његовој листи, онда се на мене осула сва кортешка паљба, на мене, који сам био увек поборник југословенске идеологије. Онда су казали, да у Савској бановини постоје сепаратисти једни лопатари, а други војимја оца. И ја сам осетио терор на себи, а имао сам прилике да видим, да је то осетио и други човек, кога Мита Димитријевић помиње, а то је био Стјепан Радић. Није истина, да је Стјепан Радић био 1919 и 1920 године затворен због тога, што је био противу државе, него зато, што је сметао да хрватске овчице уђу у тор тадашње демократске странке, где је полицију водио г. Прибићевић, јер је исте идеје проповедао његов брат о републици с том разликом, што је Стјепан Радић говорио о миротворној републици и миротворним сељацима, тако да је у Савској бановини владао релативни мир (Мирко Урошевић и Јосип Цветић упадају). Ти ћути, ја сам твој говор слушао на звучнику, а ово је наша домаћа ствар. (Јосип Цветић: Пречанске ствари!)

Pretsednik Stevan Ćirić: Molim g. Cvetića da ovde ne pravi prečanski front. (Buran smeh u dvorani).

Др. Милован Грба (наставља): Видите из тога, шта је хрватски сељак добио. Поставили су му комунисту за председника општине, затворили су му првога агитатора, првога агитатора у земљи, који је, господо, дао више славопоја југословенству и пансловенству, него ваш вођа. (Војислав Лазич: Божа Максимовић је то радио као твој друг!) А ако хоћеш баш да знаш; он је мене преко Вилдера више терао, него Стјепана Радића. Чекај, Војо, ти то не знаш.

Хрватски сељак, шта је он имао да види? Дошла је аграрна реформа (Др. Бранко Калембер: Реформа!) Па шта хоћеш да ти кажем, тако сте ви реформирали.

Господо моја, тај хрватски сељак имао је да види већ од првих избора за конституанту, имао је да види насиље, имао је да види председнике бирачких одбора како са куглицама располажу. Они су дали рђав пример, и онда, нарочито кад су се још добро увежбали, онда је настала једна крађа куглица хрватских сељака, једна општа крађа коју је вршила ГПУ самосталне странке. То је била домаћа индустрија у Савској бано-

вини. (*Живота Милановић*: Ти си претерао, Миловане!).

Хрватске вође увек су биле много осетљиве на губитак гласова хрватских сељака. Ја ћу вам, господо, испричати једну епизоду из 1927 године. (*Јосип Цветић*: Је л' о тврдог града?) Само што сам ја био далеко од тог тврдог града. Тадашњи Претседник Владе дошао је у Модрушко-Речку Жупанију, и казао: Неће ни Грба ући у Скупштину... (*Живота Милановић*: Грбо, Грбо!...). Немој ме ти, Живота, прекидати, па ти си члан Владине већине.

Господо народни посланици, у једном селу се догодило ово, можете контролисати, да је 50 људи Модрушана гласало за моју листу. Влатко Радић је био мој ђак. Позвао ме је и рекао ми да ме Радић треба на телефон. Г. Радић говорећи о овоме и ономе, разговарао је о разним стварима. После свршеног говора, видео сам шта му је било главно. Питао ме је на који сам начин ја успео да хрватски сељаци у општини Модрушкој отпадну од његове листе и да гласају за мене. (Један глас са левице: Сигурно терор!). Не, нисам имао ни чувара кутије. Хоћу да подвучем, г. Радић био је богаташ према мени у погледу гласова, и то тако велики богаташ па му је опет било жао за оних 50 гласова што су пали за мене, иако смо били добри пријатељи. Из овога можете видети какав су великих грех починили људи из ГПУ самосталне странке, који су на хиљаде и хиљаде куглица пресипали из кутија хрватских сељака у своје и тако долазили као посланици Савске бановине овде у Београд. (*Јосип Цветић*: А шта је са Кабадином!). Остави то, то су личне ствари, Ви сте се, г. Цветићу, показали парламентарца на говорици. Немојте сад у посланичким клупама да изгубите тај реноме. Ја сам дипломата, нисам као ви!

Ја сам изнео ову епизоду да бих илустровао један однос у схваћању менталитета вођства хрватске сељачке странке! (Један глас са левице: Много на самосталце удараш!). Па то је главно зло наше земље! (*Д-р Бранко Калембер* додајује). Ћути ти, Бранко! Стани мало! Ти си рекао да ме нећеш прекидати! (*Живота Милановић*: Опет удараш на самосталце!) То је главно зло у нашој земљи! (*Буран смех*).

Господин Прибићевић није био доследан својим старим вођама Острожинском и Прици, који су при Бану Јелачићу написали прокламацију о Југославији и југословенском народу да је то један политички појам, да иде за тим да се земља прозове Југославијом, да створимо један политички народ. Он је, господо, ту идеју унео у свој партијски програм, али је рекао: Ко није у партији, није Југословен, па било да се он звао Србин или Хрват! Само они који су били у његовој партији били су Југословени, а сви други не, ни Југословени, ни за народно јединство.

Господо, то је његова теза коју ви не можете оспорити, ма колико се ви замотавали у које какве кагулчане крабуље. (*Буран смех* у центруму. — *Јосип Цветић* додајује). Морају се допунити извесне нејасноће, господине Цветићу! Јер ако ви дођете у једно хрватско село па кажете: Ја сам Југословенски националиста, али и ви треба да гласате за мене... (*Јосип Цветић* додајује). Господине Цветићу, ја двадесет година идем са

штапом у руци, а не дођох одмах за народног посланика... (*Живота Милановић*: И проповедаш југословенство!). И југословенство проповедам са штапом у руци, а не са посланичким мандатом.

Овде морају бити неке везе као и у браку, јер у брачном животу по Светом писму, муж и жена су једно, али није добро ако жена тури нос у писаћи сто свога мужа... (*Буран смех*)... и обратно, ако муж тури нос у будоар своје жене и пита пошто је пудер и руж, — а Ви то радите, г. Цветићу! (*Буран смех*).

Господо, ГПУ под вођством Вилдера, од почетка, за време Видовданског устава, турала је свој нос у писаће столове свију Хрвата и у будоаре свију Хрватица. (*Смех* и веселост у сали).

Господо, ви ту приповедате па кажете: Ми ћемо направити споразум са др. Мачеком. Не, господо! Са једном личношћу не прави се споразум! Споразум треба направити са хрватским сељацима! (Одобравање). Али како, господо? (Један глас на левици: То не могу направити господа!) Молим, има један начин како се може направити предуслов. Народ живи и народ ће остати, а нас ће нестати, и тебе — Бранко Калемберу — и мене, а особито кад остане без тебе, Мирко Дошену, — (показује на народног посланика др. Мирка Дошену), — то ће бити срећа за југословенски народ! (*Смех* и веселост!)

Господо народни посланици, погледајте ви тога хрватског сељака који је за Видовданског Устава имао прилике видети да му се краду куглице и да се меће комуниста за првог начелника Загреба и то Влах. (*Жагор* и упадице на левици).

Господо, идемо даље. Тај хрватски сељак прикраћен је у своме битном праву, у битном праву, господо, прикраћен је. (Приговори на левици). Вама великим националистима хоћу да кажем истину у чему је прикраћен тај сељак. Господо, ви говорите о народном јединству, па шта се ви бојите једног великог броја Хрвата да дођу овде у Скупштину? (*Жагор* и упадице). Господо, ми имамо један изборни ред и по том изборном реду у Београд иде онај који добије 700—800 гласова а онај са 900 мора да седи код куће. Каже се није изабран. (Добацаивања). Господо, овде нема шале, тај хрватски сељак на својој грудни рачуна с тиме да је за време Видовданског Устава био покраден по бирачким местима. Тај хрватски сељак каже, ја добио 9000 а онај 1000, па он иде у Београд.

Господо, ово је једно озбиљно питање. Господо, руку на срце, да је Аустрија направила то нама Србима са милитер границе не само да бисмо се тужили Бечу, него и Петрограду. Господо, и та психоза тога хрватског сељака сада је створила за ове посланике један нов израз, као што је некада онима који су вештачки изабрани ишли у Пешту даван назив мађарони, сада се ови називају гециронима, јер им кажу: нисте изабрани већином гласова него вештачки, па кажу то је само могао геца да измисли тако нешто. Није ово никаква увреда господо, јер они тим хоће да кажу да посланици овакве врсте иду у Београд и овде грме на леђима геце, а не на леђима и поверењу хрватских сељака. (*Живота Милановић*: Доста о самосталцима!) А и ти си био самосталац, и зато се јављаш! — Господо, ја ову појаву расправљам мало у шали, али вам кажем да је за решење хрватског питања пре-

дуслов да постоји светиња предатог гласа хрватског гласача на биралишту и да не може бити мајсторисања и мућкања, да тај глас буде стварно намењен ономе за кога је предат, ма ко то био.

Друго, господо, постоји ово: да се даде пропорционалан мандат, онолико колико ко има по снази, толико му и припада, јер, господо, догод ви хрватског сељака било мајсторисањем куглица прекраћујете... (Војислав Лазих нешто додајује). Док год ми то, господо, не урадимо не вреде никакви преговори са Мачеком ни од Удружене опозиције ни ма чије стране, јер Мачек не може, господо, од својих сељака да направи ма какав патриотски гест, док су ови прикраћени у својим политичким правима и док су ови прикраћени, господо, у томе да могу људе свог истинског поверења послати у Скупштину. Зато, господо, ја хоћу овде отворено да кажем пријатељски и патриотски без обзира на мене лично. Ја, господо, могу рећи каква је психоза на терену. Ја ћу вам цитирати и име једног човека. Ја сам последњих избора морао 400 Хрвата молити да не гласају за мене. Ја сам рекао: Ја вас не могу да заштитим од села, село је јаче и од жандарма и од свега. Али нашао се један Хрват, неки Јосип Хорватић, који ми је рекао: господине докторе, ја ћу за Вас гласати. Јосо, немој! кажем му ја, ја те не могу заштитити. Али он је за мене гласао. Зашто? То су већ друге ствари. Али оно што сам ја њему претсказивао то се десило. Једног дана он је ишао на њиву, и тада се појавило неколико људи, ухватили га иза леђа, претукли га и избили му око. Господо, тај се човек тужио суду и ти људи добили су три месеца затвора условно, али је он остао осакаћен.

Господо; ово је једно битно питање да се изборним законом осигура светиња предавања гласа од стране бирача, и господо, да хрватски сељак пошље у Скупштину човека од свога поверења. Док ми те услове овде не створимо, узалудно је господо, пред том психозом која постоји тамо, ма шта да се предузима, јер и др. Мачек и све вође које тамо постоје, ако би они ма шта покушали и урадили што није негативно по државне интересе, они би, господо, као вође били пропазли, дошле би друге вође, а имали би исту фалангу хрватских сељака. Ја хоћу, господо, да вам кажем да је хрватски сељак баш зато, што се осећа прикраћен у својим политичким правима, да се он у толико више сматра потлаченим, и зато је све више борбен. (Мирко Урошевић: Кажни ти то Јерези!) Ја то говорим свима, вама, Јерези и целом свету.

Ја сам, господо, ово питање нагласио као једно од најважнијих за будућност наше земље, јер, господо, док се законом не обезбеди светиња предатог гласа нема демократије, све је узалуд, јер терор одлучује, а максимални терор видели сте код руског Парламента, јер и Стаљин има један Парламенат. Не значи, господо, да је то све са вољом. То ми је била дужност да кажем са обзиром на стање у Савској бановини. (Мирко Урошевић: Јерезе нема у народу!) Господо, постоји народ, постоји и теренско расположење тога народа коме се не може заповедати шта да ради као у ратно време и заповедати му где да иде. Не може се све човечанство у народу савладати, заповедати се може само за време рата, а кад дође и избије мирнодопско време, ми му морамо осигурати демократију.

Господо, у Савској бановини стање је лоше и пред тим фактом не треба затварати очи. Овде је г. Цветић изнео нека дела која су, може се рећи појаве демонстрације. То, господо, који живи у Савској бановини зна као и ја који сам тамо одрастао, да је тамо увек било демонстрације. Увек има неке групе на сокаку које праве демонстрације, али то није важно за село, колико је важно за Загреб.

Ја ћу вам, господо, овде показати да у 47 срезова има 339 општина. Тих 339 општина скинуле су натписе. Међутим, од тих 339 општина, 119 дошле су до боље увиђавности па су вратиле старе натписе на општинама. Даље, господо, имамо 19 општина које имају непрописне натписе, имамо и 11 општина чији су натписи на зиду а има и 190 општина које немају натписа. Господо, кад се у закону о општинама прописује нешто што су часници општински дужни да изврше, онда треба одмах предвидети и санкцију која ће доћи, ако они то не изврше. Међутим, у закону о општинама нема никакве санкције за председника општине. Једина је санкција та да он има да буде осуђен, ако изврши што год из користољубља. Иначе начелник срески не може њему ништа да учини. Он га казни по закону о унутрашњој управи са 500 динара глобе. Кажњени председник изјави жалбу вишој управној власти, и она ту пресуду одобри. Али кажњени председник изјави сада жалбу и на ту одлуку управном судишту, и ово укине ту казну с мотивацијом да у закону није предвиђена могућност да се казна изрече.

Хоћу да вам кажем господо, да кад се нешто ради, мора прецизно да се ради, да ту мора бити и предвиђања. Није довољан само југословенски национализам и декламације него су потребне и предузете мере и законска санкција. Ја и мој друг г. Иванчевић трудили смо се при изради овога закона да извршимо једну прејнаку, али смо од тога били одбијени. Дакле, господо, видите, често пута се каже: ми дајемо слободу, а ви морате рачунати на то да од те слободе може бити учињена и злоупотреба и да онај који учини злоупотребу мора да буде зато кажњен.

Господо, ја ћу да пређем на једно апострофирање од стране г. Цветића. Њега, истина, нема овде, али ћу ја бити умеренији него ли он. Конверзација о Конкордату, господо, страшно је велика. Она, господо, иде од Триглава до Ђевђелије. Где год се скупе неколико људи они у оскудици „штофа“ за разговор, одмах пређу на говор о Конкордату тако да је Конкордат постао управо као један индустријски артикл штофаре Теокаревића и Компаније.

Господо, да поставимо ствари на своје место. Тај исти г. Цветић казао је да је било Конкордата који су са својим одуговлачањем за ратификацију трајали по 20 и више година као на пример у Бадену. Значи да по 20 година може трајати одуговлачење са ратификацијом Конкордата. Зато, господо, треба да budete лојални па да у овоме Дому изведемо лојално ствари начисто.

Господо, Архиепископски сабор поставио се на једно делимично гледиште. Архиепископски сабор није се упуштао ни у параф ни у потписивање закљученога Конкордата. Архиепископски сабор уложио је свој вето и казао: нећу ратификацију Конкордата. До ратификације Конкордата има три ступња: први ступањ да прође кроз Скупштину,

затим кроз Сенат, даље санкција, и четврто измена ратификација. Господо, ми смо о томе питању дуго дискутовали. Ми смо сматрали да је потребно да направимо споразум са Архијерејским сабором, да се са њиме споразумемо. И ја сам био један од тих који је био посредник у тој ствари. Ми смо казали: ако се Архијерејски сабор осећа повређен у своме праву, ми смо спремни да једним законским пројектом дамо све оно што одговара равноправности православне цркве са католичком. Дакле, као што видите ми смо тражили споразум са Архијерејским сабором а и сам г. Претседник Владе тражио је тај споразум. Ви заборављате да кажете да је г. Претседник Владе изјавио: ја сам добар син православне цркве. (Упадице са левице). Молим вас, кад ме већ повлачите за језик, ја ћу вам још нешто рећи иако нисам мислио да улазим детаљније у то питање Конкордата. Као што знамо Конкордат је прошао кроз Народну скупштину и г. Претседник Владе изјавио да је он Конкордат скинуо са дневног реда док се не споразуме са Архијерејским сабором. (Чује се са левице: Требао је казати пре!) То је, као што сам рекао, тек прва етапа за ратификацију, г. Војо, и та ратификација може трајати годинама и питање Конкордата преживеће и мене и тебе а биће и Патријарха и Папа у Риму а нас бити неће и зато не треба да се качиш око тога. (Граја и смех).

Дакле, господо, види се ми смо на једном путу споразумевања у овој једној крупној и тешкој ствари. Ако ова Влада то не сврши опет је то питање за решавање даљим владама, као што се у Француској то питање решава већ сто година. (Војислав Лазих нешто додаје). Ја сам већ напоменуо, господине Војо, да ратификација Конкордата има четири фазе као мјесец али ти то не разумеш и зато више о томе нећу говорити него ћу прећи на друге ствари.

Жалим што овде нема г. Мите Димитријевића јер је он покушао као посланик из Јужне Србије да се меша у наше Велебитске ствари па сам хтео да му одговорим. Ја истина нисам баш испод Велебита али сам мало ниже испод Капеле па сам трам за дужност да му на то одговорим.

Овде је пала једна реч: македонски народ. Па пошто се г. Мита меша у наше послове око Загреба то ћу ја испод Капеле да му одговорим следеће. Господо, крајеви Јужне Србије никада историски нису били саставни део Македоније. Сви крајеви у Јужној Србији имали су своја историска имена и ја ћу да вам споменем да су се звали Брегалница Пеонија, Скопље Дарданија, Прилип Пелагонија, Битољ Линестија, Охрид Дасаретија итд. Македонија је историјска реминисценција као што су нас неки хтели да направе Илирима а нису знали да су то били Срби и Хрвати. Али, господо, Македонија има још један други појам. Приликом закључења Сан-Стефанског уговора гроф Игњатијев створио је три покрајине па пошто ни он није знао историју он их је назвао Бугарском, Румелијом и Македонијом. Он је резонувао: шта ћу ту ја да мислим и да разбијам главу јесу ли то Грци, Бугари или други Словени, ја ћу то назвати Македонијом а ви како знате. Међутим Берлински конгрес извршио је ревизију Сан-Стефанског уговора и избрисао је тај назив Македонија. Али сада пошто је Турска царевина била искључена

из Румелије а историски пут који је ишао кроз Цариград био опседнут од родопских разбојника и разбојника рилске планине, када је Румелија била уређена и постављена на бази Сан-Стефанског уговора, који је међународно био брисан, они су онда створили ту македонствујушчу организацију, која је хтела аутономију Македоније по Сан-Стефанском уговору. Господо, када је наша славна војска освојила своје старе провинције, освојила је старинску Пелагонију, она је онда ослободила своју браћу, баш Мијаке и Бресијаке, а није никога од македонског народа, јер Мијаци и Бресијаци то су они први Словени, који су први примили словенско хришћанство и дали темеља словенској литургији. Ту је прво никла југословенска Панславија. А она земља Мрњавчевића и Краљевића Марка не може имати никакав македонски народ, него само народ Краљевића Марка! То је народ свих нас Југословена (Пљескање на десници. — Др. Часлав Никитовић: Ово је сасвим озбиљно и тачно! — Граја на левици).

Prisednik Stevan Ćirić: Molim vas, gospodo, da ne upadate u reč govorniku!

Др. Милован Грба (наставља): Ја се, господо, нећу упуштати у то ко ће имати мандат у Јужној Србији. У то нећу да се мешам, нити ми се то тиче, али ако неки мештани имају извесне своје специјалне особине, они су увек поред својих специфичних особина делови недељивог југословенског народа и недељиве Југославије. (Пљескање). Господо, има још један разлог зашто ми не треба то име да спомињемо. Ја сам раније изнео разне врсте терора у нашој земљи. Ја сам изнео једно тулумаштво. Ја сам изнео онај терор који је у структури у борби за мандате, али, господо, ми смо имали један интернационални терор. Тај интернационални терор био је диригован из Цумаје, био је диригован из Јанка Пусте. То је био, господо, један реста оних напора који су имали у својим предањима у Родопи и Риму, да не кажем име. И под тим организованим терором разних пунктова и пунктовских начелника, без имена, анонимних, пао је највећи јунак наше историје наш Блаженопочивши Краљ! Он је пао као жртва међународног терора, јер су сматрали они који су то радили да ће Југославија бити једно сироче! (Мирко Урошевић: Када си професор, кажи који су то!) Питај Симоновића у државној заштити! Господо, та жртва је пала под међународним терором. И ви се, господо, осврћете на спољну политику. Господо народни посланици, спољна политика у својој суштини јесте питање рата! Хоћемо ли ратовати или нећемо! А, господо, по нашем Уставу објава рата не зависи од Краљевске владе. Ако све зависи од Краљевске владе, али објава рата не зависи од Краљевске владе. Ту је Народна скупштина. Без Народне скупштине не може се објавити рат. И ми за тај случај имамо у Уставу предвиђено, ако неко нападне нашу територију, бранимо се и без објаве рата. Ми за то имамо и ми нећемо стајати скрштених руку, ако нас неко нападне, ми за то имамо народни начин одбране, имамо *esprit combatif*.

Господо народни посланици, г. Претседник Краљевске владе и Министар спољних послова г. д-р Стојадиновић у својој спољној политици изнео је потребну куртоазију према државама

које су преко својих претставника посетиле Београд. И ваљда, господо, нећете ту бити противни, да наш Министар спољних послова врати визите Министрима оних држава, који су Београд први посетили. Ја, господо, хоћу само да констатујем спољну чињеницу, а ако је коме криво, што је г. Претседник Краљевске владе Милан Стојадиновић био свечано дочекан од тих земаља, ако је био свечано дочекан у Италији, па Италија је била с нама савезница и ако смо ми мало слабије прошли по Уговору о миру, то, ваљда, није крив г. Милан Стојадиновић.

Господо, кад је Наполеон био у Египту он се тамо клањао као и они други муслимани. (*Јован Здравковић*: А што није поздрављао у Француској песницом, као што је поздрављао у Италији?!). Ви сте странчар човек и ништа даље! (*Јован Здравковић*: То је најважније данас!). Апелујте на г. Стојадиновића, а ја говорим у своје име. (*Жагор*).

Pretsednik Stevan Ćirić: Molim gospodu da ne upadaju g. govorniku u reč, jer g. govornik treba da završi svoj govor.

Милован Грба (наставља): Нико не може бити пикиран, ако је г. Стојадиновић био примљен са највећим почастима код Талијана и Немаца. Ја хоћу овде да одбраним велики немачки народ. Господо, друга је ствар што су Хохенцолерни и Хабзбурзи хтели Дранг нах Остен. Али ако се немачки народ одрекне Дранг нах Остена, онда је друга ствар. (Глас са левице: Ако се одрече!). Господо, треба утирати пут. Не иде ништа на једанпут. (Граја на левици. — *Мирко Урошевић*: То је скандал да се тако говори!). Мирко, ја тебе не разумем! То није никакав скандал и могу да вам одговорим ово. Питање наших односа према Француској то је питање целокупног нашег народа и нико ту политику не може да мења. (*Др. Српко Вукановић*: Како ћемо да се одрекнемо? Ваљда ће Грба и Милан Стојадиновић изјавити да се одричу своје политике?!).

Господо, нема тога случаја да када говори човек и развија једну своју мисао, да се онда ту јавља г. Вукановић и држи да је то један збор. Ја врло добро знам шта су Немци. Ја хоћу да изречем једну мисао и то је једна чисто моја мисао: ако ми постигнемо то да Немачка не да Италији на Балкан, а Италија не да Немачкој по цену да се обе одрече агресије према нама, као што је то случај са Белгијом, где се Енглеска одрекла агресије према Белгији, коју може свакако окупирати, где се Француска одрекла Белгије, по ту цену ако можемо од Југославије направити Белгију према Италији и Немачкој, то је једна политика коју сви ми и сви ви треба да одобримо.

Ово може бити жеља у интересу свеопштег мира, а ако, господо, то не може бити, онда стоји оно, што је Бизмарк казао: „најбољи Министар спољних послова јесте Министар рата!“.

Господо, сада да завршим, укратко да завршим.

Рад г. д-ра Милана Стојадиновића био је до сада на стварању мира, безбедности наших граница, на отклањању међународног терора и ако хоћете да дозволите са Јанка Пусте и Цумаје. Нема више чуда која су била на путу наше Владе и нас свију. Ја апелујем на вашу сарадњу; на

сарадњу свих Југословена и целокупног народа да наш народ морално подигнемо. Јер ако народ не подигнемо морално, сетите се како смо ми Срби пре рата били! Били смо сложни, поштовали смо друг друга и све је била једна сагласност. Сада, господо, међу нама јавља се, нећу да употребим један израз, једна дезагрегација, духовна дезагрегација и то је оно најтеже што може да буде. Јер ми смо имали Душаново царство па смо због појаве депресије духовне и дезагрегације то царство изгубили. Али то није питање Владе, то је питање нас свакога, да сваки на своме сектору урадимо што је потребно да дигнемо морал ове земље. Јер морал је заједнички и Хрватима, и Србима, и Словенцима, један морал и један Бог.

И ако ова Краљевска влада приступи решавању тога тешког проблема, она треба и на вашу помоћ да рачуна и ви треба да је помогнете без обзира на наше мандате (*Мирко Урошевић* упада). Јер, драги Мирко, ти добро знаш да у дванаестинама сам мислио да идемо на изборе и написао сав већ био чланак какав треба да буде изборни ред, — мислио сам да ћемо ићи на изборе. Међутим, ако смо тада продужили, ми сада долазимо у последњу фазу. И, господо моја, ту треба сада да порадимо на моралном подизању нашег народа у смислу да створимо један праведни изборни закон, да дамо нашем народу светињу његовог гласа и можете бити уверени да ће они, које наш народ пошале бити браниоци династије Карађорђевића и Југославије и бити прави претставници Југословенског народа и у то име ја изјављујем да ћу гласати за овај буџет. (Бурно плескање у центруму и на десници).

Pretsednik Stevan Ćirić: Iako vidim da sva gospoda narodni poslanici žale što je g. Grba završio svoj govor, ja ipak prekidam sednicu s tim da je nastavimo u 4 časa po podne.

(Sednica je prekinuta u 14,10 časova).

(Nstavak sednice u 16.30 časova)

Potpretsednik Jevrem Tomić: Gospodo narodni poslanici, nastavljamo prepodnevnu sednicu. Reč ima narodni poslanik g. Rudolf Pleskovič.

Rudolf Pleskovič: Gospodo narodni poslanici, dozvolite mi da u prvom delu, političkom delu moga govora govorim o političkim prilikama u našoj Dravskoj banovini. Ovde u Beogradu imate i imamo dosta prilika, da čujemo iz slovenačkog dela Jugoslovenske radikalne zajednice, da su oni veliki jugoslovenski nacionaliste i unitariste i patriote, ali u Slovenačkoj pišu oni isti ljudi u svojoj štampi: „Slovenec“, „Domoljub“, „Slovenski Gospodar“ itd. sa svim suprotne stvari. Po pisanju ovih listova smo Jugosloveni samo mi iz Jugoslovenske nacionalne stranke, međutim se oni prikazuju još uvek kao najveći protivnici unitarizma, kojega zlonamerno i hotimice identifikuju s centralizmom. U gore spomenutoj štampi prikazuju se slovenački jugoslovenski nacionaliste i unitariste kao otpadnici, iskorenjenici i najveći protivnici svoga slovenačkog naroda, pa šta više, ne smatraju nas više za Slovence nego za Jugoslovene, čime misle da nas sramote u narodu. Zašto sve ovo? Sve ovo zbog toga jer oni ne mogu da zagovaraju pred narodom svoju sadašnju političku orijentaciju u Beogradu, pošto su oni vaspitali narod

od svoga početka, od prvih početaka Jugoslavije pa sve do danas u separatističkom duhu i baš ovaj narod ne može danas da veruje da je ono, što su kroz punih 20 godina prikazivali za crno, da je to isto najedared postalo belo. Zato se i u njihovim redovima zbiva najveća pocepanost. Grupa lekara dr. Brecelja, bivšeg ministra Gostinčara i dr. Mohoriča potpunoma se otepile od njih. Po drugoj strani otišlo je od njih hrišćansko-socijalno radništvo, koje stoji prema njima u najljućoj borbi i koju organizaciju je pozvao u život veliki socijalni organizator i veliki Jugosloven pokojni dr. Janez evangelist Krek, s kojim današnji ministar bez portfelja g. dr. Krek nema ništa zajedničkog osim samog prezimena. U toj vezi mogu nadopuniti da i klerikalna omladina neće da promeni na komandu svoje stare separatističke principe. Ona ostaje verna svome. Iz toga svega vidi se, da danas dr. Korošec ni iz daleka ne pretstavlja onog „vodu slovenačkog naroda” kao što se rado pretstavlja ovde u Beogradu.

A kad su gospoda uvidela da sve više i više gube na svom političkom terenu, onda se je bacila s najvećom vehemencom na savesno državno činovništvo, koje nije u njihovim redovima, pa da onemoguću na ovaj način njihov vrlo koristan nacionalni rad, koji oni smatraju da će ih uništiti. A najviše su nastradali kod ovih progona učitelji i učiteljice. U poslednje vreme ovi progono su se u nekoliko stišali. U početku nastupa ove Vlade oni su zauzeli najveći obim, a izazvali najveće negodovanje kod samih činovnika, pa i proteste kod sviju narodnih i nacionalnih krugova, pa čak i među poštenim pripadnicima Vladine partije. Danas se to radi podmuklo i sistematski po napred izradenom nacrtu, kod kojega sudeluju i nekoji katolički sveštenici po znanom Hristovom nauku: Ljubi svoga bližnjega kao i samog sebe.

Gospodo narodni poslanici, ja ću da vam pročitam jedno pismo upućeno Gospodinu Ministru dr. Kreku iz kojeg se vidi, da nameštaju, premeštaju i otpuštaju učiteljstvo u Dravskoj banovini neka gospoda u Ljubljani, među kojima su i dva sveštenika od kojih jedan, g. Tomazin, sadašnji glavni tajnik Jugoslovenske radikalne zajednice za Dravsku banovinu, ima sjajnu jugoslovensku istoriju, osnovanu na potpuno suprotnoj ideologiji, kao pravi antipod onoj politici koja se priznaje ovde u Beogradu kao zvanična jugoslovenska.

U prošloj budžetskoj debati ja sam nešto slično dokazivao o nekom drugom sličnom gospodinu, a kojega je kasnije uzeo u zaštitu senator g. Smodej s time da je za njegov rad dao ovakvo objašnjenje: da je on radio u svojoj šturm i drang periodu, i sigurno da će se naći i za ovog Tomazina branioc, da je i on to radio u svojoj šturm i drang periodu. Kada je tako onda možemo, gospodo narodni poslanici, i punktacije dr. Korošca opravdati sa tom periodom, jer neki čovek imao je pre a neki kasnije ovu sretnu periodu.

Ja ću vam pročitati ovo pismo iz sekretarijata Jugoslovenske radikalne zajednice u Ljubljani, a koje glasi:

„Gospodine Ministre,

Poslednji petak tj. 22 oktobra priredili smo sastanak: školski nadzornik Štrukelj, Kranj Marko iz Maribora, učitelj Petelin i sekretar Tomazin pa smo se dogovorili o nekim stvarima.

Utvdili smo ovo:

1) Jedino na one predloge za nameštenje, premeštanje, otpuštanje i slično koji dolaze s banske upra-

ve treba se obazirati. Svi sekretarijati u Ljubljani i Mariboru treba da od sad sve ovakve stvari predaju banskoj upravi, koja će ih dalje predložiti Ministarstvu, a istovremeno treba obavestiti g. Ministra dr. Kreka.

Sekretarijati obaveštavaće odmah o svakoj takvoj stvari gospodina Ministra dr. Kreka, da bi ih on mogao pokrenuti ako to bude smatrao potrebnim. I poslanike Jereze treba uveriti, da ne dolaze sami da intervišu, nego neka uvijek kažu Banskoj upravi ono što bi hteli. Ko će sve poslanike obavestiti, to je sad pitanje.

2) Školski nadzornici da budu po pojedinim krajevima sledeći:

a) za Radovljicu: školski upravitelj na Bledu, Grad; b) za Maribor desni breg: referent Senica; c) za Mursko Sobotu: Neržima; d) za Ljubljano mesto: Ločniškar; e) za Celje: Rusjan; f) za Kočevje: drugi Fink; g) za Krško: drugi Šterk. Još nepopunjena prazna mesta ostaju: Logatec, Novo Mesto, Kamnik.

3) Ko treba da bude referent umesto Senice, nije bilo moguće utvrditi. U penzioni fond javio se učitelj i to iseljenički, Šlibar Anton. Kod banovinskog školskog odbora dobili bi jednog učitelja kojega treba da dade Štajerska. Ko će to mesto zauzeti javiče kroz par dana Kranj Marko.

Disciplinske učiteljske stvari vrlo sporo napreduju, pošto sadašnji pravni referenti, ili nisu spremni za rad, ili pak nisu hteli raditi. Sada su tamo dva referenta, pa ima nade da će stvari brže napredovati.”

Gospodo, kako se iz ovoga pisma vidi tamo su dva referenta službenika koji vrše sve premeštaje, nameštanja i otpuštanja iz državne službe.

Postoji neka komisija, koja se sastoji iz dva učitelja i dva sveštenika. Ta komisija premešta, otpušta i namešta svo činovništvo u Dravskoj banovini. Poslasticima iz Jugoslovenske radikalne zajednice iz Dravske banovine zabranjeno je da intervišu, jer sav taj posao vrši ova komisija. Ako bi neki poslanik hteo po svom uverenju, kao čovek, da nekoga spase pred ovim progonoima, to mu nije dopušteno, jer sve će to da radi ova komisija. U Dravskoj banovini je došlo ovako daleko, da nijedan ne može da bude namešten, koji nema klerikalne legitimacije, jer današnja omladina i ako ne može da stremi za ovakvom ideologijom ovakvih sveštenika, koji drukčije rade nego što govore, ali ta ista omladina prinudena je na to da se bar spolja prikaže klerikalnom ako hoće da dobije hleba i u vezi toga ja vas, gospodo, pitam, je li cilj sveštenika da se naša omladina, naša budućnost na ovakav način demoralise.

Za sve ovo je u prvom redu odgovoran Gospodin Ministar dr. Krek, jer je on taj koji odlučuje ovde u Beogradu, — kako ste mogli čuti iz pisma, kojega sam pročitao, — ko može da bude namešten, premešten i otpušten. Ali neka si upamti Gospodin Ministar dr. Krek, da je slovenački inteligent onaj, koji nikada nije bio klerikalni osim nekih redih lica, koja su otišla u njihove redove radi lepšega i boljega hleba. Slovenački inteligent je u glavnome preživio još teža vremena od sadašnjih, ali on je izašao uvek čist i ponosan. Međutim, možemo da se pitamo ko to od njihovih gonitelja može to da za sebe kaže. U najviše slučajeva mnogi od njih su svršili čak i tragično. Mogu da vas potsetim samo na godine pre rata kad je bilo napredno i nacionalno učiteljstvo progonojeno, ali ono, u velikoj većini, nikada se nije klanjalo svojim progonojima. Pa neka si to Mini-

star g. Krek dobro upamti, da je on sam lično odgovoran za sva nedela, za sve krivice koje su se dogodile po njegovoj zaslugi i za sve patnje koje su morali pretrpeti ti nesretnici. Osobito je patilo kod svega ovoga baš učiteljstvo, što ću da iznesem i u debati u pojedinostima po predlogu budžeta prosvete i to sa tačnim podacima. Moram da konstatujem da od svijuju ovih bezbrojnih krivica nije nijedna do sada bila ispravljena, iako je bilo na mnoge i mnoge od njih ukazivano.

Gospodo narodni poslanici, svima ovim gonjenjima državnih službenika mogu da dam i paralelu s gonjenjem svega onoga, što misli i oseća jugoslovenski i nacionalno u opšte, a što misli i oseća ne od danas, nego je ovako mislilo i radilo čitav svoj život, pre rata, za vreme rata i posle rata. Oni nikad nisu mislili drukčije, to im je alfa i omega svega rada, to im je osnovni uslov da postane naša Jugoslavija u istini jaka država. Mogu da skratim i da kažem ovo: U Dravskoj banovini goni se sve ono što nije klerikalno i ono što se klerikalima ne klanja, onima, koji imaju danas svu vlast u Dravskoj banovini u svojim rukama. Njima je danas najosetljiviji Soko. Neumorni su u prikazivanju, da je Soko u Dravskoj banovini, u kolevci svega jugoslovenskog sokolstva, sasvim politička organizacija, i kao takvog ga prikazuju i samome Beogradu, jer je Soko protivu njih, protivu klerikala, i protivu Jereze. Ako vi, gospodo, poznajete prilike u Dravskoj banovini onda znate, da to nije istina, ali istina jeste, da su svi pripadnici Jereze, odnosno bolje, pripadnici bivše Slovenske ljudske stranke protivu Sokola, a to ne od danas, nego već od pre rata. I to radi toga, jer je Soko već u ono doba stajao na stanovištu čistoga nacionalizma bez smese plemenskoga ili verskoga karaktera, a prema rečenici našega velikoga nacionalnog patriote, vladike Štrosmajera: brat je mio koje vere bio. Zašto su današnje režimlje u Dravskoj banovini ovako vatreni neprijatelji Sokola? Oni traže za sebe pravo i monopol za vaspitanje dece i omladine u opšte, i pošto se je nacionalna omladina time, što je radila u Sokolu, oslobodila upliva klerikalizma zato su oni u principu protivu Sokola i protivu Tiršove ideologije. Iako Soko poštuje svaku veru, iako nikada nije vaspitavao omladinu protivno verskome duhu, oni su zbog same činjenice, da se omladina izmakla ispod ruku klerikalizma bili i ostali najjači protivnici Sokola. Pri tome se oni ne plaše ni sretstava ni načina, pa idu i tako daleko, da identifikuju klerikalizam sa verom, iako je, među tim pojmovima velika razlika kao između Severnog i Južnog Pola.

Gospodo narodni poslanici, ne smemo ni to da zaboravimo da su nekoji katolički biskupi izdali poslanicu protiv Sokola, međutim su opet drugi nacionalni biskupi blagosiljali rad samog Sokola. Dogadaj, koji ću da nagovestim, vrlo je interesantan za samo raspoloženje katoličko klerikalnih krugova prema Sokolu. Pre nekoliko godina kod nas u Trbovlju razvili smo zastavu našeg Sokolskog naraštaja, i tom prilikom, kao sokolski starešina, zamolio sam tamošnjeg župnika, koji je inače veoma čestiti sveštenik, da prisustvuje kod samog razvića zastave i da ju blagoslovi. On mi je na ovu moju molbu rekao, da bi to vrlo rado učinio ali, prema postojećim narednjima sa strane biskupskog ordinarijata, mora u ovom konkretnom slučaju da zamoli za dozvolu: da li može to da učini! Od biskupa je taj čestiti sveštenik dobio odgovor, da mu se ne dozvoljava ovaj zatraženi verski akt, jer da odnos između katoličke crkve i So-

kola Kraljevine Jugoslavije još nije ureden. Ja ne razumem kako da se uredi odnosi između Sokola i katoličke crkve. Možda kakvim zasebnim Konkordatom?

Iz ovog se vidi, gospodo, da je Soko vrlo tolerantan u tom pogledu. Priznajem mogućnost da se uvlače u Sokolu ljudi, koji su nepoželjni, tim pre što Sokola ima oko 200.000 pa toga radi je sasvim moguće da se u ovako veliku organizaciju mogu da uvlače neuredni ljudi. No nemojte zaboraviti, gospodo narodni poslanici, da je Hristos imao samo 12 apostola, pa se je i među njima našao izdajica. Zato se zbog pojedinih slučajeva ne sme i ne može generalisati, jer Soko je u najvećem delu ipak najsvesnija nacionalna organizacija i koja svoje članstvo vaspitava u nacionalno-unitarističkom duhu. Slovenački pretstavnici današnjeg režima pokušavali su u Slovenačkoj da Soko što više ometaju u njegovome radu. Pokušavalo se i tražilo čak da se Soko u čitavoj Dravskoj banovini raspusti iz razloga da je Soko u Sloveniji sasvim nešto drugo nego u ostalim banovinama. Rad Sokola ometao se tako da su se njegovi najbolji radnici, državni činovnici, premeštali u krajeve gde su gonioči mislili, da tamo nije teren za lepu sokolsku misao, ali mnogi i mnogi od progonjenih osvetili su se najlepše onima drugima na taj način, da su na najneugodnijem terenu osnovali četvrt Sokola ako ne već i društvo. Pa nadalje, u Dravskoj banovini niko ne dobija službu, pre nego što se kod župnika putem prikupljenih informacija ne sazna da omladinac slučajno nije onaj koji misli i oseća sokolski. Kao eklatantan primer kako gleda na Državni Soko prvi pretstavnik naše slovenačke banovine dokazaće činjenica, koju navodim, da iz čitavih predviđenih tri stotine hiljada dinara za fizičko vaspitanje omladine nije dobio Soko ni pare, a na drugoj strani uživali su najveću potporu „slovenački fantje“, kao protivteža Sokola.

Odnos između Sokola i današnjih pristalica režima u istini se zaoštrio, ali to ne po zaslugi Sokola već najviše krivicom njih samih, jer su oni protiv svega što nije izrečno klerikalno. Protiv Sokola ističu se čak na način koji nije dostojan katoličkog čoveka. Organizuju se čak omladinci iz njihovih redova, koji šamaraju i noževima napadaju naraštajnike prilikom izlaza sa vežbi iz sokolane. Ali, gospodo narodni poslanici, neka se ne varaju današnji protivnici Sokola, Soko u Dravskoj banovini i u ovako teškim prilikama raste i baš ovakve prilike ga čeliče i mi žalimo samo one koji zbog Sokola podnose najteže materijalne žrtve, oni sami i njihove porodice.

Gospodo narodni poslanici, osim Sokola u Dravskoj banovini gone se i sve ostale nacionalne i napredne organizacije, koje su toliko drske da kritikuju klerikalna nedela, kao što je n.pr. Narodna odbrana, pa čak i omladinska nacionalna studentska društva. Vi ste, gospodo, već slušali interpelaciju, koju je uputio naš kolega dr. Riko Fuks, o raspustu jugoslovenskog naprednog akademskog društva „Jadransko“, koja je čisto nacionalna i napredna organizacija na našem ljubljanskom Univerzitetu, i koja ima kao naslednik bečke „Slovenije“ veliku i značajnu tradiciju. Gospodo, je li to greh, ako je omladina impulzivna, ako radi u smislu svojih velikih ideala za jugoslovenski nacionalizam, koji su ideali i naši ideali, je li korisno da se taj idealizam koči i da se goni naša omladina, napredna i nacionalna, pa se na ovaj način ona tera u levo, pošto je više nego sigurno da ona neće da ide u klerikalnu sredinu.

Gospodo narodni poslanici, ovim progonima treba dodati i gonjenje naše nacionalne napredne štampe od strane klerikalaca. Ako stalno čitate našu štampu, uverićete se da nigde nećete naći ni najmanje stvari kojom bi se udaralo protiv ma koje vere, ali ipak sva naša štampa proglašuje se međunarodnom, i to čak po crkvama, kao da je protiv vere, i, s tim u vezi, preporučuje se klerikalna štampa. Sa predikaonica se zabranjuje naša nacionalna štampa čak i s kaznama smrtnog greha.

Gospodo, ja mislim da tu u pozadini nije samo vera nego i „nečasna konkurencija”, jer se svi klerikalni listovi štampaju u klerikalnoj stampariji, i ta štampa kao i tiskara je vlasništvo katoličkog sveštenstva. Iako je kod svih ovih klerikalnih listova kao glavni cenzor sveštenik, uglavnom je dirigovana od samih sveštenika, te bismo mogli sa pravom da smatramo da bi se morali upravljati prema okružnicama Pape, tj. da se piše u prvom redu sama i čista istina — no nećemo nikada u ma kojoj framazonskoj štampi naći ovoliko neistina, kleveta i sofizma kao što ih nalazimo u ovoj klerikalnoj i katoličkoj štampi. Gospodo, ne treba to meni lično da verujete. Uzmite samo ponekad ove novine, pa ćete se uveriti da li govorim istinu ili ne.

Gospodo narodni poslanici, iz ovoga kratkog nagoveštaja mogli ste uvideti, da smo mi slovenački nacionalisti i naprednjaci u Dravskoj banovini veoma maltretirani, da se sa najvećom žestinom gone svi oni ljudi koji su radili i stvarali ovu državu, svi oni koji su ostali verni programu velikog i besmrtnog Kralja. Gospodo, ja vas pitam kuda vodi sve ovo?

Braćo iz Srbije, ja sam već u prošloj budžetskoj debati na vas stavio jedan apel, no bez uspeha. Danas stavljam sa ovog mesta ovakav apel na čitav srpski narod. Dokle će on da pušta da se progone njegovi najbolji, oprobani i najverniji prijatelji, koji su se sa vama rame uz rame borili za ostvarenje ove države? A treba još ovo da dopunim izjavom, da duboko poštujem svaku veru, jer suviše dobro znam, da nijedna vera ne uči i ne vaspitava svoje pripadnike u lošim delima. Duboko poštujem i sve one sveštenike koji su svesni svog velikog zvanja, a koje su dobili od svojih prvih utemeljača, ali ne mogu na drugoj strani da poštujem onog sveštenika kome vera služi jedino za politiku i koji je spreman da najčestitije svetinje upotrebi samo da dode do nekog političkog uspeha i rezultata. Ovakvog sveštenika smatram za običnog čoveka, koji mora da snosi za svoj rad i svu odgovornost.

Mnogo puta, gospodo, govori se ovde u Beogradu, da je sva Slovenačka u rukama g. dr. Korošca. Kako je u stvari? Ja sam vam već u početku svoga govora nagovestio da u tim redovima vlada najveća pocepanost. Ali, Ministru g. dr. Korošcu ponekad su potrebni i dokazi da je Slovenačka uz njega, i ta njegova sila treba da se prikaže na veštački način prilikom izbora, koje sprovodi današnja Vlada i koji su, prema zvaničnim izveštajima, sasvim slobodni, te bi bili kao izraz narodnog mišljenja. Ovi izbori sprovedeni su sa najvećim terorom, jer ja za teror smatram kad se prilikom izbora iskorišćuje verski moment, kao i to kad se na dan samih izbora dolazi u izbornom mesto i jedan aktivni ministar koji poziva javne službenike i prikazuje im na dosta direktan način kako se mora glasati da bi se sačuvali hrdavih posledica. I stvarno ono činovištvo koje se tome pozivu Gospodina Ministra nije odazvalo i nije glasalo kako

je on sam zapovedio, bilo je posle izbora u najkraćem vremenu premešteno, pa neki čak i pre izbora! Takvih slučajeva ima mnogo i niko ne može da zameri jednom činovniku koji treba da se stara u najviše slučajeva i za egzistenciju svoje porodice, što u toj velikoj brizi daje svoj glas za vladinu Jugoslovensku radikalnu zajednicu. Jedino što se može prigovoriti to se može prigovoriti onome koji vrši ovakav nemoralan pritisak na državno i samoupravno činovištvo. Pre a posle ovakav nemoral osvetiće se onima koji ga vrše.

Gospodo narodni poslanici, hteo bih da dodirnem još jedno političko pitanje, koje u stvari ne bi trebalo nikada da bude političko, pa zatim da pređem na ostala krupna pitanja koja su u interesu našeg najsiromašnijeg sveta, koji imam čast da zastupam u ovom visokom Domu.

G. Ministar unutrašnjih poslova u Finansiskom zakonu koji je sada na snazi dobio je od Narodnog predstavništva ovlašćenje da može prekomasirati pojedine opštine i to iz razloga da se omogući bolji privredni život manjih seoskih opština.

Moje poslaničke kolege iz Dravske banovine već tada su izjavili svoje negodovanje, jer su pravilno uvideli, da se ova prekomasacija u Slovenačkoj neće izvršiti onako kako bi trebala da se izvrši, nego da će se izvršiti iz političkih razloga. Ali tada je g. Predsednik Ministarskog saveta izjavio, da se te komasacije neće izvršivati iz političkih razloga, već da će se primeniti ovlašćenje dato u Finansijskom zakonu jedino radi privredne nužde, naročito da se neće ugušivati one male varošice, koje su kulturni centri svojih okruga, jer stanovništvo ovih varošica nema nikakvih zajedničkih interesa sa seoskim okolnim opštinama, kao što i seljak na drugoj strani nema nikakvih interesa da se uključi u male gradske opštine. Ali, gospodo, ovo komasiranje u Dravskoj banovini izvršilo se jedino iz političkih razloga i apsolutno protiv interesiranog stanovništva a sa jedinom namenom, da se uguši napredni i nacionalni element, koji je koncentrisan u tim gradskim opštinama. Na odlučne proteste građanstva nije se gospodin Ministar unutrašnjih poslova dr. Korošec obazirao. On je išao čak tako daleko, da je imao u vidu samo i jedino interese svoje partije. Poznat mi je primer iz moga sreza gde se radi na tome, da se komasiraju seoske opštine u okolini varošice Laško, i to protiv jednoglasnog protesta opštinske uprave u Laškom! Ja bih molio gospodina Predsednika Ministarskog saveta da održi svoju datu reč ovde u Skupštini i da spreči ovakove prekomasacije opština, koje stvaraju samo negodovanje među stanovništvom koje već inače ne odobrava današnji partijski režim i politiku gospodina dr. Korošca.

Poštovana gospodo, kao zastupnik malog čoveka u ovoj Skupštini a to je: radenika, privatnog i državnog službenika, malog zanatlije itd. moram da iznesem neke nepodnošljive stvari, koje interesuju tog malog državljanina. Ne bih bio pošten ako bih tvrdio, da sadašnja Vlada nije uradila i neke korisne stvari, osobito one koje se tiču našeg radnog naroda. Zakoni o minimalnim nadnicama, sanacija Bratinskih blagajni, proširenje osiguranja privatnih službenika, iako to nije izvedeno onako kako bi čovek morao da poželi, ali ipak data je osnova za budući rad u tom krupnom privatno-službeničkom pitanju. Želeo bih da se sve greške učinjene kod izdavanja ovih uredbi što pre isprave tako, da bi se faktički poboljšalo stanje naših radnika i službenika. Osobito je težak

položaj našeg državnog službenika. Pre par dana u novinama sam čitao, da se sređuje položaj državnog činovnika u susjednoj Arbaniji, da mu se uređuju prinađležnosti, da mu se ovako osigura materijalni i moralni položaj. Ako to učini još Arbanija, onda nemojmo čekati i mi, ako nećemo da ostanemo poslednji i najslabiji u celoj Evropi (Burno pljeskanje na levici). Svaki čovek a pogotovo svaki državnik i političar mora da zna, da je dobro osigurani državni činovnik najbolja garancija za dobar administrativni rad od kojega zavisi dalji prosperitet celog državnog života. Državni službenik mora da ima i ugled u narodu, a kako je ovo moguće u sadašnjim prilikama, kad njegovi prihodi nisu takvi da bi on mogao da izdržava sebe i svoju porodicu?

Kakav ugled i poštovanje može da uživa javni službenik koji je zadužen, kad ne može da kupi pristojno odelo i obuću, kad mu žena i porodica pate od gladi? U svima kulturnim državama polaže se najveća pažnja svima službenicima, a samo kod nas se tretira ovo pitanje na način koji ne odgovara nikakvim principima. Državnog službenika smatraju dovoljno sretnim već i toga radi što je u državnoj službi. Ako ovo malo detaljnije posmatramo, videćemo, da je svaki službenik morao da uložiti veliki kapital utrošen za svoje studije da se osposobi za činovnika, i da uđe u državnu službu. I zato bilo bi sasvim pravedno kad bi mu se sam taj ulog s kamatom vratio, da bi on mogao da vodi dostojan život, koji bez sumnje i zasluđuje. Ako povirimo samo u činovničke plate videćemo odmah, da su baš one plate, koje je dala Vlada gospodina Petra Živkovića u 1931 godini bile još kako tako snošljive.

Ali sve ovo nije dugo ostalo. Posle kratkog vremena plate državnih službenika smanjivale su se i smanjile dotle, da se može slobodno reći, da je današnji državni službenik, osobito onaj najniži i srednji, proletarižovan, te ga danas više ne možemo ubrajati u srednji stalež, nego direktno u proletarijat.

Ja bih mogao ciframa da dokažem da niži i srednji državni službenik sa svojom platom nikako ne može da pokrije ni potrebe za životne namirnice, pa ni za potrebnu odeću ni obuću a kamo li za dalje usavršavanje, koje mu je potrebno kao inteligentnome čoveku.

Gospodo narodni poslanici, pitajmo se, šta dolazi posle toga? Ili bolest, u najviše mahova tuberkuloza, u porodici, ili ovakav službenik mora da se spremi za drugi, nepošten put, da ide u korupciju, koja je najveća rak rana u našoj državi.

Gospodo, ja ne mogu da zamerim službeniku, koji uzima nekoliko desetina dinara za neki rad, da ga svrši; ali pri ovome obično strada opet onaj sitni čovek, koji je nesposoban da da i ovih nekoliko desetina dinara. Kad se neko privikne na ovakva sitna posla, znajmo, da je taj isti službenik sposoban i za veća posla, jer, po starom principu, veće stvari rade se za veće pare! Ja sam siguran da mnogi između nas znamo i za mnoge gore stvari. Poznato mi je, da se u nekom nadležstvu tražilo od strane činovnika da izdavaju neka uverenja, dakle stvari koje bi činovnik morao da radi po službenoj dužnosti, a za koje se posebno ne plaća. Kad je međutim na ovo isto mesto došao neki novi službenik, koji nije bio upućen u stvari, pa možda i suviše pedantan i savestan nije tražio nikakvih nagrada, pitale su ga same stranke: po kojima propisima radi i odakle je. Mogu se takode primetiti i slučajevi, gde se zloupotrebljavaju taksene marke. Sa ovim nabranjem mogao bih i

produžiti, ali smatram, da je ovo dovoljno za karakteristiku ovog teškog i krupnog pitanja. A mi treba konačno da znamo, da sve ove zloupotrebe plaća ponovo poreski obveznik.

Ko je kriv svemu tome? Niko drugi nego vlade same, pošto se dovoljno ne staraju za svoje službenike, da bi oni mogli da žive kako treba, kako pristoji ispravnom čoveku. Ja smatram čak i više, da Vlada nema ni moralnog prava da progoni te nesretne činovnike, pošto ih je ona sama na to naterala svojim nepravednim postupanjem i neregulisanjem pitanja činovničkih plata.

Ali, gospodo, žalosno je, da ima ljudi koji na neregulisan činovnički problem drukčije gledaju a istomišljenici su sa onima, koji smatraju da veliki službenički aparat služi samo kao mehanizam za pomaganje vladajućih partija na izborima i čak neprikriveno kažu da treba činovnike baš usled ove potrebe držati u materijalnoj ovisnosti od svake vlade, da bi na ovakav način mogla svaka vlada računati sa sigurnošću da dobije na svakim izborima.

Dakle, državno činovništvo se smatra kao sigurna rezerva glasova za svaku vladu. Ako zbog toga pada ugled državnom službeniku, koji u često slučajeva pretstavlja i državnu vlast — na ovakve se stvari uopšte i ne misli. Gospodo, verujte mi, da će samo materijalno i politički neovisan državni službenik biti dobar, savestan i revnistan činovnik. Zato, gospodo narodni poslanici, dajmo službeničkom staležu stalnost u službi i videćete da će se i administrativni aparat i čitav rad državnog činovništva mnogo i mnogo poboljšati. Državni službenik neka se prvo dobro plati, pa tek onda neka se od njega traži da bude dobar i spreman!

U najužoj vezi s činovničkim problemom je i problem penzionera. Ova Vlada je obećala da će revidirati pitanje državnih penzionera, jer među njima ima veliki broj koji su bili penzionisani samo iz političkih razloga pa bi oni mogli još od svoje snage da daju za dobro države. Od te revizije do sada nije bilo ništa, štaviše njihov broj se je još uvećao. U državi imamo, ne znam koliko vrsti državnih penzionera a do danas još se ti penzioneri nisu izjednačili nego je i ova Vlada stvorila još neku novu vrstu penzionera, to je onih penzionera, kojima su 1935 godine bile smanjene prinađležnosti, a u prošlog godini nije im se ništa vratilo. Kraljevska vlada pogotovo misli: na šta nam ovi penzioneri; oni su nam jedno nepotrebno zlo i ne mogu da nam se odupru pa ni da štrajkuju. Ali ovde se čini velika nepravda prema penzionerima! Međutim, oni stari penzioneri iz predratnog doba, koji su uplaćivali svoje uloge u zlatnoj moneti i očekivali da će bar u starosti biti donekle obezbedeni, oni su danas najveći siromasi. Sa penzijom sa kojom ne mogu da žive, našli su se u najvećoj bedi sa svojim porodicama. Zato bi bilo pravedno, da Vlada sada, nakon dvadeset godina posle ujedinjenja, izjednači ove penzionere sa ovim novim i prema Zakonu o činovnicima iz 1931 godine. Mi poslanici iz Dravske banovine stavili smo već potrebne pretstavke. Žali Bože, nemamo još nikakvog rezultata.

Ja ponova apelujem na gospodina Ministra finansija, na njegove duboke čovečanske osećaje, da stvori potrebna sretstva, da nađe za stare penzionere finansijske mogućnosti, da i za ove nesrećnike nađe novaca, i da ne čeka da se ovo krupno pitanje reši tek onda, kad ovi stari ljudi budu već pomrli, proklinjući ih u poslednjem času. Pozivam Narodnu skupštinu, da se ovom mom apelu priključi i da pokaže

svoje socijalne osećaje, ne samo riječima nego i delom.

Mnogo sličnosti sa starim državnim penzionerima koji su u mnogo gore položaju, naročito imaju i stari rudarski penzioneri. A njih mnogo ima u Slovenačkoj. To su ljudi koji su uplaćivali svoj ulog za staračko osiguranje takode u zlatnoj valuti.

Iz tog osiguranja, iz bratinskih blagajni, oni danas primaju penziju ništa manje i ništa više nego po šest do osam dinara na mesec! Istina je i to, da oni primaju neki mali dodatak na skupoću iz naročitog fonda u koji uplaćuje i rudarska industrija Slovenačke neki mali procenat, ali ovaj dodatak ni u kom slučaju ne prelazi stopedešet dinara mesečno. Kad pomislimo, da su ovi siromasi bili po zanatu rudari i da sada nemaju ništa od svoga, ni zemlje, ni kuće, dakle ništa, i da moraju da žive samo od ove male sirotinjske penzije, onda je jasno da oni direktno pate od gladi, jer ne mogu na drugom mestu da privrede pošto ih je već teški rudarski rad potpuno iscrpeo. U poslednje vreme oni su čak prinuđeni da rešavaju svoju tešku situaciju na način koji mora da dirne i samu Vladu — oni se ubijaju jedan za drugim.

Gospodo narodni poslanici, kad su se sanirale bratinske blagajne i kad sam s drugovima predlagao da se osnuje zakon o sanaciji bratinskih blagajni, ja sam predviđao da će rudarska industrija plaćati nešto viši ulog u fond, koji sam spomenuo da bi se na taj način omogućilo izjednačenje starih rudarskih penzionera s novima. Ali taj moj predlog Vlada je odbacila. Ja sam se ipak još uvek nadao da će Gospodin Ministar šuma i rudnika biti toliko čovečan, pa će u Pravilniku o bratinskim blagajnama, koji je izašao pre nekoliko nedelja, urediti i to pitanje. Bio sam mnogo razočaran, a to su još više bili oni stari rudari-penzioneri, koji su od očajanja plakali kad su uvideli, da ih je i taj Pravilnik potpuno ignorirao. Ja bih ponovo zamolio gospodina Ministra šuma i rudnika, da ovaj Pravilnik, kome je i inače potrebna korektura, korigira u tom pravcu, da se unese i paragraf koji će da reguliše ovo pitanje starih rudarskih penzionera.

Najveća grehota sviju dosadašnjih vlada i sadašnje jeste to, da do danas nije rešeno pitanje ratnih invalida. Kad su mogle, iz opštih nacionalnih interesa, da uredi ovo pitanje sve ostale države, i to čak odmah posle rata, zašto naše invalidsko pitanje stoji još kao nerešeno? Činjenica je da se stanje ratnih invalida iz godine u godinu sve više pogoršava. Gospodo narodni poslanici, ja vas samo pitam, ko će još da ratuje u budućim ratovima ako bude znao da će se otadžbina na ovakav način pobrinuti za njega, da ako slučajno osakati u ratu, da će ga država kao prava maćeha prepustiti samome sebi i porodici u najvećoj bedi i sirotinjstvu. Ja mislim da nije potrebno, da ja ovo invalidsko pitanje ovde s ovoga mesta u pojedinostima tretiram, pošto je ono nama svima dobro poznato pa sigurno i samoj Vladi, ako su samo gospoda ministri izvoleli pročitati one brošure koje je izdao Središnji odbor ratnih invalida. Gospodo, patriotska dužnost nalaže nam da ovo pitanje invalida ne puštamo više nerešeno i da zatražimo od Kraljevske vlade da donese što pre najpovoljnije rešenje, pa da se na ovaj način barem nešto ispravi što se grešilo u dosadašnjim godinama.

Gospoda ministri po svojim zborovima vrlo rado prikazuju kako su se privredne prilike u našoj državi mnogo poboljšale. Jeste, nešto ima istine na tome,

ali ovo nije nikakva zasluga vladina, nego opšteg privrednog prosperiteta u svetu. Ali s poboljšanjem prilika kod nas, najedared poskupile su i sve životne namirnice i ostale potrebe pa toga radi opet najviše strada činovništvo i radništvo čija zarada je ostala nemalo ista. Zato radi ovog prosperiteta ima najveće koristi veliki kapital. I most između imućnog i nižeg sveta se još uvek povećava.

Došli smo, gospodo, do toga da u našoj državi nemamo više srednjeg staleža, došli smo dotle da na jednoj strani imamo samo veliko bogatstvo a na drugoj strani veliku bedu. Naš seljak i mali zanatlija kojega smo ubrojavali u srednji stalež, danas su i jedan i drugi sirotinja. Ukoliko su se pak cene zemljoradničkim produktima podigle, od tog nema sam seljak ništa, jer povišica ova ide u džep prekupaca; zanatlija pak, na drugoj strani preopterećen dažbinama ne može nikako da prosperiše tako da doživljujemo, da iz dana u dan male zanatlije zatvaraju svoje radnje a seljacima se prodaju imanja. Kad bi Kraljevska vlada bila uvidavna, ona bi u ovom prosperitetu snizila cene i pojeftinila potrebe, koje su za život neophodno potrebne. To su, pre svega, so, šećer, duvan, šibice itd. Ima, naime, dosta seljačkih kuća, koje nemaju para ni za so. Konzum šećera pak u našoj državi je i suviše nizak tako da se zbog toga švercuje mnogo saharina. Zašto da ljudi moraju da odbacuju šećer kao dobru ishranu i da se posluže saharinom koji je mnogo jeftiniji, ali bez ikakve hranljivosti i hemiski štetan za organizam? To je sve zbog toga što je šećer i suviše skup pa ga ni srednje situirani čovek ne može da nabavi onoliko koliko bi mu bilo potrebno. Ako bi g. Ministar finansija snizio trošarinu bar za 50%, zbog čega prihod države ne bi bio ništa manji, jer bi se moglo konsumirati za 50% više, državna kasa zbog toga ne bi bila oštećena, i, što je vrlo važno, narod bi bio mnogo bolje ishranjivan.

Ovako je i sa ostalim stvarima. Žigice koje se upotrebljavaju u svakoj kući vrlo su loše i suviše skupe, te se zbog toga narod služi upaljačima. Ali, g. Ministar finansija je, usled zahteva žigičnog koncerna, naredio visoke takse, tako da je narod prinuđen da kupuje od koncerna vrlo skupe i loše žigice kako bi koncern što više izvukao koristi od naroda.

Ovaka politika nije dobra nacionalna finansijska politika da navedem kao primer i to, da je g. Ministar finansija dao na upaljače jedan umeren porez, jednu umerenu taksu od 10 do 20 dinara godišnje, on bi imao mnogo više prihoda od toga nego ih ima danas sa sto dinara godišnje, tj. po prilici toliko koliko godišnje šibica potroši svaka porodica. Ja znam da se upaljači upotrebljavaju tajno, jer je narod na to prinuđen. Znam takoder i to, da je u nekim krajevima na hiljade bilo takvih upaljača, a od tih jedva tri prijavljena finansijskim vlastima. Ako bi ih g. Ministar finansija taksirao samo sa po 10 do 20 dinara, sigurno bi prijavljenih upaljača bilo na hiljade. Svakako državna kasa tim ne bi bila ništa oštećena! Zato apeliram na g. Ministra finansija da i u tom pogledu učini svoje pa za iduću godinu da snizi takse na upaljače. Jer u protivnom narod će biti prinuđen da se vrati u preistorijsko doba i da vatru pravi s kremenom ili s trljanjem o drvo.

Duvan i cigarete loše su i skupe. U zemlji, u kojoj se izrađuje najfiniji duvan, koji možemo da izvozimo u najkulturnije države, toliko je loš, da uništava ljudsko zdravlje. Samo da pokažem g. Ministru finansija jedan primerak cigarete „Drava“, koja

je najjeftinija i koja se najviše puši, s kakvom se samo brigom ova cigareta izrađuje i šta se sve nalazi u njoj, verujem da bi se g. Ministar finansija, za slučaj da bi bio prinuđen da puši ovakvu cigaretu, svakako postarao, da ove cigarete budu mnogo bolje.

Gospodo narodni poslanici, da se još pozabavim s pitanjem razduženja seljaka kao i pitanjem razduženja činovničkih dugova. Razduženje seljaka je svršena stvar, ali, moram da kažem, ne onako kako bi trebalo da bude. Uredba o razduživanju zemljoradničkih dugova jeste uza sve naknadne nadopune još uvek nejasna. Ovo govorim služeći se primerom iz mog sreza. U mom srezu neki seljački sin išao je u rudare s namerom, da zaradi i da malo prištedi da bi mogao da kupi mali posed i na taj način da se vrati svome seljačkom zanimanju. On je kupio neko malo imanje. Odmah je počeo da otplaćuje deo kupovne cene u gotovom, a za drugi pak deo zadužio se u nadi, da će kao rudar zaraditi toliko, da će moći od prihoda sa zemlje i prihoda kao rudar otplatiti taj dug. On je radio kao rudar još godinu dana ali zbog krize u rudarskim revirima bio je od strane rudnika otpušten s motivacijom, da je on seljak i da mora rudnik da zadrži u prvom redu ljude koji su bez imanja. Šta je sada on bio, seljak ili rudar — radnik? U uredbi stoji, da se zaštićenim smatra samo onaj koji je bio za vreme zaduženja samo seljak ili da je od svoje druge zarade plaćao manje poreza nego što je poreze plaćao kao seljak. Rudar, o kome je reč, kao rudar plaćao je više službeničkog poreza nego što je plaćao kao seljak. Radi toga Sreski sud ga je oglasio, da on nije zaštićen, i poverioci su ga oterali tako daleko, da će mu biti ovih dana imanje prodato i da će izgubiti sve ono što je on platio u gotovom i što je već plaćao kao otplatu naime duga. Ovaj siromah biće na ulici sa svojom porodicom, i, pored svega toga neće znati, da li je seljak ili radnik — rudar? Tako će usled neznanja ove uredbе biti uništena čitava porodica. Po mome dubokom uverenju, taj čovek — koji nije ni seljak ni rudar — morao bi biti zaštićen po Uredbi o razduživanju zemljoradničkih dugova jer se je baš toga radi vratio u svoj seljački stalež gubeći službu kod rudnika.

Gospodo narodni poslanici, Kraljevska vlada kod razduživanja zemljoradničkih dugova zaboravila je na razduženje ostalih staleža u državi. Mi znamo, da je mali zanatlija isto tako suviše zadužen kao i seljak, i to ne po njihovoj vlastitoj krivici već po krivici dosadašnjih vlada, koje državnim službenicima nisu dale ono što bi im morale dati, što im je za pristojan život bilo apsolutno potrebno. Mali zanatlija pak, zbog toga što mu njegovi konzumenti — državni službenici i radnici i seljaci, koji nisu odmah mogli da plate ono što su od njega uzimali za potrebe života, morao je da im daje na kredit. Zato bilo bi potrebno, da Kraljevska vlada izvrši razduženje svijih staleža u našoj zemlji, koji po vlastitoj krivici nisu došli u velike teškoće.

Gospodo narodni poslanici, reč „demokratija“ mnogo se upotrebljava a i mnogo zloupotrebljava. Bez slobode nema demokratije. Dajte narodu opšte jednako i tajno pravo glasanja! Svaki drugi izborni zakon bio bi samo prevara slobode i demokratije i ne može nikada da pokaže pravo raspoloženje naroda. Glasaću protiv. (Odobranje i pljeskanje na levici).

Potpredsednik Jevrem Tomić: Reč ima narodni poslanik g. Žarko Tomašević,

Жарко Томашевић: Господо народни посланици, у овој начелној буџетској дебати наш друг Ото Гавриловић у име нашега клуба дао је податке и такав доказни материјал о постигнутим резултатима на економском и финансијском пољу: он је говорио о привредној и финансијској политици наше Владе, и ја могу са овога места да вам кажем да не мислим више да додирнем ту материју, него мислим да се задржим на извесним питањима унутрашње и спољне политике, која су господа говорници из опозиције са ове говорнице додирнули. Једно од првих питања то је алегација од стране господо из опозиције, да ЈРЗ није странка него некаква коалиција. (Гласови са левике: Не, не, привремена заједница!) Јесте, господо, то је говорено, да као странка нема никаквог корена у народу. Ја могу да кажем, господо, да таква једна алегација апсолутно не одговара истини, јер Југословенска радикална заједница је једна у потпуном смислу речи политичка странка која има свој најмодернији програм, врло добар програм, као и све остале странке. Тај програм базиран је на старом програму Радикалне странке од 1881 године, али је одевен у такво модерно рухо да одговара свима потребама данашњице. Југословенска радикална заједница стварана је са таквим људима који су играли велику улогу у нашем политичком животу. Та странка која је створена према споразуму г. Аце Станојевића г. др. Корощца и др. Мехмеда Спахе, који су напустили своје првобитне политичке програме (*Мустафа Мулалић: Никада!*) и потписали нов политички програм, та политичка формација и као странка дала је великог доказа о својој виталној снази на прошлим општинским изборима. Господо, чињенице се не могу негирати, оне се чак не могу фалсификовати. Ви сте, господо из опозиције, доказивали да су се поједини кандидати из страха или под неким притиском изјашњавали да су припадници Југословенске радикалне заједнице а да нису то уствари и да су хтели само да се кандидују и да добију мандат председника општине. Ви сте то тврдили. Међутим, господо, дошао је и формалан деманти. Сви ти председници општина имали су прилике када су дошли сенаторски избори да покажу праву боју! (Пљескање код већине). И, господо, ви сте били демантовани. А да Југословенска радикална заједница има дубоког корена у народу доказ је огроман проценат општина које је добила на општинским изборима. То се тако исто види из резултата сенатских избора да је она била у стању да на пространству целе Краљевине, то јест у девет бановина, постави своје листе, докле то, господо, опозиција није била у стању! Једини који је још могао да да отпора у том погледу Југословенски радикалној заједници, то је био др. Мачек. Он је поставио своју кандидатску листу у Савској бановини и Приморској бановини. Удвојена опозиција, парламентарна и ванпарламентарна, поставила је једну компромисну листу у Дубравској бановини. И видите, господо, баш та листа удвојене парламентарне и ванпарламентарне опозиције, пре свега није по закону благовремено била ни поднесена на оверу. Могло је и било је правног основа, да се та листа обара. Међутим, ја као радикал који припадам Југословенској радикалној заједници, могу да вам кажем да сам задовољан и више него задовољан, што наше вођство није контестирало ту листу, што је

дало прилике опозицији да изађе с том листом. И, господо, шта се десило? — Десило се то да је она једва добила потписнике, који су били по закону потребни. Јер, да је којим случајем наше вођство било забранило, или имало правне могућности да ту листу забрани, ви би викали: ми би имали свих пет кандидата у Дунавској бановини, али је било притиска, али је било терора, међутим, то није била истина.

Хвала Богу, што се овако десило, да вам се да један формалан деманти. (Један глас са левице: Зашто су срески начелници учествовали!) То је стари трик опозиције: срески начелници. Нема избора без начелника. То закон прописује.

Господо, и у Савској бановини сматрано је да Југословенска радикална заједница неће добити баш ниједан мандат. Међутим, господо, резултат говори: 210 гласова према 451 (Гласови са левице: Деведесет именованих банских већника!) Одговорићу вам и на то.

Potpredsednik Jevrem Tomić: Gospodo, molim vas ne ometajte govornika.

Жарко Томашевић (наставља): Господо, опоменућу вас на ваш став и шта мислим о вашем ставу. Овакав резултат доказује, да је Југословенска радикална заједница у пропорцији два према један (2 : 1) у корист г. др. Мачека. Господо, да сте ви свесни ових ваших говора, које говорите са ове говорнице, као интегрални Југословени и нападате г. др. Мачека, и који кад видите једну ситуацију, коју смо имали у Савској бановини, да рецимо ЈРЗ може да добије трећи мандат, ви апстинирате, ви дезертирате. (Пљескање на десници) Господо, не би се ЈРЗ помогла тиме, што би добила један мандат у Сенату. То не значи већину. Али много би се више морално добило, јер би се рекло: сад имамо од 7 мандата, чегири према три (4 : 3), па питамо да ли Мачек заиста претставља Хрвате. То иде и у вашу корист, али ви само навијате воду на вашу воденицу и играте само за власт, а кад је у питању један принцип, ви га се одричете, ви дезертирате. (*Павао Матица:* Колико сте именовали банских већника у Савској бановини?).

Господо, у Савској бановини десило се, да су наши бански већници, који су именовани, гласали за листу др. Мачека, а десило се и ово, да смо имали и 12 председника наших општина, који су у исто време били бански већници, па нису били замењени, па им је онај глас угашен. То су дефекти. Па видите, да смо неспремни изишли на те изборе, а могли смо највећи број гласова добити. Према овоме и ова ваша аргументација, Господине Министре Матица, отпада.

Видите, господо, баш та територија Савске бановине она је тежиште целокупне политичке ситуације у нашој Краљевини.

Наш вођа Милан Стојадиновић када је дошао на власт он је примио једно тешко наследство, једно од најтежих наследства. То је било баш то фамозно хрватско питање. Није он крив што је створено хрватско питање. Он је само дошао, наследио га и нашао се пред једним великим политичким проблемом. Како да га реши? Господо, он је имао један приказ који се указао пред њим, а то је: „притиснуто јаче све на више скаче“. Само није он правио тај притисак, ту више нису помагали никакви програми, никакве формуле, јер је живот много јачи од свих тих политичких фор-

мула и од свих тих програма. Он је морао да решава то питање у једној тако запаљивој и револуционалној атмосфери. Није могао да сипа зејтин на ватру. То је било немогуће и морао је да да одушка томе хрватском незадовољству, вентили су морали да буду отворени. Није он крив, што су ти вентили морали бити отворени. Било је, господо, оваквих приказа. Било је ситуација када је требало у смислу закона ухапсити 400 хиљада Хрвата, а то је немогуће, јер то више није примењивање казне, него револуција. Постојали су системи раније како се је тај народ кињио. Ја не бих био добар Србин, ја не бих био добар Југословен, када не бих овде поштено и искрено говорио о томе питању. Имали смо ситуацију и то у оним режимима, који су вршили велики притисак над Хрватима, кад жандарми дођу и питају где је Петар Радић, а онда им се одговори да он лежи у кући, нашто они уђу, испале неколико метака и одлазе, па затим пишу рапорт и шаљу породици Петра Радића после десет дана рачун за утрошену муницију. То је било срамно. Такви су нас постуци довели у овакву политичку ситуацију коју данас имамо, али за то није крив Милан Стојадиновић. Имало је ситуација у Загребу да неко дође у кафану као господин човек и не сме да скине капут. А знате зашто? Зато што су постојали разни жбирови у локалу који вам у капут ставе поједине брошуре кажњиве по Закону о заштити државе и ви сте одмах лишени слободе, и питање је само да ли ћете ићи годину или две године у затвор. То није пријатно. То више није индивидуална слобода, то није никаква грађанска слобода.

Видите, господо, када је питање баш о томе достојанству да ли треба преговарати са г. др. Мачеком или не и на који начин, ја могу да вам кажем са ове говорнице: најбољи став, најисправнији, позитивни политичар и најбољи политичар у томе био је др. Милан Стојадиновић. Он нити је хтео да кога понижава нити је дозвољавао да неко њега понижава. Он је као реалан, лојалан политичар имао састанак у Брежицама и то га је имао на један достојанствен начин — на неутралном земљишту. Он не би био добар политичар да није ишао у Брежице (Одобравање на левици). Јер, господо, онај војсковођа који не држи контакт са непријатељем увек ће битку изгубити. Ми, господо, можемо једни другима да пребацујемо, Хрвати нама хегемонизам, а ми њима сепаратизам, али никада до позитивних резултата нећемо доћи ако с тих тачака гледања пођемо.

Ми морамо као браћа да се приближујемо, да се осећа равноправност у овој нашој општој кући и заједници и само на тај начин ми ћемо моћи да направимо велику и моћну Југославију. Немојте веровати да су господа интегрални националисти пронашли „перпетуум мобиле“, када овде декламирају са ове говорнице о интегралном југословенству. (Протести на левици). Ја хоћу да вам кажем да је живот јачи од свих теорија и зато морамо да посматрамо живот онакав какав нам се указује.

Господо, најзад ми смо дошли и до споразума Селачко демократске коалиције и Удружене опозиције од 8 октобра 1937 године. Да је неким случајем на влади био генерал Петар Живковић, или рецимо г. Сршкић, или г. Никола Узуновић итд. да наређује, то би био кратак поступак. Ту би др. Влатко Мачек, Адам Прибићевић, Аца Станоје-

вић, Љуба Давидовић, Јоца Јовановић, сви потписници тога протокола, били оптужени по Закону о заштити државе, тачка 4., и одмах би се нашао правни основ и они би били у затвору.

Али, господо, др. Милан Стојадиновић није хтео то да учини.

То нису његове путеви и његова директива. Знате зашто? Зато, што он чека своје политичке противнике да их победи легалним путем, на изборима (Повици са деснице: Тако је!) Онда ћете ви да осећате да ли има корена у народу Југословенска радикална заједница.

Пошто се на споразуму радило толико дуго времена очекивало се да ће се тим споразумом решити бар оно што му је морао бити главни циљ, а то је хрватско питање.

Из текста споразума, међутим, јасно се види да то питање и даље остаје потпуно отворено, као предмет даљег и новог погађања. Споразум обухвата оно што се зове процедура, а та процедура предвиђа: образовање нове коалиционе владе; укидање Устава; октроисање новог привременог Устава; октроисање новог изборног закона; избори за Конституанту и напослетку рад у Конституанти на доношењу новог Устава без мајоризирања већине Срба, Хрвата и Словенаца.

Почетак ове процедуре врло је несрећно изабран, јер он значи државни удар. Према томе господо из опозиције, која су, како тврде, били из начелних демократских обзира против државног удара 1929 године, сада и сами предлажу један нов удар. То је свакако она стара реакционарна теорија о добрим и рђавим ударима. Добри су кад се долази на власт. Рђави су кад се силази са власти. Свакако да је тај пут врло клизав и у правој демократији се никада не препоручује. Али чему би нас одвео и тај државни удар, то гажење заклетве и та цела правна несигурност?

Пре свега би нам се дао један привремени Устав. Пада у очи да се у томе Уставу међу неоспорним принципима који морају да буду примењени, не помињу: Ни неповредност државних граница, ни јединство војске, ни јединство државе и народа. Јесу ли то спорне тачке о којима има још да се дискутује? Одговор на то питање не налази се у томе споразуму. После привременог Устава радило би се на доношењу новог, дефинитивног Устава. Дакле: Укида се један Устав, који постоји, да би се октроисао други и да би се, најзад, донео трећи.

За тај дефинитиван Устав прокламовано је опет једно ново начело. Не сме бити надгласавања међу Србима, Хрватима и Словенцима. Пошто у Словеначкој на пример има свега 27 посланика, рачунајући град Љубљану са два, тако ако њих 13 не гласа за нов Устав, новог Устава неће бити, макар га гласало 350 других посланика.

Споразум не предвиђа: Шта ће бити ако се у Конституанти не постигне сагласност? Оставити земљу без Устава? Или свака народна индивидуалност има право да ради шта хоће? Ако смо ми у нашој држави до сада стално заступали идеју народног јединства, то је било зато што по теорији националитета: Један народ има право на једну, своју државу. Зато што смо један народ, зато смо после Светског рата и добили једну државу. Усвојимо ли теорију о три народа, морамо после усвојити и теорију о три државе. А то би нас одвело не у федерацију, него у нешто што је још горе: У конфедерацију или у три државе.

Из свега излази да процедура, која нам се дакле предлаже: Прво не решава главни проблем; друго води земљу у несигурност и неизвесност, као један скок у маглу; треће напушта демократске принципе, да се редовним путем прописаним Уставом долази на управу земље, а не путем државних удара.

При свему овоме заборавља се једна важна чињеница, а наиме, да у нашој држави постоји Краљевско Намесништво, јер је Краљ малолетан. Може ли се у таквим околностима мењати Устав, а нарочито може ли се још цео Устав укинути? И зар није, баш напротив, дужност свију и свакога, да чува Устав, који нам је оставио покојни Велики Краљ, Устав онакав какав је до пунолетства младога Краља?

Нема сумње да се Устав мора чувати и сачувати, али се у границама овога Устава ипак могу тражити и наћи решења, која ће задовољити све крајеве наше земље и све делове нашег народа.

Овим споразумом негира се чак и Устав од 1921 године, који је био признао и сам Стјепан Радић и други Хрвати, који су заједно са њим министровали и посланиковали у овој земљи, а да се не помену друга господа министри и посланици из Удружене опозиције.

Господо, од стране говорника из опозиције била је изражена нека привидна радост и жеља и траже се политички закони.

Зашто смо давали толике амандмане, где су политички закони? И ми добијамо утисак са ове стране (показујући на левицу) да желе што пре да иду на изборе. И ја могу да кажем, да неће морати дуго да чекају, врло је блиско време и дан, када ће се ићи на изборе. Исто тако ускоро ће доћи и тај први закон, који се зове Закон о збору и договору. Свакако, да ће тај Закон садржавати исте принципе, који су постојали, а то је да не може бити ниједна регионална странка, ниједна религиозна странка, да не може бити ни племенска странка. Једна таква формула је спасоносна. Само ја верујем, да оне одредбе, које се постављају као технички услови, да ће бити агравирани. (Мустафа Мулалић: Је ли то предвиђа Устав?) Неће се поставити услов за једну политичку странку организација у шест бановина, него ће се тражити организација на целој територији Краљевине Југославије. А таква једна формула биће спасоносна за наше прилике, јер такву једну формулу диктирају интереси нашег народа и државе, демократије и парламентаризма.

Довољно је, да се сетимо 1923 године и избора из те године. Онда смо имали у Народној скупштини 27 странака. 1925 године нешто се мало смањило тај број, па је дошло на 17 странака и сад имамо око шест до седам странака. Та салата странака има да се поништи и то у интересу народа, државе, демократије и парламентаризма. Јер у пуној и правој демократији најбоље је кад постоје само две странке. Ако једна странка и добије већину и власт, може да влада, али увек постоји једна јака опозиција, која ће да врши бољу контролу. У таквој једној констелацији не важи само један политички страначки програм, него мора да постоји програм за поједину периоду тј. изборни за који се бирају народни посланици. И ако се од тога обећањем програма, за време те периоде, не испуне све тачке, странка пада за идућу периоду.

Што се тиче спољне политике, наша спољна политика се кретала у знаку заштите привредних и економских интереса наше државе. Наш Министар спољних послова ишао је у иностранство и чак преговарао и у Београду, и успео је, да закључи један низ трговинских уговора, који су благотворно деловали на економску ситуацију наше земље. Ти економски интереси били су у пуној мери заштићени и они су нам донели највеће благостање, јер смо пронашли нова тржишта на којима смо продали наше продукте и на којима смо успели да их уновчимо.

Први период трговинских уговора за уновчење наших производа претстављали су клириншки споразуми. Они су се показали као непрактични, јер нисмо могли да добијемо новац за наше производе. И у 1937 години сви уговори који су закључени они су закључени на слободној бази, на слободном промету девиза, тако да смо за све производе које смо пласирали у иностранству, били у стању да добијемо новац. Ја сад могу да кажем да нам је клаузула преференцијала донела велике користи. (Један глас са левице: Нарочито „Призад“). — Жагор. „Призад“ је државна институција и оне паре које има „Призад“ то су државне паре.

Potpretsednik Jevrem Tomić: Gospodo poslanici, molim vas da ne upadate govorniku u reč.

Жарко Томашевић (наставља): На тај начин што је наш Министар спољних послова у колаборацији са нашим Министром трговине закључио добре уговоре, ми смо били у стању да све продукте пласирамо по доброј цени, па чак да им подигнемо цену и у самој Краљевини на приватном и домаћем тржишту и то на висок степен. (Један глас са левице: Јесте, сељаку се плаћа 100 динара 100 кгр. пшенице!)

Кад је реч о томе економском благостању, ја сматрам за дужност да кажем да г. Стојадиновић има сјајну концепцију, он је као прву тачку у својој програму унео да сви у овој Краљевини буду задовољни да имају сви пуне стомаке. (Пљескање). Кад је постигао то да сви имају пуне стомаке он се бадио на обезбеђење наших политичких граница, да сви будемо сигурни, мирни и спокојни. Он се није либио као Министар Претседник, да обиђе све наше војне јединице и сва слагалишта заједно са Министром војске и то она слагалишта која је било потребно обићи (*Манфред Паштровић:* А што их није обилазио за време рата?) Често пута је потребније за време мира. За време рата обилази је Врховни командант, а зна се ко је то.

Трећа ствар која је остала г. Стојадиновићу да је реши то је: да се дискутује о политичким питањима. Сада када је стомак пун и када су границе обезбеђене остало је да се дискутује мирно о политичким питањима. И ја верујем да ће и највећа политичка питања у току ове године, у мирној и доброј атмосфери бити решавана.

Од стране опозиционих посланика пребацено је како смо у спољној политици оставили наше традиционалне савезнике. Таква алегација не одговара истини. Ја ћу да вам то и докажем. Нема много времена како је наш Министар иностраних послова ишао у Париз. У Паризу је потписао уговор о пријатељству и савезу. Тај се потпис није био довољно ни осушио, а опозиција је у циљу партијске пропаганде почела да говори како смо напустили наша традиционална пријатељства. (Је-

дан глас са левице: После ове Ваше изјаве нећемо више да сумњамо у политику г. Стојадиновића!) Наш Министар иностраних послова ишао је у Лондон. У Лондону је био врло добро примљен и та посета била је запажена. Није био примљен као што се обично примају претседници Влада страних држава. Зван је и на највише место и указане су му највеће части. Части указане њему, нашем Министру Претседнику, истовремено су и части указане нашој земљи. Он је репрезентовао нашу земљу и то је част целој нашој земљи, и у Риму је сјајно био примљен, и господо, ја не видим зашто би наши савезници имали каквога разлога да пребацују нешто нашем Министру иностраних послова зато што је он тамо ишао. Па природно је, господо, морао је ићи зато, што је био приморан да пласира наше продукте. Јер, господо, кад неко неће да вам купи продукте, ви тражите купце на другој страни, а то је, господо, дозвољено и у смислу свих савеза.

Господин **Милан Стојадиновић** исто тако у спољној политици обезбедио је наше политичке границе. Остала је била једна врло непријатна ситуација. Од 7 држава, са којима се додирујемо, са 6 смо били у непријатељству. Таква једна ситуација била је сасвим нетолерантна, тешка, неподношљива по нас. У приватном животу врло је лако направити од једног пријатеља непријатеља. Увредите га, учините му нажао, и ви сте га учинили вашим непријатељем. А, господо, у односима државе према држави то је много теже. А наш Министар иностраних послова успео је и ту. Ми данас имамо Пакт о пријатељству са Бугарском. То је један врло добар Пакт, јер не треба заборавити да су Бугари наша словенска браћа. Исто тако, када је реч о Бугарима, да поменем и Русију. Ја могу да вам кажем ово да жалим као Србин, као Југословен, што се Русија налази у оваквом стању. Ја жалим, јер ствар целог Словенства трпи и ко зна колико ће још дуго трпети док се не вастави ред у Русији. Јер, Мађарска — то је наша словенска мајка и ја знам и свестан сам тога колико поштовање наш народ и Срби, и Хрвати и Словенци имају према великој Русији. И мени је жао као добром Србину, Југословену што не постоји један систем у Русији не левичарски, него бар један демократски систем, да бисмо могли да тражимо заштиту баш те велике Русије. Она нам је помогла у најтежим моментима и ми јој то нећемо никад заборавити.

Али, господо, данас је друга ситуација. Ми не можемо да дозволимо да нам они намећу политичке системе, и то оне који претстављају левичарство.

Исто тако, господо, пребачено је, питано је: на коју осовину идемо. Ја могу да вам кажем скромно, без икаквих обавеза, не идемо ни на једну осовину. Нисмо ми ни за једну осовину. Ми смо скромни и, хвала Богу, наша је база чврста. Наш Претседник Владе има водећу улогу у Балканском блоку и у Малој антанги. А да вам докажем да је то вођство и да је тај престиж везан за његову личност, ја ћу вам навести један пример. Видите, ми смо до сада имали читаву плејаду министара спољних послова. Ја ћу да вам цитирам једнога који је био врло јак, који је био одличан говорник, израђен парламентарцац, који је знао перфектно француски, који је на свима међународним форумима говорио

са пуно ауторитета. То је био г. др. Војислав Маринковић. Па, када је он био Министар спољних послова, ми нисмо имали вођство у Малој антанги, а данас га имамо. То је баш заслугом г. Милана Стојадиновића.

Господо, пошто имам пуно поверење у Краљевску владу, ја ћу гласати за предложени буџет. (Бурно плескање у центруму и на десници).

Potpretsednik Jevrem Tomić: Има рећ народни посланик г. Милан Петковић. (Гласови: Он је отсутан!) Да ли је присутан народни посланик г. Милан Петковић? (Гласови: Нема га! — *Vojslav Lazić:* Мени је рекао да је бољестан и замолио је да говори други пут!) Има рећ народни посланик г. Тодор Живковић.

Тодор Живковић: Господо народни посланици, на почетку ове буџетске дебате имали смо прилике да чујемо експозе г. Министра финансија и извештаје одборске већине и мањине, који су нам дали слику финансиске и привредне политике Краљевске владе.

Господа предговорници држали су се критике предложеног буџета са политичке и финансиске тачке гледишта. У погледу на финансиску страну, врло јасну слику о буџету дао нам је наш посланик и колега г. Ото Гавриловић. Ја сам пак себи ставио у дужност, да са овог места укажем на стваралачки рад којим је Краљевска влада, од када је на управи земље, обогатила наш народ. Потом сам као народни посланик Југа намеран указати на прилике у свом изборном срезу и крају коме тај срез припада, и напоследку желим учинити извесне сугестије у уверењу, да ће их Краљевска влада, као корисне, прихватити и спровести ради исправљања онога, што у општем интересу треба исправити. (*Војислав Лазич:* Као и до сада!).

Одмах на почетку излагања својих мисли, које се односе на позитиве Краљевске владе, нека ми је дозвољено, господо народни посланици, истаћи чињеницу да у нашој поратној историји, према моме уверењу, ниједна Краљевска влада за кратко време није дала такве стваралачке резултате у свима гранама народног живота, какве је резултате дала Краљевска влада са г. др. Стојадиновићем на челу. (Одобравање и плескање код већине). Њена активност и успех у погледу земалске сигурности заслужују нарочиту пажњу и признање. Та сигурност огледала би се у три правца: у успешно смирена и сношљивости у унутрашњи живот нашег народа применом благих сретстава, и напоследку у јачању народне одбране. (Одобравање код већине).

Један само поглед на рад Владе у спољној политици довољан је, па да се пред собом има слика стварности, која ће нам одмах рећи, да је наша дипломатска историја последње две и по године забележила као године необичне активности. Сви ми, по моме уверењу, морамо осећати да је у овоме периоду времена углед наше државе, а са угледом и њен престиж, високо дигнут. Година 1937 и почетак ове године ово нам најречиције говоре, јер смо сви сведоци онога што се пред нашим очима одигривало. (Одобравање код већине). Зар нам остварени пакт вечног пријатељства са Бугарском, обновљени пакт пријатељства са Француском, посета Претседника Чехословачке Републике, г. др. Бенеша нашој Отаџбини, посета

Претседника Владе Лондону, заседање Балканског споразума у Атини, састанци у Београду нашег Министра спољних послова са његовим колегама министрима спољних послова Француске, Немачке и Италије, затим посета Риму и Берлину од стране нашег премијера, — зар нам, сви ти моменти не говоре јасно о тој дипломатској активности широког значаја, кроз коју мирне душе — следејући својој високој мирољубивој тежњи, — можемо гледати остварење побољшаних односа, обојених пријатељством, како са нашим суседима тако и са европским силама за које нас интереси политички, а и привредни везују? (Одобравање у центруму и на десници).

У целокупној овој акцији Краљевске владе у спољној политици ја видим њен позитиван рад, који је користан по нашу земљу. Уско са тим радом, за који је везана и наша привредна политика, — политика извоза, благодарећи настојавањима Краљевске владе, ја видим појачање и обезбеђење бујног полета нашој трговини и привреди уопште, чије повољне последице осећају данас широки слојеви нашег народа.

Колико је Краљевска влада у наш унутрашњи живот унела духа сношљивости и смирења, најбоље ће нам илустровати случај са Конкордатом, који је Краљевска влада наследила од раније владе, и који је у прошлој години била вољна да озакони, како би одговорила обавези раније датој потписом од стране претставника наше државе.

Али...

Свима вама је врло добро познат притисак, који је због Конкордата харангирана и заведена маса прошле године била произвела на духове само да би — сходно жељи наших политичких противника, — изазвала пад Владе. Догађаји, који су се одигравали и одиграли пре, за време и после гласања, унели су били један специфичан осећај, и допринели, да се духови у јачој мери раздраже. Они су најалост и најприбраније особе били лишени мирноће и хладног расуђивања. Из тога времена је и нежељени сукоб између државних органа и српске православне цркве, који је до скоро замарао целу земљу.

Само јака доза мудрости Краљевске владе и високих функционера цркве спасли су нам земљу од јачих потреса и хаоса, у који умало што нисмо упали. Споразум Краљевске владе са црквом крупно је дело, и оно је, као израз потребе и мудрости, у народу примљено са великим задовољством. Ја га са овога места топло поздрављам, одајући признање Краљевској влади, што је, поводом Конкордатског питања, са много воље, љубави и такта умела да отклони нелагодно стање у земљи, као и неугодан однос између Владе и цркве, пружајући тиме целој земљи и народу потребно олакшање.

У погледу јачања наше народне одбране, као ранији официр у активи, а сада официр у резерви, благодарећи својој вези са војском, нарочито са њеним старешинама, имао бих и могао бих као познавалац ствари о нашој војсци и морнарици рећи ово:

Неоспорна је чињеница да је дужност сваке Краљевске владе, да у првом реду води рачуна о војсци као одбранбеној сили, и о њеном наоружању, како у моралном, тако и у знанственом и материјалном погледу. Рад данашње Краљевске

влде у сва три ова правца дао је до данашњих дана видне резултате, те могу рећи, да је наша војска данас у правом смислу инструменат сигурности земље и народа. Она није лична ствар појединаца, већ опште народна институција са јасно опредељеним циљем. Она је дакле на месту, које јој и припада, зашто је најбољи доказ њено држање приликом прошлих политичких сукоба око Конкордата, јер је упркос тадашњој тешкој атмосфери, остала по страни и вршила своје свете дужности, као што то доликује војсци, коју сачињавају елементи свих племена и свих вера нашега југословенскога народа.

У војсци се данас у правом смислу спроводи начело правде, зашто најбоље говоре скоро онемогућене интервенције и утицаји са стране. При сваком појединачном случају у распоредима осећа се, да се води рачуна о интересима службе, али да се не губи из вида ни лични, породични и здравствени обзира. Тако исто не губе се из вида и материјалне прилике наших официра. Док се раније стално сваке године по нешто од припадности одузимало, сада је, поред личних и породичних додатака, буџетом предвиђен још и специјалан додатак водницима, командирима и командантима батаљона и равних положаја, као и помоћ ново-произведеним официрима, који су до сада ступали у живот преоптерећени дугом.

Осећа се јака интензивност и у настави. Прошлогодишњи маневри на Купи, највећи после рата, извођени под нарочито тешким околностима, дали су пуно доказа о сјајној спреми и способности наше војске, као и односу њеном према народу и обратно. Замерке са неких страна због недостатка моторизације и још неких техничких новина, у колико су биле, не могу се приписати садањој Влади, јер је то стање тако наслеђено од ранијих, који нису били створили потребне предуслове за моторизацију и механизацију, а ово пак не може се имати оствареним за кратак период времена. (*Војислав Лазич: Треба нам сто година.*)

Материјална спрема војске, према до сада додељеним кредитима, добила је снажнога замаха. Многе су празнине попуњене, а многе су у току попуне, тако, да према експозеу г. Министра војске и морнарице у Финансиском одбору, можемо веровати, да смо кризу у овом погледу преборили.

Знајући, да се за време евентуалног рата материјална спрема не може у потпуности осигурати са стране, Краљевска влада је предузела мере, да се ова спрема осигурава из сопствених извора у земљи, те да би на тај начин наша војна сила имала слободу акције независно од страних извора.

Господо, као што се из овога види, са радом Краљевске владе на подизању земаљске одбране можемо бити потпуно задовољни, и то у толико више, што је Краљевска влада са пуно умешности и пуно љубави правилно схватила значај војне силе и земаљске сигурности, и што је њено подизање и усавршавање довела у пуни склад са вођењем државне политике.

Овом приликом не могу пропустити, а да не подвучем још један факт, који нам даје право да будемо поносни са нашом војском и морнарицом, а то је хармонија, која влада између претставни-

ка војске и фактора, који воде државну политику, и то у толико више, што се то није дало осетити у прошлим режимима, због чега је може бити, и долазило до ограничења кредита потребних војсци и морнарици.

Најкрупније дело Краљевске владе, које је дошло као израз сагласности и ове родољубиве хармоније, јесте Закон о отачаственом признању најхрабријим међу храбрима из наших ратова за Ослобођење и Уједињење, којим је законом будућим генерацијама наша народна зграда предата безбедна и способна, да одоли свима могућим бурама и искушењима.

У томе Закону ја видим остварен храм Звезди, која је 1804 године блеснула на Орашцу, када је отпочела исполинска борба српскога народа за његово ослобођење, а доцније и за уједињење свих Југословена, — ја видим акт правде према нашим народним херојима, а и акт мудрости према нашој народној будућности. Тим актом, као живим извором љубави, Краљевска влада је ставила до знања свим садашњим и будућим генерацијама, да Отаџбина никад не заборавља оне, који несебично служе њеним интересима, и који се за њу највише жртвују. У овоме закону ја гледам дело од огромне моралне вредности, те га у виду признања истичем, радујући се, да је се ипак наша Влада, која се, иако после 20 година, сетила херојских неимара наше данашње Отаџбине, и која је ово питање од првокласне моралне вредности изнела пред Народно претставништво и повољно га решила.

Износићи све ово, ја сматрам за своју дужност, да одам пуно признање и да изразим благодарност своју и својих другова Претседнику Краљевске владе г. др. Стојадиновићу и његовим сарадницима, који су умели да оцене и сачувају моралне величине наше војске, и који нашу војну силу воде путем нове славе и нове величине.

Колико је рад Краљевске владе био конструктиван, и колико је од таквог рада било користи за цео народ, а нарочито за народну привреду, најлепше се да видети код ресора Министарства саобраћаја. Да је саобраћај, нарочито на железници, био на висини не би морао да нам каже г. Министар као најмеродавнији. То смо сви ми осетили и осећамо, а то осећају и они, који железницу најчешће користе, и који умеју да праве поређења између стања у саобраћају какво је раније било, и какво је данас. Сви ми, на основу пуних сазнања морамо признати, да је наш саобраћај у знаку просперитета, и да су наше железнице способне да одговоре и потребама земаљске привреде и потребама народне одбране. На све стране ми видимо, како се изграђују и пројектују нове железничке пруге, како се горњи и доњи стројеви појачавају, радионице оспособљавају за велике послове, како се брзина возова увећава са комфором код путничког саобраћаја, како се у домаћим радионицама у све већим размерама израђују возни објекти — што ранијих година није било, — како се редови возње израђују према општим и месним потребама наших вароши итд. итд.

Све су то, господо народни посланици, непобитне чињенице, које казују, да је код саобраћаја отпочела периода општег просперитета, од кога се имају очекивати велике користи како за железнице, тако и за свеколику привреду нашега народа.

Када се пак говори о резултатима стваралачког рада, нарочито на привредном пољу, мора се признати, да велики део заслуга отпада на државне железнице и њихову тарифску политику, преко којих се, не само подржава привредни просперитет земље, већ су железничкој управи осигурани и велики приходи. На крају нека ми је дозвољено скренути пажњу г. г. Министрима финансија и саобраћаја на материјалан положај наших железничара. Тај положај, према многим знацима, не би био онакав, какав би требао да је, с обзиром на напорну и пожртвовану службу, коју наши железничари са љубављу према држави врше. Позната је истина, да железничари претстављају важан национални елемент, који материјално привређује на железници као у каквој трговачкој установи, те је према своме право, да и материјано буде боље обезбеђен, нарочито данас, када послови ове установе показују све боље резултате на финансијском пољу. Г. Министар финансија, по моме уверењу, не би се огрешио, ако би у већој мери поклатио пажњу материјалном положају наших железничара, појачавајући им сретства за живот.

Г. др. Спахо као ресорни Министар носи највећи део заслуга за данашње повољно стање на саобраћају уопште, и у овоме погледу дужни смо поштену, по савести и објективно учинити му пуно признање. (Одобравање код већине).

Као што нас Министарство саобраћаја мора интересовати са гледишта привређивања понајвише у материјалном смислу, тако нас исто Министарство просвете мора интересовати са гледишта привређивања у духовном смислу. Буџет овога Министарства има нарочити значај за спремање и духовно јачање нашега народа, те га обзиром на тај значај и потребу требамо примити акламацијом исто онако, као и буџет Министарства војске и морнарице. У погледу на ово Министарство у своме говору углавном дотаћи ћу се основне наставе, коју на својим плећима носе учитељи као просветни радници. Када се има у виду да су по своме корисном раду учитељи будни чувари националне свести, и да они на овоме пољу раде тихо, скромно и без рекламе, онда се може схватити од коликог је значаја тај њихов рад на заједничкој њиви народне просвете, који је рад сконцентрисан у Министарству просвете, као врховној просветној централи.

Да би се у духовном спремању и јачању народа имало што већег успеха, Краљевска влада је учинила извесне корените реформе, које ће по свима знацима принети видне резултате у настави. Благодарети личности Министра г. Добривоја Стошовића и његовој способности да лако улази у проблеме, као и новом Министру г. Димитрију Магарашићу, познатом просветном раднику, који је као његов наследник радо прихватио здраву и реалну политику Министра г. Стошовића, имамо данас ова факта:

Донета је Уредба о уређењу Министарства просвете. По тој Уредби Министарство је подељено на пет одељења, међу којима је и Наставно одељење, које служи за везу између свих врста школа, чега раније није било;

донесена је Уредба о издржавању народних школа тј. извршено је преношење издржавања ових са општина на Бановине;

донесена је Уредба о дисциплинској одговорности;

извршена је реорганизација наставе и уведено отварање огледних школа у свима бановинским местима;

донето је неколико врло корисних правилника.

Од 1 априла прошле године до данас постављено је око 1800 учитеља и учитељица, на место 800, колико је буџетом нових постављења било предвиђено. Вишак од 1000 донео је само уложени труд и јака воља са искоришћавањем свију могућности. Последице оваквога рада јесу, да је на место 2000 незапослених учитељских кандидата, данас остало незапослених само још неколико стотина.

Све ове реформе осетиће се у животу народне школе, а преко ње и у народу. Приметни су ово успеси Краљевске владе на пољу народног просвећивања, те не бих могао пропустити а да јој са овога места не одам признање.

Од свију реформи, најмаркантније место заузима Уредба о издржавању народних школа, коју је Краљевска влада донела смелим настојавањем ресорног министра г. Добривоја Стошовића. Постоји уверење да ће, благодарећи овој Уредби, наша народна школа брзим корацима кренути напред, и да ће се тек од ове Уредбе моћи с правом тражити, и од учитеља очекивати, да целога себе даду школи и народу.

На овом месту дужан сам скренути пажњу Краљевској влади, а посебице њеном Министру просвете на чињеницу, да је, колико ми је познато, још 1929 године донет закон, да издавање школских уџбеника врши држава, али да овај закон, који је онда топло поздрављен, ни до данас није уведен у живот, мада јединство националне мисли и осећања то императивно налаже.

Желео бих да се при овоме има у виду суверено право државе, да васпитање сама упућује у правцу у коме она жели, и да се већ донети закон у општенародном интересу једном уведе у живот, како би наша деца — будућност наша — од Бевђе-лије до Суботице, и од Тимока до Јадрана и Триглава, читала исте чланке и формирала исте мисли и исте осећаје.

Бацимо ли поглед на рад Министарства социјалне политике и народног здравља, одмах ћемо запазити, да је и он био веома активан, и да је у социјалном смислу несумњиво показао такве резултате, какве ни један режим до данас није дао. (Одобравање и плескање код већине). Ти резултати огледају се понајвише у спровођењу пензионог осигурања за све раднике и намештенике у овој држави. Уз ове важне мере за наш многобројни раднички свет, прописана је и Уредба о минималним надницама, којом је загарантована најнижа надница потребна за живот.

Донет је и издат Правилник о допунском осигурању помораца, који је дао могућност, да се поморци могу осигурати у случају изнемоглости, старости и смрти, на веће пензије, него што је то законом предвиђено.

Издат је Правилник о оснивању и употреби Пензионог фонда, у случајевима изнемоглости, старости и смрти, чиме је остварена могућност да се помогну и они радници, који не могу добити осигурање због тога, што је то осигурање било одлагано све до данас.

У тежњи, да се исправе грешке из прошлости према нашим инвалидима, који су нарочито законом од 1929 године тешко погођени, израђен је у

Министарству социјалне политике нов предлог закона о инвалидима на правичнијој и хуманијој основи, чиме ће се и ово крупно и врло важно питање, иако доста касно, једном правилно решити и скинути са дневног реда.

Сва ова акција Министарства социјалне политике и народног здравља добила је и своје признање пред међународним форумима, зашта је доказ писмо директора Међународног бироа рада, упућено Министру г. Цветковићу, приликом његовог боравка у Женеви, а које је објављено у „Времену“ од 9 овог месеца.

Налазим да је право, да се овако плодном раду ода признање и са овога места, те бих молио своје једномишљене колеге, да ово у име њихово и своје могу учинити. (Одобравање код већине.)

Рад Министарства шума и рудника заслужио би такође нашу нарочиту пажњу. Као претставник нашега народа са Југа, пре свега хоћу да одам захвалност г. Министру шума и рудника на његовом енергичном старању, да се изврши регулација многобројних бујица и планинских потока, који наносе огромне штете нашем народу. Нарочито су ми пали у очи напори г. Министра шума и рудника, да се голети на Југу пошуме и да се приведу шумској култури. Желим да искористим ову прилику, и да г. Министру овог ресора скрећем пажњу на потребу, да се што пре организује стручна управа за недржавне шуме, јер без овога сеоске и општинске шуме неће бити заштићене од напада, којима су изложене због тешких економских прилика грађана са Југа. Ако би г. Министар за поједине претставнике са Југа организовао бесплатна путовања за шумске управе у Дравској бановини, те да тамо оду и виде, са колико се љубави и пажње шуме чувају, мислим да би се врло мудро и корисно учинило.

У погледу на руднике, у свима државним предузећима за последње две године осетило се знатно побољшање, услед повећања наруџбина рударских производа. Захваљујући старању Краљевске владе државна рударска предузећа развијају се повољно и корачају једној систематској организацији рада, која има да доведе до врло добрих успеха не само за предузећа, већ и на економском и социјалном пољу.

Влада г. др. Милана Стојадиновића, као што је свима познато, посветила је нарочиту пажњу индустрији гвожђа, која је од виталног значаја, не само по економске прилике, него и за одбрану земље.

Читали смо у новинама, а и многе наше колеге имале су прилике да виде знатно проширење жељезаре у Зеници. У сразмерно кратком времену подигнута је тамо ваљаница крупних профила, који се до сада у држави нису израђивали, него су се увозили. Претпрошле недеље испоручена је прва партија од 360 тона. Зеница ће према свему подмиривати не само потребе саобраћаја у шинама за одржавање постојећих пруга, него ће лифировати и шине за градњу нових пруга у земљи. Замислите, господо народни посланици, колике ће стотине милиона динара у будуће остајати у нашој држави и бити употребљени за подизање привреде у земљи.

Упоредо са већом потрошњом ваљаног гвожђа, сасвим природно расте и потрошња сировог гвожђа, произведеног из домаће гвоздене руде у државној топионици у Варешу.

Благодарећи радовима и инвестицијама, које се тамо изводе, производња сировог гвожђа биће ускоро знатно појачана.

Следећи програм Краљевске владе, да се наше сировине прерађују у нашој држави, довршава се и фабрика бакра у Бору. Како чујем, воде се преговори и за прераду оловне и цинкане руде у земљи.

Све су то, господо народни посланици, дела која су заслужна наше пажње и нашег признања.

Када је већ реч о конструктивном смислу рада, нека ми је дозвољено, господо народни посланици, да се осврнем и на конструктиван рад Краљевске владе кроз ресор Министарства грађевина. Преко овога Министарства Краљевска влада је извела техничке радове, који по обиму и користи за наше привредне и националне интересе превазилази све оно што је раније рађено и урађено. Док се раније при изграђивању путева све сводило на изградњу обичних недуготрајних и нехигијенских, а врло скупих путева, за последње три године Краљевска влада је отпочела изграђивање једне мреже нових модерних путева, угодних, чистих, лепих и релативно јефтиних. На овај начин пружена је нашем народу могућност за рад и зараду, а страним туристима биће омогућен удобан и брз приступ у најзабаченије интересантне крајеве наше земље, од чега ће наш народ имати само користи.

Као што нам је познато, за извођење ових великих јавних радова Краљевска влада је закључила зајам од милијарде динара, од које ће суме само за израду државних путева и мостова бити ангажовано преко пола милијарде.

При изради ових путева дато је првенство онима, који имају међународни и привредни значај. Они су већим делом већ завршени, а делом су још у изградњи. Осим путева израђен је и велики број мостова, који могу да служе на част нашим инжињерима.

Поред радова на путевима и мостовима, Влада г. др. Стојадиновића обратила је пажњу на снабдевање безводних сиромашних крајева са здравом пијаћом водом, у коју су сврху изведени многи објекти. Таквих објеката у Вардарској бановини израђено је око 130. Од ових само у моме срезу велешком, који је познат као јако безводан, израђено је 7 објеката, и у изради су још три.

У целој пак држави израђено је укупно око 1500 објеката. Шта ова дела значе, нарочито за сиромашне а безводне крајеве, мислим да је јасно, и да немам потребе указивати на чињеницу, да је то благодет од првокласне важности.

Поред ових радова, од интереса је напоменути, да је Краљевска влада велику бригу поклањала и подизању већих и важнијих зграда, од којих могу споменути: зграду за Народну скупштину, зграду Поштанске штедионице, зграде за дирекцију пошта и Главну пошту у Скопљу и Сплиту, зграду за Правни факултет у Загребу, итд. итд.

Исто тако учињено је много и на пољу електрификације земље, јер је Краљевска влада преко свога ресорног Министра грађевина подигла више електричних централа и извршила проширење неколико постојећих. Далеко би ме одвело, ако бих наставио са изношењем успеха остварених и код осталих министарских ресора. Сви ти успеси односно дела; укупно узета, јасно говоре, да пред собом имамо радну Владу, да имамо Владу, која

зна шта ради, која уме да ради, која ствара и којој смо, према овоме, дужни одати признање за показане успехе у томе раду.

После указивања на изнети позитиван рад Краљевске владе, дозволите, господо народни посланици, да вас сада, као посланик са Југа, могу упознати са приликама у свом изборном срезу, и да по томе могу указати на то, шта би требало учинити, па да се живот народа из онога краја учини сношљивијим, него што је.

Срез велешки лежи на обалама трију река: Вардара, Тополке и Бабуне. Седиште среза јед у Велесу, који лежи на обема обалама Вардара. Велес броји преко 15.000 становника, а његови грађани су у своје време, углавном, живели од производње и трговине опиумом, од културе дувана и од повртарства и виноградарства. Данас су Велесу главни извори за живот: повртарство, трговина, занатство, воћарство, у неколико култура дувана и афиона. Велес броји преко 1.000 сиротињских породица, које од месеца јануара па до септембра, налазе ухљебија у велешкој Дуванској станици, где у овим месецима дневно ради око 1.800 радника, што ипак није довољно, обзиром на тешке економске прилике и на велики број сиротих породица. И код овакве сиротиње, Велес данас издржава више разреде гимназије, јер су они самоуправни, а не државни.

Срез овај броји 82 села, од којих је већина у планинским крајевима. Сељак ових села углавном још увек живи у зградама заједно са стоком, а ретки су домови, у којима је људски живаљ одвојен од стоке. Села, нарочито она у планинском крају, јако су сиромашна, пошто немају земље за обрађивање. Појединци у овим крајевима располажу са 30, 50, 100 итд. ари зиратног земљишта, са кога треба да подмире животне потребе. Најбогатији, — а ови су ретки, — имају један, два до три хектара земље за обрађивање. Приликом ограђивања државних шума имања многих ушла су у границе шумске, те им је то земљиште неправилно одузето и сада је државна својина. Још увек је у овоме срезу у примени ралица, а жито се врше стоком и веје лопатом. Ово и овакво имовно стање по планинским селима нагонило је мушкарце преко лета, да иду у печалбу на Север. Нешто боље је стање на обалама река, које помених, но и тамо су зиратне површине земљишта ограничене. Дуж Вардара, нарочито у Велесу, развијено је повртарство, док се дуж река Бабуне и Тополке култивира пиринач, што опет, са друге стране, претставља незгодну страну, јер се у пириначим пољима размножавају комарци, преносиоци маларије, која данас коси наше тамошње становништво, и од које ни ја, као његов претставник, нисам поштеђен.

У Срезу велешком уопште култивирају се и врло добро успевају индустријске биљке и то: мак, дуван, сезам, пиринач, памук и др. Поред овога успевају и све врсте жита.

Мак је за цело Повардарје претстављао врло важан артикал, који би се могао и данас култивирати, ако не због опиума, а оно због маковог семена, које за индустрију уља претставља првокласну сировину. Афион је за ове крајеве био врло уносна привредна грана, док је маково семе плаћано по 4—5 динара по једном килограму, али је производња његова од пре две године па наовамо, толико опала, да се са њом не могу да подмире

ни потребе тамошњих двеју удружених фабрика. Узрок овоме лежи у обарању цене маковом семену од 4—5 динара на 2,20 до 2,60 по килограму, што су и државне власти одобравале. Са овако ниским откупним ценама за кратко време је ова уносна привредна грана онемогућена, од куда и јак пораст сиротиње.

Како је опит гајења памука у прошлој години дао одличне резултате, сада се развија пропаганда за сетву ове уносне индустријске биљке.

Дуванско питање за цео овај крај претставља најважнији проблем. Да би се производња његова подигла до максимума, потребно је, да се пласман дувана учини што рентабилнијим, јер ако се дуван буде производио, ма само два пута у већој количини, него данас, а Монополска управа буде остала једини и овлашћени купац, одређујући при томе сама откупну цену, стање ће остати исто, а можда ће бити још и горе.

Клима и земљиште у срезу велешком врло су повољни за виноградарство, воћарство, повртарство, а поред ових, као што сам већ рекао и за индустријске културе.

И поред одличних природних услова, виноградарство је врло слабо. Најактуелније питање данашњице у овоме срезу јесте обнављање винограда на америчкој подлози.

Воћарство је у срезу велешком веома слабо развијено и поред одличних услова за исто. Гајење благородног воћа врши се једино у околини Велеса, иначе по селима удаљеним од Велеса становништво користи само дивље воће.

Велес, као седиште среза, нема свој расадник.

Сточарство је у срезу велешком врло слабо, села, може се рећи, млеко не троше, јер га и немају.

И живинарство је на ниском ступњу и закржљало.

Осим државног пута, Велес—Скопље, Велес—Штип, Велес—Прилеп, и новог међународног пута Велес—Градско, који је у изградњи, колских путева, може се рећи, овај срез нема, а и они, што постоје, у врло рђавом су стању, те се могу користити само лети, а зими скоро никако.

Велики број села међусобно је везан колским стазама, те је према свему у овоме срезу превозно средство товарни коњ или мазга, а кола са четири точка су реткост.

Изузев моста на Вардару у самоме Велесу, моста на Тополци код железничке станице Чашка, моста на реци Бабуни код села Извора, и једног дрвеног моста на Бабуни код села Оморана, других мостова уопште у овоме срезу нема, јер су их набујале реке Тополка и Бабуна за верме прошлогодишње пролећне поплаве однеле, те и данас постоји велика потреба за овима на више места. Нарочито су ови мостови потребни због коришћења нове железничке пруге Велес—Прилеп, те да би становници могли железничким станицама прилазити. Без ових мостова, многа села ће и даље остати, особито зими, потпуно отсечена од осталог света.

Писменост је у овоме срезу врло слабо развијена. Има села, чије генерације од ослобођења у опште школу нису посећивале. Највеће зло за становнике среза велешког претставља болест маларија, која у долинама реке Тополке и Бабуне, као и Вардара, коси наш тамошњи живаљ, нарочито децу. Чинио сам кораке, да се у долинама

ових река подигну здравствене станице, и ове снабду с потребним количинама кинина, те да би се маларија као социјална болест лечила принудно и бесплатно, но, предузимане мере, због слабих кредита, нису биле ефикасне.

Стање шума у срезу велешком најгоре је у општинским и сеоским шумама, због тога што не постоји управа шумом, и што на унапређењу шуме скоро нико не ради. Искоришћавање шум врши се у велико, како за домаћу потребу, тако и за продају. Сеча шуме нарочито је повећана откада је смањена печалба, те дрво служи за обезбеђење прихода за живот. Много је боље стање приватних шума, јер се оне боље гаје и чувају.

У погледу на руднике и друга богатства, желим да искористим ову прилику и да Краљевској влади укажем на та богатства, не само у срезу велешком већ у целој Јужној Србији.

Ту су: лигнит под Косовским пољем у огромним наслагама. Има га исто тако и код села Живојине. Када се зна да је лигнит сировина из које се добијају други деривати: као бензин, бензол, кокс и друго мислим, да би се на ово рудно благо требало да скрене јача пажња и интересовање. Ту су платина и гвожђе у Поречу. Ту су под Јакубицом у срезу велешком руде: олова, гвожђа, азбеста, цинка, угља, мермера. Ту је кварцовити песак за израду чистог провидног стакла у огромним наслагама код села Солне близу Скопља. Ту је у великим количинама бели мермер у околини Прилепа, Велеса, Гостивара и Ђевђелије. Ту су бакар у околини Ђевђелије и Демир Капије, и аргилошист особите врсте за израду школских таблица код села Попадије у срезу велешком. И хрома у Јужној Србији има у великим количинама, — експлоатише се врло мало.

Налазим да би се за ово и оволико рудно благо требало јаче заинтересовати, јер оно данас стоји неискоришћено или искоришћено врло мало.

Да би се стање, које сам изнео као посланик Среза велешког и познавалац прилика у њему, поправило, потребно би било урадити ово: у Велесу основати нижу Пољопривредну школу, те да би се преко ове школе повољно утицало на развој у пољопривредном и у привредном смислу уопште, како у срезу велешком, тако и у његовој околини, који је крај у пољопривреди далеко изостао.

У Велесу исто тако што пре подићи државни расадник винове лозе, одакле би народ, по цени коштања, добио испробану подлогу амерканске лозе, подесну за овај крај, са калемом домаће старе лозе, која је у околини Велеса успевала и од које је пре 1912 године Велес у Србију извозио од 4—500 вагона грожђа.

С обзиром на то, да је Велес сиромашна варош, а да обилује у здравој и даровитој деци, која се због слабог имовног стања не могу школовати ван Велеса, неопходно је потребно, да се виши самоуправни разреди гимназије претворе у државне, и да се на овај начин ова сиромашна варош ослободи терета око издржавања ових разреда, који је јако притискају.

Границе државних шума, нарочито тамо где су много приближене селима, помаћи, односно удаљити од села, а цео добивени простор, био он под шумом или слободан, разделити грађанима најближих села, те да би тамошњи наш живаљ дошао до земљишта, са кога би обрадом његовом могао да живи исто онако, или бар слично ономе, како живе

наши грађани у низинама и крај река. Ово дело захтева акт правде и хуманости.

Због великог броја сиротних радника у Велесу, као месту са централним положајем и раскрсници саобраћајних веза са свима дуванским пределима, што пре подићи фабрику дувана, ради чега је пре десетак година Управа монопола откупила потребно земљиште, и ради чега су до сад изашла два Краљева указа.

Дозволити неограничену производњу дувана, под условом, да се Монополска управа прва снабде потребним количинама, а потом вишак, који претекне, да се може слободно продати и извести из земље. На овај начин произвођач би био господар свога производа и могао дуван продати по цени која њему конвенира. Овим путем народ би се постарао, да произведе што бољи квалитет, да би добио што бољу цену и био задовољан; Срезу велешком доделити већи број приплодних грла, те да би се помогло што интензивнијем развоју сточарства.

Да би се повртарство велешко, као важна градна земљорадње што боље развила, и да би се повртарски производи, који у Велесу стижу раније, него ма где у Краљевини, што боље пласирали на нашим пијацама, неопходно је потребно, да се знатном царином оптерети увоз страног поврћа, бар док поврће из наших Јужних крајева не стигне.

Помоћи што јачим сумама акцију око подизања мостова на рекама Тополци и Бабуни, као и на Вардари. Тако исто помоћи остварење прелаза Вардара на скелама, које би се имале наместити код железничке станице Влахчани и код села Ногајевца.

Што јачим сумама помоћи акцију око зидања школских хигијенских зграда, на чему се данас у срезу велешком врло интензивно ради.

На увоз семена и сезама за индустрију уља ставити увозну царину, те да би се на тај начин домаће семе ослободило конкуренције од увоза са стране.

За цео Југ, ради енергичнијег стајања на пут болести маларији, поред 200.000 динара буџетом предвиђених, хигијенским тамошњим установама ставити на расположење још најмање пола милијона динара, јер без овако јачих кредита неизводљива је акција у сузбијању маларичне поплаве.

Наставити са израдом објеката за снабдевање водом, како у срезу велешком, тако и у срезу овчеполском, јер су оба ова среза позната као безводна, а сиромашна.

Пројектовати и изградити бановински пут железничка станица Богумила — уз реку Бабуну до Превоја између Јакубице и Белог Камена, вис. 1250 метара, — потом низ реку Тополку преко историјског Дренова до железничке станице Чашка. Овим путем би се омогућио долазак до рудног блага под Јакубицом а и туристима, да у изворним токовима двеју посестрима — реке Бабуне и Тополке, могу видети дивљу и питому романтику са водопадима какве нису могли нигде видети.

У селима Богомили и Лисичју, као централним тачкама у долинама река Бабуне и Тополке требало би о државном трошку што пре подићи две здравствене станице и ове снабдети потребним количинама кинина за лечење маларичних.

Среском лекару у Велесу осигурати паушал од 3—4.000 динара годишње, те да би чешће одлазио на терен и народ лечно.

Све ово рекох у најбољој намери и са најбољом жељом.

Имам пуно поверење у данашњу Краљевску владу. Гласаћу за предложени буџет. (Бурно пљескање и одобравање у центруму и на десници).

Potpredsednik Jevrem Tomić: Има реč народни посланик г. Јовичић. (Гласови: Није овде!) Пошто г. Јовичић није присутан, то се сматра да је одустао од речи. Има реč народни посланик г. Мило Вошковић.

Михаило Бошковић: Господо народни посланици, као народни посланик из Црне Горе код овог годишње начелне буџетске дебате ограничићу се само на моменте, питања и проблеме, који интересују Црну Гору.

Код предложеног буџета мој је положај, с обзиром на тешко економско стање Црне Горе, незавидан и деликатан.

Прије него што пређем на излагање потреба моје уже постојбине, морам се осврнути на неколико момената из раније и скорашње прошлости ради правилнијег разумијевања потребе за што скорије ријешење проблема, који мене интересује.

Господо, прва српска држава постала је тамо у Црној Гори, и из те прве државе исчаурила се Душанова царевина.

Послије пропасти Српског царства на Косову један дио нашега народа, који се по Његошу: „не хтје у ланце везати“ збјежа се, опет по Његошу, у ова Црна Брда: „да чува крст часни и слободу златну“.

Црна Гора кроз дуги и мучни петовјековни период постојано је водила надчовечанску борбу не само за своју слободу, већ и за слободу Срба, Југословена и Словена.

Црногорци су помагали све устанке у свим српским покрајинама. Они су помагали Србију у свим ратовима учествујући у ове или преко добровољаца или као савезници, а у Европском рату они објављују рат Аустрији за заштиту сестре Србије.

Црногорци у ратовима Русије са Наполеоном и Турском ступају на страну Русије и боре се као њени савезници.

Црна Гора, преко владике Његоша понуђа Бану Јелачићу помоћ за издвајање од Угарске.

Међутим, Србија и Русија 1875 и 1876 године закључују мир са Турском, а Црна Гора сама води рат до 1878 године.

Црна Гора 1913 године заузима упркос цијеле Европе српски Скадар, који србијанска војска напушта остављајући црногорску војску да се сама бори са опседнутим Скадром. Русија шаље своју флоту да путем силе примора Црну Гору на послушност Европи.

Црногорска армија штити отступницу србијанске војске све док и последњи војник није напустио Црну Гору. Да је црногорска војска раније отступила, србијанска војска би била опкољена и морала капитулирати.

У успомени ми је напад аустроугарске армије на србијански ужички фронт у октобру 1915 године, који је имао за циљ, да се аустријска војска пробије кроз Санџак на Пећ и одсече отступницу србијанској армији.

Аустријска армија пробија србијански ужички фронт и улази дубоко у позадину овога. Код овако критичне ситуације црногорски косовски одред добија наређење да нападне аустријску војску свом снагом и цјелокупном резервом, што ова чини под

командом ондашњег генерала г. Луке Гојнића, који успева да потуче аустријску војску на положајима код Вишеграда и тиме задржи даље напредовање аустријске војске.

У овој битци заробљено је око 1.200 војника, 12 официра, једна брзометна батерија од 4 тона, више митраљеза, пушака и другог ратног материјала.

Ондашњи шеф штаба црногорске војске генерал Пешић сопственоручно пише захвалницу генералу г. Гојнићу у којој, између осталог, наводи се и следеће: „Ви сте показали не само ратну вештину у командовању већ сте извојевали сјајну победу, којом сте Српство задужили и оване се одужили.“

Овај црногорски генерал избегао је на Крф, а затим се јавио србијанској врховној команди за добровољца и није примљен. После уједињења овом спремном и храбром генералу није признат ранг, који је имао у црногорској војсци. Увређен, он је затражио пензију. Међутим, господо, овај србијански генерал пишући о своме раду, као шеф штаба црногорске војске, наводи: „... Шта би било са српском ствари, да се на Солунском фронту појавила, поред србијанске војске, и црногорска?“ итд. Другим речима, овај србијански генерал у улози шефа штаба црногорске војске радио је на подвали и спречавао њено одступање и припремао јој капитулацију. Од ове изјаве овог војног делегата Србије при црногорској војсци није се најалост оградилa ондашња званична Србија, ни њени политичари. Ето, како су радили и поступали према Црној Гори они, којима је била поверена судбина црногорске војске и зар је чудо што је дошло до капитулације и зар за ову пред историјом може да буде одговорна црногорска војска или њена црногорска команда.

Никада ниједан Црногорац није радио ни мислио према Србији и њеној војсци, као што је то радио један виши србијански официр према Црној Гори и њеној војсци.

Господо, Лондонским уговором, Црној Гори је 1915 године признат Скадар са околином до Сан Ђовани ди Медуа, па га је она понова на основу овога уговора окупирали и присјединила својој територији. Али, господо, уједињена држава Срба, Хрвата и Словенаца уступа Скадар као накнаду за Ријеку и овим Црној Гори затвара природна врата за економско унапређење и бољу будућност. Уједињена држава реализује једну замашну суму од репарационог процента, признатог мировном конференцијом Црној Гори, и цео износ се троши на потребе и проблеме ван границе Црне Горе.

Општенародним проблемима се не поклања никаква пажња, већ се и Црна Гора оставља сама себи.

Одмах после уједињења тамо се заводи један недемократски режим, који узурпира право грађана на живот и који не поштује ни личну ни имовну безбедност. У народ се уноси зла крв, омраза и завада, која оживљава крвну освету и угрожава јавну безбедност.

Друмска убијства од стране државних органа постају све чешћа и падају главе најбољих синова Црне Горе, као на пример инж. Мијушковића, др. Мартиновића и безброј других.

Одводе се у концентрационе логоре целе општине. Сва питања која се покрећу из Црне Горе

и односе се на њене потребе, па била она општа или појединачна, постају сумњива зато што су црногорска, што интересе приморава за тражење, често пута понижавајућих, интервенција, које доносе нежељене последице, како за заинтересоване тако и за државну благајну.

Црногорском оружју и знамењима овога не признаје се дужна захвалност и за њих нема места у Пантеонима славе српског оружја. Црногорски барјаци који постоје од трага 300 година леже увређени по женским сандуцима, али се зато, са времена на време, појаве на политичким зборовима као знаци протеста против Београда.

Нападају се црногорски пензионери и критикује бројност ових, па чак и црногорски инвалиди. Међутим, захваљујући г. Министру финансија он нам је уз овај буџет пружио податке о броју пензионера, инвалида којих има и то пензионера 1753, а инвалида 1674. Када се има у виду да је Црна Гора била самостална држава и да је пало на бојном пољу, помрло по концентрационим логорима и стрељано од окупационих власти 24 хиљаде Црногораца, онда је овај број несразмерно мали, а нарочито је несразмерно мали према броју пензионера и инвалида других покрајина наше државе.

Неповерење Београда према црногорским потребама учинило је да многа питања ни до данас нису решена, ко зна хоће ли и када ће бити решена.

Ово стање приказано је у најкраћим и доста благим речима, одржавано је за време либералног и демократског Видовданског Устава. И све се ово догађало за време влада пониклих из политичких странака данашње удружене опозиције. (*Војислав Лазић*: Др. Стојадиновић је био Министар финансија у тој влади!) Врло кратко!

Не говорим ово што сам измислио, него сам све ово видио. (*Војислав Лазић* упада). Вас, господине Лазићу, боли само кад се ваше коже тиче. (*Војислав Лазић*: Кога бедите, сами себе! Ако је тако било, сви су они учествовали у томе режиму, па и др. Стојадиновић!)

У др. Стојадиновића народ је и тада веровао као што и данас верује. (*Војислав Лазић*: И тада је управљала ваша странка, којој ви данас припадате!)

Potpredsednik Jevrem Tomić: Gospodine Laziću molim Vas da ne upadate u reč, nemojte se nervirati. Molim da poštuјete Poslovník.

Михаило Бошковић (наставља): Ја сам са Вама, г. Лазићу, имао објашњење у начелној дебати. (*Војислав Лазић*: Ово је неучтивост! — *Милан Лазаревић*: Војо, буди миран! — *Војислав Лазић*: Учинили сте зло, па сад на другог пребацујете!) То није истина г. Лазићу.

Црногорска брда не памте већу реакцију од оне, која је била у уједињеној држави Срба, Хрвата и Словенаца, ја то смело тврдим, а то се налази у судским анализима, паћи ће се и у парламенту и жалба коју је народ упућивао.

То се не памти ни за време кад су владали племенски главари. За овај скоро седамнаестогодишњи период није ништа учињено на економском пољу у Црној Гори. Није учињено ништа ни онда, кад је владао економски просперитет и кад је било могућности да се нешто учини. Обзиром да раније владе нису, не само решавале, већ

ни испитивале проблеме Црне Горе, тамо је наступило једно врло тешко стање и онамошњи део нашега народа данас живи у најтежим условима живота, који га приморавају да са раскрснице, на коју је изведен од стране владе удружене опозиције тражи спаса и излаза. Ето зато се тамо осећа извесна узнемиреност и несрећеност а нарочито политичка поремећеност, чији прави узрок лежи у немарном раду ранијих београдских влада и сиједи, у коју су га оне довеле.

Наш је народ престрављен од садашњице, јер му не пружа ни минимум услова за живот, а престрављен је и од сутрашњице шта ће бити у будућности. И зато је изашао из колосека из кога су га избацили несавесни агитатори Удружене опозиције, која није ништа опште корисно за народ урадила. Све што је урађено, урадио је др. Милан Стојадиновић, он је подигао неколико школа, подигао неколико водовода, и све што је урађено, везано је за име др. Милана Стојадиновића и Блаженопочившег Краља Александра.

Господо, ја сам поносан што се Краљевска влада уверила, да узрок незадовољства које постоји у Црној Гори не треба тражити у комунизму и сепаратизму, већ у тешким условима живота, које треба што пре лечити. Ову изјаву г. др. Кирошца ја искрено поздрављам, јер ми је овим дата сатисфакција за ранија моја тврђења да је узрок црногорског незадовољства једино економска беда.

Поздрављајући ову владину констатацију ја апелујем да у што скоријем времену уследе дела за ублажавање беднога живота становника Црне Горе.

Господо, ми Црногорци који сматрамо народно јединство изнад свега и који смо непоколебиви поборници овога, сматрамо да је једини пут ка успостави праве парламентарне демократије, Парламенат и борба у Парламенту. Ми сматрамо да је ова говорница једино место меџана за повратак земље ка жељеној демократској владавини.

Ко жели да свој политички рад потчињава већини народне воље, признаће да је парламенат једини који ту вољу има да испољи. За случај, да та воља није слободно изражена, опет је парламенат једино место, где се има то истаћи и повећати борба да се народу пружи могућност слободног испољавања воље.

Борба на другом месту, на другом пољу није ни парламентарна ни демократска, и они који ову воде бојкотујући парламенат, не мисле демократски да дођу до власти, као ни да се подчине вољи већине народа.

Господо, воља нашега народа изражава се преко два уставна фактора. Први уставни фактор својим традиционалним самопрегоревајућим радом и пожртвовањем праћен Високим жртвама дао је довољно доказа да Му је добро народа и јединство државе Његова прва и најсветија дужност, што је једновремено за све искрене патриоте ове земље највећа гаранција: јединства, неприкосновености државне територије, величине и добра целокупног нашег народа без разлике племенске и верске подвојености.

Код ове опште познате воље првога уставнога фактора тражи се воља другога уставног фактора, а до ове се долази једино путем Парламента,

као демократског форума, преко којег се постиже воља већине дотичнога народа.

Господо, немам намеру да улазим у узроке који су натерали Хрвате да заузму познати став према унутрашњем уређењу државе, и држави уопште, али хоћу да кажем: Хрватима је учешће у управи земље од уједињења било свагда приступачно, иако им је што криво учињено од стране Београда, могли су путем учешћа у управи државе све те неправде отклонити и у свему се изједначити у свима правима са Србијанцима односно Србима.

Они су ово одбили, те у овом одбијању не видим ни демократска начела борбе ни државотворност њиховога става, а бићу срећан ако ме будућност демантује.

Није само неправдо браћи Хрватима, није само код њих тешко стање. Ово постоји скоро у свима крајевима наше државе, па је дужност Хрвата да суделују у управи државе, у изграђивању ове њенога јавнога живота, а не да апстинирају и овим погоршавају, ако демократски мисле, не само свој положај, него положај свију грађана, који се сматрају ма у чему запостављени или потиснути. Свака акција ван парламента, не само браће Хрвата, него и других наших грађана, не може се сматрати ни патриотска ни демократска.

Господо народни посланици, доласком Владе др. Милана Стојадиновића код свију скептика и песимиста како у погледу економско-привредном тако и у националном повратила се вјера у бољу будућност и државну неприкосновеност.

Овогодишњи предлог буџета државних прихода и расхода је непобитни доказ не само побољшања економског стања и срећености државних финансија, већ и доказ да ми постепено идемо у сусрет све бољој и бољој привредној будућности.

Народне потребе су толико велике и многобројне да ове захтијевају много већи државни буџет, јер је држава позвата да даје иницијативу и помоћ по свим гранама национално-привредне радности.

Ето, зато овај буџет у буџетским ставкама скоро није критикован ни овде у пленуму ни у Финансијском одбору. Буџету су прављене примједбе у погледу на повећање, за које извесни говорници сумњају да национални доходак неће моћи дати ово повећање. (Војислав Лазић: Да, само питај сељаке у Црној Гори имају ли вишка!) За сељаке у Црној Гори познато је да они који живе на поседу од једне трећине до пола хектара простора да немају ни довољно сретстава за живот, али Ви никад за тога сељака, господине Лазићу, нисте дигли глас. (Војислав Лазић: Увек сам ја дицао глас! Узмите стенографске белешке па ћете се уверити да сте рекли неистину. — Др. Бранко Калуђерчић: Само, господине Лазићу, Црногорци не носе имања на своје жене!)

Овај приговор, односно ова бојазност неправдана је, јер се из билтена Министарства финансија утврђује, да су приходи у току десет месеци текуће буџетске године над расходима дали вишак преко једне милијарде динара, па је овим претпоставкама у погледу прихода за наредну буџетску годину учињена потпуно вјеродостојном, те овогодишње буџетско повећање треба да нас радује и да зажелимо да оно буде у будуће редовна појава државног буџета.

Господо, од повећања буџета — које сматрам као успјех Краљевске владе јер ово дозвољавају буџетски приходи, — и када се ово не би покрило редовним приходима нема никакве бојазности, пошто је г. Министар финансија дао изјаву, да ће он и од сада као и до сада строго водити рачуна над убирањем прихода и дозвољавати расходе само у границама реализованих прихода.

Личност г. Министра финансија није нам непозната. Ово је, господо, крај треће године његовог газдовања, ово је четврти буџет који подноси г. Летица и он по четврти пут подноси Скупштини буџет и даје експозе.

Све његове изјаве, сва његова — тако рећи — визионерска предвиђања у погледу државних прихода и финансија остварила су се, а за цио трогодишњи период он је газдовао као добар домаћин и одличан познавалац свију чинилаца од којих зависи успјешан рад његовог ресора, те не само ми већ и цела земља можемо бити мирни за државно газдовање, јер се ово налази у чистим рукама искусног финансијера и човјека, којему може вјеровати цијела нација.

Господо, не заборавите, да је Влада г. др. Стојадиновића затекла хаос у државним финансијама, све касе празне, пусто новчано тржиште, општу обуставу плаћања дугова, лабавост нашег националног новца, замрзнуту привреду, утрошак свију депозита положених на чување код државних благајни, обуставу ануитетске службе по државним зајмовима и обуставу плаћања државних набавки унутра државе и буџетски дефицит.

За врло кратко вријеме Влада успјешно решава све ове проблеме стављајући у покрет цјелокупну народну привреду, постиже буџетске суфиците, стабилизира национални новац, отвара јавне радове, ублажава незапослицу, обезбеђује свим земљорадничким производима добре пијаце и повољне цене и, упоредно са овим, ствара националну индустрију и смањује земљарину.

Она врши доста добру ануитетску службу по зајмовима и чак поједине зајмове исплаћује. Све ово сопственим домаћим средствима и помоћу домаћих капитала.

Успјех Краљевске владе на економско-привредном подизању земље сви ми примјећујемо, а што извесни неће то да признају разлог лежи у личним моментима, али ће њих стварност демантовати, јер ће дјела Краљевске владе бити њен најбољи бранилац.

Господо, Влада г. др. Милана Стојадиновића обезбедила је земљи мир споља и ову повезала добрим пријатељским и савезничким уговорима обезбеђујући јој завидан међународни положај. На међународном пољу Влада је постигла не само успјехе да се земљи обезбеди мјесто које јој припада, већ је успјела да нашој националној привреди обезбеди у иностранству добре пијаце за све производе, што је главни разлог за привредни полет у нашој пољопривреди и скок земљорадничких производа и повећање цијена ових.

За све ово наша земља има да захвали високим способностима, неуморном и пожртвованом раду г. др. Стојадиновића.

Господо народни посланици, у унутрашњој политици законске вентиле Влада је попустила и омогућила да се одржавају зборови, састају групе и појединци, да се споразумевају и праве програ-

ме, па чак називају и називима, који су законима забрањени.

Упоређујући ово стање са оним које је било прије доласка Владе г. др. Стојадиновића и пријатељи и противници морају признати да је примјена политичких закона сада много либералнија и да су данас веће политичке слободе него што се ове дозвољавају по тексту закона. Те и на овом пољу морамо признати да је Влада пошла корак даље од претходне.

Измјена политичких закона и многих других захтијева много сталоженије и сређеније прилике у држави, него што су то данас, па је упутно, што Влада жели да ови закони буду донесени у једној политички мирнијој и сталоженијој ситуацији од данашње, која пружа већу гаранцију да ће закони бити донесени у складу са потребама народа, а што сада није случај.

Напоследку, господо, потребно је сачекати док политичка унутрашња ситуација од садашње затегнутости попусти, како би и Хрвати судјеловали у изради тих закона, па сваки приговор, који се Влади чини у овоме правцу, неумјесан је, јер и Влада и ми сви желимо да земља што пре добије добре политичке законе, чија субстанца захтијева максимум опрезности и студирања, код којег се не смије пренаглити.

Господо народни посланици, кад је већ реч о политичким законима ми врло често чујемо протесте противу Владе зашто политичке законе у појединим покрајинама благо примјењује и тумачи, па се тражи стриктна примјена ових, а кад Влада те исте законе примјени стриктно у домену њихових сфера: ови исти људи овде оптужују Владу за реакционарство. Ето, колико начелности и колико доследности код те господе критичара.

Ова ме критика потсећа на један случај из доба правосуђа Краља Николе, који се сматрао као врховни и непогрешиви судија. Једног дана изведу пред младога Кнеза познатог црногорског шаљивчину Ива Врану и реферишу Кнезу да је Иво означен од једне женске за оца ванбрачног дјетета и да он дјело не признаје, па је зато лишен слободе. Кнез ће љутито, што је овај случај до њега дошао, рећи Иву: Иво, признај, биће ти лакше — пустићу те из апсе. Иво ће на ово узвратити: Господару, какав је твој прави суд: уби Црногорца у апсу, направи Црногорца у апсу. Књазу се допао овај Ивов одговор и нареди да га одмах пусте.

Према критици једног дјела опозиције и Влада је крива у сваком случају, па то било добро или рђаво, оно што она ради, јер опозиција из принципа опозиционог става није склона да јој призна ни ствари које су постале ноторне и опште познате.

Само је за Владу срећна околност што опозиција није у положају Кнеза Николе, јер би они поступили противно Кнежевој пресуди и Владу осудили.

Господо народни посланици, говорећи о побољшању економских прилика у нашој земљи ми морамо признати, да ово побољшање није свуда једнако и да у извесним покрајинама оно се врло мало примјењује.

Опште привредне мјере које је Влада предузела и сиромашним и земљом оскудним крајевима нијесу биле довољне да се економске прилике знатније поправе, па ова географско-етнографска разлика намеће дужност да у тим покрајинама Кра-

љевска влада јаче интервенише са државним јавним радовима и решењем проблема од којих зависи економско јачање сељачког дијела нашег народа.

Једна од тих земљом оскудних покрајина јесте и Црна Гора. Обрадивог земљишта је мало и оно не може да прехрани становништво и да му омогући да одговара грађанским дужностима.

Скок пољопривредних производа погоршава његов положај јер он ове већином купује, па га повећање цијена животних намирница баца у све већу биједу, што није случај са сељацима у богатим покрајинама.

Овај специјални положај Црне Горе захтијева што скоррије провођење Јадранске пруге и исушење Скадарског Језера. Ово су два најзначајнија проблема од којих ми Црногорци очекујемо знатније економско побољшање и убрзани процес култивисања наше покрајине.

Али, будући, да ова два јавна рада захтијевају веће капитале и да је извођење ових везано за један дужи период потребно је приступити радовима који не траже тако огромно велике паре.

Међу овим радовима, који су проучени, пројекти израђени, и који само очекују отварање кредита јесу као најглавнији: Продужење жељезничке пруге Никшић—Подгорица, наводњавање Бјелопавлићке равнице и електрификација Среза даниловградског и дјелимично Срезова никшићског и подгоричког, те пут Биоче—Платије—Колашин.

Ови радови не траже превелике капитале и велике паре, па како би од њих народ осетио непосредне користи и знатно побољшао своје приходе и обезбедио доста добре везе са Босном и Шумацијом, а преко ових са свим дјеловима наше државе — могао би да сачека решење већих проблема — одржао би се у животу.

Господо народни посланици, све што је до сада урађено у Црној Гори за опште народне потребе везано је за име блаженопочившег Краља Александра и г. др. Милана Стојадиновића. Доласком на управу државе г. др. Стојадиновића почело се са грађевинском дјелатношћу и решавањем проблема од којих зависи лакши живот и повећање доприноса, али с обзиром да за 16 година није ништа рађено, да је свијет осиромашео захтијева се већа и јача дјелатност државе, као и њена иницијатива по свим гранама привреде. Без државне интервенције, без помоћи и без решења ових проблема нема побољшања стандарда живота нашега села.

Господо, личност др. Милана Стојадиновића је у Црној Гори опште позната и његов долазак на управу земље поздравила је цијела Црна Гора; јер сви вјерују да ће он као најбољи познавалац опште народних потреба решити све или бар већи дио виталних питања од којих зависи живот и будућност Црногораца.

Господо народни посланици, без обзира ко од Црногораца воли или мрзи г. др. Стојадиновића сви су у једноме сложни, да он најбоље познаје наше прилике, да је се он на дјелу до сада показао као најбољи пријатељ Црне Горе и Црногораца, да Црногорци њему више вјерују него скупа свима осталим политичким људима и у њега једино данас полажу сву наду, као у јединог политичара изван граница Црне Горе, који је саосјетио њихове потребе, видео њихову биједу и који се у данима прогонства њих сјетио, па их и тада обилазио тјешићи их и уверавајући у боље дане,

Ми Црногорци сматрамо да су ти бољи дани почели да наступају доласком г. др. Стојадиновића за Претседника Краљевске владе и да те боље дане ви овамо у љепшем и богатијем поднебљу боље осећате, али их и ми почињемо користити и вјерујемо да ћемо их и ми убрзо и то за вријеме Владе г. др. Стојадиновића осјетити много боље него што мислимо и присталице г. др. Стојадиновића.

При крају ове своје ријечи желим да подвучем једну истину, и онај једини Црногорац у овоме Парламенту, који онако жучно критикује рад Владе г. др. Стојадиновића дошао је у Парламенту једино и искључиво благодарећи ауторитету г. др. Стојадиновића и личних и партијских пријатеља г. Стојадиновића, који су га искрено и предано помогли по жељи г. др. Стојадиновића са чијим се именом највише агитовало за овога посланика, који никада не би био изабрат, да није у залеђини имао ауторитет г. др. Стојадиновића, што ће најбоље показати наредни посланички избори. (Војислав Лазић: Дајте тајно гласање, па ћемо видети!) И код тајног гласања он је добио два мандата, а ми смо га дали и г. Љуби, па како нам се одужи!?

Ми Црногорци, који смо се родили и који смо се решили да живимо и умremo у Црној Гори, немамо много заједничкога са оном нашом браћом, која су се из Црне Горе иселила, сабрала богатство и населила овамо код вас. Ми се не разумемо и не можемо се разумети, па је жеља свију Црногораца домородаца, да нас и наше потребе не цените према Црногорцима настањеним овамо и исељеним из Црне Горе.

Раније владе и ранији режими највише су поклањали пажње такозваним Београдским и србијанским Црногорцима и њихова реч се слушала и била одлучујућа, а то је проузроковало велике погрешке у управи Црне Горе, па се је жељело, да данашња Влада не поће стопама ранијих режима, јер ће од тога настати штете не само за нас у Црној Гори, већ и за саму Владу.

Ми Црногорци остаћемо будни чувари народног и државног јединства без обзира на политичко убјеђење и без обзира на све неувиђавне поступке од стране Београда и на евентуалне неправде, које би могле да током времена услиједу. Црногорци ће вјечито остати поборници јединствене и недељиве Југославије.

Имам пуно поверење у г. др. Милана Стојадиновића и његову Владу, па у пуној сагласности са великом већином грађана мога изборног среза изјављујем да ћу гласати за овај буџет у уверењу, да ће Краљевска влада потребе Црне Горе узети у разматрање и приступити решавању ових. (Живо одобравање и плескање код већине).

Potpredsednik Franjo Markić: Gospodo narodni poslanici, reč ima narodni poslanik g. Milenko Glišić.

Миленко Глишић: Поштовани другови и уважени пријатељи, и овом приликом хоћу да вас поздравим и да вас замолим да ме братски саслушате како сам ја вас све саслушао.

Овај наш Дом наша је кућа и ми претстављамо 14 милиона, а можда и више, синова ове наше миле и драге Отаџбине. Она у нас гледа као мајка у јединца сина у кога полаже све наде да јој даде среће и одушке за њена живота зато што га је одгајила.

Ми данас овде стварамо један темељ не само за један дан, него стварамо за будућа наша поко-

лења. Све предигре и игре које су се одигравале временом, довели су нас да се сад добро обазremo и добро промислимо, куд ћемо и како ћемо. Кад у целом свету бесни олуја и кад прети свакој кући да остане без крова, ми треба да смо политички сложни и да одважно сачекамо и да се снађемо у овом мутном времену, како је најбоље и како је најкорисније.

Поводом овог буџета који се помиње од свих предговорника, и са једне и са друге стране, и кога неко хвали, а неко куди сматрам да треба да бранимо увек слабијег, бранити народ од онога што не може понети, јер један свестан и паметан човек неће натоварити на бравче које не може понети, а камо ли народ што не може поднети. Ја знам што у кући треба, а квћа је држава, и оно што треба држави, треба јој дати, али по мом мишљењу, треба одмерити како и колико дати. Овај буџет који ми имамо могао је да буде много лакши и сношљивији кад би га радиле практичне и радне руке. Ја знам, и познато ми је, да је господин Министар финансија, кога ја ценим и сматрам да је добар раденик, дао овај буџет, али он би био бољи да је господин Министар финансија имао везе са практичним радницима, а не да му га сервирају чиновници. Ми се данас боримо како ће тај буџет да прође, и како ће да се натовари на лећа народу. Међутим он је могао да лакше сноси да су га радиле практични људи. У том случају би ми, господо, могли, наш народ да не оптерећујемо ни земљарином, ни овим, ни оним, и да нађемо пута и начина за покриће, само да не оптеретимо, у колико је то могуће, народну грбачу.

Ми данас имамо у земљи толико државних имања да је г. Министар финансија, искоришћујући их, могао са 20% смањити овај буџет. Ја вас питам, господо, молим вас да ме зато извините, да ли и једно имање у нашој земљи доноси данас држави какав приход? Поћи ћу прво од познатог великог државног имања у Далмацији које се зове Врана. Кад би то имање било у рукама једнога нашега сељака оно би давало толике дохотке да би могло да исхрани целу околину и да држави донесе још и приход од неколико стотина хиљада динара. Такав је исти случај и са имањем Беље, па и са другим великим државним имањима, која претстављају један велики резервоар из кога би се могле исцрпети велике користи, а да се не ударају намети на сељака, на трговца и на занатлију који су за њега тако неподношљиви. Господо, како може један наш мали грађанин да живи кад му одмах изјутра дође прво финанс, па за њим порезник, па за овим егзекутор, и сваки од њих тражи: дај? Откуд њему да може свима да да? (Одобравање). Ја, господо, говорим онако како ми диктују моја савест и моја заклетва и како ми диктује дужност не само према народу из онога краја који ја претстављам него и према целој нашој земљи. И ја мислим да ћу тиме погодити жељу и вашу, па и целе наше Владе, те вас зато молим да саслушате моје опаске и моје примедбе, а ваше је даље, хоћете ли то извршити или нећете.

Сад, господо, да пређем на једну ствар и да вас замолим да ме сви братски саслушате. Ми имамо један тежак аманет и једну тешку задаћу. Ми смо имали нашег претставника, наш украс, нашу дикту и наш понос, који је још од своје 12 године почео да осећа терет државних брига, ства-

рајући ову нашу велику државу. То је наш Блаженопочивши Краљ Александар. Он је радећи и трудећи се за ову земљу дао и свој живот, али нам је оставио у аманет нашега сокола, свога сина и ми данас не треба да се заборавимо и да својим свађама и препиркама дотерамо дотле да ово добро које нам је он оставио у аманет срушимо. (Живо одобравање).

Сад ћу да пређем на једну стварчицу. Наш уважени друг и пријатељ г. Ото Гавриловић говорио нам је овде, као оно доктор кад види једног болесника па му каже: „није то ништа што те боли, то ће одмах проћи и ти ћеш оздравити“, а он чим оде тај му болесник издане. Он нам је овде говорио тако као да у нашој земљи свуда тече мед и млеко и да ми поред тако повољних прилика у нашој земљи можемо спокојно спавати. Ја не мислим врећати пријатеља господина Гавриловића, ја сам чак много полагао на њега и претпостављао да може доћи и за Министра финансија, али да вам кажем право, он се овде пребацио. Боље би било кад би се г. Гавриловић заинтересовао да занатлијско и трговачко најболније и најувређеније срце буде ублажено, и да се постара да Влада донесе закон за санирање занатлијских и трговачких дугова, који су тако онеспособили наш привредни живот и довели до издисаја сва места у земљи тако, да је то последњи ропец, и да се то не може више издржати. Стварање партија је излишно, јер ако народ и привреда немају живота нема ни од партија ништа. Стога је потребно да сви настанемо, да и наша држава, као што су све државе нашле хлеба за занатлију и трговца, нађе пута и начина да ово болно питање реши. То потпомогните, г. Гавриловићу, па онда реците да је све добро.

Кад би г. Гавриловић завирио и отишао у цустерску радионицу, кад би отишао у пекарску радионицу, кад би зашао по селима код појединих трговаца, и по кућама, па видео по петоро шесторо деце без хлеба и без опанака и других најнужнијих потреба, уверен сам да би он друкчије говорио. Иначе овако, док то не види, него посматра само Београд он је у заблуди. Код њега на столу има и путера и меда и палачинке и свега другог, па је разумљиво што тако и говори и гледа на ствари. Он се, као што рекох, мало удалио од стварног живота, јер му је непознато како бедно живи наш свет, сељак, занатлија и трговац. Он нам је казао, господо, да је све кренуло на боље, међутим, у ствари је баш супротно томе. (Ото Гавриловић: Казао сам да нико није постао богат, али да неки мало боље живе!) А ја бих молио г. др. Гавриловића да оде мало до Париза код Блума, да прочита његов буквар, па мислим, да ће нам друкчије говорити. Ја, господо, иако нисам Француз добио сам један такав програм у своје руке и замолио сам једнога пријатеља да ми га преведе. И, господо, Блум у том свом програму каже: нека зарађују милионери колико хоће, нека поједу ако могу и хиљаду шницли дневно, нека попију хиљаду литара вина дневно, али ниједан грађанин ове земље не сме да дневно на столу нема пола килограма мяса, пола литра вина, пола килограма воћа и хлеба колико му треба за један оброк. Да је то г. Гавриловић казао ја бих га искрено поздравио — поздрављам га и овако, али бих га онда сто пута више поздравио.

Господин доктор казао нам је како се наша народна привреда кренула унапред ка једном

правилном и напредном животу. Међутим, господо, кад би се стварно сагледало у целокупан живот нашега народа, морало би се искрено казати да се налазимо у једној правој агонији и да врло тешко живимо. Он не треба да гледа на Београд и на београдске кафане, и ово весеље у њима, него нека оде у Ваљево, нека оде у Шабац, Крушевац, Ужице и коју другу нашу варош у унутрашњости, па нека не каже да је народни посланик, нека зађе од радње до радње па ће свугде чути и видети јаук и бол, неће моћи да нађе ни у свакој десетој радњи да размени сто динара. (Гласови: Тако је!) То је питање, господо, тешко и болно али га ја морам овде искрено да изнесем јер то иде у прилог нама и Краљевској влади, јер Влада, у првом реду, треба да саслуша нас који не претстављамо само ружичасто ствари, које би јој се допале, него и оне које стварно и уистини у народу постоје. (Одобравање на левици). Због тога хоћу да вас замолим да ми не замерите што ћу у прилог овога да говорим о нечему о чему се овде говорило, о благодању и просперитету у привреди. Спомињало се како су цене намирницама скочиле, и како све иде унапред, али вам ја морам искрено, као својој браћи, да кажем, па ма ми глава и десет пута отишла, да смо, господо, и браћо, везани у све четири од „Призада“ и Уреда за контролу извозне стоке. „Призад“ се хвали како је створио благодање. Лако је то радити, кад се човеку вежу руке, када се узме на себе монопол за продају и шљива и стоке и жита, а народ мора да иде као слепац кад га слепчовођа води куда он хоће и како хоће. То је један велики грех и ја мислим да је крајње време да Влада скине тај мрачни поклопац са народне главе и да тај „Призад“ доведе у неки ред и под неку контролу како би од тога имали користи и произвођачи и трговци па и сама држава. (Одобравања на левици. — Један глас: И ти си извозник!) Баш зато што сам извозник морам да вам кажем да данас извозе и жене и девојке и Мађарице и Швабице и тути кванти, а ја, који сам 38 година трговац извезао сам за ове четири године свега 4 вагона свиња, па и за то сам добио дозволу када су цене у иностранству пале, па им је требало да и ја прогутам пилулу, иначе бих добио кијавицу! (Граја и упадице са деснице.) Молим вас, браћо, да ме не прекидате, јер вам не могу одговарати док не завршим своје мисли а ви ако хоћете изволите у кафану, па ћемо се до миле воље наразговарати и видећемо ко ће кога надвикати.

Хоћу да вам кажем неколико речи и о томе Уреду. Познато вам је да сам прогутао жабу корњачу због тога Уреда и нико није устао да ме брани. Жао ми је што није ту г. Министар трговине, кога ја иначе веома поштујем, да му кажем све шта се тамо ради. Уосталом, ја сам њему већ говорио а сада напомињем да су нас трговце угушили са свију страна, као оно телефон када се запуши па не може да се чује када даје сигнале. Ја сам говорио и износио све злоупотребе које се проводе у томе Уреду и ја сам говорио и износио и злоупотребе тога Бузацића које је вршио у Прагу али, господо, иако су тамо исте комисије и зграњавају се шта се све тамо збило, ја сам убеђен да ће он уместо казне још добити награду. И када се тако ради од те установе на једном месту шта ли се ради на стотину других места? (Одобравање на левици.)

Ја, господо, сматрам да је наша света дужност да Краљевску владу упозоримо на све оне чињенице и недаће којима се и народу и самој Краљевској влади омета напредак и правилан рад. Ја нисам тесногруд да нешто, што је рђаво, браним а добро осуђујем него напротив и моме највећем противнику ако видим да иде на зло, и да ће да се скрха, ја ћу му довикнути: не тамо на трулу даску. Тако је и овога пута била моја дужност да вам искрено кажем и изнесем шта се ради у нашој заједничкој кући. Сматрам да тиме идем и у прилог Владе а и у прилог г. др. Гавриловића, који је казао да је све у реду и да је све добро. Ја бих молио г. доктора да мало боље уђе у ствари тога „Призада” и тога „Уреда за контролу извоза стоке” и проконтролише њихов рад, обрати се и на пријатеље трговце, па ће се уверити какав јад трпе данас пословни људи од тих двеју установа.

А сада, господо, хоћу да вас замолим да ми дозволите да пређем на једну другу линију и да се окренем на једну другу ствар која вас све интересује а интересује и целу нашу земљу и наш народ. Овде се говори и сви се трудимо, и са левице и са деснице, да бисмо дали прави пут нашем народном животу, али знате како се оно каже, нечија већина а нечија вештина и онај који је вештији гледа и све да искористи. Сви ми желимо да буде добро, неки на један, други на други начин, и сви треба искрено да кажемо један другом и Краљевској влади као добри задругари све што је право и корисно. Међутим, господо, ви са деснице мислите да сте чинили корист Претседнику Владе ако му претстављате ствари у ружичастим бојама а ви сте му напротив тиме учинили велику грехоту и велику штету.

Пуно пута би он пошао правим путем, али неки кажу, не кажем да сви то чине, као код куће где има много чељади, па једни кажу данас да идемо на теревенке, сутра на пијанке, док не оде кућа у суноврат. Њему, као и сваком човеку који је господар куће, није лако.

Сада ћу, господо, да вам кажем једну ствар што се тиче слободе штампе. Ми смо, господо, овде у Парламенту слушали говорнике који су о томе говорили, и ви сте сви убеђени да је то тачно, али ви нећете да признате. Када је наша штампа слободна, онда је то вентил који је потребан. Као год што човеку иде ваздух кроз душник исто тако и живот иде кроз то гласило, кроз слободну штампу. Шта је било код нас и шта се дешава? Ови мученици и бедници, који у сутерену труну, чекају да из наше душе покупе искре, и да све наше жеље пренесу, али каква вајда, када се то баца у мутне подруме, и народ ништа не зна. Тиме се ствара тешка атмосфера која не води добру и не даје сјај, него велики мрак. Ви знате да је штампа светлост која нас води кроз живот. А шта се дешава? Ви видите да се забрањује „Политика” да се забрањује „Правда”, да се забрањују многи листови који пишу о ономе што треба да се зна, чак шта више не могу ни посланички говори излазити на светло. То је грех и штета за Владу, јер Влада кроз говоре сазнаје шта недостаје па може поправити. А ово овако кад је штампа угушена то је као год када човека вежеш (Гласови са деснице: То смо наследили!). Али Господин Претседник је рекао, а ја имам вере у њега, да ће да попусти мало вентиле и да да ваздуха. (Гласови са деснице: Хоће!) Хоће, када ми помремо! (Министар пошта, телеграфа и

телефона Војко Чвркић: Ти си здрав човек!) Ја сам здрав и теби ћу, Војко, малко очешљати буби-копф! И њега ћу очешљати, јер је он Претседника понајвише хвалио, а Господину Претседнику би брод много брже ишао да два три министра бремзује и да им удари по једну кочницу, а нарочито теби, Војко. (Смех).

Господо, немојте ми замерити, ја говорим народном душом и од срца, народним језиком. Задржао сам се на томе и молим Краљевску владу да она мало отвори вентиле и да да мало ваздуха штампи и да тиме сама себи олакша да се изађе на прави пут. Ја сам за то да сваки кад напише нека и потпише, ако је крив крив, ако је прав, прав, а не да се овако дешава, да кад један велики човек дође у нашу земљу и оде из наше земље, па се о томе пише, да листови буду забрањени. (Сретен Кузељевић: Изгледа да је Миленко добар човек, али грех је што је тврдио да смо узели паре за Конкордат). Без ништа, Срето, ни певачица неће да пева. (Сретен Кузељевић: Ниси признао!) Нисам признао, и нисам рекао, али ако хоћеш да ти кажем, ја ћу ти рећи.

Хоћу да говорим сада о ономе, што народ воли и што сам дужан народу да говорим. Кад буде дискусија у појединостима, ја ћу се писменим путем пријавити за ресоре, о којима мислим да говорим, али пошто је ово генерална дебата, хоћу да пређем и на друге ствари. Хоћу, господо, да кажем, како стоји наше газдовање зато, што сам казао да би наш буџет могао бити лакши и сношљивији. На пример, Министарство социјалне политике има под собом Уред за осигурање радника. Оно на тај адут, на ту карту, узима од последњег сиромашног радника последњу пару и цеди му последњу кап крви, а сутра, кад дође у беду, тај ће радник или његово дете, добити место медикамената и место лека какво фабрицирано млеко. Ту Министарство грдне грешке прави. Боље би било да то Министарство укине све те уреде у земљи, па да лепо за те паре отворимо по свима местима мале болнице, ако не у селу, а оно бар по среским местима. Тиме ћемо олакшати народу и учинити велики севап, јер ћемо се спасти те установе која има тако раскошне палате, као ниједно друго надлештво и многобројних добро плаћених чиновника. Кад би хтели да замолите господина Министра социјалне политике да вам у поверењу каже, колико износе, и какве су плате тим људима тамо, и како се на рачун сиротиње те паре троше, ја мислим, да би он то примио, и да би то била корисна ствар, да се место тога расхода и место тога багажа направе сигурно стотину болница.

Ја чиним ову опаску народа и моје душе, а ви ћете то ценити, па ако нећете признати пред земљом и друговима, признаћете пред вашом кућом и вашим душама. Господо, сад ћу да кажем, да је тај уред, који троши толико на баснословне плате и који је, просто, један терет на леђима нашег народа, сувишан. Како би то лепо било, да се бар појединим болницама, које немају сретстава, од тих пара даде толико помоћи, да могу функционисати и постојати. Ја немам доктора у фамилији, па да неко мисли, да га браним. Ја сам се тиме интересовао а дужност је свих нас народних посланика, да то видимо. Ево нам пред кућом Београд, који претставља главу земље, отидите у болницу, видећете да нема довољно постеља, апарата,

других потреба па и лекова и да човек нема где да се лечи. У Крагујевцу, Чачку, Ужицу нећете наћи ништа. Докле се на једној страни расипа, где не треба, и бесне даме и људи, дотле по болницама људи умиру без лекова и сретстава за лечење. Ја сам био у једној болници и видео сам, да немају ни ћебе да покрију болесника, већ су нашли чаршав и капут, па је са њиме сестра покрила болесника. Ја уђем унутра, и видим да један човек дрхти и запитам га: зашто дрхтиш? Он ми одговори: зима ми је, брате. Ја запитам управника болнице: зашто, господине, то немате? Он ми одговори: па не даду нам кредит. Па, брате, је ли то потребно, да је овде уред? У Нишу уред, у Скопљу уред, у Загребу уред и где год је веће место имамо уред са масом чиновника, који примају масне плате, а од тога не виде никакве хасне ни запатлије, ни радници, нити они други мученици. Њима се каже: имате те лекове да примите, па идите и умрите! Нека ми не замери господин Министар, хтео сам ово рећи, да он то проконтролише, па ако мисли да је умесно, нека поправи, а ако не, нека тера даље, па како буде.

Сад ћу да пређем, господо, на наше чиновнике. Могу да кажем, да један мали проценак чиновника живи како треба, а већина чиновника је прави мученик. Да пођемо од учитеља, од професора, и навише, који имају плате до две хиљаде динара па ћемо видети, да је то ужас, како ови људи живе. Човек мора просто да заплаче од јада, кад види супругу и децу једнога професора, да немају шта у кући да једу! Био сам очевидац код једнога професора, који има двоје деце и плаћа стан 1100 динара. Са огревом и осветљењем то му изађе на 1600 динара. Шта му остаје од две хиљаде динара за храну, одећу и обућу? Мора бити и комунист, мора бити и болшевик и све, јер гладан трбух не гледа и не пита, куда ће и како ће.

Ја нисам за то, да се чиновник мучи, али нисам ни за то да чиновник не ради. Наш чиновник се налази у великим тешкоћама и он је под великим утицајима и од њега се много тражи. По моме мишљењу не корумпирамо чиновнике ми, него они, који те чиновнике држе. Ми од њих тражимо и оно, што треба и што не треба. На пример да пођемо од среског начелника, и од судије, и од порезника које Влада просто нагони да буду несавесни и да чине зло народу. Влада може бити не мисли, али мисли неко, ко претставља Владу. Они траже, да срески начелник врши насиље, да незаконито кажњава, да порезник наплаћује и кад треба и кад не треба и да финанс ствара кривице и казне и кад треба и кад не треба.

Ја сам за то да се чиновништву, колико је то могуће, повиси плата, како би могло пристојно да живи, али исто тако да се чиновништво не корумпира и да се не баца на политику и да се преко њега не вршља и народ не доводи у неприлику. Ја нисам на страни, где сте ви, господо, ја говорим по својој савести и сматрам, да ћемо имати најбоље чиновнике онда, кад их пристојно платимо и учинимо све, да они савесно и поштено врше своју дужност одстрањујући их од политике и на овај начин онемогућимо свакој Влади да преко њих чини народу зло.

Хоћу да кажем, зашто сам узео у заштиту чиновнике. Баш ми је жао, што нема овде господина Министра просвете. Шта су скривили ти учитељи

и те јадне учитељице, да се пребацују са једног краја на други крај, да се једна учитељица у другом стању са ситном децом премешта из Црне Горе у Косовску Митровицу или из Косовске Митровице у Црну Гору. Помислите како ли је том учитељу и учитељици када своје четворо, петоро деце мора натоварити у корпе у којима се по планинским крајевима носе јагањци или друге потребе, па да са тако натовареном децом преваљују пут од 40 до 60 км. по снегу и леду! То није чинила ниједна Влада и ја протестујем против сваког Министра који чини оваква зла овим мученицима. Ја немам ни кћери, ни учитеља, нити кога чиновника, па да их браним, али хоћу да кажем, да су једино два министарства која ја поштујем и ценим, Министарство саобраћаја и Министарство војске. Код Министарства војске не може свако да вршља и баца једног човека кад и где хоће, него се зна његов стаж, две — три године, па се после премести, док, међутим, један учитељ и учитељица могу бити премештени седам пута. Тиме се чини грех према учитељима, учитељицама, према ономе народу, према деци и према самоме послу. (Један глас са деснице: Неће да раде, господине колега!) То није истина.

Све ово што говорим, то је корисно за Владу, да Влада из свега овога црпи поуку, као што је рекао господин Миливоје Перић, да црпи поуку од противника, све оно, што је њој корисно, па ће видети, да ми уопште поштеније говоримо, него што она сама мисли.

У Министарству саобраћаја може бити премештаја, али има књига за жалбе, па се узме и упише кривица чиновника, и зна се зашто је премештен. Код Министарства војске не може свако да премести једног човека. А шта бива у другим Министарствима? То је као пропелер, као ветрењача, а тиме се чини грех, тиме се бацају народне паре, тиме се руши онај ред, ствара се рђав преседан и зла крв у народу. (Глас са деснице: Како си ти прошао са кандидацијом у ранијим скупштинама?) Зато сам и почаствован за носиоца листе, целог округа онда, када су била три активна Министра, три активна команданта. Тамо сам тајним куглицама, опет понављам, против три Министра, у срезу пожешком и ариљском победио, што није био случај ни са једним мојим противником. Ако не верујете даћу Вам доказ о томе.

Ја сам за то да се обустави једном то бацање чиновника и да се они не муче. Мислим да ћете то и ви у своје време тражити, али ја верујем и сматрам да би и г. Претседник Милан Стојадиновић ово примио када би чуо да сам ја ово тражио. Сваки домаћин у кући воли да му буде најбоље, али пуно пута неки задругар наведе га на криву страну те учини погрешку. Верујем да г. Стојадиновић не би правио пертурбације јер од тога има само штете.

Малопре се Војко Чвркић, мој пријатељ, Министар пошта, јавио, па сам му рекао да ћу се осврнути мало и на његов ресор, задржавајући право, да му другом приликом целу песму отпевам, а сад ћу му отпевати само једну малу строфу. Пред нама стоји једна кућа која кошта сто и неколико милиона динара. Да је било памети она кућа, која не претставља ништа друго него један казамат, стаје толике паре, а можда ће и служити за казамат, триста би се школа у овој земљи од тога

новца могло подићи и милион деце школовати, међутим, толики новац је скрхан у ту зграду да би даме и господи имали салоне. То је раскош као оно када бесан човек ноћу лумпује и троши, а не зна да ли ће сутра имати да руча. Какве ми користи можемо од тога имати? Лако је магаре натоварити, али се не зна да ли ће магаре изнети. (Глас са деснице: Па то је за Министарство пошта!) Господо, ја сам се само мало пошалио, али да не буде као са оним магаретом кад је циганка викала, можеш и ову кладу натоварити, па можеш и ову, док магаре није липсало.

Господо, сада ћу да пређем на питање наших Среских судова. Учињен је велики грех тиме што су створени ови нови Срески судови. Ја знам да свако воли да у кући има оно што му треба, али они су направљени тако као шпилераји за забављање деце. Ја сам имао пуно случајева где сам видео да чиновници од доколице направе купе и играју са децом ораха. Господо, питам се ја како ће ти чиновници сутра да постану судије?

Наш народ је на овај начин доведен у искушење, јер кад он у близини села има Срески суд, адвокати га облећу са свих страна и у ствари тиме се чини само грех и расходи за државу и за народ. Држава на тај начин баца огромне паре и ја мислим када би и г. Претседник владе чуо ово што ћу сада рећи, признао би да је то Миленко паметно рекао. Ја бих на пример место тих среских судова дао среске болнице да рањени људи, болесне жене и деца не иду по 40 и 60 километара далеко, да себи траже лека. То би много корисније било. (Један глас са деснице: А шта ће бити са адвокатима?) За љубав два три адвоката не би се смело од мога предлога одустати! (Један глас са деснице: Срески судови су корисни за наше крајеве!) Да фабрицирају бирачке спискове и да наводе народ на парничење.

Нема пријатеља Ота Гавриловића овде да му кажем... (Ото Гавриловић: Ја сам овде!) Он је казао како све цвета. Ја знам, господо, да у овој земљи има толико фабрика свилених чарапа, рукавица па чак и ружа и лудера али, нема ни једна фабрика за плугове, тенкове, сикире, мотике и друге, народу потребне, алате.

Ја бих молио Краљевску владу да она лепо, пошто има Зеницу, створи једну велику фабрику, где ће да упосли 100, 200 па, и 300 хиљада радника, и у којој ће се израђивати аутомобили, тенкови, плугови и све друго што буде требало привреднику, а што увозимо са стране по скупе паре и са туђим сикирама лупамо себе по глави.

Моје је мишљење да би ово било корисно, а на Влади је да ово прими или да не прими.

Господо, сада ћу да пређем на картеле, на ову тугу и муку која дави наше пословне људе. Ми у нашој земљи имамо картела свега и свачега. Натерали су све што није у картелу да буде картелисано, па шта више и неке државне установе су у картелу. У картелу шећера су и државне фабрике шећера у Беољу и на Чукарици, али су те фабрике ипак прошле године показале извештан дефицит. Кад би могао Министар финансија, па и Министар трговине, да завире у њихове билансе, можда би могли и да нађу разлог тим дефицитима. Кад се зна, да приватне фабрике шећера у Ћуприји и Црвенки дају само својим директорима по неколико стотина хиљада динара хонорара, а да не говорим о њиховим тантијемама и дитификацијама, како то

онда да су наше државне фабрике показале дефицит, иако се шећер продаје по шест и седам динара скупље. Значи, да је ту алиш-вериш! (Смех и одобравање).

Да пређем сад на „Тату” и „Бату”, — можда ће се родити и нека „Мама” и „Сека”. Навалиле избеглице са свих страна, а чули сте за неке депое у Новом Саду, где се врши префабрицирање њених избеглица, па се онда шаљу у поједине вароши, а нарочито у Београд, да са својим капиталима задаве све ситне привреднике. Дођу људи са великим кривим носом, и пружају мрежу по нашој земљи као пауци, док нас не посисају. А сутра, кад буде затребало држави они ће као птице одлетети где треба и однети паре где треба. (Одобравање). „Тата” и „Бата”! Како нађоше тако лепа имена!? То вам је као оно кад је Турчин клао Србина, па га пита што си се уплашио, што кречиш, нећу ти ништа, а овамо му вадио гушу. Тако и ми са „Татом” и „Батом”. Притиснули Београд, па ће притиснути и све друге вароши у земљи. И колико неприлика има и Влада и сама држава ради тих великих фирми! Помислите, да оне подавише ове мале фирме. Док фирма „Тата” и „Бата” може да претставља само једног војника, можда ниједног, лотле у овим малим радњама, које они даве, има око 100.000 пословних људи у Београду. Тих 100.000 а са синовима бар 300.000 војника, браниће ову земљу кад буде требало да се она брани. Неће је бранити деца „Тате” и „Бате” већ деца тих задављених сиромаша, са голим трбухом и са канопом везаном пушком. (Пљескање).

Ја нисам за то, да се ма коме забрани рад, али да му се да колико треба и што је право. Кад је у Француској могао један вођа да уништи те велике хале, ради просперитета народа на тај начин, што је одредио да не раде два дана у недељи, како би и они мали мало угледали светлог Бога, зашто то не би могло бити и код нас? Код нас, међутим, све власти иду на руку, да један или два човека живе, а да сруше толике и толике грађане. Прођите кроз чаршију, упитајте људе у поверењу, па ћете чути, како су пропали. Кад то говорим, говорим то као човек који има осећаја.

Каже се: какву робу купиш, таква ти је памет. „Тата” продаје прштуту за 18 динара кило, међутим, зна се да кило свежег меса кошта 14 динара. Па не може он пролавати прштуту за 18 динара, када она кошта 24 и 26 динара! Али он пресно месо гурне мало у дим, па вам га прода, а ви се наједете, па после кажете отрово ме Марко, отрово ме Јанко. Сва роба, било платно или ма шта друго, све је то рђавог квалитета и зато га јевтино продаје, али зато убија онога здравог. (Милоје Рајаковић: Не зна Воја!) Зна Воја Ђорђевић. Кад би Воја возио кола, не би се ви претурили, него мој пријатељ Војко тера брзином 300 км. на сат, а овај Воја кочи, пипа на три километра!

Господо, јављам вам се по дужности и молим вас да идемо у корак, јер се тиче наше куће, да не будемо пакосни и не подмећемо један другоме ногу, него да чувамо сви ову кућу, јер је то заједничка наша кућа, иначе ће бити зло и за нас и за наше потомке.

Да пређем још на једну ствар. Стадно се помиње хрватско питање. Верујте браћо, ја сам увек казао да нема хрватског питања. То је као Рајак и његов брат или пак мој брат и ја. (Смех и одобравање). Хрватско питање правје футбалери, који

хоће да играју голмана, који хоће министарске фотеље, министарске аутомобиле, банске положаје, који хоће „финеса из небеса”. (Смех и одобравање). Знате шта је хрватски народ? Нису моје очи тако сличне, као што смо ми и Хрвати. Ми смо два близанца, рођени од једне мајке, један један сат пре другог. Ми један без другог не можемо. Исти обичаји. Нико се не може боље провеселити и ни са ким се не може боље поседети и попити него са Хрватом и Србином. Један исти говор. Исти добри другари. Ниједан народ нема те сличности, као што имамо ми са Хрватима. Ако седнете са Хрватом, после другог литра вина, ви ћете у разговору видети да никакве разлике међу нама нема. Док код других народа ако четворица седе за истим столом, сваки за себе пије и сваки за себе плаћа, ми и Хрвати кад заједно седимо, извадићемо последњу пару и братски поделити. То је једна душа, али шта ћете, тако вам је и у кући. Купите неком укућанину нешто, а тек се умеша неко чељаде, па каже: Трпиш њега, а он добио нови шешир, а ти носиш стари. (Смех). Тако и ми. Хрвати су исто што и ми, само не можемо да се отрезнимо и да идемо правим путем, већ допуштамо да три стотине Јевреја у Београду и три стотине Јевреја у Загребу праве на наш рачун добар хар и да живе од наше свађе, а ми се погађамо као Грци у хапсу.

А сад да вам кажем још нешто о Хрватима. Ја сам био у Скупштини и са Мачеком и са Пернаром и са другима, па их познајем добро. То би могао да ми посведочи и г. Спахо. Седели смо дуго и разговарали о свему. Ми би, господо, лако нашли солуцију са Хрватима да се нису умешала та проклета министарска кола и министарске фотеље. Требало би направити план да и Министри за свој положај полажу испит. За жандарма се траже неки услови, на пример да је из добре фамилије, а за министарски положај не траже се баш никакви услови. На министарски се положај долази на брзину како је ко вешт да га ухвати. Да није тога ми би брзо нашли солуцију и брзо би се са њима изгрлили и пољубили. У место разних шетњи наших политичара по возовима и у место њихових екскурзија, боље би било да се да могућности хрватском сељаку да дође у наше вароши и села, а наши да одлазе код њих, те да се тако упознају, жене, и приближавају једно другом. Међутим, сад се ова господа погађају преко наше главе. Туку се јетрве преко свекове. (*Сретен Кузељевић*: Да ли тако мисли и Миша Трифуновић као ти). Ти си, Срето, преварио Мишу!

Potprednik Franjo Markić: Gospodine govorniče, molim Vas da završite svoj govor pošto treba i drugi da govore.

Миленко Глишић (наставља): Сад ћу да завршим, само још мало да говорим. (*Милоје Рајковић*: Видиш, потпредседник г. Франја је Хрват па ти не да да говориш!)

Хоћу да говорим о томе шта треба учинити да се утишају ране које осећа овај народ. Ја разумем да је сваком домаћину најтеже изаћи на крај у својој кући, а камо ли Претседнику владе. Али треба рећи искрено шта се мисли, па се онда можемо надати да ће бити добро.

Ми у земљи имали смо вазда незгода. Сећате ли се онога кобнога момента, кад смо почели да радимо на Конкордату? Какве смо све пертурба-

ције тада доживели? Ја сам говорио да тај Конкордат не би требало у ономе моменту износити. Али он је изнет и направљено је триста чуда. Влада и данас неће да призна, али у души се каје за тај кермез. Али свеједно, свака глава има своје грешке. Сваки човек у својој кући може да погрешити, па је тако и Влада учинила грешку али нека не прави више грешке. Нама ништа не треба бирање Патријарха. Ми имамо много прече ствари у држави да радимо. Конкордат је прошао био кроз руке Пашића и Драшковића, и да је био добар они би га примили. Поп Корошец је рекао, да магаре не иде двапут на лед. (*Војислав Лазич*: Отишао је Конкордат па нека иде са њим и Влада!)

Говори се да ћемо бирати Патријарха. Кад би мене слушао Претседник владе, ја бих му рекао да се он више не петља у ту ствар и да треба да остави ту ствар да се мало смири. Јер, падне човек са крушке па се одмори. Али од овог Конкордата тешко се можемо одморити. А Влада је тучена у ветрењачу: ала фрле, ала фрле, — док точак не одлети.

Сад, ви другови, како хоћете. Ја сам сматрао да треба унети и мало хумора, да треба мало окрепити душе, да нам није пламено срце, јер пламено срце упали и кућу, јер што је брзо то је кусо, па Влада не треба да ради сасвим брзо, јер је боље да спроведе мање стари полако, али у корист и себе и државе. (*Министар пошта, телеграфа и телефона Војко Чвркић*: А шта каже на то г. Воја Ђорђевић?) Ти брзо возиш, а овај Воја — (показује на Министра г. Војислава Ђорђевића) — лепо вози и неће се он никад преварити; никад он не држи паре у једном џепу, него држи и у једном и у другом. А ти се, Војко, чувај да не исклизнеш из колосека. (Смех).

Када би сад било овде разума, ја бих захтевао да се овај талас угаси. Ја бих га локализовао, и да сам на месту Владе ја сад не бих ништа предузимао за избор Патријарха. Нека мирно они воде борбу, нека иде сваки са својим друштвом, јер ако се и даље иде брзо, могу доћи још веће незгоде, — ја вам ово говорим као друг. Ја бар за годину или две дана не бих вршио избор Патријарха, него бих оставио нека иде све својим током. Конкордат је учинио једно велико зло, позавадио је цео народ, другове овде и пријатеље, и нанео је велику несрећу Влади. Ако се сад буде бирао Патријарх, па се не буде потрефило како треба, знајте да ћемо имати један велики удар, који се никада неће угасити. Јер ово са Конкордатом је и могло да прође, али један човек може да живи 20 и 30 година, — преко њега ће се бити битка и трајаће ово, межда, још дуго. (*Сретен Кузељевић*: А ја сам теби опростио кад си ми говорио да сам узео паре!) нисам ти ја то рекао... (*Министар социјалне политике и народног здравља Драгиша Цветковић*: То је политика!) Јесте, политика.

Ја бих препоручио Влади да се мане кермеса и валцера, да мало утиша брод, нека види одакле ветар дува, јер су неколико говорника из опозиције лепо рекли Влади, а верујем, да то и ја и сви учинимо да је упозоримо, да лаганим ходом иде, да не трчи много, јер ће се сапести и пасти. (*Сретен Кузељевић*: Кажите то Министрима а не нама!) Они су чули. Ја мислим, ако хоће братски, да ће они то рећи на надлежном месту где треба, а ја сам дужан да кажем. То је оно што је рекао

један мој пријатељ: „Ја сам дужан пушку напуни-ти, а ако она не упали, ја не одговарам”. То је њихова ствар. Ја дакле то питање избора Патријарха не бих сад покренуо.

Нека попови и калуђери мирно спавају.

А сад да оставимо Конкордат. Ја мислим да сам ја од своје стране дао колико сам могао дати.

Хоћу да вас замолим још само за једну ствар. Ми смо имали овде много разговора. Говорили су научни људи, говорили су адвокати и инжињери, говорили су људи из свију струка, говорили су људи из народа, и школовани и нешколовани, сви смо ми у најбољој намери све учинили што смо могли. Сматрам, господо, да поред свих говора треба да буде мерила, и ја мислим, да ће ме г. Претседник и упитати, јер ја верујем у његово центлменство, да му кажем неке ствари, које ће он примити и рећи вама: Миленко је имао право јер је ово кућа свих нас и сви ми одговарамо и треба да радимо добро да би било добро народу.

Хоћу да кажем као и г. Перић, кога ја поштујем, јер је човек научен, да треба увек да окрене-мо једно ухо народу, јер ми знамо ко год је водио битку са народом, он је ту битку изгубио и ја не бих никоме рекао да се бори са народом, него нека Влада, нека министри који хоће брзину мало уоче.

Сад ћу само да кажем још једну ствар па ћу завршити. Прелазим, господо, на наше пријатеље изван земље. Ми, господо, знамо како смо и на који начин стекли ову кућу коју данас имамо, овај букет, ову ружу. Ми знамо да за добар штоф треба и добрих кројача, нама требају добри министри, па ће бити све добро. Ми смо имали среће да имамо за пријатеље Енглеze, Француze и Американце, а имали смо и мајку Русију и ми смо њиховом помоћи савили своје гнездо, створили смо га заједно са Французима, Енглеzима и Русима на Кајмакчалану и та кућа је постала заједничка, наша држава. Ми смо заједно крв проливали зато не би требало да се од те политике одвајамо. Са свима треба да смо у загрљају, али никако се не треба одвајати од оног жиранта који је најсигурнији, јер тако цео наш народ мисли. Ја никад не бих променио таптуze за наполеоне, никад се не бих одрекао Француза и Енглеза и тражио неке друге пријатеље. Сматрао сам за дужност да ово кажем и рачунам на брата Воју, да ће то саопштити г. Претседнику. (Министар без портфеља Војислав Ђорђевић: А шта ћемо са извозом?) Лако ћемо са извозом. Ја сам зато да ми одржавамо добро пријатељство са свима комшијама, али да не напустимо старе пријатеље, јер то је наша душа. Ја вас молим, господо, да ме извините што сам вас мало више задржао, али сам сматрао да је моја дужност да изнесем оно, што мислим да и сви осећате. (Бурно одобравање и плескање).

Potpretsednik Franjo Markić: Reč ima g. Marko Ružičić.

Марко Ружичић: Господо народни посланици, после велике буре и ветрометине на политичко-националном пољу наше отаџбине, благодарећи високој свести нашега народа — његовом здравом разуму и духовној проицљивости, као и самом поверењу које има у срцу и души према данашњој Краљевској влади, ево дочекасмо у миру претрес и овога буџета, који је изнет пред Народну скупштину на решавање и одобрење,

Како се је приликом ове начелне дебате о буџету мало или нимало говорило о самоме буџету већ само о људима — управо о Влади, која тај буџет износи и овога пута као и о њеној политичкој делатности, непобитан је доказ да се о самоме буџету, његовом састављању и спровођењу у живот мало има шта рећи, тим пре, што готово читав народ Краљевине Југославије има опромно поверење у савестан, користан и поштен рад Владе др. Милана Стојадиновића. Данашње финансијске и привредне мере Владе др. Милана Стојадиновића већ су дале сјајне резултате. Очевидно је и сваком грађанину Краљевине Југославије и тако јасно, да се привредне прилике из дана у дан поправљају, и узимају такве размере на пољу државног и народног живота, што може само да нас радује и весели. Резултати из прошле 1936 и 1937 буџетске године, за које су такође први пут после дугог низа година завршни рачуни са новим предлогом буџета поднети Народној скупштини, не само да су у пуној мери оправдали тај оптимизам, него су чак далеко премашили и ова предвиђања и очекивања. Вишак државних прихода над расходима у суми преко 512.8 милиона динара у тој буџетској години, довољно јасно показује и убеђује, да смо срећно једном за свагда изашли из финансиске учмалости, из кризе и дефицита који су нашу земљу, државни и народни живот толико угушили и спутавали, и да смо на сигурном путу снажног и здравог напретка. Колико је наша земља за ово кратко време отада је на њеној управи Влада др. Милана Стојадиновића напредовала у свим правцима нашег народног живота, а нарочито у финансиском и привредном, најбоље се види из тога, што је постигута равнотежа у новом буџету и поред увећања расхода без икаквог прибегавања новим дажбинама и повим теретима на пореске обавезнике. Нови предлог буџета само је потврда непобитних чињеница, које народ из дана у дан све боље и боље увиђа да се наша земља под данашњом Владом др. Стојадиновића налази на сигурном путу благостања и напретка у свима правцима државног и народног живота. Способност у вођењу како државне и народне тако и наше финансиске политике др. Стојадиновића, мислим и чврсто сам убеђен, да нема никога, како у Парламенту, тако и изван њега, да искрено не поздравља и да се у души радује, што се у најтежим данима послератнога живота нашао такав човек, да спасе и изведе наше финансије из очигледне катастрофе и да доведе до таквога стања, да данас можемо слободно и весело гледати у будућност. Привредно-економско и финансиско подизање наше земље осећа цео народ. Узалудне су сузе и приговори и сва бусања у прса господе са левице и њихова напрезања да докажу, како Влада др. Милана Стојадиновића води тобож катастрофалну политику по земљу и народ и како би је једино они могли спасти. Да сачува Бог земљу и народ таквих спасилаца! Имали смо их доста и сувише би било и за сам народ искушења, када би опет био у тој и таквој ситуацији, да га они спасавају. Др. Стојадиновић води здраву спасоносну политику, која може служити на част целом Југословенском народу. А ко од господе са левице види у њој по себе катастрофу није крив др. Стојадиновић и његова политика, него су криви они сами, што

су својом политиком и својим радом сами себе онемогућили и онемогућавају из дана у дан за ма какав озбиљан подухват у народу.

Господо народни посланици, као претставник села и сељака бићу слободан изнети све користи, које је наше село од Владе г. др. Милана Стојадиновића добило и које добија из дана у дан. Учинио бих грех ако не бих унапред, бар у кратким потезима, изнео слику живота села и сељака пре 5 маја, управо пре доласка на власт др. Милана Стојадиновића и то баш за време владе ЈНС т. ј. господе са левеце, која се толико бусају у прса, што наш сељак пропада. Ја сам као свештеник провео 15 година у раду и својој дужности у селу, учествујући са нашим сељацима у радости и жалости, носећи са њима све недаће тогадањег његовог горког и тешког живота. Та слика је неопходно потребна, баш ради саме илустрације односно упоређења са данашњицом, а која ће веродостојно најлепше дати свој непобитан суд о животу села и сељака пре Владе др. Милана Стојадиновића, као и садашњег њиховог стања.

Господо, у селу је тада било неподношљиво и очајно. Мислим да је био последњи минут, када је се морало стање из основа изменити. Дотадање владе, не само да нису озбиљно посветиле пажњу селу и сељаку, његовим животним потребама, већ су чак шта више гледали на тог нашег сељака, као на робље, које има само да ради и тегли, а од свога рада да не види никакве користи, док су господа, која су управљала судбином ове земље на све стране расипала тај муком стечени народни новац. Јаукао је и газда и сиромаш, занатлија и трговац, кафџија и радник. На све стране пустош, безакоње, терор. Народ гладан, го, бос, упире своје очајне погледе на највише факторе у земљи, е да ли би ма са које стране дошао спас. Цена његових производа је очајна. — Најбољи пар волова 1.500 до 2.000 динара, метар жита седамдесет до сто динара и т. д. и т. д.

За порезу, дугове и остале прирезе и трошкове све се је продавало. Сећам се једне слике, господо народни посланици, тужне слике, која баца страшну сенку на тадање управљаче. Један сељак из мога краја отерао је у Шабац на пијацу око 10 комада прасади на продају, продао је с једно на друго по 18 динара а док је платио билете, преносну, општинску и бановинску таксу њему је за свако прасе остало по 3 динара, што значи, када се ту урачуна његов труд, дангуба и трошкови не излази ли, господо, да је он, не само што није ништа зарадио, већ изгубио. Тако је било са сваким његовим продуктом и радом. Сиромаш нема рачуна да ради за 5 динара код газде, пошто су тадање наднице износиле толико, јер треба хранити жену са ситном децом, — а газда нема рачуна да му плати више јер своје производе даје у бесцење и онда је дошло дотле, да је настало пауперисање широке сељачке масе која је киптела срцбом и незадовољством не само противу Владе и њених сарадника него и противу самог Бога и ако није ништа за то крив.

А како је данас, господо народни посланици, у нашем селу? Пар волова иде на 4—6—8.000 динара; метар жита на 160—170—180 динара; а о ситној стоци да и не говоримо. Укратко речено, данас је са те стране само у погледу цена наш

сељак прогледао очима и оспособио се за борбу до бољих и срећнијих дана. Даље, за време управе Ј.Н.С. државни порез и остале самоуправне дажбине наплаћивале су се егзекутивним путем немилосрдно. Трошкови око наплате пореза такви су били, да се сам народ питао, шта је ово?! Где смо и шта се са нама ради?! Опет ради илустрације један пример: једном моме парохијану порески егзекутори са општинском влашћу отерали су неколико оваца и прасади за дужну порезу. Док су се наплатили ти порески чиновници са момцима који су стоку отерали, тај је сељак од 200 динара дужне порезе дао свега 50 док му је 150 динара узето за трошкове. Даље, претседник једне општине, поред својих чланова и пореских егзекутора, дао се и он у потеру за прикупљање пореза иако народ ни хлеба нема. Том приликом напало је сиромашног ратника и последње говече му је отерао у општину, ради продаје, и када бедни сељак стаје на пут и преклиње и моли, да га не упропасти коначно, он га лупа штапом по глави, пребија му руку, те тако поред одузете стоке, доставља га суду ради казне за противстајање власти. Даље, посланик Ј.Н.С. држи збор у једној кафани а преко пута, пред општинском зградом, створила се туча, у којој, поред општинских власти и пореских егзекутора учествују и сељаци, да им се не прода и последње бравче што га имају. У том моменту један сељак вади нож и коље своје бравче пред општинском зградом око којег закланог наступа једна отимачина. Таква је, господо народни посланици, била наплата порезе у нашем селу до Владе др. Милана Стојадиновића а данас, не само што је селу и сељаку пореза смањена са 33% већ је Краљевска влада чак шта више прекинула сваку егзекутивну наплату и народ сам свестан своје дужности према Отаџбини доноси и продаје пореским властима.

А шта тек да кажемо о наплати дуга, о банкарима и зеленашима, који су народ пљачкали до голе коже, уз помоћ власти и самог закона? Буд је све јевтино и даје сељак своје производе у бесцење, на другој страни видите, господо народни посланици, јуриш банкара и зеленаша на дужног сељака, измученог под теретом јавних дажбина, да га још више дотуку и умртве, те да би на њиховим гробовима подигли себи палате.

Интерес 30% — 60% — 100% убијао је и последњу наду мучном сељаку, да ће се икада спасити. Трошкови око забрана, како судских, тако и приватних, чување и одузимање сељачке имовине, регулисање и давање нових меница, плаћање опомена, све то скупа изазивало је опасност да једнога дана не изда тог сељака стрпљење и да се он сам не обрачуна са својим повериоцима на начин, како он за сходно нађе.

Ја сам се једном приликом нашао на збору дужника у Шапцу и могу рећи, да само захваљујући мојој интервенцији није дошло до страшне освете сељака свим банкарима и банкама у Шапцу. И сада, када је и то питање данашња Краљевска влада регулисала и спасла од очигледне пропасти село и сељака — сељак јој је неизмерно захвалан. — И немојте мислити, господо народни посланици, да ће свесни југословенски сељак забравити и олако прећи преко тога, па ма како та господа из опозиције агитовала и заваравала га својим празним обећањима. Југословенски сељак је много искусио и имао је прилике да их све

на делу види, те према томе Влада др. Милана Стојадиновића и Југословенска радикална заједница има само да продужи свој плононосан и обилан рад на добро целога нашег народа. Такво је стање, господо народни посланици, данас у селу. Сељак је данас у кудикамо бољем положају него што је био у време владавине господе са левице, односно Ј.Н.С. те према томе узалудне су сузе, да не кажем крокодилске, што се сада лију тобож за добро села и сељака. Наш сељак још моли Краљевску владу да смањи цене монополским артиклима и то: дувану, гасу, шећеру, соли, јер је то још та животна потреба његова ради потпуног оздрављења. Наш сељачки сталеж има неограничено поверење у Владу др. Милана Стојадиновића, те се нада, да ће она посветити му и даље сву ону пажњу као најмногобројнијем сталежу у земљи, а наш Југословенски сељак свестан своје снаге и моћи знаће и умеће, када дође тај дан, стати као војник под заставу Југословенске радикалне заједнице за одбрану своје слободе и својих права. Поред пажње коју је Краљевска влада поклонила селу и сељаку, она се заузела свим силама да поправи стање нашег радника. Социјална реформа изведена од стране Краљевске владе на корист радничког сталежа у нашој земљи може послужити многим земљама за пример. Признање од највеће институције — Међународног Бироа рада у Женеви — мислим, господо народни посланици, да наши радници у земљи могу бити поносни, што је Краљевска влада све учинила што до ње стоји, тако да је и раднички сталеж осетио побољшање свога тешког живота за чим је годинама вапијао. То признање изречено од највеће институције: о спровођењу у дело најважнијих одредаба нашег социјалног законодавства као доношење Уредбе о минималним надницама, о осигурању радника у случајевима изнемоглости, старости и смрти и о пензионом осигурању приватних намештеника мислим, господо, да је све то за иссле паметног човека, који уме да мисли, једно велико дело, што може служити на част данашњој Краљевској влади др. Милана Стојадиновића.

А шта да кажемо, господо народни посланици, за труд Краљевске владе на снажењу и подизању нашега народа, на искоришћавању наших природних блага и стварање наше националне индустрије? Ту је др. Стојадиновић створио потпуну револуцију и из основа изменио оно стање, које смо затекли долазећи на управу ове земље. Близу 100 милиона нашег новца давано је до сада годишње за уље иностранству, данас та сума остаје у нашој земљи, јер се то уље производи у нашој земљи. Близу 100 милиона даваних за бакарне прерађевине, услед подизања рафинерија у Бору, остају у нашој земљи; близу 100 милиона даваних иностранству за алуминијум, изградњом индустрије у Лозовцу, код Шибеника, остају у нашој земљи; а с обзиром на огромне количине боксита у нашој земљи као и на велике поруцбине из иностранства ми ћемо постати лиферанти алуминијума страним државама. И ако смо сточарска земља, ми смо годинама и годинама давали свога рођеног новца по 300 милиона за вуну; и Влада др. Милана Стојадиновића је та прва која је после рата унела у буџет довољно кредита, да селекцијом побољша наше сточарство и произведе у земљи вуну потребну нашој привреди. Исто тако, због велике потребе у погледу металургиске индустрије, ми

смо из године у годину према све већој и јачој потреби постајали све сиромашнији јер смо давали преко пола милијарде динара годишње иностранству, док смо своје сировине за ту металургију давали у бесцење, те смо у тим разликама цена губили сваке године стотине и стотине милијона нашега новца.

Доласком на управу земље Влада др. Стојадиновића и са том по народу штетном и посве убитачном праксом кида се и тај проблем решава на најрадикалнији начин.

Подизањем тешке индустрије у Зеници ми ћемо и ове године те своје стотине и стотине милиона задржати у својој земљи и стварати благостање нашега народа. Ја бих господу са левице, све те критичаре рада Краљевске владе најлепше замолио, да оду до Зенице и виде оно што је влада др. Стојадиновића урадила за ово своје кратко време, а бићу срећан, ако они изнесу бар нешто шта су створили за време своје владавине. Тамо где је за њихово време тј. за време управљања ранијих режима растао коров, где су се сунчале змије и гуштери, тамо се сада подижу величанствена постројења са крововима који износе преко 2 хектара површине. У најкраће време, то је моје уверење и свих мојих другова са деснице, ми ћемо добијати најбољи челик свих профила и свих димензија. Величанствено славље нашега народа у Босни приликом освећења и пуштања у рад наше прве железаре, испуњавају нас надом као и све грађане Краљевине Југославије, да ће Краљевска влада др. Милана Стојадиновића продужити рад свом снагом не обзирући се ни лево ни десно, како би сва блага која имамо у нашим рудницама искористили до максимума, за срећу и благостање целога народа. Исто тако за памук и памучне прерађевине наша земља је давала годишње око милијарду динара. Влада др. Милана Стојадиновића, обратила је овоме питању велику пажњу, те је још у 1936 години донела Уредбу о ценама памуку, којом се осигурава рентабилитет памука. Отуда се и код нас из дана у дан повећава број хектара засејаних памуком. Ми у томе погледу идемо брзим темпом и кратко време ће бити, када ћемо имати довољну количину памука за подмирење свих потреба а та ће милијарда увек остајати у нашој земљи и стварати срећу и благостање нашем народу.

Господо народни посланици, жалим што ми је немогуће овде све изнети, оно што је Краљевска влада радила и урадила, и што је предузела да уради али ипак само ћу напоменути, макар и летимично обилан програм јавних радова, и целокупну њену делатност у том погледу, које Краљевска влада изводи на територији наше Краљевине. Стотине и стотине милиона даје се на изградњу разноврсних објеката; стотине и стотине милиона наше домаће радништво узима за свој напоран рад, тако да не мора да иде у иностранство ради тражења коре насушнога хлеба. Краљевска влада је једну милијарду и до данас инвестирала за јавне радове, а према скорашњој изјави Господина Министра грађевина Краљевска ће влада у најскорије време инвестирати још око пола милијарде динара зашто је Господин Министар финансија нашао довољна покрића, без да оптерети наш овогодишњи буџет. Подизање путева, модерних, интернационалних послужиле како туризму

и привреди у нашој држави, тако и сувоземним везама са суседним Краљевинама. Краљевска је влада већ добрим делом изградила исто тако, у вези са овим путевима, и многе грађевинске објекте, који нам могу послужити као понос данашње наше техничке делатности. Напоредо са изградњом државних путева подижу се исто тако и самоуправни путеви, што све скупа чини једну целину, која ће несумњиво користити нашем народу.

Господин Министар саобраћаја у ранијим својим говорима изложио нам је да ће Краљевска влада предузети изградњу важних железничких пруга у нашој земљи. До данас, под овом Краљевском владом изграђено је више стотина километара нормалне пруге, а уверени смо да ће у скорој будућности и остатак неподигнутих пруга и потребних бити изграђен и пуштен у саобраћај. Овим текovinaма морамо признати да Краљевска влада помаже нашу привреду, трговину, занатство и благостање нашега народа подиже много више но што су то чиниле раније Краљевске владе. Ми знамо да се у прошлости, иако су све ове потребе и тада постојале, није могло наћи новчане могућности, да се изврше ови значајни радови. Данашња Краљевска влада благодарећи мудрог вођењу од стране њенога Претседника нашла је довољно новчаних средстава да све то уради без да је направила и један инострани зајам.

Ето, господо народни посланици, како ради Влада др. Милана Стојадиновића, ето тако она спроводи политику народног благостања, те ће узалудне бити све говоранице господе са левеце како ЈНС тако и УО јер су потпуно лишене сваког основа.

Шта би још Краљевска влада радила, да није било којекаквих сметњи и потреса и то ствараних баш од оних људи, који су до јуче седели на управи ове земље а који народу и држави нису ништа дали. Отуда ови њихови напади нису ништа друго до очајни крици за изгубљеном влашћу, која се svakим даном све даље и даље од њих измиче, а већ о народу да и не говоримо, пошто је он већ одавно од њих дигао руке. Не мисле ваљда господи са левеце да народ не види рад Краљевске владе, да не осећа благодети њенога рада а ако то мисле, љуто се варају, јер свесни југословенски народ, после толико тешких и по народ судбоносних дана, знаће и умеће својој судбини бити кочач и неће дозволити да се са његовим интересима проигравају они, од којих је на својим леђима претрпео више зла него што је могао поднети.

Господо народни посланици, сада када се прашина и вештачки створена узбуна у народу стишала; када је здрав разум, логика и мудрост победила, када су се мутни облаци разишли срећом не остављајући за собом пустош и згариште на народном телу, дозволите ми, да хладно и прибрано речем неколико речи о споразуму између католичке цркве и наше државе, као и о моме случају који ме је задесио због свога датог гласа у овом Парламенту. Не улазећи у суштину споразума и не дотичући се његових добрих и рђавих страна, жеља ми је, не да себе правдам за свој глас дат у овоме Дому, већ да објективно изнесем пред целу Народну скупштину, пред целу Југословенску јавност мој случај где сам од стране црквених судова српске православне цркве лишен свештеничког чина, а чи по моме скромном мишљењу без

икакве своје кривице. Сада када већ имамо јасну ситуацију, — где је без сумње на крају крајева победила добра воља како Архијереја Српске православне цркве, тако и Краљевске владе, — објављена је декларација Светог Архијерејског сабора. Јасан је доказ да Српска православна црква не жели да сарађује са наметнутим опозиционим странкама нити пак са људима, који су јој се приближили приликом борбе, тобож да је одбране, већ да би је и даље гурали у буру и борбу, која не одговара њеним великим идејама и Христовим начелима. Свети Архијерејски сабор заједнички са Краљевском владом умео је уздићи се изнад свих ових политичких трвења и изабрао један спасоносни пут по цркву и државу, а то је пут измирења, од кога ће несумњиво имати велике користи цео југословенски народ. Ипак, господо, ја ћу у кратким цртама изнети пред целом Народном скупштином свој случај где сам као народни посланик, вршећи своју дужност по чистом разуму и чистој својој савести а по своме најбољем политичком убеђењу, искусио драконску казну, којом се кажњавају злочинци и преступници најтеже врсте.

Нисам могао ни замислити, да се у овом узвишеном Дому не сме дати свој глас по свом политичком убеђењу, а по вољи и захтеву својих бирача. Нисам могао веровати, да ово законодавно тело Краљевине Југославије, које земљи и народу ствара и даје законе, може бити изложено и оваквим казнама за своје гласање у Народној скупштини, где треба и мора да се чује реч слободе, реч истине, реч правде, у противном и само његово постојање било би излишно.

Петнајест година проведених у свештеничкој служби, служећи искрено и предано Богу и своме народу, не само што нисам био никада тужен и осуђиван, већ сам у својој истинској служби био у свему примеран и исправан службеник цркве Христове, искрен родољуб своје отаџбине. Својој православној пастви, као и својим претпостављеним увек сам био одан и речју и делом због чега сам био цењен и уважаван па и одликован од својих црквених старешина још 1929 године. Још више сам одликован од народа своје парохије и свога среза и то највишом почашћу, која се човеку може дати, а то је поверење, да га у овом високом Дому заступам. А после свих ових почести и одликовања долази оно што је најжалосније у нашој новијој политичкој историји, што збуњује све одане синове Краљевине Југославије, сва честита чеда цркве Христове, долази притисак на вољу народну, притисак на здраву свест нашега народа, притисак на здрав разум и на народне слободе. Само зато, што сам био веран тумач мисли и осећаја грађана свога среза, и што сам дао свој глас за законски предлог, односно споразум између наше државе и католичке цркве, кажњен сам најтежом казном: лишењем свештеничког чина, којом се кажњавају злочинци за најпрљавија дела као убиство, блуд, крађу итд. Ова тешка казна, господо народни посланици, у толико је тежа, кад долази од људи који су својим положајем и дужношћу позвани да служе миру и љубави, да стварају споразуме са свима народима и свима црквама, са свима људима у Господу, који су узели Христову науку и Христа, као истину, пут и живот. И, господо, док сам ја за свој глас, из

кога резултира братски споразум православних и католика у нашој заједничкој држави, кажњен овако тешком казном, какву тек казну заслужују они, који су сејали и још увек сеју раздор и мржњу међу једнокрвном браћом. Да су овако поступали Христос и његови апостоли и сви пионири велике Христове цркве према својим најбољим, честитим и искреним члановима, и данас би у свету владало безверје и незнабожтво. Никада Христова црква није никога гонила, већ од постанка била гоњена, никога није одбацивала ни ударала на своје верне синове већ је увек, задојена великом Христовом љубављу, примала и прима раширених руку све синове Оца Небесног. У томе је била њена величина и њен сјај, у томе је њена снага и њена вечност.

А због чега сам и зашто кажњен, и на основу којих законских прописа, господо народни посланици, дозволите ми да у кратко изнесем на видело, а Ви који стварате законе лако ћете схватити да ли та пресуда има ма каквог законског ослоња у постојећим законима ове земље.

1) Ставља ми се на терет, што сам на дан 20 јула пр. године одржао свој говор у Народној скупштини у корист предложеног пројекта споразума између наше државе и Католичке цркве. Мој говор у Народној скупштини потпуно је јасан и ја поново тврдим, да у њему не само што није нанета увреда Српској православној цркви, већ сам једино изнео своје жаљење, што је се до таквог стања дошло, где је могло доћи у питање и само јединство нашега народа. Ни сама помисао није ми била, да Свету православну цркву оптужујем, као: „деструктивну и антидржавну“, већ једино искрено жаљење, што би такав став могао имати недогледних последица — врло тешких — баш и по саму Свету православну цркву. Из речи цитираних у пресуди Црквених судова, а извађених из мога говора, јасно се види, да ја „нисам ни онда веровао, као што ни сада не верујем да је сва она борба и паклена вика, сви они лажни гласови и страховите неистине, како у писаним плакатима, тако и у живој речи на рачун Краљевске владе и њених претставника, као и на рачун Краљевских Намесника, дело Српске православне цркве, већ напротив...“ верујем и чврсто сам убеђен, да јој је то подметнуто, набачено од кога, нека га Бог пита, само знам, да није истинитих родољуба ове земље. Свима је јасно и добро познато, да су, поред целокупне опозиције, како у Парламенту тако и ван Парламента, и сви разорни елементи у овој нашој лепој земљи, који не желе добра ни земљи ни православној цркви хтели искористити такав став Свете православне цркве и да нису бирали сретства пут и начин, да тобож под видом и окриљем православне цркве пуштају у народ летке такве садржине, где се отворено позива народ на буну, револуцију и крв, као тобож, да их црква позива да спасавају веру, Српство и нацију....

Колико је ово било штетно и шта се све могло створити у земљи са овим и оваквим радом — пример Шпанија —, мислим, да је јасно за све родољубе ове земље а убеђен сам, да је то најмање желела и жели Српска православна црква. У колико је међу таквим и било пастира цркве Христове, који су такође дизали глас и ширили летке такве садржине, позивали отворено народ

на буну, то остављам надлежним црквеним властима, да кажу свој суд, а ја ћу овде изнети само један случај таквога рада, штетнога и по цркву и државу, а који се огледа у дочеку Његовог Преосвештенства Господина Симеуна у Шапцу. Поред осталих говорника, који су у Светој храму напали Краљевску владу, иако иста ужива поверење, како Круне, тако и народних посланика, протурали су се летци такве садржине, пред којима су се грозили сви честити Срби и припадници православља. У колико је оваквих примера било они су сматрам за највећу осуду, како од стране црквених власти, тако и од стране државне управе. Према свему горе наведеном мој говор само је био израз жаљења и тешког бола, што се све то данас одиграва у нашој слободној земљи и то све на рачун Свете православне цркве, која и данас, као и у прошлости треба и мора да буде жижка национализма и чувар државног и народног јединства. Због свега овога несумњиво отпада навод, да сам себи својим говором створио кривицу из чл. 208 тач. 1 и 4 Црквеног Устава, која се казни по чл. 210 тач. 10 истог Устава, а који гласи:

„Прво: преступи противу вере и учења цркве, као и црквеног поретка, и четврто: увреде и клевете када наноси једно свештено лице другом свештеном лицу“. Пошто се та казна и изриче само због преступа против вере и учења цркве, али, како ја нисам у своме говору у Парламенту учинио никакав преступ против своје вере, нити пак противу учења своје цркве т. ј. нисам ширио безбожништво и скрнављео Хришћанске светиње нисам порицао и извртао догме Св. православне цркве, нити сам пак лажно тумачио каноне, као и Св. Писмо, то налазим, да се нисам огрешио ни о веру ни о учење наше цркве, већ шта више био сам руковођен Христовом љубављу попут речи највећег стуба Хришћанства, Св. Апостола Павла: „Братском љубављу будите један према другоме љубезни. Чашћу један другог притеците“.

2) Суђен сам и осуђен, што сам на дан 23 јула гласао за предложени споразум, противно одлуци Св. Архијерејског сабора и ако ми је иста одлука преко поште саопштена. И ако по члану 74 Устава Краљевине Југославије: „Сенатор, односно народни посланик не одговара за глас, који је дао као члан Сената односно Народне скупштине,“ који се пропис односи и на мене, ја ипак сматрам за потребно да објасним, шта ме је руководило, да гласам за поднети законски предлог. Као претставник народа, дошао сам у Народну скупштину поверењем својих бирача према којима сам у обавези да радим онако како налажу интереси Краља и Отаџбине, тим самим и њихови, како у економско-привредном и социјалном, тако и у политичком погледу. Рад Краљевске владе др. Милана Стојадиновића дао је позитивне резултате на свима пољима нашег државног и народног живота, чиме је користио и користи и народу и Српској православној цркви. Економско и привредно подизање народа, мир и ред у земљи, обезбеђење граница од спољних непријатеља служе као доказ да Краљевска влада има једну једину жељу послужити Краљу и Отаџбини. Вера у људе, који стоје на челу државне управе, као и вера у солидарност са скупштинском већином, коју чине у великом броју посланици православне вероисповести, који искрено и предано служе

цркви и народу руководила је и мене, да будем с њима и предано послужимо духовном и народном јединству нашега народа, а самим тим и Српској православној цркви. Заклетва дата Богу у Парламенту, да ћу у своме раду, као народни посланик радити по својој савести и здравом разуму онако, како налажу интереси владе и Отаџбине за мене је највећа светиња исто онако, као заклетва Богу да ћу као свештеник вршити своју свештеничку службу онако, како то прописују каноци и закон Српске православне цркве. Да не би био кривоклетник и издајница своје Отаџбине и свога Краља, ја сам по својој чистој савести и личном убеђењу гласао за предлог Краљевске владе. Милиони палих синова Свете православне цркве за наше национално и државно јединство императивно су ми налагали, да чувам њихово дело — Отаџбину изнад свега — Југославију. Према томе не само што нисам створио себи кривицу датим гласом својим у Народној скупштини, већ на против извршио сам своју дужност и одужио се савести и положеној заклетви. На супрот овоме Црквени судови Српске православне цркве не само што су се огрешили о земаљски Устав, него и о Устав Српске православне цркве чл. 212, који гласи: „Нико се не може казнити ни једном црквеном казном без претходног саслушања његовог”, а ја међутим уопште нисам саслушан.

3) Суђен сам и осуђен, што нисам сажаљевао нити у болести посећивао свога Архиепископа, који је невино страдао приликом ношења литије у Београду. Ја сам и тим поводом изразио своје жаљење због догађаја, који су се одиграли усред православног Београда. А што нисам посетио свога Епископа разлози су следећи: „Из личног искуства, из разговора са г. Епископом и његовом ближом околином, знао сам да г. Епископ не симпатише данашњој Скупштини те нисам могао послушати добронамерне савете његове, а због тога га нисам могао ни посетити у болести. У своје време г. Воја Ђорђевић данашњи Министар а то је било познато и г. г. Драг. Јанковићу и Александру Дачићу, отворено је устао против политизирања г. Епископа, јер је многе свештенике, и из политичких разлога премештао. Познато је, да на изборима 1935 год. ни један свештеник Црквеног суда у Шапцу и из Шапца није смео гласати за листу г. Богољуба Јевтића већ да су сви гласали У. О. Исто тако и данас г. Епископ отворено наређује свештеницима, да не смеју бити у Ј. Р. З. Ето, господо народни посланици, све ово знајући и доводећи у везу са његовим политичким убеђењем тешко ми је било и замислити, да се усудим, да г. Епископа обиђем.

Толико, господо народни посланици, о политичком расположењу и раду г. Епископа др. Симеуна.

Господо народни посланици, према свему наведеном као и поводом мога случаја одиграног овде у Народној скупштини, зар не излази као резултат свега тога, тешко и болесно стање које се одиграва у нашој светој православној цркви. Са овим случајем не само да је учињена једна велика неправда како мени, тако и мојим бирачима, већ је чак шта више извршен удар на слободу и делатност моју као народног преставника у овоме Дому, а можете замислити, господо народни посланици, у каквом се бедном положају налази српско православно свештенство за које можемо

слободно рећи да је робље које има да тегли и ради без икаквог поговора, јер би му се свако опоране љуто светило. Устав Српске православне цркве као и закон, односно Уредба о Српској православној цркви донета у време ауторитативног режима можемо слободно рећи, да је у свему томе копирано оно стање, које је владало у тадашњем нашем политичком животу и да су се Епископи Српске православне цркве потрудили да сву власт у Српској православној цркви узму у своје руке. Такав Устав и Закон Српске православне цркве, донет без учешћа српског свештенства и без учешћа припадника Српске православне цркве, не само што не одговара духу саме Христове цркве, где треба да провејава љубав, братство, самопожртвовање итд., већ се јасно увиђа да г.г. Епископи нису вољни ту своју власт поделити ни с ким, иако они без српскога православног свештенства и српскога православног народа не престављају православно цркву Христову. Као доказ да је револт српског православног свештенства против такве њихове свемоћи и свевласти и до сада узимао великога маха, али му ипак ништа није вредело, јер га нико није разумео, доказ су многе њихове резолуције и молбе.

Орган Савеза епархијског удружења Српске православне цркве лист „Православље” јасно и отворено износи следеће: свештенство се пита у чуду, шта је руководило нашу старију браћу да укину старо свештеничко удружење. Неповеће? Неповеће старијих према млађима, јер су се млађи били усудили да траже учешће у решавању својих личних и црквених, општих проблема итд. итд.

Из свега тога, господо народни посланици, жеља је моја као и мојих другова са деснице, а без сумње и целе Народне скупштине, да се ово питање које одавно потреса наше раднике-свештенике у народу и које ствара велико нерасположење према вишем клиру Српске православне цркве да се оно узме од стране Светог сабора у решење и самим тим даде се све оно што српско православно свештенство поодавно тражи и моли. Српско православно свештенство које је од увек било с народом за народ, које је од увек знало и умело учествовати у свим народним трагедијама и борбама за ослобођење и уједињење данашње наше Краљевине, не презајући ни од какве опасности по свој живот, мислимо, да би требало да се и надлежни државни фактори позабаве о томе и његово питање реше на овакав начин, како то доликује искреним поборницима државног и народног јединства. Част и поштовање свим оним Архиепископима, који свештенство сматрају као своје сараднике и искрену браћу и трудбенике у винограду Господњем, али су за сваку осуду они Архиепископи, који без милости, без душе и срца, без имало милосрђа и Христове љубави ударају по највишим интересима свога свештенства.

Надам се, да ће висока свест међу нашим Архиепископима победити и да ће учинити оно, што им дужност налаже, и да ће разумети очајни вапај српског православног свештенства, од кога већим делом зависи напредак и цркве Христове.

А сада ми дозволите, да се за један моменат обратим на све ове критичаре са левице, односно на господу из ЛНС. Југословенска национална странка створена у овоме Парламенту или како наш народ каже — одозго, била је на управи ове

земље до скора, а за чије је време наш народ очајно вапијао на највише факторе у земљи, да га спасу таквих управљача. Ја се необично дивим смелости господина Веље Поповића, као и свих такозваних „патентираних југословенских националиста“ који су отворено устали, не бирајући речи и изразе противу Владе др. Милана Стојадновића, као да она стварно води једну катастрофалну политику по земљу и народ. Та странка Ј.Н.С. или како је наш народ зове — једна несретна странка — у време своје владавине чинила је такав терор и насиље над свим синовима ове земље, а који нису одобравали такав њихов наопаки рад, или који нису били чланови њихове странке. Ја мислим, да се г. Велимир Поповић прославио у нашем народу са свих својих терора и испада у нашем народу. И када се зна, када је целом нашем народу познато, шта су радили и шта су урадили за наш народ онда је стварно чудно, откуд код тих људи толика смелост и кураж, да нападају данашњу Краљевску владу и њен плодан рад. А шта би тек требало ми да кажемо, за њихов нерад, на свима пољима нашега народнога и државнога живота?

Ако се не вaram исто тако један од најгрлатијих првака Ј. Н. С. на првој седници клупској године 1935 одмах у првим данима састанка у коме смо сви ми заједнички учествовали, тражио је и захтевао од Краљевске владе г. Богољуба Јевтића, да на захтеве Загеба треба Београд да покаже своју чврсту песницу. Господо, ја мислим, да се већа увреда није могла нанети ни самоме Београду, јер он је од увек био град и престоница на таквој висини, да је отворених груди и са љубављу прикупљао све искрене синове ове земље и све жртвовоао за јединство нашега народа. Неће Београд никада претити песницом никоме у земљи, јер се са њом мало шта може постићи, а најбољи доказ да је то тачно, дала је Влада г. Јевтића. Господа посланици са левице изгледа ми да су најслободнији и најкуражнији овде у овим клупама, а сумњам да и један од њих има ма какве везе са народом, као и народ са њима. Узалудан је био покушај, управо последњи трзај, да се законе иза цркве и да их црква подигне из прашине у коју их је народ једном за свагда оставио. Тако исто сећам се једне слике, о којој сам и прошлога пута говорио, о акцији коју је водио г. Велимир Поповић и мимо Претседника владе г. Јевтића у народу и да је на свој начин, како је то само њему урођено, могао створити онолико револта у народу, да је приликом доласка њиховога у Шабац врло лако могао бити од народа каменован. Сећам се, господо, опет једне слике из живота Ј.Н.С., а која даје тако лошу слику о способностима њихових вођа и о њиховој државотворној националној и народној политици. Г. Никола Узуновић, као Претседник владе, стваралац Ј. Н. С. управо и њен кум, — он је у Парламенту на оптужбу Андре Станића, бившег министра саобраћаја противу г. Радивојевића, тадашњег Министра саобраћаја, одговорио: да је то обичан инжењерски дуел и да наводи г. Андре Станића нису тачни. А колико је држава и народ баш од таквог држања Претседника г. Узуновића и његовог Министра саобраћаја г. Радивојевића био оштећен, нека најбоље послужи изјава г. Министра саобраћаја др. Спахе, да је држава и народ на уништењу тога једног уговора уштедила тј. добила неколико стотина милиона

динара. Ето, господо, како се радило у време управљања Ј.Н.С. а већ у самоме народу, о његовом расположењу, да и не говоримо. Док је народ био у тешком и мучном положају, без икаквих сретстава за свој тешки живот, господа из Ј.Н.С. праве величанствене зборове на рачун народа и државе. Опет један случај управо једна слика, која ће их изнети у њиховој правој боји, а већ то је нашем народу одавно познато. Хусеин Кадић, бивши народни посланик подноси Народној скупштини управо Краљевској влади (Ј. Н. С.) један законски предлог, а она подноси Парламенту односно откупа босанских беглука, — аграра, а на основу једногласнога примања тадање Скупштине и Владе, г. Кадић штети државу око 100 милиона динара. Има ли, господо, ма каквог примера у историји нашег југословенског народа, да је се тако у тим размерама радило од стране Краљевске владе за добро државе и народа. Отуда није никакво чудо што сам и у прошлој буџетској дебати рекао, да је то најжалоснији период наше новије политичке историје у којем су се и таква чуда могла догађати. И сада, када човек у овом Парламенту слуша говорнике са левице збиља долази до убеђења, да су ови људи способни за борбу, али за рад на народном добру, изгледа ми, да су посве неспособни и да их је народ за такве једном за свагда огласио. Нико у нашој земљи од свесних њихова и родољуба и не обраћа пажњу на њихове говоре, што је срећа и за једне и за друге. Наш народ, коме је још у свежем памћењу „њихов патентирани национализам“ и сваки онај, који није одобравао такву њихову политику, њихов рад и који није ушао у њихову странку Ј. Н. С. сматран је као антидржаван елеменат и онда није никакво чудо, што су се онакви потреси дешавали, а који су могли и саме темеље наше Краљевине уздрмати.

Како о њима народ више и не мисли и како Ј. Н. С. као странка и не постоји на пољу југословенског политичког живота, јер ју је народ потпуно збрисао са политичке позорнице, а што ће најбоље показати идући избори, то мислим, да је ова њихова сезонска борба последњи трзај за изгубљеном влашћу.

Ту би се она народна пословица могла применити: „Имадосмо, незнадосмо, изгубисмо, познадосмо“. А сада, господо народни посланици, дозволите ми да бацим један поглед на У. О. на њен састав и њен рад и да се запитамо у чуду: откуда ти људи специјално наши србијански политичари и бивше вође, могу тако далеко ићи, да и само државно и народно јединство доводе у питање. Узалудна је сва борба и напрезање ово неколико посланика у Скупштини, да докажу тобож, како они нису за цепање државе и како и они раде на њеном јединству, али на жалост у Загребу и Хрватској сасвим друго говоре они, са којима су ти наши политичари ступили у те политичке аранжмане. Сећам се врло добро, још пре петог маја, да је г. Љуба Давидовић пред целом земљом изјавио, да он има споразум са Мачеком „тврђ као тврди град“, док међутим, господо, сви сте ми сведоци, да од тога споразума не само што није било ни трага ни гласа већ да он чак и дандањи као прави и истински споразум не постоји.

Др. Мачек је изјавио, а то је било објављено у свима дневним листовима, да Србијански део Удружене опозиције једно говори у народу, а друго иза затворених врата тј. са др. Мачеком. И,

заиста, господо, ово је тачно и непобитна истина. Не треба да рећам те прваке из Мачекове странке који отворено на зборовима говоре, како су наши србијански политичари из У. О. све примили оно што им је Мачек захтевао и да су се исто и они сагласили са Мачеком, да за уређење ове наше земље има послужити патент др. Мачека, и то федеративно уређење. Један само случај изнећу, а који се одиграо у Шапцу још 1936 г. иако пре споразума, али моје је убеђење, да је тако стање и после споразума, а који се састоји у томе: Србијански део У. О. заказао је збор у Шапцу. На њему поред г. Давидовића био је и г. Жига Шол, перјаник др. Мачека, и после говора г. Давидовића он устаје и отворено каже: „Браћо Србијанци, ми не треба да се лажемо, већ треба отворено да кажемо један другом шта хоћемо. Ми хоћемо сабор на Марковом тргу, ви га имајте у Београду, Словенци у Љубљани” итд. Можете замислити, господо народни посланици, какав је утисак оставио на све родољубе и патриоте Подриње и како је се осећао и сам г. Давидовић када су му прваци, његови пријатељи, отворено пребацили за такав његов рад. Даље, треба ли, господо, да вам износим како господи из У. О., управо те бивше вође ранијих странака и странчица, пролазе у народу. А ево опет једнога случаја: г. Миша Трифуновић у друштву са Ранком Трифуновићем, Бобићем и осталима прошетало је се кроз Подриње, а како је прошао мислим да не би имало смисла да говорим. Ово само да кажем, да није имао где ни конференције одржати, већ је морао отићи у кућу једнога присталице Ј. Н. С. и тамо се је неко време задржао. Опет једном држао је конференцију у мом срезу, где је поред осталих с њиме био и Шпадијер Стојан и други, али видећи расположење народно и оне који су се прихватили да збор припреме, као и оне пензионере који су дошли на збор брзо су изгубили вољу за даље држање, већ су се одмах изгубили. Та фирма У. О. садржи у себи поред делића појединих странака и странчица и многе елементе, који су нашли у њој склониште и који дају најбољу слику, како је та странка трула и како идејно ништа нема заједничког. Збор одржат у Шапцу прошлога месеца, на коме је говорио г. Ранко Трифуновић, претворио се у комунистичку манифестацију, јер је последњи говорник отворено довикнуо целога скуп: „Какви радикали, какве демократе, какви земљорадници, ми се боримо за народни фронт и рушићемо сваку ону владу, па ма то била и Мачекова, Ацина или Љубина која се не ослања на Совјетску Русију. Живела трећа интернационала!” — Такав поклич збунио је све присталице уколико је било У. О., а какви су коментари после тога збора били у грађанству мислим, да је то господи из У. О. најбоље познато. Дакле, према свему реченом У. О. не само што нема ничега заједничког међу собом, како идејно, тако и програмско, мислим, да и када би им дошло до руке да узму власт у своје руке,

да би се нашли у таквом положају, где се не би знало ни ко пије ни ко плаћа, а још мање би се могли погодити односно министарских столица. Према свему реченом свесни југословенски народ је осудио тај споразум закључен између др. Мачека и србијанског дела У. О. јер се таквим споразумом директно удара на темеље народног и државног јединства.

А сада, господо народни посланици, при завршетку свога говора дозволите ми да проговорим неколико речи о Југословенској радикалној заједници, њеном стварању и њеној снази, као и о њеном шефу др. Милану Стојадиновићу. Југословенска радикална заједница створена је добром вољом и споразумом главних одбора и његових шефова како Радикалне странке тако и Словеначке људске странке и Муслиманске странке. Према томе од три бивше странке створена је једна названа Југословенска радикална заједница, која својим програмом и својим многобројним присталицама чини главни стуб све политичке делатности у земљи. Изузевши на општинским изборима она је за кратко време свога опстанка однела такву победу над свим осталим странкама да је стварно морамо сматрати за једну од најјачих политичких водећих странака у нашој земљи.

Плодан рад Краљевске владе, чије су благодети осетили најшири народни слојеви, привлачи сваким даном у Ј.Р.З. нове присталице и њени редови јачају, а ако Краљевска влада др. Милана Стојадиновића продужи и даље исто као и до сада напоран и плодноносан рад ЈРЗ очекује светлу будућност. Никада нашем народу Краљевине Југославије није био потребнији вођа него данас, а ко би могао повести свој народ срећи и благостању ако не г. др. Милан Стојадиновић за кога можемо с пуним правом рећи да је данас најспособнији политичар, којег је наша Краљевина Југославија имада. Верујући и даље у напоран, плодноносан и истрајан рад Краљевске владе на добро целог Југословенског народа, изјављујем да ћу гласати за предложени буџет. (Одобравање и плескање на десници).

Potpredsednik Franjo Markić: Gospodo narodni poslanici, ja ću sa vašim pristankom da zaključim ovu današnju sednicu.

Predlažem vam za iduću sednicu ovaj dnevni red:

Pretres u načelu izveštaja Finansijskog odbora po predlogu budžeta prihoda i rashoda za budžetsku 1938/39. godinu sa Finansijskim zakonom.

Prima li Skupština predloženi dnevni red? (Prima). Objavljujem da je dnevni red za iduću sednicu primljen.

Današnju sednicu zaključujem a iduću zakazujem za sutra u 8 časova pre podne.

(Sednica je zaključena u 21 čas).

PRILOZI

 МИНИСТАРСТВО ФИНАНСИЈА
 КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

БУЏЕТСКО ОДЕЉЕЊЕ

Бр. 1200

VII

 17 фебруара 1938 год.
 у Београду

ГОСПОДИНЕ ПРЕТСЕДНИЧЕ,

На основу § 58 Закона о пословном реду у Народној скупштини, част ми је предложити да се у предлогу буџета државних расхода и прихода са предлогом Финансијског закона за 1938/39 годину изврше следеће измене и допуне:

1) У ПРЕДЛОГУ БУЏЕТА ДРЖАВНИХ РАСХОДА И ПРИХОДА

А. РАСХОДИ

I РАЗДЕО — ВРХОВНА ДРЖАВНА УПРАВА

ГЛАВА V — ДРЖАВНИ САВЕТ

Редовни расходи

А. Лични расходи

35

Личне принадлежности:

1 Плате — периодске повишице и положајни додаци чиновника

Чиновници

Место: „6 референата итд.” ставити: „8 референата: 5-IV/1 и 3-IV/2” и повећати са . . . + 76.080

Место: „6 секретара итд.” ставити: „10 секретара: 3-V-1, 3-V и 4-VI” и повећати са . . . + 76.400

Место: „6 писара итд.” ставити: „8 писара: 3-VII и 5-VIII” и повећати са . . . + 30.480

Место: „Архивар итд.” ставити: „2 архивара: 1-VII и 1-VIII” и повећати са . . . + 13.560 + 196.520.—

5 Додаци лични и породични

а) Чиновника, лични, повећати са . . . + 13.360

породични, повећати са . . . + 15.120 + 28.480.— + 225.000.—

ГОСПОДИНУ

ПРЕТСЕДНИКУ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

Парт. Поз.

Б. Материјални расходи

37 Путни, подвозни и селидбени трошкови:

Ова партија рашчлањује се на две позиције и то:

1	Путни, подвозни и селидбени трошкови		2.000		
2	(нова) Трошкови надзора над радом управних судова по § 56 Закона о Државном савету и управним судовима	+	25.000	+	25.000.—
Свега гл. V, повећати са				+	250.000.—

ГЛАВА VIII — КАНЦЕЛАРИЈА КРАЉЕВСКИХ ОРДЕНА

Редовни расходи

А. Лични расходи

49 Личне принадлежности:

1 Плате — периодске повишице и положајни додаци чиновника

а) Чиновници

Место: „Секретар V” ставити: „Секретар VI” и смањити са

— 5.400.—

4 Додаци лични и породични

а) Чиновника, лични, смањити са — 4.320

б) Званичника, лични, повећати са + 34.340

в) Служитеља, лични, смањити са — 4.620 + 25.400.— + 20.000.—

Б. Материјални расходи

52 Управни трошкови:

5 Набавка и оправка одличја, смањити са — 20.000.—

Свега гл. VIII — —**Укупно I раздео, повећати са + 250.000.—**

II РАЗДЕО — ПЕНЗИЈЕ И ИНВАЛИДСКЕ ПОТПОРЕ

ГЛАВА X — ПЕНЗИЈЕ, РАСПОЛОЖЕЊА, ИЗДРЖАВАЊА ИТД.

Редовни расходи

А. Лични расходи

54 Пензије и додаци државних, личних и породичних пензионера

3 Додаци лични и породични

Текст мења се и гласи:

„Додаци, лични и породични, свих државних личних пензионера и свих породичних пензионера чије се пензије плаћају из државних сретстава, пензионера и пензионерки који примају своје пензије из Глумачког фонда, породице које примају пензију из фонда за издржавање удовица и деце умрлих свештеника и ђакона Источно православне цркве, пензионисаних свештеника-душобрижника римокатоличке и гркокатоличке вероисповести, чиновника и министара на расположењу и лица која примају помоћ, издржавања и народна признања, као и службеника пензионисаних у току буџетске године.”

Субпоз. под б) Министарство финансија, смањити са — 314.440.—

Укупно II раздео, смањити са — 314.440.—

IV РАЗДЕО — МИНИСТАРСТВО ПРАВДЕ

ГЛАВА XII — МИНИСТАРСТВО

Редовни расходи

А. Лични расходи

Парт. Поз.

67

Личне принадлежности:

1 Плате-периодске повишице и т. д.

а) Чиновници

Место: „11 секретара итд.” ставити:

„8 секретара: 1-V-1 и 7-V” и суму смањити са — 86.400

Место: „2 директора канцеларије и т. д.” ставити:

„4 директора канцеларије: 2-V и 2-VI” и суму повећати са + 43.200

Место: „Помоћни секретар VI” ставити: „5 помоћних секретара: 3-VI и 2-VII” и суму повећати са + 74.700

Место: „7 канцеларијских чиновника итд.” ставити:

„5 канцеларијских чиновника: 1-VI, 2-VIII и 2-IX” и суму смањити са — 21.000

Место: „10 архивских чиновника” ставити: „9 архивских чиновника: 1-VIII, 2-IX и 6-X”

и суму смањити са — 10.500

Отсек рачуноводства

Испод субпозиције: „Шеф-саветник и т. д.”, ставити:

Виши рачунски инспектор V 27.000

Место: „3 рачунска инспектора итд.”

ставити: „2 рачун. инспектора VI” 37.800

Износ партије се не мења

Б. Материјални расходи

72

Уређење, одржавање и чување војничких гробља у земљи и иностранству:

1 Ексхумација и концентрација гробова итд., у тексту ове позиције

Место: „и костурница” ставити: „у костурнице”

Свега гл. XII — —

ГЛАВА XIV — КАСАЦИОНИ СУД

Редовни расходи

А. Лични расходи

82

Личне принадлежности:

1 Плате — периодске повишице и положајне додаци итд., у последњој субпозицији „2 архивска чиновника итд.” у разврставању место: „1-X” ставити: „1-IX”

Свега гл. XIV — —

ГЛАВА XV — КАЗНЕНИ ЗАВОДИ ИТД.

Редовни расходи

А. Лични расходи

87

Личне принадлежности:

1 Плате-периодске повишице итд.

б) Чиновнички приправници

Место: „10 чиновничких приправника итд.” ставити;

Парт. Поз.

2 чиновничка приправника од VIII групе у II разреду скупоће	29.070
8 чин. приправника од IX групе и то:	
6 у II разреду скупоће	75.188
2 у III разреду скупоће	23.884
Место: „11 чин. приправника итд.” ставити: „11 чиновничких приправника од X групе и то:	
1 у I разреду скупоће	13.882
6 у II разреду скупоће	69.322
4 у III разреду скупоће	42.122

Б. Материјални расходи

95

Издржавање малолетника итд.

Издржавање малолетника у Београду итд. — у позицији после речи: „у Београду” додати запету и речи: „кирија и сви остали трошкови у вези са издржавањем питамаца у Дому”

Свега гл. XV

ГЛАВА XVI — АПЕЛАЦИОНИ СУДОВИ
У БЕОГРАДУ ИТД.

Редовни расходи

А. Лични расходи

96

Личне принадлежности:

1 Плате-периодске повишице итд.

а) Чиновници

Место: „45 претседника Окружних судова” ставити: „41 претседник” а у разврставању место: „32-III/2” ставити: „28-III/2” и суму смањити са	— 226.560
Место: „377 судија Окруж. судова итд.” ставити: „349 судија итд.” а у разврставању место: „157-IV/1” ставити: „144-IV/1” место: „128-IV/2” ставити: „119-IV/2” место: „23-V” ставити: „17-V” и суму смањити са	— 1,022.880
Место: „63 секретара итд.” ставити: „59 секретара: итд.” а у разврставању место: „23-VII” ставити: „19-VII” и суму смањити са	— 67.680
Место: „45 рачуновођа итд.” ставити: „43” а у разврставању место: „4-VIII” ставити: „3-VIII” и место: „10-IX” ставити: „9-IX” и суму смањити са	— 24.060
Место: „147 архивара итд.” ставити: „46” а у разврставању ставити: „28-VII и 18-VIII” и суму смањити са	— 497.500
Место: „41 интабулациони протоколиста итд.” ставити: „63 интабулациона протоколиста: 5-VI, 2-VII, 12-VIII, 13-IX и 31-X” и суму повећати са	+ 100.000
Место: „50 канцелар. чиновника итд.” ставити: „70 канцелар. чиновника: 3-VI, 8-VII, 14-VIII и 45-IX” и суму повећати са	+ 100.000
Место: „121 архив. чин. итд.” ставити: „198 архивских чиновника: 17-VIII-1, 3-VIII, 14-IX-1, 64-IX, 13-X-1 и 87-X” и суму повећати са	+ 621.740
б) Чиновнички приправници	
Место: „700 чин. приправника”: ставити: „682” а у разврставању место: „500 у II раз. скупоће” ставити: „482” и суму смањити са	— 275.400

— 1,292.340.—

Парт. Поз.

2	Плате — периодске повишице званичника Место: „391 званичник итд.” ставити: „382” а у разврставању место: „193-III” ставити: „184-III” и суму смањити са	—	30.240.—	
3	Плате — периодске повишице служитеља Место: „280 служитеља итд. ставити: „273” а у разврставању место: „46-II” ставити: „39-II” и суму смањити са	—	20.580.—	
5	Додаци лични и породични а) Чиновника, лични, повећати са + 412.500 породични повећати са + 240.000			+ 652.500.—
97	Награде контрактуалним чиновницима и дневничарима: Место: „680 дневничара итд.” ставити: „664” и суму смањити са — 153.600 Место: „618 дневничара итд.” ставити: „605” и суму смањити са — 109.200			— 262.800.—
	Свега гл. XVI, смањити са			— 953.460.—

ГЛАВА XVII — ОДЕЉЕЊЕ ВРХОВНОГ ДРЖАВНОГ ТУЖИОШТВА ИТД.

Редовни расходи

А. Лични расходи

102

Личне принадлежности:

1	Плате — периодске повишице и пол. додаци чиновника а) Чиновници Место: „45 државних тужиоца итд.” ставити: „41” а у разврставању место: „8-IV/1” ста- вити: „5-IV/1” и место: „23-IV/2” ставити: „22-IV/2” и суму смањити са — 164.160 Место: „59 заменика итд.” ставити: „55” и у разврставању место: „29-VI” ставити: „25- VI” и суму смањити са — 86.100			— 250.260.—
	Свега гл. XVII, смањити са			— 250.260.—

ГЛАВА XX — ВИШЕ ДРЖАВНО ТУЖИОШТВО ИТД.

Редовни расходи

А. Лични расходи

116

Личне принадлежности:

1	Плате — периодске повишице итд. а) Чиновници Место: „3 државна тужиоца итд.” ставити: „4” а у разврставању ставити: „1-IV/1” и суму повећати са + 44.040 Место: „3 заменика итд.” ставити: „4” а у разврставању место: „2-VI” ставити: „3- VI” и суму повећати са + 21.600 Место: „3 претседн. окруж. суда итд.” ста- вити: „4” а у разврставању: „место: „1- III/2” ставити: „2-III/2” и суму повећати са + 56.640 Место: „22 судија итд.” ставити: „27” а у разврставању место: „11-IV/1” ставити: „13-IV/1” место: „2-IV/2” ставити: „4-IV/2” и место: „1-V” ставити: „2-V” и суму по- већати са + 179.160 Место: „Секретар VII” ставити: „2 секретара VII” и суму повећати са + 16.920			
---	---	--	--	--

Парт. Поз.

Место: „3 рачуновођа итд.” ставити: „4” а у разврставању место: „1-VIII” ставити: „2-VIII” и суму повећати са	+	13.560	
Место: „16 архив. итд.” ставити: „18” а у разврставању место: „3-IX” ставити: „5-IX” и суму повећати са	+	21.000	
б) Чиновнички приправници			
Место: „36 чин. приправника итд.” ставити: „39” а место: „28 у II раз. скупоће” ставити: „31 у II разреду скупоће” и суму повећати са	+	45.900	+ 398.820.—
2 Плате — периодске повишице званичника			
Место: „12 званичника итд.” ставити: „15” а у разврставању место: „6-III” ставити: „9-III” и суму повећати са	+	10.080.—	
3 Плате-периодске повишице служитеља			
Место: „22 служитеља итд.” ставити: „25” а у разврставању додати: „и 3-II” и суму повећати са	+	8.820.—	+ 417.720.—
117 Награде контрактуалним чиновницима и дневничарима:			
Место: „24 дневничара-званичника” ставити „27” и суму повећати са	+	28.800	
Место: „24 дневничара-служитеља” ставити: „27” и суму повећати са	+	25.200	+ 54.000.—
Свега глава XX, повећати са			+ 471.720.—

ГЛАВА XXIII — ОКРУЖНИ И СРЕСКИ СУДОВИ

Редовни расходи

А. Лични расходи

131

Личне принадлежности:

1 Плате-периодске повишице итд.

Место: „6 претседника Округ. судова итд.” ставити: „7” а у разврставању место: „4-III/2” ставити: „5-III/2” и суму повећати са	+	56.640
Место: „164 судија итд.” ставити: „173” а у разврставању место: „23-IV/1” ставити: „27-IV/1” место: „14-IV/2” ставити: „17-IV/2” и место: „7-V” ставити: „9-V” и суму повећати са	+	326.280
Место: „6 држ. тужиоца” ставити: „7 државних тужиоца” и у разврставању после: „1-IV/1” ставити: „1-IV/2” и износ повећати са	+	32.040
Место: „13 заменика држ. тужиоца” ставити: „14 заменика итд.” а у разврставању место: „2-VI” ставити: „3-VI” и износ субпозиције повећати са	+	21.600
Испод 13 заменика држ. тужиоца итд., унети ново:		
Секретар VII	+	16.920
Испод „101 земљишно-књижни чиновник итд.” унети ново:		
Рачуновођа IX	+	10.500
Место: „118 канцелар. и архив. чиновника” ставити: „128 канцеларијских итд.” а у разврставању место: „34-IX” ставити: „36-IX” и место: „11-X” ставити: „19-X” и износ субпоз. повећати са	+	85.800

Парт. Поз.

	б) Чиновнички приправници		
	Место: „68 чин. приправ. од VIII групе” ставити: „86 чиновничких итд.” а у разврставању место: „37 у II разреду скупове” ставити: „55” и износ субпоз. повећати са	+ 289.240	+ 839.020.—
	2 Плате-периодске повишице званичника		
	Место: „258 званичника” ставити: „261” а у разврставању место: „30-III” ставити: „33-III” и износ повећати са	+	10.080.—
	3 Плате-периодске повишице служитеља		
	Место: „95 служитеља” ставити: „97” а у разврставању место: „7-II” ставити: „9-II” и износ повећати са	+	5.580.—
	5 Додаци лични и породични		
	а) Чиновника, лични, смањити са	— 60.000.—	+ 794.680.—
132	Награде дневничарима:		
	Место: „86 дневничара” ставити: „94” и износ партије повећати са		+ 73.200.—
	Б. Материјални расходи		
136	Управни трошкови:		
	3 Кирије — износ позиције повећати са		+ 60.000.—
	Свега гл. XXIII, повећати са		+ 927.880.—

ГЛАВА XXIV — АПЕЛАЦИОНИ СУД У СПЛИТУ

Редовни расходи

А. Лични расходи

138

Личне принадлежности:

1 Плате — периодске повишице и пол. додаци итд.

Судско особље

Судијски приправници

Место: „37 судијских приправника од VIII групе” ставити: „51” а разврставање изменити и да гласи:

24 у I раз. скупове	374.292	
20 у II раз. скупове	252.090	
7 у III раз. скупове	77.316	
и износ повећати са	+ 113.400	

Канцелар. и земљ. књижно особље

Чиновнички приправници

Место: „6 чинов. приправника од IX групе” ставити: „10” а разврставање изменити и да гласи:

7 у I раз. скупове	108.975	
3 у II раз. скупове	36.594	
и износ повећати са	+ 63.360	

Место: „15 чинов. приправника од X групе” ставити: „25” а разврставање изменити и да гласи:

6 у I раз. скупове	85.026	
15 у II раз. скупове	166.170	
4 у III раз. скупове	42.136	
и износ повећати са	+ 122.400	

Рачуноводно особље

(§ 23 с. п.) 13 чиновника итд.” брисати — 212.740 + 86.420.—

5 Додаци лични и породични

а) Чиновника, породични, смањити са — 185.760.— — 99.340.—

Парт. Поз.

139 **Награде контрактуралн. чин. и дневничара:**

Место: „82 дневничара итд.“ ставити: „68 дневничара итд.“ износ партије остаје исти.

Свега гл. XXIV, смањити са — 99.340.—

ГЛАВА XXVI — ДРЖАВНО НАДОДВЈЕТНИШТВО У ЗАГРЕБУ ИТД.

Редовни расходи**А. Лични расходи**149 **Личне принадлежности:**

1 Плате — периодске повишице итд.

Место: „9 државних тужилаца итд.“ ставити: „10“ а у разврставању место: „2-IV/1“ ставити: „3-IV/1“ и суму повећати са . . . + 44.040

Место: „30 заменика држ. тужилаца итд.“ ставити: „31“ а у разврставању место: „8-VI“ ставити: „9-VI“ и суму повећати са . + 21.600

Место: „20 канцелар. итд.“ ставити: „21“ а у разврставању место: „7-IX“ ставити: „8-IX“ и суму повећати са + 10.500 + 76.140.—

2 Плате — периодске повишице званичника

Место: „8 званичника итд.“ ставити: „11“ а у разврставању ставити: „3-III“ и суму повећати са . . . + 10.080.—

3 Плате — периодске повишице служитеља

Место: „11 служитеља итд.“ ставити „12“ а у разврставању ставити: „1-II“ и суму повећати са + 2.940.— + 89.160.—

150 **Награде контрактурал. чин. и дневничарима:**

Место: „10 дневничара-званичника“ ставити: „13“ и суму повећати са + 28.800

Место: „2 дневничара-служитеља“ ставити: „3“ и суму повећати са + 8.400 + 37.200.—

Свега гл. XXVI, повећати са + 126.360.—

ГЛАВА XXVII — АПЕЛАЦИОНИ СУД У ЗАГРЕБУ ИТД.

Редовни расходи**А. Лични расходи**155 **Личне принадлежности:**

1 Плате — периодске повишице итд.

а) Чиновници

Место: „10 претседника Окруж. суд. итд.“ ставити: „11“ а у разврставању место: „2-III/2“ ставити: „3-III/2“ и суму повећати са + 56.640

Место: „160 судија итд.“ ставити: „170“ а у разврставању место: „и 65-IV/1“ ставити: „69-IV/1“, додати: „3-IV/2 и 3-V“ и суму повећати са + 353.280

Место: „10 секретара итд.“ ставити: „11 секретара Окружних судова: 1-VII и 10-VIII“ и суму повећати са + 16.920

Место: „280 канцелар. итд.“ ставити: „294“ а у разврставању место: „57-IX“ ставити: „58-IX“, место: „37-X“ ставити: „51-X“ и суму повећати са + 115.800

Парт. Поз.

б) Чиновнички приправници

Место: „160 судиј. приправника итд.“ ставити: „167“ и то место: „110 у II раз. итд.“, ставити: „117“ и суму повећати са . . . + 107.100 + 649.740.—

3 Плате — периодске повишице служитеља
Место: „154-служитеља итд.“ ставити: „155“ а у разврставању место: „12-II“ ставити: „13-II“ и суму повећати са . . . + 2.940.— + 652.680.—

156 Награде контрактурал. чин. и дневничарима:

Место: „270 дневничара-званичника“ ставити: „272“ и суму повећати са . . . + 19.200

Место: „92 дневнич. служитеља“ ставити: „94“ и суму повећати са . . . + 16.800 + 36.000.—

Свега гл. XXVII, повећати са . . . + 688.680.—

ГЛАВА XXVIII — АПЕЛАЦИОНИ СУД И
ВИШЕ ДРЖ. ТУЖИОШТВО У ЉУБЉАНИ

Редовни расходи

А. Лични расходи

162

Личне принадлежности:

1 Плате — периодске повишице и пол. дод. чиновника

а) Чиновници

Судијски чиновници

Место: „4 претседника Округ. суда итд.“ ставити: „5“ а у разврставању ставити: „4-III/1“ и 1-III/2“ и суму повећати са . . . + 56.640

Место: „58 судија итд.“ ставити: „62“ а у разврставању место: „6-IV/1“ ставити: „9-IV/1“ и место: „2-IV/2“ ставити: „3-IV/2“ и суму повећати са . . . + 164.160

Испод „5 секретара Апелаци. суда. итд.“ унети ново:
Секретар VII. + 16.920

Држ. тужиошки чиновници

Место: „4 државна тужиоца итд.“ ставити: „5“ а у разврставању место: 1-IV/1“ ставити: „2-IV/1“ и суму повећати са . . . + 44.040

Место: „9 заменика држав. тужиоца итд.“ ставити: „10“ а у разврставању место: „1-VI“ ставити: „2-VI“ и суму повећати са . . . + 21.600

Канцеларијски чиновници

Место: „110 виших канц. официјала итд.“ ставити: „114“ а у разврставању место: „20-X“ ставити: „24-X“ и суму повећати са . . . + 32.400

б) Чиновнички приправници

Место: „58 чинов. приправника од VIII групе“ ставити: „61 чиновнички приправник итд.“ а у раставању место: „37 у II раз. скупове ставити: „40 у II раз. скупове“ и повећати са . . . + 45.900 + 381.660.—

164

Награде контр. чин. и дневничарима:

Место: „129 дневничара итд.“ ставити: „136“ и износ повећати са . . . + 62.400.—

Свега гл. XXVIII, повећати са . . . + 444.060.—

Парт. Поз.

ГЛАВА XXXIII — СТАРОКАТОЛИЧКА
ВЕРСКА УПРАВА

Редовни расходи

А. Лични расходи.

189

Личне принадлежности:

1 Плате — периодске повишице итд.

а) Чиновници

Испод „3 консултора итд.“ додати ново:

Секретар бискупа IX + 10.500

Брисати б) Чиновнички приправници

Чиновнички приправник од VIII групе у

I раз. скупове — 17.568 — 7.068.—

2 Додаци лични и породични

а) Чиновника, лични, повећати са + 7.068.—

Свега гл. XXXIII — —

РЕКАПИТУЛАЦИЈА

Глава XII	— Министарство	— —
„ XIV	— Касациони суд	— —
„ XV	— Казнени заводи итд.	— —
„ XVI	— Апелациони судови у Београду итд.	— 953.460.—
„ XVII	— Одељење врховног државног тужиоштва итд.	— 250.260.—
„ XX	— Више државно тужиоштво итд.	+ 471.720.—
„ XXIII	— Окружни и срески судови итд.	+ 927.880.—
„ XXIV	— Апелациони суд у Сплиту итд.	— 99.340.—
„ XXVI	— Држ. надодвјетништво у Загребу итд.	+ 126.360.—
„ XXVII	— Апелациони суд у Загребу итд.	+ 688.680.—
„ XXVIII	— Апелац. суд и Више држ. туж. у Љубљани итд.	+ 444.060.—
„ XXXIII	— Старо-католичка верска управа	— —
	Укупно IV раздео, повећати са	+ 1,355.640.—

(Повећање у дин. 1,355.640.— дошло је услед тога, што су пренети из Министарства унутрашњих послова 63 службеника-извршиоца, где је за исти износ кредит смањен.)

Парт. Поз.

V РАЗДЕО — МИНИСТАРСТВО ПРОСВЕТЕ

ГЛАВА XXXVII — МИНИСТАРСТВО

Редовни расходи

А. Лични расходи

198

Личне принадлежности:

1 Плате — периодске повишице итд.

А) Министарство

а) Чиновници

Рачуноводство

Место: „Шеф V . . 26.460“ ставити: „Шеф-
саветник Министарства IV/1 . . 44.040 и по-
већати са + 17.580

Г) Просветни реферат итд.

Место: „302 школска надзорника итд.“ ста-
вити: „302 школска надзорника: 40-V-2,
60-V-1, 120-V, 49-VI-1 и 33-VI 7,990.920“
и износ позиције, повећати са + 17.580.—

5 Додаци лични и породични

Парт. Поз.

	А) Министарство		
	Чиовника, лични смањити са	— 189.580.—	— 172.000.—
201	Благодејања:		
	1 Стипендије страним студентима итд, повећати са		+ 110.000.—
	Б. Материјални расходи		
203	Управни трошкови:		
	Субпоз. 1 За канцеларијски материјал, повећати са		+ 50.000.—
207	Кирија:		
	(За Рачуноводство 72.000.—) и партију повећати са		+ 172.000.—
212	Текст партије се мења и гласи:		
	„Школске и културне везе са иностранством: (ширење наше књижевности и уметности у иностранству; обавештавања иностранства о нашим културним приликама; учешће на међународним конгресима и састанцима; размена студената и организација службе са иностранством у Министарству просвете)“		
	Свега гл. XXXVII, повећати са		+ 160.000.—

ГЛАВА XXXIX — БИБЛИОТЕКА

Редовни расходи

А. Лични расходи

228	Личне принадлежности:		
	1 Плате — периодске повишице итд.		
	а) Чиовници		
	1) Народна библиотека у Београду		
	Субпоз. 3 мења се и гласи: „8 библиоте- кара: 1-V, 5-VI и 2-VII 156.564“		
	б) Чиовнички приправници		
	Испод наслова додати: „Библиотека у Љубљани“		
	Свега гл. XXXIX,		

ГЛАВА XLI — МУЗЕЈИ

Редовни расходи

А. Лични расходи

235	Награде контрактуалним чиновницима и дневничарима:		
	1) Музеји у Београду		
	Под в) Музеј Јужне Србије треба да гласи: „в) Музеј Српске земље“		

Б. Материјални расходи

237	Управни трошкови итд.		
	1 Музеј Кнеза Павла		
	Субпоз. последња: „За израду музејских пу- бликација“ повећати са	+ 15.000.—	
	3 Музеј Српске земље		
	Субпоз. 5 — Кирија, брише се — 9.520		
	Субпоз. 8 — Претплата итд. брише се — 5.480	— 15.000.—	
2396	(нова) Музејском друштву за Словенију		+ 20.000.—
	Свега гл. XLI, повећати са		+ 20.000.—

Парт. Поз.

ГЛАВА XLII — СПЕЦИЈАЛНИ НАУЧНИ
ЗАВОДИ

Редовни расходи

А. Лични расходи

243

Специјалне награде:

I) Геолошки институт итд.

Субпоз. 1 мења се и гласи: „Награда в. д.
директора . . . 12.000”

Ванредни расходи

2496

У партији реч: „везе” ставити: „веде”

Свега глава XLII

ГЛАВА XLIII — УНИВЕРСИТЕТИ

Редовни расходи

А. Лични расходи

252

Личне принадлежности:

I Плате — периодске повишице итд.

а) Чиновници

I) Универзитет у Београду

Место: „95 редовних професора итд.” ста-
вити: „96”

Код Богословског место: „7” ставити: „8” у
разврставању место: „2-II/2” ставити: „3-
II/2” и суму повећати са + 54.642

Код 57 ванредних професора ставити: „58”
Код Правног место: „4” ставити: „5” у развр-
ставању место: „3-III/2” ставити: „4-III/2” и
суму повећати са + 64.440

Код Медицинског факултета ставити: „Ме-
дицински 16 (1 за паразитологију): 6-III/1,
8-III/2 и 2-IV/1.

Субпоз. 7 мења се и гласи: „7 секретара фа-
култета: 3-IV/2, 1-V, 2-VI и 1-VII 183.200”

II) Филозофски факултет у Скопљу

У првој субпозицији место: „3-III/2” ставити:
„3-III/1”

У другој субпоз. место: „3-IV/2” ставити:
„3-IV/1”

III) Факултет у Суботици

У првој субпоз. место: „2-III/2” ставити:
„2-III/1”

У другој субпоз. место: „1-IV/1” ставити:
„2-IV/1” а „1-IV/2” брише се.

IV) Универзитет у Загребу

У другој субпоз. место: „8-IV/1” ставити:
„18-IV/1” а „10-IV/2” брише се.

У субпоз. 3 место: „27 доцената итд.” ста-
вити: „30 доцената” у разврставању место:
„3-VII” ставити: „6-VII”

Место: „70 асистената итд.” ставити: „67”
а у разврставању место: „26-VIII” ставити:
„23-VIII”

Субпоз. 20 мења се и гласи: „Управник уни-
верзитетских завода медицинских кли-
ника V”.

Парт. Поз.

V) Универзитет у Љубљани

У субпозицији 2 место: „8-IV/1” ставити: „9-IV/1” а 1-IV/2”, брише се.

У субпозицији 3 место: „14 доцента итд.” ставити: „17” у разврставању место: „1-VIII” ставити: „4-VII”.

У субпоз. 4 место: „23 асистената” ставити: „20 асистената” у разврставању место: „13-VIII” ставити: „10-VIII”

5 Додаци лични и породични

I) Универзитет у Београду

а) Чиновника, лични, смањити са — 243.200 + 302.282.—

IV) Универзитет у Загребу

а) Чиновника, лични, смањити са — 60.482 — 303.682.— — 1.400.—

253

Награде контрактуалним итд.

1 Универзитет у Београду

Место: „20 контрактуалних итд.” ставити: „19 контрактуалних и хонорарних професора” и суму смањити са — 15.520

У субпозицији 5 место: „10 хонорарних итд.” ставити: „17”

У субпозицији 6 „Разлика на хонорару итд.” брише се — 38.640

Субпозиција 8 место: „57 асистената итд.” ставити: „50”

У субпозицији 36 код: „40 дневничара итд.” повећати суму са + 60.000 + 5.840.—

4 Универзитет у Загребу

г) Медицински факултет

Управа клиника

Субпозиције мењају се и гласе:

2 дневничара асистента 28.800

11 дневничара-званичника 141.068

44 дневничара служитеља 216.636

8 примаља 71.640

12 болничара 77.556

Вратар 10.800

9 ложача 88.800

2 столара 20.400

Шваља 12.520

износ субпозиције, смањити са — 175.592

е) Пољопривредно-шумарски факултет

7 дневничара-званичника (сирара, ковача, колара, вртлара, стројара, бравара и лугара) 96.038

8 дневничара-служитеља (пољара, ноћобдија, кравара и кочијаша) 79.554

износ субпозиције, повећати са + 175.592 + 5.840.—

254

Специјални додаци и награде:

2 Наслов се мења и гласи:

„Награде од часа наставницима по чл. 117 и 133 Опште универзитетске уредбе, као и награде отсеком месечно наставницима универзитета и члановима Општег педагошког семинара”

Б. Материјални расходи

255

Управни трошкови:

5 Универзитет у Љубљани

У субпоз. 3 код осветљења бришу се речи: „и плин”

Парт. Поз.

	Ванредни расходи		
264а	(нова) Субвенција Дому високо шолки у Љубљани	+	25.000.—
	Свега гл. XLIII, повећати са	+	29.440.—

ГЛАВА XLIV — ЕКОНОМСКО КОМЕРЦИЈАЛНЕ ВИСОКЕ ШКОЛЕ

Редовни расходи

А. Лични расходи

265	Личне принадлежности:		
	1 Плате-периодске повишице и т. д.		
	У субпоз: 2 у разврставању место: „1-IV/1” ставити: „2-IV/1” а „1-IV/2” брише се		
	Свега гл. XLIV	— —	

ГЛАВА XLV — УМЕТНИЧКЕ ШКОЛЕ

Редовни расходи

А. Лични расходи

272	Личне принадлежности:		
	1 Плате-периодске повишице и т. д.		
	V) Уметничка академија у Загребу мења се и гласи:		
	4 редовна професора: 2-II/2 и 2-III/1	166.560	
	8 ванредних професора: 4-IV/1 и 4-IV/2	163.960	
	2 доцента V	52.000	
	Секретар IV/2	25.200	
	Главни архивар VII	15.720	
	VI) Музичка академија у Загребу		
	а) Академија		
	8 редовних професора: 5-II/2, 1-III/1 и 2-III/2	308.460	
	4 ванредна професора IV/1	156.160	
	6 доцента: 3-V и 3-VI	170.000	
	б) Средња музичка школа		
	19 професора: 1-III/2, 2-IV/1, 4-IV/2, 8-V, 1-VI, 1-VII и 2-VIII	341.420	
	Секретар V	25.200	
	Главни архивар VII	16.920	
	VII) Државниј Конзерваториј у Љубљани		
	а) Академија		
	4 редовна професора: 2-II/2 и 2-III/1	131.750	
	3 ванредна професора: 2-III/2 и 1-IV/1	111.750	
	3 доцента: 1-V и 2-VII	42.600	
	Адм. директор IV/2	32.040	
	б) Средња музичка школа		
	7 професора: 4-VI и 3-VII	100.300	
	Архивар IX	10.500	

274 **Специјалне награде итд.**

7	Државни конзерваториј у Љубљани	
	Субпозиције 2 и 3 спајају се и гласе:	
	Екстерним учитељима и гласбеницима за поучавање у теоријским предметима и оркестарским инструментима, за наставу преко дужности, за вођење библиотеке као и за екстерне учитеље у оперној школи и за школског лекара	105.480

Парт. Поз.

Б. Материјални расходи

275 **Управни трошкови:**

- 2 Школа за примењену уметност у Београду
Текст субпоз. мења се и гласи:
„За све потребе школе као и за кирију” и суму повећати са + 250.000.—

Ванредни расходи276 **Субвенције и помоћи музичким школама:**

- 11 Музичкој школи „Бајић” итд., повећати са + 10.000.—
Додати нову позицију која гласи:
16 Филхармонији у Београду + 150.000.— + 160.000.—
Свега гл. XLV, повећати са + 410.000.—

ГЛАВА XLVI — ВИШЕ ПЕДАГОШКЕ ШКОЛЕ

Редовни расходи

А. Лични расходи

278 **Награде контрактуралним и т. д.**

- У поднаслову додати текст: „у Загребу”
279 **Текст партије мења се и гласи:**
„Награде од часа и награде за испитивање кандидата”

I) У Београду

- Субпоз. 1 место речи: „хонорарним наставницима”
ставити: „Награде наставницима”

II) у Загребу

- Субпоз. 1 место речи: „хонорарним наставницима”
ставити: „Награде наставницима”

Свега гл. XLVI — —

Глава XLVIII — Наслов главе мења се и гласи:

ГЛАВА XLVIII — „КАТОЛИЧКА СЕМЕНИШТА,
БОГОСЛОВИЈЕ И ГИМНАЗИЈЕ”

ГЛАВА LI — СРЕДЊА НАСТАВА

Редовни расходи

А. Лични расходи

289 **Личне принадлежности:**

- 1 Плате-периодске повишице и т. д.

а) Чиновници

I) Управа града Београда

- Место: „4 школска лекара: 1-IV/2 и 3-VIII” ставити:
„4 школска лекара: 2-IV/2 и 2-VIII”

IX) Моравска банска управа

- У другом реду место: „2-VI/1” ставити: „2-IV/1”

- 3 Плате-периодске повишице служитеља

I) Управа града Београда

- Код разврставања ставити место: „8-I, 6-II-3”, ставити:
„12-I, 2-II-3”

- 5 Додаци лични и породични

I) Управа града Београда

- а) Чиновника, лични, повећати са + 500.000

II) Дравска банска управа

- а) Чиновника, лични, смањити са — 500.000

Парт. Поз.

	III) Савска банска управа		
a)	Чиовника, лични, повећати са	+	500.000
	VI) Дринска банска управа		
a)	Чиовника, лични, смањити са	—	500.000
	Свега гл. LI		— —

ГЛАВА LIII — ГРАЂАНСКЕ ШКОЛЕ

Редовни расходи

А. Лични расходи

309

Личне принадлежности:

4	Додаци лични и породични		
	IV) Врбаска банска управа		
	Чиовника, лични, смањити са	—	393.571
	VI) Дринска банска управа		
	Чиовника, лични, повећати са	+	100.000
	VIII) Дунавска банска управа		
	Чиовника, лични, повећати са	+	293.571
	Свега гл. LIII		— —

ГЛАВА LIV — НАРОДНЕ ШКОЛЕ

Ванредни расходи

320a

(нова) Допринос државном школском фонду:

(§ 35 Закона о народним школама)	+	100.000.—
Свега гл. LIV, повећати са	+	100.000.—

ГЛАВА LIVa — ДОМАЋИЧКЕ ШКОЛЕ итд.

Редовни расходи

Б. Материјални расходи

322в

Наслов партије мења се и гласи:

	„За уређење и издржавање школа и течајева за домаћице”		
3	Текст позиције мења се и гласи:		
	„Стални петомесечни течајеви”		
	Субпозиције све се бришу, а сума остаје иста		
4	Текст позиције мења се и гласи:		
	„Покретни течајеви”, сума остаје иста.		
	Свега гл. LIVa		— —

ГЛАВА LIX — ДРЖАВНА ШТАМПARIЈА
У БЕОГРАДУ

Редовни расходи

Б. Материјални расходи

335

Набавка материјала за прераду, смањити са	—	300.000.—
336	Награде, смањити са	— 370.000.—

340

Бесплатно штампање:

	Додати нову поз. 19 која гласи:		
19	За штампање дела Светог Саве	+	15.000.—
	Свега гл. LIX, смањити са	—	655.000.—

Парт. Поз.

ГЛАВА LX — ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА
У САРАЈЕВУ

Редовни расходи

Б. Материјални расходи

347

Текст партије мења се и гласи:

„Плате квалификованих и неквалификованих радника-радница, ученика-ца са осигурањем и за прековре-ни рад особљу на хитним државним пословима”

348

Управни трошкови:

Последња субпоз. мења се и гласи:

„Државни порез те бановински и општински прирез за текућу и прошле године”

Свега гл. LX — —

РЕКАПИТУЛАЦИЈА

Глава	XXXVII	— Министарство	+	160.000.—
”	XXXIX	— Библиотеке	—	—
”	XLI	— Музеји	+	20.000.—
”	XLII	— Специјални научни заводи	—	—
”	XLIII	— Университети	+	29.440.—
”	XLIV	— Економско комерцијалне итд.	—	—
”	XLV	— Уметничке школе	+	410.000.—
”	XLVI	— Више педагошке школе	—	—
”	XLVIII	— Католичка семеништа итд.	—	—
”	LI	— Средња настава	—	—
”	LIII	— Грађанске школе	—	—
”	LIV	— Народне школе	+	100.000.—
”	LIVa	— Домаћичке школе итд.	—	—
”	LIX	— Државна штампарија у Београду	—	655.000.—
”	LX	— Државна штампарија у Сарајеву	—	—
		Укупно V раздео, повећати са	+	64.440.—

VI РАЗДЕО — МИНИСТАРСТВО ИНО-СТРАНИХ ПОСЛОВА

ГЛАВА LXI — МИНИСТАРСТВО

Редовни расходи

Б. Материјални расходи

356

Исплата ануитета:

Унети нову субпозицију:

д) Исплата ануитета по зајму од 10,000.000 динара, за подизање зграда за посланство у Тирани

Свега гл. LXI, повећати са **+** **500.000.—**

ГЛАВА LXII — ЗАСТУПНИШТВА У ИНОСТРАНСТВУ

Посланства

У петом реду испред речи: „Мађарској” уметнути речи: „Летонији и Литванији”

Редовни расходи

А. Лични расходи

362

Награде и онеозни додаци дневничарима:

Субпоз. 2 — 67 званичника итд., смањити са — 48.000

Субпоз. 3 — 92 служитеља итд., смањити са — 41.500

Субпоз. 4 — б) Онеозни додатак итд., смањити са — 410.500

Свега гл. LXII, смањити са **— 500.000.—**

Укупно VI раздео — —

Парт. Поз.

**VII РАЗДЕО — МИНИСТАРСТВО
УНУТРАШНИХ ПОСЛОВА**

ГЛАВА LXIII — МИНИСТАРСТВО

Редовни расходи

Б. Материјални расходи

380

Поверљиве полицијске потребе:

У субпоз. 3 на крају додати речи: „по чл. 22 Закона
о државном рачуноводству”

ГЛАВА LXIV — БАНСКЕ УПРАВЕ

Редовни расходи

А. Лични расходи

385

Личне принадлежности:

1 Плате — периодске повишице итд.

V) Дринска банска управа

а) Чиновници

Место: „69 управно-канцеларијских чинов-
ника итд.” ставити: „64” а у разврстава-
њу место: „7-VIII-1” ставити: „6-VIII-1”,
место: „12-IX-1” ставити: „11-IX-1” ме-
сто: „21-IX” ставити: „20-IX” и место:
„8-X-1” ставити: „6-X-1” и суму сма-
њити са — 53.280

VI) Зетска банска управа

а) Чиновници

Место: „64 управно-канцелар. чин. итд.”
ставити: „45” а у разврставању место:
„7-VIII-1” ставити: „1-VIII-1”, место: „14-
IX-1” ставити: „8-IX-1” место: „20-IX”
ставити: „16-IX” и место: „7-X-1” ста-
вити: „4-X-1” и суму смањити са . . . — 220.380

VII) Дунавска банска управа

а) Чиновници

Место: „93 управно-канцеларијска чинов-
ника итд.” ставити: „86” а у разврстава-
њу место: „15-VIII-1” ставити: „14-VIII-1”,
место: „16-VIII” ставити: „15-VIII” место:
„23-IX-1” ставити: „22-IX-1”, место: „19-
IX” ставити: „18-IX”, место: „8-X-1” ста-
вити: „6-X-1”, место: „11-X” ставити:
„10-X” и суму смањити са — 74.940

VIII) Моравска банска управа

а) Чиновници

Место: „67 управно-канцеларијских чинов-
ника итд.” ставити: „59” а у разврставању
место: „4-VIII-1” ставити: „3-VIII-1” ме-
сто: „16-VIII” ставити: „15-VIII”, место:
„10-IX-1” ставити: „9-IX-1” место: „24-X”
ставити: „23-X”, место: „5-X-1” ставити:
„2-X-1” и место: „8-X” ставити: „7-X” и
суму смањити са — 83.640

IX) Вардарска банска управа

а) Чиновници

Место: „92 управно-канцеларијска чинов-
ника итд.” ставити: „73” а у разврставању
место: „14-VIII-1” ставити: „8-VIII-1”, ме-

Парт. Поз.

сто: „10-IX-1” ставити: „5-IX-1”, место:
 „24-IX” ставити: „23-IX”, место: „5-X-1”
 ставити: „3-X-1” и место: „8-X” ставити:
 „3-X” и суму смањити са — 209.580 — 641.820.—

5 Додаци лични и породични

V Дринска банска управа
 а) Чиновника, лични смањити са — 31.500
 породични, смањити са — 22.000
 VI) Зетска банска управа
 а) Чиновника, лични смањити са — 120.000
 породични, смањити са — 90.000
 VII) Дунавска банска управа
 а) Чиновника, лични смањити са — 44.100
 породични, смањити са — 23.000
 VIII) Моравска банска управа
 а) Чиновника, лични смањити са — 50.400
 породични, смањити са — 22.000
 IX) Вардарска банска управа
 а) Чиновника, лични смањити са — 120.000
 породични, смањити са — 65.000 — 588.000.— — 1,229.820.—

387

Награде контрактаулним чиновницима
и дневничарима:

IV) Приморска банска управа
 Место: „88 дневничара итд.” ставити: „90
 дневничара: (74 итд.)” сума остаје иста
 IX) Вардарска банска управа
 Место: „182 дневничара итд.” ставити: „194
 дневничара: (119 дневничара — званич-
 ника и 75 дневничара — служитеља)” и
 суму повећати са + 130.000 + 130.000.—
 Свега гл. LXIV, смањити са — 1,099.820.—

ГЛАВА LXV — ЖАНДАРМЕРИЈА

Редовни расходи

А. Лични расходи

390

Личне принадлежности:

1 Плате — периодске повишице и положајни додаци
 Код 2 нижа војна чиновника I класе итд. место: „службе
 3” ставити: „службе 2/3”
 Код 2 нижа војна чиновника III класе итд. место:
 „класе 3” ставити: „класе 2/3”
 4 Додаци лични и породични
 Официра и чиновника, лични, смањити са — 665
 породични, повећати са + 92.760
 Подофицира, каплара итд., лични, сма-
 њити са — 32.392
 породични, смањити са — 93.960
 Званичника и служитеља, лични, пове-
 ћати са + 9.540
 породични, повећати са + 1.200
 Разлика плате по чл. 386 итд., повећати са + 23.101 — 416.—
 и износ партије смањити са — 416.—

391

Награде дневничарима итд.

Субпоз. 2 Дневничар-служитељ, повећати са + 416
 износ партије повећати са + 416.—
 Свега гл. LXV — —

Парт. Поз.

ГЛАВА LXVI — УПРАВА ГРАДА БЕОГРАДА

Редовни расходи

А. Лични расходи

400

Личне принадлежности:

1 Плате-периодске повишице итд.

а) Чиновници

Место: „25 управно-канцеларијска чиновника итд.“ ставити: „23“ а у разврставању место: „5-VIII-1“ ставити: „4-VIII-1“ место: „5-VIII“ ставити: „4-VIII“ и суму смањити са

— 27.840.—

5 Додаци лични и породични

а) Чиновника, лични, смањити са — 18.600

породични, смањити са — 8.000

б) Званичника, лични, смањити са — 150.000

— 176.600.— — 204.440.—

Свега гл. LXVI, смањити са

— 204.440.—

ГЛАВА LXVII — ПОЛИЦИЈА

Редовни расходи

А. Лични расходи

406

Личне принадлежности:

1 Плате-периодске повишице итд.

II) Савска банска буправа

б) Чиновнички приправници

Место: „2 управно канцеларијска приправника итд.“ ставити: „3 управно канцеларијска приправника итд.“ сума се не мења

IX) Вардарска банска управа

а) Чиновници

Место: „19 управно-канцеларијских чиновника итд.“ ставити: „16“ а у разврставању место: „2-VIII-1“ ставити: „1-VIII-1“, место: „9-IX“ ставити: „8-IX“, место: „2-X-1“ ставити: „1-X-1“ и суму смањити са — 33.480

— 33.480.—

2 Плате-периодске повишице званичника

VII) Дунавска банска управа

Код 38 полицијских агената у разврставању место: „16-III/2“ ставити: „3-III/2“, сума остаје непромењена

5 Додаци лични и породични

IX) Вардарска банска управа

а) Чиновника, лични, смањити са — 27.900

породични, смањити са — 10.000

— 37.900.— — 71.380.—

407

Награде контрактуалним чиновницима и дневничарима:

IX) Вардарска банска управа

Место: „17 дневничара итд.“ ставити: „19 дневничара“ а место: „6 дневничара-служитеља“ ставити: „8 дневничара-служитеља“ и повећати са + 20.000

+ 20.000.—

Свега гл. LXVIII, смањити са

— 51.380.—

Парт.	Поз.	РЕКАПИТУЛАЦИЈА	
Глава	LXIII	— Министарство	— —
"	LXIV	— Банске управе	— 1,099.820.—
"	LXV	— Жандармерија	— —
"	LXVI	— Управа града Београда	— 204.440.—
"	LXVII	— Полиција	— 51.380.—
Укупно VII раздео, смањити са			— 1,355.640.—

(Пренето је у Министарство правде 63 службеника чији кредит износи 1,355.640 динара услед чега је и дошло до овог смањења.)

VIII РАЗДЕО — МИНИСТАРСТВО ФИНАНСИЈА

ГЛАВА LXXII — УПРАВА ДРЖАВНИХ МОНОПОЛА

Редовни расходи

А. Лични расходи

437	Личне принадлежности:		
	2 Плате — периодске повишице званичника		
	Место: „56 званичника” ставити: „207 званичника”, а у разврставању место: „2-III” ставити: „153-III” и повећати са	+ 507.360.—	
	5 Додаци лични и породични		
	б) Званичника, лични, повећати са	+ 1,256.640.—	+ 1,764.000.—
	Свега гл. LXXII, повећати са		+ 1,764.000.—

ГЛАВА LXXIII — МОНОПОЛ ДУВАНА

Материјални расходи

447	На трошкове око фабрикације дуванских прерађевина:		
	1 Утрошак дувана у листу итд., смањити са		— 1,764.000.—
	Свега гл. LXXIII, смањити са		— 1,764.000.—
	Укупно VIII раздео		— —

IX РАЗДЕО — МИНИСТАРСТВО ВОЈСКЕ И МОРНАРИЦЕ

ГЛАВА LXXXII — ВОЈСКА

Редовни расходи

А. Лични расходи

474	Личне принадлежности:		
	1 Плате — периодске повишице официра и чиновника		
	г) Плате чиновничких приправника Санитетско одељење		
	После: „20 чиновничких приправника” уметнути: „лабораната,”		
	Б. Материјални расходи		
484	Трошкови за наставу итд.		
	3 Службена путовања итд.		
	После речи: „Службена путовања” уметнути: „, као”		
491	Артилериско-технички трошкови:		
	6 Набавка разних врста готове муниције итд., смањити са	— 12,000.000.—	
	9 (нова) Отплата анuitета за исплату зајма код Државне хипотекарне банке у износу од 80,000,000 динара, по		

Парт. Поз.

решењу Министарског савета Пов.Бр. 4722 од 29 ок-
тобра 1937 године за изградњу потребних фабрика
за народну одбрану (I рата) + 12,000.000.—

493 **Инжињерско-технички трошкови:**

2 Подизање и одржавање итд.

У четвртном реду после друге реченице, уметнути нову
реченицу: „Плаћање телефонских инсталација и прет-
плата”.

7 Плаћање радне снаге итд.

У четвртном и петом реду, место речи: „писаћег” ста-
вити реч: „цртаћег”

496 **Судски трошкови:**

Текст мења се и гласи:

„Трошкови за бесплатан превоз како оптужених и њи-
хових спроводника, тако и свих лица која позивају
војни судови, — као и трошкови за спровођење вој-
них лица од стране грађанских власти у команде....”

499 **Трошкови војно географског института:**

2 Набавка прибора и материјала

Субпоз. 1 у другом реду место: „фотографске” стави-
ти: „картографске”

Ванредни расходи502 **По артилериско-техничкој грани:**

1 Подизање нових зграда итд.

У првом реду место: „и” ставити: „запету”; у првом и
другом после речи: „магацине” брисати запету и
уметнути: „и гараже”; у трећем реду брисати: „и”,
а у четвртном реду после: „и” уметнути: „аутомобил-
ским јединицама и установама и”

Свега гл. LXXXII — —

ГЛАВА LXXXIIa — ВАЗДУХОПЛОВСТВО
ВОЈСКЕ

Редовни расходи**Б. Материјални расходи**506j **Трошкови за наставу итд.**

3 Службена путовања итд.

После речи: „Службена путовања” уметнути: „, као”

506и **Ваздухопловно-технички трошкови:**

6 Плаћање умних и физичких радника итд.

На крају додати: „за прошле и текућу буџетску годину”

506п **Инжињерско-грађевински трошкови:**

1 Одржавање постојећих објеката итд.

Субпоз. 3 Плаћање приноса итд. на крају додати: „за
прошле и текућу буџетску годину”

Ванредни расходи506с **По инжињерско-грађевинској грани:**

Субпоз. 1. Подизање нових итд. на крају додати: „и
полигона”

Свега гл. LXXXIIa — —

Укупно IX раздео — —

Парт. Поз.

X РАЗДЕО — МИНИСТАРСТВО ГРАЂЕВИНА

ГЛАВА LXXXVI — МИНИСТАРСТВО

Редовни расходи

А. Лични расходи

562

Личне принадлежности:

- 3 Плате — периодске повишице служитеља
 Субпоз. 1 место: „20 служитеља: 2-1-3, 1-2-1 итд.” ставити „21 служитељ: 2-1-3, 12-1, 3-11-2, 3-11-1 и 1-11” и повећати са + 2.940.—

- 5 Додаци лични и породични:

1) Министарство

- Субпоз. 1 а) Чиновника, лични, смањити са — 2.940.—

Ванредни расходи

IV) Зетска банска управа

657a

- Место: „за регулацију Црмничког поља: ставити: „За уређење водотока у Црмничком пољу”

Укупно X раздео — —

XI РАЗДЕО — МИНИСТАРСТВО
САОБРАЋАЈА

ГЛАВА LXXXVII — МИНИСТАРСТВО

Редовни расходи

А. Лични расходи

666

Личне принадлежности:

- 1 Централна управа
 а) Плате-пер. повишице и положајни додаци чиновника
 1) Чиновници
 Место: „Помоћник министра III/1” ставити: „2 помоћника министра III/1”

- 4 Главна управа пензионог фонда итд.

Чиновници

- Место: „Помоћни официјал X” ставити „Помоћни дактилограф X”

Свега гл. LXXXVII — —

ГЛАВА LXXXIX — ДИРЕКЦИЈА
ПОМОРСКОГ САОБРАЋАЈА

Б. Материјални расходи

689

Материјал и наднице за одржавање поморског саобраћаја:

- 2 Оправке, набавке, одржавање и принова бродова, бродица итд., повећати са + 500.000.—

690

Одржавање и обнова лука итд.

У другом реду речи: „На подручју” брисати

- 1 У Секцији Сушак, смањити са — 140.000.—
 2 У Секцији Шибеник, смањити са — 120.000.—
 3 У Секцији Сплит, смањити са — 120.000.—
 4 У Секцији Дубровник, смањити са — 120.000.— — 500.000.—

Свега гл. LXXXIX — —

Парт. Поз.

ГЛАВА ХС — ОДЕЉЕЊЕ ЗА ГРАЂЕЊЕ
ЖЕЉЕЗНИЦА

Ванредни расходи

707

Мења се и гласи:

„Грађење пруга Куршумлија—Приштина и др.:

За исплату грађевинском друштву „Батињол” извршених радова по техничком уговору од 25 априла 1931 и финансијском уговору од 29 јуна 1931 у вези са авенанима од 30 новембра 1935 ка истим уговорима и по уговору о државном зајму за грађење железничких пруга од 28 новембра 1931 озакоњеног од 5 децембра 1931

1	Трошкови грађења пруга и повраћај		
	а) Грађење пруге Крушумлија—Приштина	54,194.000	
	б) Повраћај узетих аванса од Друштва за трошкове државног надзора и експропријације у 1937/38 години, са каматама	800.000	
	в) Грађење пруга Београд — Панчево и Београд — Ресник	15,000.000	69,994.000.—
2	Трошкови државног надзора на грађењу пруге Куршумлија—Приштина (за све личне и материјалне издатке и за исплату помоћне, техничке и физичке радне снаге на прузи, ван пруге и у Одељењу) и мањи радови у државној режији		2,400.000.—
3	За исплату стално експроприсаног земљишта, накнада за зграде и потрвене усеве и за кирију за привремену експропријацију, као и за личне и материјалне трошкове у вези са овом експропријацијом, за пругу Куршумлија—Приштина		3,000.000.—
	Свега гл. ХС		---

ГЛАВА ХСІ — УПРАВА ДРЖАВНИХ
ЖЕЛЕЗНИЦА

Редовни расходи

А. Лични расходи

712 Личне принадлежности особља управне службе:

2 Финансијска служба

1) Чиновници

Место: „110 пристава итд.” ставити: „111 пристава итд.”
и место: „58-VIII” ставити: „59-VIII”

713 Личне принадлежности особља саобраћајно-комерцијалне службе:

1) Чиновници

101 виши пристав, контролор итд., после речи: „контролор” уметнути речи: „виши прометник”
206 пристава итд. ставити: „205 пристава итд.” а место: „104-VIII” ставити: „103-VIII”

Б. Материјални расходи

721 Разни редовни расходи:

9 Котизација за учешће итд.

У трећем реду оздо, после речи: „кола” уметнути речи: „и статистичке машине”

Свега гл. ХСІ

Парт. Поз.

ГЛАВА ХСII — ДИРЕКЦИЈА РЕЧНЕ
ПЛОВИДБЕ

Редовни расходи

А. Лични расходи

726

Личне принадлежности:

2 Плате агенцијског и егзекутивног особља

а) Агенцијско особље

Место: „28 виших чин. агената итд.“ ставити: „26 ви-
ших чин. агената итд.“

б) Егзекутивно особље

Наутичко-саобраћајно

Место: „186 шлеп. морнара итд.“ ставити: „182 шлеп.
морнара итд.“

Свега гл. ХСII — —

Укупно XI раздео — —

XII РАЗДЕО — МИНИСТАРСТВО ПОШТА,
ТЕЛЕГРАФА И ТЕЛЕФОНА

ГЛАВА ХСIII — МИНИСТАРСТВО

Ванредни расходи

751e

Набавка и монтажа итд.

У првом реду, после речи: „нових“ уметнути речи: „и
проширење постојећих“

Укупно XII раздео — —

XIII РАЗДЕО — МИНИСТАРСТВО
ПОЉОПРИВРЕДЕ

ГЛАВА ХСVI — ПОЉОПРИВРЕДНЕ ОГЛЕДНЕ
И КОНТРОЛНЕ СТАНИЦЕ

Редовни расходи

А. Лични расходи

788

Личне принадлежности:

1 Плате — периодске повишице и положајни додаци
чиновника

III) Пољопривредна огледна и контролна станица —
Загреб

Чиновници

Код 3 пољопривредна саветника V итд. да се речи:
„(1 са седиштем у Осијеку)“ бришу

Код 3 пољопривредна пристава VIII итд. да се речи:
„(1 са седиштем у Осијеку)“ бришу

ГЛАВА ХСIX — БАНСКЕ УПРАВЕ ИТД.

Редовни расходи

А. Лични расходи

797

Личне принадлежности:

1 Плате — периодске повишице и положајни додаци
чиновника

Парт. Поз.

VI) Зетска банска управа
А) Пољопривредно одељење

Чиновници

Код 3 пољопривредна саветника итд. у разврставању место: „1-VI-1” ставити: „1-VI-3” и на крају субпоз. место: „(в. д. винарска надзорника)” ставити: „(в. д. винарског надзорника)”, износ субпоз. остаје исти

Код аграрног инспектора итд. разврставање место: „IV/1-2” ставити: „IV/1-3” износ субпоз. остаје исти.

ГЛАВА CI — ДРЖАВНА ЕРГЕЛА „ПЕТРОВО”
КОД ЗАГРЕБА

Редовни расходи

А. Лични расходи

808

Личне принадлежности:

1 Плате — периодске повишице и положајни додаци чиновника

Чиновници

Код Управника Пастувске станице итд. место речи: „Пастувске станице” ставити речи: „Пастувског станишта”

ГЛАВА CII — ДРЖАВНА ЕРГЕЛА
„МРКОЊИЋЕВО” КОД САРАЈЕВА

Редовни расходи

Б. Материјални расходи

816

Управни трошкови:

8 За трошкове око постављања и издржавања сезонских пастувских станица итд.

У називу позиције у тексту у трећем реду место речи: „исхрана” ставити реч: „исхране”

ГЛАВА CIII — ДРЖАВНА ЕРГЕЛА
„ДУШАНОВО” КОД СКОПЉА

Редовни расходи

Б. Материјални расходи

820

Управни трошкови:

7 За трошкове итд.

У називу позиције у другом и трећем реду место речи: „исхрана” ставити реч: „исхране”

9 За оправку свих зграда итд.

У називу позиције иза речи: „електричног осветљења” брисати: „запету” и додати реч: „и”, као и на крају ове позиције последње две речи брисати

ГЛАВА CIV — ДРЖАВНА ЕРГЕЛА
„ЉУБИЧЕВО” КОД ПОЖАРЕВЦА

Редовни расходи

Б. Материјални расходи

823

Дневнице, путни и подвозни трошкови итд.

У називу партије у првом реду после речи: „дневнице” ставити: „запету”

Парт. Поз.

ГЛАВА CV — ДРЖАВНА ЕРГЕЛА
„АЛЕКСАНДРОВО” КОД БИОГРАДА
НА МОРУ

Редовни расходи

А. Лични расходи

825

Личне принадлежности:

- 2 Плате-периодске повишице званичника
Код 4 званичника итд. разврставање изменити и да
гласи: „3-1-3 и 1-1”, износ позиције остаје исти

ГЛАВА CVII — ДРЖАВНА ЕРГЕЛА
НА ПОНОВИЧАМА КОД ЛИТИЈЕ

Редовни расходи

А. Лични расходи

834

Личне принадлежности:

- 2 Плате-периодске повишице званичника
Код 4 званичника итд. разврставање изменити и да
гласи: „2-II и 2-III-1”, износ позиције остаје исти

Б. Материјални расходи

836

Управни трошкови:

- 7 За трошкове итд.
У називу позиције у другом и трећем реду место речи:
„исхрана” ставити реч: „исхране”

ГЛАВА CXI — ДРЖАВНА ПОЉОПРИВРЕДНА
ЗАКЛАДА

Редовни расходи

Материјални расходи

854

За унапређење свих грана пољопривреде:

б) Одељење за сточарство

- 9 Помоћи итд.
У називу позиције у петом реду после речи: „вештач-
ки” ставити: „заграду”
в) Одељење за аграрну политику

19 Помоћ итд., износ позиције повећати са + 100.000.—
20 Помоћ итд., износ позиције смањити са — 100.000.—

855

Стручни расходи Одељења за ветеринарство:

- 6 Епидемиолошки додаци итд.
У тексту позиције у првом и другом реду иза речи бак-
териолозима ставити: „запету” и додати у продужењу
речи: „хемичарима, ентомолозима и паразитолозима”

Укупно XIII раздео — —

XIV РАЗДЕО — МИНИСТАРСТВО ТРГО-
ВИНЕ И ИДУСТРИЈЕ

ГЛАВА CXII — МИНИСТАРСТВО

Редовни расходи

А. Лични расходи

858

Личне принадлежности

- 1 Плате - периодске повишице и положајни
додаци чиновника
а) Чиновници
1) Министарство
Место: „6 инспектора: 4-III/2 и 2-IV/1” ста-
вити: „6 инспектора: 5-III/2 и 1-IV/1” и
субпоз. повећати са + 12.600

Парт. Поз.

Место: „4 виша секретара V” ставити: „5 виших секретара V” и субпоз. повећати са	+	27.000
Место: „3 архив. чиновника: 2-IX и 1-X” ставити: „4 архивска чиновника: 2-IX и 2-X” и субпоз. повећати са	+	8.100
IV) Управа за заштиту индустријске својине		
Место: „5 инспектора: 1-III/2, 1-IV/1 и 3-IV/2 ставити: „6 инспектора: 1-III/2, 1-IV/1 и 4-IV/2” и субпоз. повећати са	+	5.520
Место: „3 архивара VIII-1” ставити: „4 архивара VIII-1” и субпоз. повећати са	+	13.560
V) Државни завод за унапређење индустрије и занатства		
Место: „Пом. секретар VI” ставити: „Секретар VI” износ субпоз. остаје исти		
Место: „3 пристава: 2-VII и 1-VIII” ставити: „2 пристава VII” а субпоз. смањити са	+	13.560
Иза 3 пристава итд. ставити нове ставове:		
Књиговођа VIII	+	13.560
Архивар VIII	+	13.560
VI) Завод за унапређење спољне трговине		
Место: „5 саветника: 1-IV/1, 2-IV/2 и 2-V” ставити: „6 саветника: 1-IV/1, 2-IV/2 и 3-V” и субпоз. повећати са	+	6.240
Место: „10 пристава: 6-VII и 4-VIII” ставити: „10 пристава: 7-VII и 3-VIII” и субпоз. повећати са	+	3.360
VII) Банске управе Одељења и отсеци		
Место: „Виши саветник IV/1-1” ставити: „2 виша саветника: 1-IV/1-1 и 1-IV/1” и субпоз. повећати са	+	44.040
Место: „7 саветника: 3-IV/2 и 4-V” ставити: „6 саветника: 3-IV/2 и 3-V” и субпоз. смањити са	-	27.000
Место: „5 пристава VIII” ставити: „7 пристава VIII” и субпоз. повећати са	+	27.120
VIII) Одељење за радње при Управи града Београда		
Избрани суд		
(Суд добрих људи)		
Место: „2 секретара VI” ставити: „3 секретара VI” и субпоз. повећати са	+	21.600
Иза писар IX ставити нов став:		
Архивски чиновник X	+	8.100
IX) Контроле мера		
Место: „Виши секретар IV/2” ставити: „Саветник IV/2” износ субпоз. се не мења		
Место: „10 жигосача: 2-VII, 1-VIII, 4-IX и 3-X” ставити: „11 жигосача: 2-VII, 1-VIII, 4-IX и 4-X” и субпоз. повећати са	+	8.100
б) Чиновнички приправници		
I) Министарство		
Место: „7 чин. приправника у I разреду скупоће” ставити: „8” и у разврставању место: „1 од X групе” ставити: „2 од X групе” и субпоз. повећати са	+	13.882

Парт. Поз.

VI) Одељење за радње

Избрани суд

(Суд добрих људи)

Место: „2 чин. приправника у I раз. скупине” ставити: „4” и у разврставању места: „1 од VIII” ставити: „2 од VIII групе” и субпоз. повећати са	+	18.300		
Место: „1 од IX групе” ставити: „2 од IX групе” и субпоз. повећати са	+	15.840	+	219.922.—

2 Плате — периодске повишице званичника

I) Министарство

Место: „5 званичника: 1-I, 2-II, 1-III-2 и 1-III-1” ставити: „6 званичника: 1-I, 2-II, 1-III-2, 1-III-1 и 1-III” и субпозицију повећати са \.	+	3.550		
---	---	-------	--	--

II) Контроле мера

У тексту субпозиција иза речи: „званичника” додати речи: „жигосача”

5 Додаци лични и породични			+	3.550.—
а) Чиновника, повећати са	+	96.620.—	+	320.092.—

859 Награде контрактуралним чиновницима итд.

I) Министарство и рачуноводство

Место: „13 дневничара-званичника” ставити: „15 дневничара-званичника” и субпоз. повећати са	+	24.282		
Место: „Дневничар-служитељ” ставити: „2 дневничара-служитеља” и субпоз. повећати са	+	12.138		

Избрани суд

Избрани суд

(Суд добрих људи)

Место: „3 дневничара-званичника” ставити: „4 дневничара-званичника” и субпоз. повећати са	+	13.333		
Место: „4 дневничара-служитеља” ставити: „5 дневничара-служитеља” и субпоз. повећати са	+	11.540	+	61.293.—

860

Специјалне награде:

I) Министарство

2 Награде и дневнице члановима комисија за контролу пољопривредних производа итд., износ позиције повећати са	+	25.000.—		
3 Награде стручним експертима итд., износ позиције повећати са	+	3.000.—		
5 Награде за израду уредаба и правилника итд., износ позиције повећати са	+	2.000.—		

II) Управа за заштиту индустријске својине

9 Награде за превод нове класификације, врста робе за жигове итд., износ позиције повећати	+	4.000.—		
--	---	---------	--	--

III) Трговачка-техничка и занатска настава

10 Награде и дневнице изасланицима за одржавање завршних испита итд.

У наслову позиције у трећем реду иза речи: у целој Краљевини на основу” додати речи: „§ 34 Закона о средњим трговачким школама”, износ позиције се се мења			+	34.000.—
--	--	--	---	----------

Парт. Поз.	Б. Материјални расходи		
863	Путни, подвозни и селидбени трошкови:		
	I) Министарство		
1	Трошкови за службена путовања		
	Субпоз. е) За путне трошкове итд., субпозицију повећати са	+	30.000.—
864	Управни трошкови:		
1	Канцеларијски трошкови		
	а) Опште канцеларијске потребе		
	VII) Одељење за радње при Управи града Београда		
	Субпоз. „Одељење”, повећати са	+	5.000
	Субпоз. „Суд добрих људи”, повећати са	+	5.000
		+	10.000.—
866	Материјалне потребе за унапређење трговине:		
1	Унутрашња трговина		
	Субпозиција под б) Трошкови по чл. 45 Уредбе итд., повећати са	+	10.000.—
	Свега гл. CXII, повећати са	+	465.385.—

ГЛАВА CXIII — СТРУЧНО ШКОЛСТВО
У ЦЕЛОЈ КРАЉЕВИНИ

Редовни расходи

А. Лични расходи

878	Личне принадлежности:		
1	Плате-периодске повишице и положајни додаци чиновника		
	а) Чиновници		
	III) Дворазредне трговачке школе		
	Место: „12 предметних учитеља итд.” ставити:		
	7 наставника V		189.000
	5 предметних учитеља: 2-VI и 3-VII		66.080
5	Додаци лични и породични итд.		
	Субпоз. а) Чиновника, лични, смањити са	—	465.385.—
	Свега гл. CXIII, смањити са	—	465.385.—
	Укупно XIV раздео	—	—

XV РАЗДЕО — МИНИСТАРСТВО ШУМА
И РУДНИКА

ГЛАВА CXV — МИНИСТАРСТВО

Редовни расходи

А. Лични расходи

894	Личне принадлежности:		
1	Плате, периодске повишице итд.		
	а) Чиновници		
	Одељак за рачуноводство и благајницу Дирекције шума — Ниш		
	Место: „рачунски инспектор” VII-1, ставити: „рачунски контролор VII-1”, сума остаје иста.		
	Одељак за рачуноводство и благајницу дирекције шума — Сушак		
	Место: „2 књиговође VIII” ставити: „3 књиговође VIII”, сума остаје иста.		

Парт. Поз.

У тексту у насловима: „Одељак за рачуноводство Дирекције државног рудника итд.” свуда се реч: „Дирекције” брише, а изузетно код: „Одељак за рачуноводство Дирекције државног рудника Вареш” наслов треба да гласи: „Одељак за рачуноводство државне топионице и ливнице Вареш”.

б) Чиновнички приправници

У тексту у насловима: „Одељак за рачуноводство Дирекције државног рудника итд.” свуда се реч: „Дирекције” из наслова брише.

ГЛАВА СХVI — ВРХОВНИ ШУМАРСКИ НАДЗОР

Испод наслова главе додати поднаслов који гласи: „Одељење за врховни шумарски надзор и шумарско-ловачки музеј „Витешког Краља Александра I Ујединитеља”

Б. Материјални расходи

911

Чланарине:

На крају текста субпоз. а) иза речи: „год.” додати: „1.000 златних франака”.

ГЛАВА СХVII — БАНСКЕ УПРАВЕ

Редовни расходи

Б. Материјални расходи

914

Изддржавање лугарске школе у Сарајеву:

У другој субпоз. у петом реду одозго место речи: „издаци за састављање уџбеника” ставити: „Награде наставницима за састав уџбеника”

ГЛАВА СХVIII — УПРАВА ДРЖАВНИХ ШУМА

Редовни расходи

А. Лични расходи

922

Личне принадлежности:

1 Плате — периодске повишице итд.

б) Чиновнички приправници

Одељење за управу државних шума

Код 50 чин. приправника итд. на крају после речи: „скупоће” додати: „постављених по Уредби М.С.бр. 765/37 распоређених код Дирекције шума”

Код „4 чин. приправника итд.” на крају после речи: „скупоће” додати: „постављених по Уредби М.С.бр. 765/37 распоређених код Одељења за управу државних шума и Дирекција шума”

3 Плате — периодске повишице служитеља итд.

Одељења за управу државних шума

Место: „171 служитељ итд.” ставити: „21 служитељ: 1-1-2, 2-1-1, 1-1, 1-1-3, 3-1-2 и 13-1-1” . . 89.100.—

150 чувара шума II положајне групе служитеља постављених по Уредби М.С.бр. 765/37 и распоређених код Дирекција шума и шумских управа . . 441.000.—
сума остаје непромењена.

Парт. Поз.

Б. Материјални расходи

935 Трошкови експлоатације шума:

1) Главни производи

1 Трошкови обележавања горе итд. трошкови измере и исколчења редовних и ванредних сеча итд. Испод овог текста додати нов: „Трошкови су шумарских чиновника: дневнице и подвоз и др око надзора и контроле над искоришћавањем државних шума путем продаје на пању.

а) Одељење за управу државних шума, повећати са + 68.000”

Код в) Дирекције шума, Сарајево, смањити са — 61.000

Код ђ) Дирекција шума, Загреб, смањити са — 7.000

Место: „а) Дирекција шума, Ниш” ставити:

„б) Дирекција шума, Ниш”

Место: „б) Дирекција шума, Скопље” ставити:

„в) Дирекција шума, Скопље итд.”

изменити редом азбучни ред код свих набројаних Дирекција.

ГЛАВА СХХ — УПРАВА ДРЖАВНИХ
РУДАРСКИХ ПРЕДУЗЕЋА

Редовни расходи

Б. Материјални расходи

964 Прометни трошкови државног рударства:

5 Мења се и гласи: „Ануитетни оброк и камате на позајмице за нове инвестиције”.

Укупно XV раздео — —

XVI РАЗДЕО — МИНИСТАРСТВО СОЦИЈАЛНЕ
ПОЛИТИКЕ И НАРОДНОГ ЗДРАВЉА

ГЛАВА СХХI — МИНИСТАРСТВО

Редовни расходи

А. Лични расходи

967 Личне принадлежности:

1 Плате — периодске повишице итд.

а) Чиновници:

Место: „11 помоћних секретара итд.” ставити: „16 помоћних секретара: 1-VI-3, 2-VI-2, 7-VI-1, 5-VI и 1-VII” и суму повећати са + 117.600

Место: „8 виших пристава итд.” ставити: „6 виших пристава: 3-VI и 3-VII” и суму смањити са — 47.880

Место: „8 пристава VIII” ставити: „6 пристава VIII” и суму смањити са — 27.120

Код 4 главних архивара исправити разврставање да гласи: „2-VII-2 и 2-VII” и суму повећати са + 1.440

Место: „6 архивских чиновника итд.” ставити: „5 архивских чиновника: 1-IX и 4-X” и суму смањити са — 8.100

Парт. Поз.

Исељенички комесаријат у Загребу

После: „виши пристав VII” уметнути ново:

„Главни архивар VII” + 16.920

Место: „3 администр. итд.” ставити: „5 администр. итд.” и суму повећати са . . . + 21.000

б) Чиновнички приправници

Место: „8 чиновничких приправника итд.”

ставити: „6 чиновничких приправника

итд.” а после речи: „у Отсеку рачуновод-

ства” брисати речи: „и два у Исељенич-

ком комесар. у Загребу” и смањити са .

— 31.680 + 42.180.—

5 Додаци лични и породични

а) Чиновника, лични, повећати са + 20.040.— + 62.220.—

970 Субвенције, разне помоћи, дотације, обавезе,
заштита деце итд.После поз. 19 поднаслов: „Научне и стручне студије”
брисати

После поз. 22 уметнути нову:

22а (нова) На име чланарине Интернационалном удружењу
болница у Лондону (£ 16.—,—) + 4.000.—

Испред поз. 23 поднаслов: „Помоћи” брисати

Б. Материјални расходи

974 Место: „Трошкови итд” ставити: „Исељеничком фонду
за трошкове репарације

979 Помоћ Савезу здравствених задруга итд., повећати са . . . + 500.000.—

981 Ануитети:

У трећој потпозицији у другом реду место
речи: „Средишњем” ставити: „Средишном”Потпоз. 4: „На име отплате ануитета зајма
од дин. 5,000.000.— итд.” брисати . . . — 616.455

Додати нове потпозиције:

Потпоз. 4 „На име отплате ануитета зајма
од дин. 3,000.000.— Државној хипотекар-
ној банци у Београду” + 369.873Потпоз. 5 „На име отплате ануитета зајма
од дин. 2,000.000.— Народном инвалид-
ском фонду у Београду” + 246.582Свега гл. СХХI, повећати са + 566.220.—ГЛАВА СХХХ-а — КРАЉЕВСКЕ БАНСКЕ
УПРАВЕ И УПРАВА ГРАДА БЕОГРАДА

Редовни расходи

А. Лични расходи

1044а Личне принадлежности:

1 Плате-периодске повишице и положајни до-
даци чиновника

а) Чиновници

Место: „9 инспектора” ставити: „11 ин-
спектора” а у разврставању место:
„3-IV/1” ставити: „5-IV/1” и суму пове-
ћати са + 90.480Место: „22 виша саветника итд.” ставити:
„20 виших саветника итд.” а у развр-
ставању место: „10-IV/1, 8-IV/2” ставити:
„9-IV/1, 7-IV/2” и суму смањити . . . — 76.080

Парт. Поз.

Инспекција рада

а) Чиновници

Место: „6 виших саветника, саветника итд.“ ставити: „7 виших саветника, саветника, секретара: 1-IV/1-2, 1-IV/1, 1-IV/2-2, 1-IV/2, 1-V и 2-VI-1” и повећати са + 44.040 + 58.440.—

3 Додаци лични и породични

Чиновника, лични, повећати са + 4.080.— + 62.520.—

Б. Материјални расходи

1044г

Путни, подвозни итд.:

На крају текста после речи: „лешева и” брисати: „то” а додати нове речи: „пелцовање против великих богиња и то:”

Свега гл. СХХХа, повећати са + 62.520.—

ГЛАВА СХХХб — БОЛНИЧКА СЛУЖБА

Редовни расходи

А. Лични расходи

1044д

Личне принадлежности:

1 Плате-периодске повишице итд.

I) Општа државна болница у Београду

а) Чиновници

Место: „14 шефова одељења итд.“ ставити: „15 шефова одељења: 3-IV/1-2, 4-IV/1-1, 5-IV/1, 1-IV/2 и 2-V” и суму повећати са + 39.000

Место: „24 примарна лекара” ставити: „23 примарна лекара” а у разврставању место: „5-V” ставити: „4-V” и суму смањити са — 27.000

Потпоз. 18 место: „Главни архивар VII” ставити: „3 главна архивара и архивска чиновника: 1-VII, 1-IX и 1-X” и суму повећати са + 18.600

б) Чиовни. приправници

Место: „3 чиновничка приправника итд.” ставити: „2 чиновничка приправника од X групе у I раз. скупоће” и смањити са — 14.460

III) Школа за бабице у Београду

Испред „Чиовник IX-1” ставити: „Управник IV/1” + 44.040

VI) Државна болница за женске болести

у Љубљани

а) Чиовници

Место: „Асистент VII” ставити: „2 асистента VII” и повећати са + 16.920

Место: „4 секундарна итд.” ставити: „3 секундарна итд.” и смањити са — 13.560

VII) Државна болница у Бања Луци

а) Чиовници

Место: „3 секундарна итд.” ставити: „2 секундарна итд.” и смањити са — 13.560

Додати: „Апотекар VIII” + 13.560

Парт. Поз.

б) Чиовн. приправници

Чиовнички приправник-апотекар од VIII итд., брисати	—	18.300
Место: „3 чин. приправника-лекара итд.” ставити: „4 чин. приправника-лекара итд. и повећати са	+	18.300

VIII) Државна болница у Сплиту

а) Чиовници

Код: „4 шефа одељења” у разврставању место: „2-IV/1, 1-IV/2 и 1-V” ставити: „1-IV/1, 1-IV/2 и 2-V” и суму смањити са	—	17.040
„Асистент-рентгенолог VII”, брисати	—	16.920
Место: „3 асистента VII” ставити: „4 асистента VII” и суму повећати са	+	16.920

б) Чиовн. приправници

Место: „Чиовнич. приправник од IX групе итд.” ставити: „2 чиовн. приправника од IX групе итд.” и суму повећати са	+	15.840
Чиовнички приправник-сестра нудиља од IX групе итд. брисати	—	15.840

IX) Државна болница у Сарајеву

а) Чиовници

Код 11 шефова одељења у разврставању место: „2-IV/1-2, 5-IV/1-1, ставити: „3-IV/1-2, 4-IV/1-1” и повећати са	+	2.400
Место: „7 архивских чиовника: 5-IX итд.” ставити: „8 архивских чиовника: 6-IX итд.” и повећати са	+	10.500

б) Чиов. приправници

Место: „2 чин. приправника-лекара итд.” ставити: „4 чин. приправника-лекара итд.” и повећати са	+	36.600
---	---	--------

XI) Државна болница у Новом Саду

а) Чиовници

Место: „Управник IV/1” ставити „Управник III/2” и повећати са	+	12.600
Код: „6 шефова одељења” у разврставању место: „1-IV/1-1, 2-IV/1, 2-IV/2 и 1-V” ставити: „1-IV/1-2, 1-IV/1-1, 3-IV/1 и 1-IV/2” и повећати са	+	34.840
Код: „Шеф ортопедског отсека-примарни лекар” у разврставању место: „V” ставити: „VI”, и суму смањити са	—	5.400
Код: „4 примарна лекара” у разврставању место: „1-VI и 3-VII” ставити: „VI” и повећати са	+	15.210
После: „Економ VIII” додати ново: „Административни чиовник VIII-1”	+	14.280
Место: „Архивски чиовник IX” ставити: „2 архивска чиовника 1-IX и 1-X” и повећати са	+	8.100

XII) Државна болница у Нишу

а) Чиовници

Место: „Управник болнице IV/2” ставити: „Управник болнице IV/1” и суму повећати са	+	12.000
--	---	--------

Парт. Поз.

Код „5 шефова одељења” у разврставању
место: „3-V” ставити: „1-IV/2 и 2-V” и
суму повећати са + 5.040

Место: „Асистент VII” ставити: „Асистент
VI” и суму повећати са + 4.680

После: „Сестра помоћница IX” додати но-
во: „Магационер IX” + 10.500

б) Чиновнички приправници

Место: „2 чин. приправника од X гр. итд.”
ставити: „Чиновнички приправник од X
гр. итд.” и суму смањити са — 14.460

XIII) Државна болница у Скопљу

а) Чиновници

Место: „3 архивска чиновника итд.” ста-
вити: „2 архивска чиновника: 1-IX и 1-X-
2” и суму смањити са — 8.700

После: „Технички чиновник X” додати но-
во: „Магационер X-1” + 8.700

б) Чиновнички приправници

После: „4 чиновничка приправника итд.”
додати ново:
„Чиновнички приправник-апотекар од VIII
групе у I раз. скупоће” + 18.300

Чиновнички приправник од X групе у I
раз. скупоће + 14.460

XIV) Државна болница за душевне болести
болести у Београду итд.

а) Чиновници

Место: „Економ VI” ставити: „Економ-ви-
ши пристав VI”

Место: „Благајник VII” ставити: „Благајник
VII-1” и суму повећати са + 120

XV) Болница за душевне болести у
Љубљани итд.

б) Чиновнички приправници

Место: „Чиновнички приправник-лекар од
VIII гр. итд.” ставити: „2 чиновничка
приправника - лекара од VIII гр. итд.” и
суму повећати са + 18.300

XVI) Болница за душевне болести у Новом
Целју

Уметнути поднаслов:

„а) Чиновници”

После: „Примарни лекар VI” додати ново:
„Асистент VII” + 16.920

Место „2 секундарна лекара VIII” ставити:
„Секундарни лекар VIII” и суму сма-
њити са — 13.560

Потпоз. 4 „Административни чиновник
VIII” брисати — 13.560

Додати као ново:

„б) Чиновнички приправници

Чиновнички приправник од IX групе у III
раз. скупоће” + 11.640

Парт. Поз.

XVII) Болница за живчане и душевне болести у Врапчи			
а) Чиновници			
Место: „Економ VI” ставити: „Економ VI-2” и суму повећати са	+	2.400	
XVIII) Државна болница за душевне болести у Ковину			
а) Чиновници			
Место: „Шеф одељења IV/2” ставити: „Управник болнице III/2” и повећати са . . .	+	24.600	
XIX) Државна болница за душевне болести у Топоници			
а) Чиновници			
Код: „Управник болнице — Шеф одељења” место: „V” ставити: „IV/2” и суму повећати са	+	5.040	
Код: „Економ болнице” место: „VIII” ставити: „VII” и суму повећати са	+	3.360	
Код: „2 чиновника (инвентариста итд.)” у разврставању место: „1-VIII и 1-IX” ставити: „VIII” и суму повећати са	+	3.060	
Код: „3 чиновника” у разврставању место: „1-IX и 2-X” ставити: „2-IX” и 1-X” и суму повећати са	+	2.400	+
			286.870.—
2 Плате — периодске повишице званичника			
Додаје се нов став:			
XVa) Болница за душевне болести у Новом Цељу			
Званичник-стројар III	+	3.360.—	
5 Додаци лични и породични			
I) Општа државна болница у Београду			
а) Чиовника, лични, повећати са	+	15.480	
III) Школа за бабице у Београду			
а) Чиовника, лични, повећати са	+	4.080	
VI) Државна болница за женске болести у Љубљани			
а) Чиовника, лични, смањити са	—	300	
IX) Државна болница у Сарајеву			
а) Чиовника, лични, повећати са	+	9.300	
XI) Државна болница у Новом Саду			
а) Чиовника, лични, повећати	+	18.600	
XII) Државна болница у Нишу			
а) Чиовника, лични, повећати са	+	4.980	
XVII) Болница за душевне болести у Новом Цељу			
а) Чиовника, лични, смањити са	—	5.400	
Уметнути као ново:			
б) Званичника, лични	+	6.120	
Место б) Служитеља итд. ставити:			
в) Служитеља итд.			

Парт. Поз.

	XIX) Државна болница за душевне болести у Ковину			
	а) Чиновника, лични, смањити са	—	4.200 + 48.660.—	+ 338.890.—
1044ђ	Награде контрактуалним чиновницима и дневничарима:			
	IV) Стални стручни савет итд.			
	Место: „4 дневничара-хонорарна итд.” ставити: „Служитељ” и суму смањити са	—	29.280	
	VIII) Државна болница у Бања Луци			
	На крају додати нову потпоз. 7: „7 стужитеља-ки за болничке просторије”	+	42.000	
	XVII) Болница за душевне болести Љубљана—Студенец			
	Потпоз. 1 „Хонорарни лекар-шеф одељења у Љубљани” брисати	—	30.000	
	XVIII) Болница за душевне болести у Новом Цељу			
	Место: „52 дневничара (писара итд.)” ставити: „60 дневничара (писара) итд.”, сума остаје иста.			— 17.280.—
1044е	Специјални додаци и награде:			
	I) Општа државна болница у Београду			
	Додати нову трећу потпозицију: Хонорарни стручњак физичко-хемијског отсека	+	12.000	
	IV) Стални стручни савет итд.			
	Додати нову другу потпоз. Награда за 3 чиновника које одређује Министар соц. пол. и нар. здравља за стручно-канцеларијски рад у Сталном стручном савету у ванканцеларијско време	+	29.280	
	XII) Државна болница „Данило” на Цетињу			
	Особена награда лекару-шефу итд., повећати са	+	920	
	Потпоз. 2 мења се и гласи: „Особена награда лекарима-чиновничким приправницима из § 329 Зак. о чиновницима” и суму повећати са	+	4.320	
	XII) Државна болница за душевне болести у Београду итд.			
	Особене награде за лекаре итд., повећати са	+	10.000	
	Наднице надничарима итд., повећати са	+	50.000	+ 106.520.—
	Б. Материјални расходи			
1044з	Управни трошкови:			
	I) Општа државна болница у Београду			
1	Разни материјални издаци			
	Потпоз. 26 За претплату телефона итд., повећати са	+	12.000	
	После потпоз. 26 додати нову: За набавку акумулаторске батерије за нову телефонску централу, апарата за пуњење исте, телефонских апарата и постављање нове телефонске мреже	+	50.000	+ 62.000.—
	VIII) Државна болница у Бања Луци			
16	разни материјални издаци			
	Потпоз. 28 „Довршење зграде заразног павиљона” брисати	—	1.000.000	
	Потпоз. 29 „Израда зграде за кухињу и вешерницу итд.” брисати	—	1.000.000	
	Потпоз. 30 „Изградња централне ложнице за парно грејање итд.” брисати	—	750.000	

Парт. Поз.

После потпоз. 28 додати нову: „Довршење зграде Заразног павиљона, израда зграде за кухињу и вешерницу са свима потребним инсталцијама и изградња централне ложионице за парно грејање свих зграда са набавком котлова и израдом 3 прикључака вода до постојећих зграда” + 254.175 — 2,495.825.—

IX) Државна болница у Сплиту итд.

19 Разни материјални издаци:

Потпоз. 8 „Рубље, одело, итд.”, смањити са — 12.500
 Потпоз. 11 „Изддржавање зграда итд.”, смањити са — 10.000
 Потпоз. 16 „Погребни трошкови”, повећати са + 10.000 — 12.500.—

X) Државна болница у Сарајеву

22 Разни материјални издаци:

Потпоз. 5 „Градској штедионици Општине града Сарајева за електричну струју”, повећати са + 20.000
 Потпоз. 10 „Одржавање и уређење централне ложионице”, повећати са + 20.000
 Потпоз. 25 „Набавка сијалица итд.”, повећати са + 20.000 + 60.000.—

23 Исхрана болесника и особља:

Потпоз. 1 „За исхрану болесника” повећати са + 415.000.—

XII) Државна болница у Новом Саду

28 Разни материјални издаци:

Потпоз. 14 „Возарина железници”, смањити са — 15.000
 Потпоз. 19 „Набавка апарата итд.”, смањити са — 60.000
 Потпоз. 20 „Чишћење постојећих бунара итд.” смањити са — 2.000
 Потпоз. 25 „Одржавање перионице итд.” смањити са — 4.000 — 81.000.—

XIII) Државна болница у Нишу

31 Разни материјални издаци:

Потпоз. 11 „Одржавање и оправка електричне инсталације итд.” повећати са + 50.000.—

33 Набавка лекова итд.

„Набавка лекова, серума итд.”, повећати са + 50.000.—

XIV) Државна болница у Скопљу

34 Разни материјални издаци:

Потпоз. 5 „Осветљење са прибором итд.” повећати са + 20.000
 Потпоз. 8 „Набавка и оправка инвентара”, повећати са + 20.000
 Потпоз. 9 „Набавка болесничког и постелног рубља” повећати са + 50.000
 Додати нову потпоз. 38 „Набавка кола са федерима” + 10.000 + 100.000.—

35 Исхрана болесника и особља:

Потпоз. 1 „Трошкови исхране болесника” повећати са + 100.000.—

36 Набавка лекова итд.

Потпоз. 10 „Набавка и оправка инструмента и апарата повећати са + 30.000.—

Парт. Поз.

XVI) Државна болница за душевне болести у Београду			
39	Разни материјални издаци:		
	Потпоз. 9 „Набавка потрошног бакалског материјала итд.” повећати са	+ 20.000	
	Потпоз. 21 „Одржавање болничких зграда итд.” повећати са	+ 20.000	+ 40.000.—
XVIII) Болница за душевне болести у Новом Цељу			
45	Разни материјални издаци:		
	Потпоз. 9 „Кућне потребе итд.” смањити са	— 5.000	
	Потпоз. 14 „Набавка материјала за одржавање зграда итд.” смањити са	— 10.000	
	Потпоз. 57 „Обрађивање поља итд.” смањити са	— 3.000	
	Потпоз. 64 мења се и гласи: „Набавка 5 нових крава за млеко и гнојиво” и суму смањити са	— 17.500	— 35.500.—
XX) Државна болница за душевне болести у Ковину			
51	Разни материјални издаци:		
	Потпоз. 9 „Набавка ћебади итд.” повећати са	+ 20.000	
	Потпоз. 20 „Набавка трактора итд.” повећати са	+ 40.000	+ 60.000.—
XXI) Државна болница за душевне болести у Топоници			
54	Разни материјални издаци:		
	Потпоз. 23 „Обрађивање болничког имања” смањити са	— 10.000	
	Потпоз. 36 „Одржавање и набавка одела итд.” смањити са	— 3.000	— 13.000.— — 1.670.825.—
	Свега гл. СXXXб, смањити са		— 1.242.695.—

ГЛАВА СXXXв — ХИГИЈЕНСКА СЛУЖБА

Редовни расходи

А. Лични расходи

Личне принадлежности:

1044j

1 Плате — периодске повишице итд.

а) Чиновници

I) Централни хигијенски завод у
Београду итд.

Место: „6 шефова одељења итд.” ставити:
„8 шефова одељења-лекара: 1-IV/1-2,
2-IV/1-1, 3-IV/1, 1-IV/2 и 1-V” и суму повећати са + 59.040

Место: „12 виших саветника” ставити: „11 виших саветника” а у разврставању место: „9-IV/2” ставити: „8-IV/2” и суму смањити са — 32.040

Место: „7 саветника V” ставити: „6 саветника V” и суму смањити са — 27.000

II) Школа за нудиље у Београду

Место: „Директор школе VII” ставити:
„Директор школе VI” и суму повећати са + 4.680

Парт. Поз.

III) Хигијенски завод у Љубљани итд.

а) Чиновници

Место: „4 виша саветника и саветника итд.” ставити: „4 виша саветника и саветника: 2-IV/1 и 2-IV/2” и суму смањити са	— 26.400
Место: „21 виши пристав и пристав итд.” ставити: „21 виши пристав и пристав: „1-V, 10-VI, 4-VII и 6-VIII” и суму смањити са	— 720

VIII) Хигијенски завод у Загребу итд.

б) Чиновнички приправници

Место: „Чиновнички приправник - сестра итд.” ставити: „4 чиновничка приправника-сестре итд.” и суму повећати са	+ 34.380
---	----------

IX) Болничко одељење Хигијенског завода у Загребу

а) Чиновници

Место: „2 примарна лекара итд.” ставити ново: Шеф одељења V	27.000
Примарни лекар VI	21.600
сума се не мења.	

б) Чиновнички приправници

Додати ново:

Чиновнички приправник од X групе у I разреду скупоће	+ 14.460
--	----------

XIV) Државно лечилиште Стрмац итд.

Место: „Управник — шеф одељења V”, ставити: „Управник — шеф одељења IV/2” и повећати са	+ 5.040
---	---------

Уметнути нову потпозицију:

Секундарни лекар VIII	+ 13.560
---------------------------------	----------

XVII) Хигијенски завод у Бања Луци итд.

а) Чиновници

Место: „4 виша саветника и саветника итд.” ставити: 5 виших саветника и саветника: 2-IV/1, 1-IV/2 и 2-V и суму повећати са	+ 27.000
Место: „15 виших пристава и пристава итд.” ставити: „13 виших пристава и пристава: 4-VI, 6-VII, и 3-VIII” и суму смањити са	— 35.160
Место: „3 администрат. чиновника итд.” ставити: „2 администрат. чиновника: 1-VIII и 1-IX” и суму смањити са	— 13.560
После 5 сестара додати: 2 архивска чиновника: 1-VIII и 1-IX	+ 24.060

XIX) Хигијенски завод у Сплиту

а) Чиновници

После потпоз. 3 унети нову:

Економ VI	+ 21.600
Место: „3 административна чиновника итд.” ставити: 2 административна чиновника: 1-VI-1 и 1-VIII и смањити са	— 21.600
Код: „2 техничка чиновника” у разврставању исправити место: „1-VII” ставити: „1-VI” и суму повећати са	+ 4.680

Парт. Поз.

Место: „7 архивских чиновника итд.” ставити: „8 главних архивара и архивских чиновника: 1-VII-2, 1-VII, 5-IX и 1-X” и суму повећати са + 16.920

Место: „16 сестара здравствених помоћница итд.” ставити: „15 сестара здравствених помоћница: 1-VII, 2-VIII-1, 6-VIII и 6-IX” и суму смањити са — 10.500

XXI) Хигијенски завод у Сарајеву итд.

Место: „12 виших саветника и саветника итд.” ставити: „11 виших саветника и саветника” а у разврставању место: „1-IV/1-1”, ставити: „2-IV/1-1”, место: „2-IV/1” ставити „1-IV/1” и место: „3-IV/2” ставити: „2-IV/2” и суму смањити са — 29.640

Место: „22 виша пристава и пристава итд.” ставити: „25 виших пристава и пристава: 10-VI, 8-VII, и 7-VIII” и повећати са + 51.980

Место: „Административни чиновник IX” ставити: „3 административна чиновника IX” и повећати са + 21.000

Место: „9 главних архивара и архивских чиновника итд.” ставити: „8 главних архивара и архивских чиновника: 1-VII, 3-IX, 3-X-1 и 1-X и смањити са — 9.300

Код: „9 сестара помоћница исправити разврставање да гласи: „1-VIII, 1-IX-1, 4-IX, 1-X-1 и 2-X” и смањити са — 5.870

Чиновнички приправници

Место: „3 чиновничка приправника од VIII групе итд.” ставити: „2 чиновничка приправника од VIII групе итд.” и смањити са — 18.300

Место: „3 чиновничка приправника од IX групе итд.” ставити: „2 чиновничка приправника од IX групе у II разреду скупоће” и смањити са — 11.840

XXIII) Хигијенски завод на Цетињу итд.

а) Чиновници

Код: „4 техничка чиновника” исправити разврставање да гласи: „1-VI, 1-VIII, 1-IX и 1-X” и суму повећати са + 8.040

Код: „10 главних архивара и архивских чиновника” исправити разврставање да гласи: „1-VII, 1-VIII, 2-X-1 и 6-X” и суму повећати са + 960

б) Чиновнички приправници

Место: „Чиновнички приправник-сестра нудиља од IX групе итд.” ставити: „2 чиновничка приправника-сестре нудиље од IX групе итд.” и повећати са + 12.840

XXV). Државно лечилиште на Локруму

а) Чиновници

Место: „Секундарни лекар-управник VIII” ставити: „Секундарни лекар в. д. управника VIII”

Место: „Архивски чиновник X” ставити: „Економ VII” и повећати са + 8.820

Парт. Поз.

XXVII) Хигијенски завод у Новом Саду итд.				
б) Чиновнички приправници				
Код: „2 чиновничка приправника итд.” на крају место „(Хемичар и инжињер)” ставити: „(Лекар и инжињер)”				
XXIX) Хигијенски завод у Нишу итд.				
а) Чиновници				
Место: „4 виша саветника и саветника итд.” ставити: „5 виших саветника и саветника: 1-IV/1-1, 1-IV/2-1, 2-IV/2 и 1-V” и суму повећати са	+	32.040		
Место: „18 виших пристава и пристава итд.” ставити: „17 виших пристава и пристава: 7-VI, 7-VII и 3-VIII” и суму смањити са	—	21.600		
Место: „Економ IX-1” ставити: „Економ VIII” и суму повећати са	+	2.460		
XXXII) Хигијенски завод у Скопљу итд.				
а) Чиновници				
Код: „11 виших саветника и саветника” у разврставању место: „1-IV/2-1” ставити: „1-IV/1” и повећати са	+	9.600		
XXXIII) Школа за нудиље у Скопљу				
а) Чиновници				
Код: „2 нудиље наставнице” у разврставању место: „1-IX и 1-X” ставити: „IX” и суму повећати са	+	2.400	+	112.030.—
5 Додаци лични и породични				
II) Школа за нудиље у Београду				
Место: „а) чиновника, лични” ставити: „Чиновника, лични” и смањити са	—	600		
III) Хигијенски завод у Љубљани итд.				
а) Чиновника, лични, повећати са	+	6.240		
XIV) Државно лечилиште Стрман итд.				
Место: „а) Чиновника, лични” ставити: „Чиновника, лични” и повећати са	+	4.500		
XVII) Хигијенски завод у Бања Луци итд.				
а) Чиновника, лични, смањити са	—	600		
XXI) Хигијенски завод у Сарајеву итд.				
а) Чиновника, лични, повећати са	+	30.300		
XXII) Дечије опоравилиште Летњиковац код Шапца				
а) Служитеља, породични, повећати са	+	1.680		
XXVI) Државно лечилиште на Локруму				
а) Чиновника, лични, смањити са	—	300		
породични, повећати са	+	5.040		
Ументнути ново:				
XXVIa) Дечије опоравилиште у Рисну Чиновника, породични	+	1.680		
XXXIII) Хигијенски завод у Скопљу тд.				
а) Чиновника, лични, смањити са	—	3.120	+	44.820.—
			+	156.850.—
1044к				
Награде контрактуалним чиновницима и дневничарима				
Став: „II Школа за нудиље у Београду 10 дневничара: служитеља итд.” брисати	—	69.160		
IV) Школа за сестре помоћнице у Љубљани				
Потпоз. 2 „Хонорарни наставник” брисати	—	14.175		
V) Музеј Хигијенског завода у Љубљани				
Потпоз. 2 „Хонорарни цртач” повећати са	+	4.800		

Парт. Поз.

XIV) Државно лечилиште Стрмац итд.		
Место: „Потпоз. 1 и 2” унети нову: „32 хонорарна службеника: механичар, 2 шофера, 10 часних сестара, домаћин куће, кочијаш, свињар, 2 праље, 2 слуге, 5 собарица, 6 служавки и куварица” . . .	188.400	
сума остаје непромењена.		
XV) Државно лечилиште у Новом Марофу		
Место: „17 хонорарних службеника итд.” ставити: „18 хонорарних службеника: 12 милосрдних сестара, 2 свештеника, 2 болничарке, сестра помоћница и надзорник куће” и повећати са	+ 18.000	
Место: „30 дневничара итд.” ставити: „29 дневничара итд.” а у другом реду речи: „Надзорник врта” брисати и смањити са	— 18.000	
XVI) Станица за сузбијање трахоме у Прелогу		
Код: „9 дневничара итд.” суму повећати са	+ 3.480	
XX) Државно лечилиште Св. Криж код Трогира		
Место: „11 дневничара-званичника” ставити: „13 дневничара-званичника” и суму повећати са	+ 10.288	
XXIV) Хигијенски завод на Цетињу итд.		
Потпоз. 2 „69 дневничара итд.” повећати са	+ 13.842	
XXVI) Државно лечилиште на Локруму		
Место: „8 дневничара итд.” ставити: „8 дневничара: сестре, електричар, вртар, морнар, чувар шуме, служитељ и служавка”. Сума остаје иста.		
XXX) Државно лечилиште на Венцу		
Место: „10 дневничара итд.” ставити: „12 дневничара-званичника и дневничара служитеља и сестара-нудиља”. Сума остаје иста.		
Додати нову потпоз. 2”		
„30 лица-послуге за болничке просторије: собарице, служитељи, ноћни чувар, кувар, кочијаш, баштован, машинист, електричар, мешаничар као и Уред” . .	+ 60.000	
XXXVI) Школа за нудиље у Скопљу		
Место: „2 дневничара-званичника” ставити: „2 дневничара-служитеља” а место „4 служитеља” ставити: „4 надничара”		+ 9.075.—
1044л	Специјални додаци и награде:	
III) Хигијенски завод у Љубљани итд.		
Епидемијски додаци по § 26 итд., повећати са	+ 19.280	
Уметнути ново:		
IIIа) Школа за сестре помоћнице у Љубљани		
Награда хонорарним наставницима . . .	+ 14.175	
V) Школа народног здравља у Загребу		
Епидемијски додаци по § 26 итд., повећати са	+ 54.600	

Парт. Поз.

VI) Хигијенски завод у Загребу итд.		
По § 26 Закона о устројству итд. повећати са	+	35.000
XII) Државно лечилиште у Новом Марофу		
По § 26 Закона о устројству итд. повећати са	+	7.000
XVIII) Хигијенски завод на Цетињу итд.		
Епидемијски додаци по § 26 итд., смањити са	—	13.842
XXIII) Хигијенски завод у Нишу итд.		
Епидемијски додаци по § 26 итд., повећати са	+	27.560
XXIV) Управа Врњачке бање—Врњци		
Награде бањској музици итд., повећати са	+	40.000
Потпоз. 4 „Специјална награда државном бањском лекару итд.” мења се и гласи: „Специјална награда државном бањском лекару за не вршење приватне праксе по чл. 17 Правилника о изменама и допунама Правилника о бањама по решењу Министра и сагласној одлуци Главне контроле”.		
Потпоз. 5 „Додатак руковоацу итд.” мења се и гласи: „Додатак руковоацу бањске касе за напорне и ванредне радове ван канцеларијског времена и на забројавање по решењу Министра и сагласној одлуци Главне контроле”.		
Потпоз. 6 „Надзорнику бање за прековремени рад” итд., мења се и гласи: „Надзорнику бање за прековремени ноћни рад по решењу Министра и сагласној одлуци Главне контроле”.		
Потпоз. 7 „Додатак руковоацу електричне централе итд.” брисати	—	6.000
Потпоз. 8 „Накнада за стан државном бањском инжињеру итд.” мења се и гласи: „Накнада за стан државном бањском инжињеру по чл. 43 Правилника о бањама, минералним и топлим водама, пошто стан у државној згради нема, по решењу Министра и сагласној одлуци Главне контроле”.		
XXXVI) Школа за нудиље у Скопљу		
Награде наставницима-лекарима на име хонорара итд., повећати са	+	2.000
		+ 179.773.—

Б. Материјални расходи

1044љ

Управни трошкови:

II) Школа за нудиље у Београду		
4 Разни материјални издаци, брисати	—	189.000.—
5 За исхрану у школи и екскурзије, брисати	—	282.800.—
		+ 18.500.—
VI) Државно лечилиште у Тополшици		
12 Разни материјални издаци		
На крају додати нову потпозицију 37		
„Осигурање зграда, инвентара и благајне као и пореске дажбине		

Парт. Поз.

VII) Школа народног здравља у Загребу			
15	Разни материјални издаци		
	Одељење за биолошке производе		
	а) Отсек за продукцију серума и вакцина		
	Потребе лабораторија за подлоге		
	Потпоз. 1 „Хемикалије”, повећати са . . .	+	10.000
	Потпоз. 5 „Лабораторији за продукцију се- рума”, повећати са	+	10.000
	Потпоз. 7 „Исхрана и набавка животиња итд.” повећати са	+	20.000
	Потпоз. 14 „Надничари око израде серума итд.” повећати са	+	10.000
		+	50.000.—
VIII) Хигијенски завод у Загребу итд.			
17	Разни материјални издаци		
	Одељење за санитетску технику		
	Потпоз. 4 „Трошкови за градњу хигијен- ских нужника итд.” смањити са	—	24.000
	Потпоз. 6 „За изградњу водоопскрбних објеката итд.” смањити са	—	50.000
	Дом Народног здравља — Осиек		
	Диспанзер за мајке и децу		
	Потпоз. 2 „Набавка млека за дељење сиро- машној деци итд.” смањити са	—	10.000
		—	84.000.—
19	Лекови, завоји и остали санитетски мате- ријал итд.		
	а) Управа завода		
	Потпоз. 2 „Набавка лекова за сузбијање итд.” смањити са	—	10.500
	х) Дом Народног здравља — Осиек		
	Антирабично одељење		
	Потпоз. 1 „Набавка антирабичке вакцине” смањити са	—	24.000
		—	34.500.—
IX) Болничко одељење Хигијенског завода у Загребу			
20	Разни материјални издаци		
	Потпоз. 11 „Обнова посуђа за пренос хране” смањити са	—	14.500.—
XIV) Државно лечилиште Стрмац итд.			
33	Разни материјални издаци		
	Потпоз. 30 „Уређење хладионице” смањити са	—	23.000.—
34	Исхрана болесника и особља итд.” смањити са	—	50.000.—
XVII) Хигијенски завод у Бања Луци итд.			
42	Разни материјални издаци		
	Санитетско-техничко одељење		
	После потпоз. 4 „За одржавање водоопскрб- них објеката итд.” додати нову потпоз.		
	5 „За асанационе радове на територији Врбаске бановине”	+	100.000.—
XIX) Хигијенски завод у Сплиту итд.			
47	Разни материјални издаци		
	Паразитолошко одељење итд.		
	Потпоз. 5 мења се и гласи: „Испитивање и сузбијање Кала-Азара на терену”		
	Социјално-медицинско одељење		
	Потпоз. 6 место речи: „не издвајање” ста- вити речи: „не извађање”		

Парт. Поз.

Административно одељење

Потпоз. 5 „место речи: „Рибица диспанзера” ставити речи: „Рибица Гамбузија”

XX) Државно лечилиште Св. Криж итд.

49 Разни материјални издаци

Потпоз. 5 „Осигурање барака итд.” изменити и да гласи: „Одржавање барака итд.”

XXI) Хигијенски завод у Сарајеву итд.

52 Разни материјални издаци

Управа

Потпоз. 25 речи: „спречавања контролне инфекције” изменити да гласи: „Спречавања компактне инфекције”

XXIII) Дечије опоравилиште на Металци

57 Разни материјални издаци

Последња потпозиција „Набавка аутомобила итд.” повећати са + 45.000.—

XXX) Државно лечилиште на Венцу

78 Разни материјални издаци

Потпоз. 17 мења се и гласи: „Изолација 3 подрума од влаге и изградња подрума за зелен и поврће”.

XXXI) Хигијенски завод у Нишу итд.

81 Разни материјални издаци

Управа завода

Потпоз. 2 „Одржавање чистоће, набавка потребног материјала итд.” повећати са . . + 7.000
 Потпоз. 9 „Огрев лабораторија, канцеларија итд.” повећати са + 8.000
 Потпоз. 13 „Одржавање зграде и инвентара итд.” повећати са + 9.750 + 24.750.—

XXXII) Управа Врњачке Бање — Врњци

84 Разни материјални издаци

Потпоз. 22 „Израда подземних кабловских линија итд.” брисати — 120.000.—

XXXV) Хигијенски завод у Скопљу итд.

93 Лекови, завоји, серуми итд.

Потпоз. 1 „Набавка вакцина за лечење итд.” повећати са + 20.000.—

XXXII) Државно опоравилиште у Сурдулици

Изменити да гласи:

„XXXVII) Државно лечилиште у Сурдулици” — 539.550.—

1044н

Ануитети:

После потпоз. 2 додати нову потпозицију: 2а Државно лечилиште Стрмац—Шуметлица
 Отплата зајма Централној управи Болесничког фонда државних саобраћајних службеника у Београду одобреног решењем Министра саобраћаја Ц.У.бр. 1004/36 у износу дин. 1,500.000.— (1 рата) + 114.375.—

6 Хигијенски завод у Сарајеву итд.

За отплату водоводних цеви за водовод итд., брисати — 226.380.—

8 Хигијенски завод у Нишу итд.

„За отплату зајма Средишном уреду за осигурање радника итд.” повећати са + 100.168.—

Парт. Поз.

9	Управа Врњачке Бање — Врњци			
	Потпоз 2 „Ануитет за отплату зајма од 15,000.000.— динара итд.” повећати са	+	799.602.—	+ 787.765.—
	Свега гл. СXXXв, повећати са			+ 593.913.—

ГЛАВА СXXX — СОЦИЈАЛНА СЛУЖБА

Редовни расходи

А. Лични расходи

1044њ

Личне принадлежности:

1 Плате-периодске повишице итд.

I) Ортопедски завод у Београду

Место: „2 административна чиновника VII” ставити: „2 административна чиновника: 1-VII и 1-VIII” и суму смањити са	—	3.360		
Место: „6 архивских чиновника итд.” ставити: „Помоћни секретар VIII 13.560 6 архивских чиновника: 1-VII, 1-VIII, 3-IX и 1-X 70.080 и суму повећати са			+	10.500

VII) Дом Глувонемих у Јагодини

а) Чиновници

Место: „Управник VI” ставити: „Управник VI-1” и повећати са	+	1.200		
---	---	-------	--	--

б) Чиновнички приправници

Код чиновничких приправника од IX групе итд. суму повећати са	+	642	+	8.982.—
---	---	-----	---	---------

2 Плате-периодске повишице званичника

I) Ортопедски завод у Београду

Код: 12 званичника изменити разврставање да гласи: „3-I, 1-II, 1-II-1, 2-II, 1-III-2 и 4-III-1” и суму повећати са			+	1.440.—
--	--	--	---	---------

5 Додаци лични и породични

I) Ортопедски завод у Београду

а) Чиновника, лични, повећати са	+	9.620.—	+	20.042.—
--	---	---------	---	----------

Свега гл. СXXXг, повећати са			+	20.042.—
---	--	--	---	-----------------

Укупно XVI раздео				— —
------------------------------------	--	--	--	------------

Б. ПРИХОДИ

IV РАЗДЕО — ДРЖАВНА ПРИВРЕДА

ГЛАВА XIV — МИНИСТАРСТВО СОЦИЈАЛНЕ ПОЛИТИКЕ И НАРОДНОГ ЗДРАВЉА

Редовни приходи

96с

Централни хигијенски завод у Београду:

1 Имуно-биолошко одељење				
Субпоз. 3 — под в) од продаје серума, повећати са			+	490.000.—

96ж

Школа за нудиље у Београду, брисати			—	490.000.—
---	--	--	---	-----------

Свега гл. XIV				— —
--------------------------------	--	--	--	------------

Свега IV раздео				— —
----------------------------------	--	--	--	------------

Укупно приходи				— —
---------------------------------	--	--	--	------------

РЕКАПИТУЛАЦИЈА

А. Расходи

РАЗДЕО			
I	Врховна државна управа		
	Државни савет	+	250.000.—
II	Пензије и инвалидске потпоре	—	314.440.—
IV	Министарство правде	+	1,355.640.—
V	„ просвете	+	64.440.—
VI	„ иностраних послова		— —
VII	„ унутрашњих послова	—	1,355.640.—
VIII	„ финансија		— —
IX	„ војске и морнарице		— —
X	„ грађевина		— —
XI	„ саобраћаја		— —
XII	„ пошта, телеграфа и телефона		— —
XIII	„ пољопривреде		— —
XIV	„ трговине и индустрије		— —
XV	„ шума и рудника		— —
XVI	„ социјалне политике и народног здравља		— —
	Укупно расходи		— —

Б. Приходи

IV РАЗДЕО — ДРЖАВНА ПРИВРЕДА

Глава XIV — Министарство социјалне политике и народ. здравља		— —
Укупно приходи		— —

Изволите примите, Господине Претседниче, уверење о моме особитом поштовању.

Министар финансија,
Летица, с. р.

